

TÜRK KÜTÜPHANECİLİĞİ

TURKISH LIBRARIANSHIP

TÜRK KÜTÜPHANECİLİĞİ / *TURKISH LIBRARIANSHIP*

Yayımlayan / *Publisher: Türk Kütüphaneciler Derneği / Turkish Librarians' Association*

Cilt / *Volume 36 • Sayı / Issue 4 • Aralık / December 2022*

İçindekiler / *Contents*

	Sayfa / <i>Page</i>
Editörden / <i>Editorial</i>	i
Hakemli Makaleler / <i>Refereed Articles</i>	
Canan Ergün ve Sinan Güneş. Halk Kütüphanelerinin Toplumun Dijital Okuryazarlık Becerilerini Geliştirmedeki Rolü / <i>The Role of Public Libraries' in Developing Society's Digital Literacy Skills</i>	395
Mehmet Ali Akkaya ve Özgür Polat. Türkiye'de Halk Kütüphanesi Çalışanlarında İşe Angaje Olma ve İş Tatmini Arasındaki İlişki: Sözleşmeli Statüde Mesleğe Başlayan Kütüphanecilere Dair Bir Analiz / <i>The Relationship Between Work Engagement and Job Satisfaction Among Public Library Staff in Turkey: An Analysis of the Librarians Starting their Profession in Contract Status</i>	423
Mithat Baver Zencir ve Talih Öztürk. Türkiye'de Kütüphanecilik ve Bilgibilim Alanında Araştırma-Uygulama Boşluğu: Makaleler Kapsamında Yazarlık ve İş Birliğinin Bir Analizi / <i>The Research-Practice Gap in Library and Information Science in Turkey: An Analysis of Authorship and Collaboration within the Scope of the Articles.</i>	451
Levent Kurt, Oya Gürdal ve İnci Batmaz. Bilgi Yönetimi Bağlamında Metin Madenciliği Teknikleri ile Dijital İçerik Analizi / <i>Digital Content Analysis with Text Mining Techniques in the Context of Information Management</i>	472
Hasan Keseroğlu. Halkevlerinde Kitap ve Kütüphane Kıyımı: 1951 / <i>Destroying Books and Libraries in The People's Houses: 1951</i>	495
Kitap Tanıtımı / <i>Book Review</i>	
Vedat Gültekin. Bilgi Kaynaklarının Tanımlanması ve Erişimi RDA / <i>Description and Access to Information Sources RDA.</i>	512
İbrahim Etem Çakır. Osmanlılarda Kitap Ticareti: Sahaflar ve Kitapçılar / <i>Book Trading in the Ottoman Empire: Second-hand & New Booksellers</i>	515
Sinan Güneş. COVID-19 Salgın Döneminin Kültürel Etkileşim ve Sosyalleşme Mekânı Olarak Halk Kütüphanelerine Etkisi: Normalleşme Süreci İçin Öneriler Eşliğinde İzmir Örneği / <i>Cultural Interaction and Socialization as the Effect of the COVID-19 Epidemic Period on the Publics of the Library Space: A Study of the İzmir Case with Suggestions for the Normalization Process</i>	519

CİLT / VOLUME 36 SAYI / ISSUE 4 ARALIK / DECEMBER 2022

Başeditör / Editor-in-Chief

Doç. Dr. Tolga Çakmak • Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü • tcakmak@hacettepe.edu.tr

Editörler / Editors

Doç. Dr. Şahika Eroğlu • Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü • sahikaeroglu@hacettepe.edu.tr

Doç. Dr. Kasım Binici • Çankırı Karatekin Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü • kbinici@karatekin.edu.tr

Dil Editörleri / Language Editors

Doç. Dr. Güler Demir • Kastamonu Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü • gulerdemir2009@gmail.com

Dr. Emre Yağlı • Hacettepe Üniversitesi Üniversitesi İngiliz Dil Bilimi Bölümü • yagli@hacettepe.edu.tr

İstatistik Editörü / Editor-in-Statistics

Dr. Öğr. Üyesi Onur Toka • Hacettepe Üniversitesi İstatistik Bölümü • onur.toka@hacettepe.edu.tr

Editör Yardımcıları / Editorial Assistants

Dr. Selda Ekici • Orta Doğu Teknik Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı • sekici@metu.edu.tr

Can Uzun • Bartın Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü • cuzun@bartin.edu.tr

Hanife Gül Bozkurt • Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı • gulbozkurt@adu.edu.tr

Feride Aydın Çolak • Uşak Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı • sara.yontan@bnf.fr

Sercan Tirnavalı • Türkiye Büyük Millet Meclisi Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkanlığı • sercan.tirnavali@tbmm.gov.tr

Rahmi Akkılık • Altınbaş Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı • rahmiakkilik@gmail.com

Türk Kütüphaneciliği, Türk Kütüphaneciler Derneği'nin resmi yayın organıdır. Dergide bilgi ve belge yönetimine ilişkin sorunları inceleyen ve çözüm önerileri sunan Türkçe veya İngilizce özgün bilimsel (hakemli) makaleler, görüşler, okuyucu mektupları, kitap değerlendirmeleri ve çeviri yazılarına yer verilmektedir. Dergide yer alan makaleler *Türkiye Makaleler Bibliyografyası*, *Emerging Sources Citation Index (ESCI)*, *Library and Information Science Abstracts (LISA)*, *Library, Information Science and Technology Abstracts (LISTA)* ve *TÜBİTAK-ULAKBİM TR Dizin*'de dizinlenmektedir. *Türk Kütüphaneciliği* açık erişimli bir dergidir. *Directory of Open Access Journals (DOAJ)*'da yer almaktadır. Yazılarda belirtilen düşünce ve görüşlerden yazar/ları sorumludur. Gönderilen yazılar Editörler Kurulu ve Yazı Değerlendirme Kurulu'nun incelemesinden geçer.

Turkish Librarianship is the quarterly journal of Turkish Librarians' Association. It is a peer-reviewed journal publishing original scientific (refereed) articles, opinion papers, letter to editors, book reviews, translations on information management in Turkish and in English. Articles that appear in *Turkish Librarianship* are indexed in the *Emerging Sources Citation Index (ESCI)*, *Library and Information Science Abstracts (LISA)*, *Library, Information Science and Technology Abstracts (LISTA)*, *Bibliography of Articles in Turkish Periodicals* and *TUBITAK ULAKBİM TR Index*. *Turkish Librarianship* is an open access journal on and listed in *Directory of Open Access Journals (DOAJ)*. The opinions expressed are those of the authors only. They do not necessarily represent the views of *Turkish Librarianship*. All Submissions to the *Turkish Librarianship* are subjected to assessment by the Editorial Board and evaluation by the peer review board.

Yönetim Yeri / Managing Office: Necatibey Cad., Elgün Sok. 8/8, Kızılay 06440 Ankara / Türkiye
Tel/Phone: +90 (312) 2301325 • Faks / Fax: +90 (312) 2320453

İçindekiler / *Contents*

	Sayfa / <i>Page</i>
Editörden / <i>Editorial</i>	i
Hakemli Makaleler / <i>Refereed Articles</i>	
Canan Ergün ve Sinan Güneş. Halk Kütüphanelerinin Toplumun Dijital Okuryazarlık Becerilerini Geliştirmedeki Rolü / <i>The Role of Public Libraries' in Developing Society's Digital Literacy Skills</i>	395
Mehmet Ali Akkaya ve Özgür Polat. Türkiye'de Halk Kütüphanesi Çalışanlarında İşe Angaje Olma ve İş Tatmini Arasındaki İlişki: Sözleşmeli Statüde Mesleğe Başlayan Kütüphanecilere Dair Bir Analiz / <i>The Relationship Between Work Engagement and Job Satisfaction Among Public Library Staff in Turkey: An Analysis of the Librarians Starting their Profession in Contract Status</i>	423
Mithat Baver Zencir ve Talih Öztürk. Türkiye'de Kütüphanecilik ve Bilgibilim Alanında Araştırma-Uygulama Boşluğu: Makaleler Kapsamında Yazarlık ve İş Birliğinin Bir Analizi / <i>The Research-Practice Gap in Library and Information Science in Turkey: An Analysis of Authorship and Collaboration within the Scope of the Articles.</i>	451
Levent Kurt, Oya Gürdal ve İnci Batmaz. Bilgi Yönetimi Bağlamında Metin Madenciliği Teknikleri ile Dijital İçerik Analizi / <i>Digital Content Analysis with Text Mining Techniques in the Context of Information Management</i>	472
Hasan Keseroğlu. Halkevlerinde Kitap ve Kütüphane Kıyımı: 1951/ <i>Destroying Books and Libraries in The People's Houses:1951</i>	495
Kitap Tanıtımı / <i>Book Review</i>	
Vedat Gültekin. Bilgi Kaynaklarının Tanımlanması ve Erişimi RDA/ <i>Description and Access to Information Sources RDA.</i>	512
İbrahim Etem Çakır. Osmanlılarda Kitap Ticareti: Sahaflar ve Kitapçılar/ <i>Book Trading in the Ottoman Empire: Second-hand & New Booksellers</i>	515
Sinan Güneş. COVID-19 Salgın Döneminin Kültürel Etkileşim ve Sosyalleşme Mekânı Olarak Halk Kütüphanelerine Etkisi: Normalleşme Süreci İçin Öneriler Eşliğinde İzmir Örneği / <i>Cultural Interaction and Socialization as the Effect of the COVID-19 Epidemic Period on the Publics of the Library Space: A Study of the Izmir Case with Suggestions for the Normalization Process</i>	519

Editörden

Editorial

Tolga Çakmak*

Değerli Okuyucularımız,

Türk Kütüphaneciliği dergisi editör kurulu olarak Dergimizin 2022 yılındaki dördüncü sayısını sizlerle paylaşmaktan gurur duyuyoruz. Dergimizin bu sayısında beş hakemli makaleye ve üç kitap tanıtımına yer verdik.

Dergimizin bu sayısındaki ilk araştırma makalesi halk kütüphanelerinin toplumun dijital okuryazarlık becerilerini geliştirmedeki rollerine odaklanmaktadır. Bu kapsamda 81 il halk kütüphanesi yöneticisinin görüşleri analiz edilmektedir. Dergimizde halk kütüphanelerini konu alan bir diğer araştırma makalesinde ise halk kütüphanesinde çalışanların iş angaje olma ve iş tatminine yönelik analizlere yer verilmektedir. Dergimizdeki üçüncü araştırma makalesi *Türkiye’de Kütüphanecilik ve Bilgibilim Alanında Araştırma-Uygulama Boşluğu: Makaleler Kapsamında Yazarlık ve İş Birliğinin Bir Analizi* başlığını taşımaktadır. Makale Türkiye’deki kütüphanecilik literatüründe uygulayıcıların araştırma süreçlerine katılımlarının düşük oranda olmasına ve araştırmacılar ile uygulayıcılar arasındaki iş birliği eksikliğine yönelerek Türk Kütüphaneciliği ve Bilgi Dünyası dergilerindeki yayınları incelemektedir. Bu sayımızda sizlere sunduğumuz bir diğer makale *Bilgi Yönetimi Bağlamında Metin Madenciliği Teknikleri ile Dijital İçerik Analizi* başlığını taşımaktadır. Makalede internet üzerinde içerik yayınlayan bir platform metin madenciliği teknikleriyle incelenmektedir. Sayımızdaki son makalede ise tarihsel bir bakışla halkevlerinde kitap ve kütüphanelere yönelik uygulamalar 1951 yılındaki uygulamalar ışığında değerlendirilmektedir. *Halkevlerinde Kitap ve Kütüphane Kıyımı: 1951* başlığını taşıyan makalede 1932-1950 yılları arasında Türkiye Cumhuriyeti’nin kültür politikalarının yürütülmesindeki rollerinden yola çıkılmakta ve bu dönemden sonra halkevleriyle birlikte kitap ve kütüphanelerin de kapatılması konu edinilmektedir.

Dergimizin bu sayısında farklı konulara yönelik üç kitap tanıtılmaktadır. Bu tanıtımlardan ilki 2021 yılında yayımlanan, bilginin düzenlenmesi ile ilgili gelişmeleri ve kullanılan standartları konu alan *Bilgi Kaynaklarının Tanımlanması ve Erişimi RDA* başlıklı kitaba yöneliktir. Bir diğer kitap tanıtımında ise *Osmanlılarda Kitap Ticareti: Sahaflar ve Kitapçılar* başlıklı kitabın içeriği incelenmektedir. Dergimizdeki son kitap tanıtımında ise pandemi dönemindeki kültürel etkileşim İzmir örneğinde incelenmektedir. *COVID-19 Salgın Döneminin Kültürel Etkileşim ve Sosyalleşme Mekânı Olarak Halk Kütüphanelerine Etkisi: Normalleşme Süreci İçin Öneriler Eşliğinde İzmir Örneği Araştırma İncelemesi* başlığını taşıyan kitapta İzmir özelinde halk kütüphanelerinin pandemi gibi dönemlerde kültürel etkileşimdeki rolleri araştırılmıştır.

Halk kütüphanelerinin toplumsal rolleri, halk kütüphanecilerinin işe angaje olma ve iş tatmini, halkevlerindeki kütüphane ve kitaplara yönelik uygulamalar ile Türkiye’deki kütüphanecilik ve bilgibilim alanındaki araştırma-uygulama boşluğu, dijital içeriğin metin madenciliği teknikleriyle analizi gibi bilgi ve belge yönetiminin farklı konularına değinen makalelerini ve son dönemde

* Türk Kütüphaneciliği dergisi Başeditörü. Hacettepe Üniversitesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü E-posta: tcakmak@hacettepe.edu.tr

Editor-in-Chief of Turkish Librarianship. Hacettepe University, Department of Information Management.
Email: tcakmak@hacettepe.edu.tr

yayımlanan üç değerli kitabın içeriğine ilişkin değerlendirmeleri sunan bu sayımızın ortaya çıkmasına katkı sağlayan tüm yazarlarımıza, çalışmaların bilimsel değerlendirme sürecinde yer alarak yayın kalitemize katkı sağlayan tüm hakemlerimize ve çalışmaların gönderiminden son ürün aşamasına kadar tüm süreçleri büyük bir özveriyle yürüten editörlerimize, dil ve istatistik editörlerimiz ile editör yardımcılarımıza teşekkür ederim.

Verimli bir okuma deneyimi dileğiyle...

Halk Kütüphanelerinin Toplumun Dijital Okuryazarlık Becerilerini Geliştirmedeki Rolü

The Role of Public Libraries' in Developing Society's Digital Literacy Skills

Canan Ergün*^{ID} ve Sinan Güneş**^{ID}

Öz

Amaç: Bu çalışmanın amacı halk kütüphanelerinin toplumun dijital okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesindeki rolünü literatüre dayalı açıklayarak, Türkiye'deki il halk kütüphanelerinin bu amaçla yürüttükleri çalışmaları tespit etmek ve bu konuda bir farkındalık yaratmaktır.

Yöntem: Veri toplama aracı olarak bir anket oluşturulmuştur. Ankette 81 il halk kütüphanesi yöneticilerine 18 soru (bazıları çoktan seçmeli) yöneltilmiştir. Ardından anket SPSS yazılımı ile analiz edilmiştir.

Bulgular: Araştırma sonucunda, Türkiye'de il halk kütüphanelerinin son on iki ayda (11.02.2022 ile 05.03.2022 tarihleri arasında) düzenlediği yirmi farklı türde toplam doksan dört dijital okuryazarlık eğitiminin; %31,9'unun resmi eğitim, %17,1'inin tek kişilik eğitim, %47,8'nin (n=45) gayri resmi eğitim ve %3,1'inin çevrimiçi bireysel katılım eğitimi olduğu tespit edilmiştir. Verilen eğitimlerin bölgelere göre dağılımı incelendiğinde; Akdeniz Bölgesi'ndeki il halk kütüphanelerinin verdikleri resmi yüz dijital okuryazarlık eğitimlerinin %62,5 ile en yüksek oranda olduğu ortaya çıkmıştır. Aynı eğitim türünde bu bölgeyi Ege Bölgesi'ndeki il halk kütüphaneleri %25 ile takip etmektedir. Doğu Anadolu Bölgesi, Karadeniz Bölgesi ve Güney Doğu Anadolu Bölgesi bu soruyu "sunulmamaktadır" şeklinde cevaplandırmıştır. Bilgi ve Belge Yönetimi (BBY) mezunu sayısı ile verilen dijital okuryazarlık eğitim sayısı arasında bir bağlantı olup olmadığına bakıldığında verilen doksan dört eğitimin %58,5'inin dört ve üstü BBY mezunu çalışana sahip il halk kütüphaneleri tarafından verildiği belirlenmiştir. Araştırmada, dijital okuryazarlık eğitimlerinin kimler tarafından verildiğine dair yöneltilen çoktan seçmeli soruya; %55,6'sının kütüphane personeli, %18,8'inin kütüphane gönüllüleri, %11,3'nün sivil toplum kuruluşları, %8,4'nün halktan gönüllüler ve %5,6'nın bölgesel iş birlikleri kuruluşları (dernekler, konsorsiyum eğitimcileri) personelleri şeklinde cevaplar alınmıştır. İl halk kütüphaneleri, dijital okuryazarlık eğitimlerini sunabilmek için karşılaştıkları kısıtlamalarla ilgili soruya hiçbir seçeneği "en önemli" sorun olarak işaretlememiştir. Bu da il halk kütüphanelerinin dijital okuryazarlık eğitimlerini ve hizmetleri rahatlıkla verebileceklerinin önemli bir göstergesidir.

Sonuç: Türkiye'de il halk kütüphanelerinin yeterli sayıda olmasa da bazı dijital okuryazarlık eğitimleri vermekte oldukları, bunların sayısını artırmayı planladıkları ve dijital okuryazarlığa yönelik eğitim veremeyen kütüphanelerin de bu eğitimleri vermeyi planladıkları tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda il halk kütüphanelerinin teknolojik alt yapısının yeterli olduğu, ancak planlı bir politika doğrultusunda dijital okuryazarlıkta topluma daha güçlü hizmetler

* Bağımsız Danışman ve Kütüphaneci. E-posta: ccakil@yahoo.com
Independent Consultant & Librarian. E-mail: ccakil@yahoo.com

** Uşak İskender Pala İl Halk Kütüphanesi. E-posta: sinangunes92@hotmail.com
Uşak İskender Pala Public Library. E-mail: sinangunes92@hotmail.com

sunacakları ortaya çıkmıştır. İleride benzer bir araştırmanın tüm halk kütüphanelerini kapsayacak şekilde yapılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

Özgünlük: *İl halk kütüphanesi yöneticilerinin değerlendirme ve yaklaşımlarını ortaya çıkarması bu çalışmaya özgünlük kazandırmaktadır.*

Anahtar Sözcükler: *Halk kütüphaneleri; dijital okuryazarlık; dijital okuryazarlık becerileri.*

Abstract

Purpose: *The aim of this study is to explain the role of public libraries in the development of society's digital literacy skills based on the literature; to identify the studies carried out by the provincial public libraries in Turkey for this purpose and to raise awareness on this issue.*

Method: *A survey was created as the data collection tool for this study. In the survey, 18 questions (some of them being multiple choice) were prompted to the public library managers of 81 provinces in Turkey. Then, the answers given to this survey were analysed using the SPSS software.*

Findings: *As a result of the research, it was seen that out of the ninety-four digital literacy trainings of twenty different types organized by the provincial public libraries in the last twelve months (between 11.02.2022 and 05.03.2022), 31.9% of them were formal training, 17.06% were individual training, 47.8% (n=45) were informal trainings, and 3.1% were online individual trainings. When the distribution of the trainings given across the regions is examined, it has been revealed that the official digital literacy trainings given by the provincial public libraries in the Mediterranean Region are the highest, with 62.5%. In the same type of training, this region is followed by the provincial public libraries in the Aegean Region with 25%. Eastern Anatolia Region, Black Sea Region, and Southeast Anatolia Region answered this question as “not provided.” When whether there is a connection between the number of Information and Document Management (IDM) graduates and the number of digital literacy trainings is examined, it was found that 58.5% of the ninety-four trainings given by provincial public libraries were conducted with four or more IDM graduates. In the research, the multiple-choice question asked on who provides digital literacy education was answered as follows; 55.6% library staff, 18.8% library volunteers, 11.3% non-governmental organizations, 8.4% public volunteers, and 5.6% regional cooperation organizations’ (association and consortium trainers) personnel. Provincial public libraries did not specify any option as the “most important” issue regarding the restrictions they face in offering digital literacy education. This is an important indicator that provincial public libraries can easily provide digital literacy training and services.*

Conclusion: *It has been discovered that the provincial public libraries in Turkey provide some digital literacy trainings; although they are not sufficient in number, they plan to increase the number of these trainings, and the libraries that cannot provide such trainings in digital literacy are already planning to offer them. As a result of the research, it has also been revealed that the technological infrastructure of the provincial public libraries is sufficient. Still, they will provide stronger services to society in digital literacy only in line with a planned policy. Finally, it is thought by the researcher that it would be beneficial to the literature to carry out a similar study in the future to cover all public libraries in Turkey.*

Originality: *This study gains authenticity in revealing the evaluations and approaches of provincial public library administrators.*

Keywords: *Public libraries; digital literacy; digital literacy skills.*

Giriş

Halk kütüphaneleri, var olduklarından beri okuryazar bir toplumun temeli ve bireylerin toplum hayatına katılımı için önemli birer platform olmuşlardır. Teknolojik gelişmeler halk kütüphanelerini fiziksel hacimlerinin ve geleneksel hizmet anlayışlarının dışına çıkmaya zorlarken, hizmet sundukları kullanıcılarını da değiştirmiştir. Günümüzde halk kütüphaneleri, dijital içerikle iç içe yaşayan ve dijital kültüre sahip bireylerden oluşan bir topluma hizmet etmek durumundadır. Toplumdaki bireylerin dijital cihazlara erişmesine, bu cihazların kullanımına ilişkin ortaya çıkan bilgi ve beceri açığının kapatılmasına ve kullanımlarının teşvik edilmesine ihtiyaç vardır.

Dijital teknolojilerinin gerektirdiği becerilerin toplumca öğrenilememesi toplumların dijital hayata dahil olamaması ve dijital bölünme ile sonuçlanacaktır. Ayrıca, toplumdaki teknolojik bilgi ve dijital okuryazarlık becerilerinin eksikliği ileride bireyler için yeni fırsatların önünde büyük bir engel haline gelecektir ve dijital dışlanmanın bireysel ve toplumsal maliyetlerinin boyutları büyüyecektir. Bunu önlemek adına yurtdışındaki birçok halk kütüphanesinin, dijital teknolojilerin getirdiği yeni yetkinlikler ve beceriler konusunda kullanıcılarını geliştirme çabası içine girmiş oldukları gözlenmektedir. Benzer şekilde Türkiye'deki halk kütüphanelerinin yeni teknolojilerin kullanılması, en iyi kullanımının nasıl gerçekleşeceği konusunda eğitimler vermesi, toplumunun dijital okuryazarlık konusunda bilinçlendirilmesi ve dijital okuryazarlık deneyimlerinde desteklemesinin önemi artmıştır. Bunu başarabilmek adına, Türkiye'de halk kütüphaneleri için gerekli ulusal dijital stratejilerin oluşturulmasına, teknolojik alt yapı, diğer olanaklar konusunda desteklenmelerine ve buralarda hizmet sunan kütüphane profesyonellerinin birer dijital okuryazar uzmanı olarak kendilerini konumlandırmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

Yapılan literatür taramaları sonucunda Türkiye'de dijital okuryazarlık araştırmalarının çoğunun, dijital bölünme, dijital/sosyal eşitsizlik, eğitim kurumlarında dijital okuryazarlık kavramları bağlamında ele alındığı ortaya çıkmıştır. Halk kütüphaneleri özelinde dijital teknolojilerin halk kütüphanelerini ve hizmetlerini nasıl etkileyeceğine dair araştırmalar tespit edilmiştir. Ancak literatürde Türkiye'deki halk kütüphanelerinin toplulukların dijital okuryazarlık gelişimleri üzerine rollerine, katkılarına ve bu konuda verdikleri hizmetlere yönelik bakış açısı içeren bir çalışma tespit edilememiştir. Bu nedenle bu araştırmada Türkiye'de Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde hizmet veren 81 il halk kütüphanesinin dijital okuryazarlık konusunda sundukları hizmetleri ve rolleri araştırılmıştır. Böylece il halk kütüphaneleri özelinde Türkiye'deki durum ortaya konularak, bireylerin dijital okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesinde halk kütüphanelerinin rollerini planlanmasının gerekliliğine dikkat çekilerek, bu konuda bir farkındalık yaratılmaya çalışılmaktadır.

Literatür Taraması ve Kavramsal Çerçeve

Dijital Okuryazarlık

Bireylerin, bilgiye ihtiyaç duyduklarını anlamalarını, ihtiyaç duyulan bilgiyi bulma, değerlendirme ve etkin bir şekilde kullanma becerisine sahip olmalarını gerektiren bir dizi yetenek bilgi okuryazarlığı olarak tanımlanmaktadır (American Library Association, 1989, s. 1). Ancak dijital teknolojilerin gelişmesiyle; BİT (Bilgi ve İletişim Teknolojileri) okuryazarlığı, bilgi teknolojisi okuryazarlığı, dijital okuryazarlık, teknoloji okuryazarlığı, medya okuryazarlığı, net okuryazarlığı ve çevrimiçi okuryazarlık gibi farklı okuryazarlık türleri ortaya çıkmıştır (Ng, 2012, s. 35). Gilster'e göre (1997, s. 31), dijital okuryazarlık "bilgisayarlar aracılığıyla sunulduğunda çok çeşitli kaynaklardan gelen çok sayıda formattaki bilgiyi anlama ve kullanma yeteneğidir". Ayrıca, Dijital okuryazarlığın kısmen diğer insanların farkındalığı ile ilgili sorunları tartışmak ve yardım almak için onlarla iletişim kurma konusundaki genişletilmiş yeteneğimizle ilgili olduğunu da ifade etmektedir. Pool'a göre (1997, s. 6) dijital okuryazarlık, "bilgiyi anlama yeteneğidir ve daha da önemlisi, bilgiyi bilgisayarın sunabileceği çok sayıda formatta değerlendirmek ve bütünleştirmektir". Hague ve Payton (2010, ss. 7-8) Dijital okuryazarlığın toplumdaki bireylerin ağ ortamlarına katılmaları, gerektiğinde bu ağı yönetmeleri anlamına geldiğini belirtmektedirler. Bu nedenle Dijital okuryazarlığın aynı zamanda bireylerin ağdaki diğer bireylerle iş birliğine gitmelerini, etkileşim ve katılım süreçlerini kolaylaştırmakta, bireylerin kişilerarası iletişimde aktif hale gelmelerini sağladığına dikkat çekmektedirler.

Yukarıda tanımlanan dijital okuryazarlık türleri üzerine çalışan Eshet-Alkalai (2004, ss. 94-102) dijital okuryazarlık ile ilişkili beş tür okuryazarlık olduğunu öne sürmektedir. Bu okuryazarlıklar aşağıda verilmektedir;

1. Foto-görsel okuryazarlık: Görsel mesajları anlama, yorumlama ve değerlendirme,
2. Yeniden üretme okuryazarlığı: Bilgi parçalarını bütünleştirerek anlamlı, özgün ve yaratıcı bir çalışma veya yorum geliştirme,
3. Alt kollara ayrılan okuryazarlık: Çok boyutlu düşünmeyi teşvik eder, alt kollara ayrılan veya hiper medya okuryazarlığının gelişmesine katkı sağlama,
4. Bilgi okuryazarlığı: Bilginin etkili bir şekilde değerlendirilmesi için kullanılan bilişsel becerilere sahip olma,
5. Sosyo-duygusal okuryazarlık: Çevrimiçi ortamlarda sosyalleşme, iş birliği ve işlem yapma olarak listelenmektedir.

JISC ise (2014, ss. 1-5) dijital okuryazarlığın eğitim açısından yedi unsurunu aşağıdaki gibi açıklamaktadır.

- Medya Okuryazarlığı: Medyadaki akademik ve profesyonel iletişimlerin eleştirel bir şekilde okunması ve yaratıcı bir şekilde üretilmesidir.
- İletişim ve İş Birliği: Öğrenme, araştırma veya diğer amaçlar için dijital ağlara katılım ve ihtiyaçlara uygun dijital ağlar geliştirme yeteneğidir.
- Kariyer ve Kimlik Yönetimi: Dijital itibar ve çevrimiçi kimlik yönetimi, dijital araçların ve de medyanın etkin kullanımı yoluyla kariyer ve kimlik yönetimi gerçekleştirilmektedir.

- Bilgi ve İletişim Teknolojisi Okuryazarlığı: Dijital cihazları, uygulamaları ve hizmetleri uyarlamak, benimsemek ve kullanmaktır.
- Öğrenme Yetenekleri: Resmi ve gayri resmi, teknoloji açısından zengin bir ortamda etkili bir şekilde çalışmak ve öğrenmektir.
- Dijital Burslar: Dijital sistemlere bağlı gelişen akademik, profesyonel ve araştırma uygulamalarına katılmaktır.
- Bilgi Okuryazarlığı: Dijital ortamda, bilgiyi bulma, erişme, değerlendirme, değiştirme, yeniden kullanma, sentezleme ve kaydetme yeteneğidir (Embedding digital literacy, 2014, s. 5).

Dijital okuryazarlığın ekonomik yönüne değinen Avrupa Komisyonu (European Commission) (2000, s. 1), dijital bilgiyi ekonomik ve sosyal değere dönüştürmenin yeni ekonominin temeli olduğunu belirtmektedir. Komisyon, dijital bilginin yeni endüstriler yaratmasının yanı sıra, mevcut bilgi ağını değiştirerek geliştireceğine ve gelecekte vatandaşların hayatlarını önemli derecede etkileyeceğine dikkat çekmektedir.

Dijital Okuryazarlık Becerileri, Yetenekleri ve Yetkinlikleri

Gilster (1997, ss. 2-3) Dijital okuryazarlığın ağ ortamında bulunduğunuzda bilgisayar ekranında gördüklerinizle ilgili sahip olduğunuz biliş/bilgi seviyesi olduğunu belirterek, dijital okuryazarlık aynı zamanda ağ ortamında bir şeyleri bulma becerisine ve bunları gerektiğinde kullanma becerilerine sahip olmayı da gerektiğine dikkat çekmektedir. Gilster'e göre ağ ortamında dijital okuryazar olmak, bir dizi temel yetkinliğe sahip olmayı içermektedir. Bunlardan bazıları; eleştirel düşünme ve bilinçli karar verebilme ile arama becerileri diğer bir deyişle bilgi arama ve de arama motorlarını kullanabilme becerileridir.

1999'da Amerika Birleşik Devletleri Eğitim Bakanlığı (United States Department of Education), "21. Yüzyıl İşleri için 21. Yüzyıl Becerileri" başlıklı bir raporunda, modern iş piyasasında başarılı olmak için gereken becerilerin hızla değiştiğini ve geçmiş yıllara göre çok daha teknolojik olduğunu ileri sürmektedir (Czarnecki, 2009, s. 18). Dijital okuryazarlık becerilerinin üniversite öğrencilerinin akademik başarısını etkilediği tespit edilmiştir (Ukwoma, Iwundu N. E. ve Iwundu I. E., 2016, s. 702). 21.yüzyıl bilgi bilimcileri için, dijital ortamda var olmak adına içerik hazırlama ve onu sunma becerileri hayati bir nitelik olarak kabul edilmektedir. Van Dijk (2005, s. 73), dijital becerilerin operasyonel becerilerin, bilgi becerilerinin ve stratejik becerilerin toplamı olduğunu belirtmektedir. Van Dijk, dijital becerileri "bilgisayarları ve ağlarını çalıştırmak, bilgi aramak, seçmek ve bunları kendi amacı doğrultusunda kullanmak için gereken becerilerin toplamı" olarak tanımlamaktadır. Dijital beceriler kavramını analiz eden birçok bilim adamı, teknik/operasyonel beceriler ile bilgisel becerilerden oluştuğunu ileri sürmektedirler (Gui, 2007, s. 1). Jenkins ve diğerleri (2006, s. 4) yeni dijital becerileri aşağıdaki gibi listelemişlerdir:

1. Oyun: Bir problem çözme biçimi olarak kişinin çevresiyle deney yapma kapasitesi,
2. Performans: Doğaçlama ve keşif amacıyla alternatif kimlikleri benimseme yeteneği,
3. Simülasyon: Gerçek süreçlerin dinamik modellerini yorumlama ve oluşturma yeteneği,
4. Sahiplenme: Medya içeriğini örnekleme ve yeniden düzenleme yeteneği,
5. Çoklu Görev: Çevreyi tarama ve odağını göze çarpan ayrıntılara kaydırma yeteneği,

6. Dağıtılmış Biliş: Biliş kapasitesini artıran araçlarla anlamlı etkileşim kurma yeteneği,
7. Kolektif Zekâ: Bilgileri bir araya getirme ve notları başkalarıyla karşılaştırma yeteneği,
8. Yargılama: Bilgi kaynaklarının güvenilirliğini değerlendirme yeteneği,
9. Transmedya Navigasyon: Çoklu anlatım platformlarında hikâye ve bilgi akışını takip etme yeteneği,
10. Ağ Oluşturma: Bilgiyi arama, sentezleme ve yayma yeteneği,
11. Müzakere: Çoklu bakış açılarını ayırt etme, bunlara saygı duyma, alternatif normları kavrama ve takip etme yeteneğidir.

Visser'e göre (2013, s. 105), 21. yüzyılın dijital okuryazarlık becerileri, eğitim başarısının, ekonomik gelişmenin ve işgücüne hazır olmanın temel taşı olarak kabul edilmektedir. Visser, iş ilanlarının ve başvuruların çevrimiçi yapılmakta ve de işlerin yüzde ellisi bazı teknoloji becerileri gerektirdiğini belirtmektedir. Bu oranın önümüzdeki on yılda yüzde yetmiş yediye çıkmasının beklendiğini, sivil ve siyasi hayata katılımında önemli olan birçok devlet hizmetlerinin kullanımının çevrimiçi (e-devlet uygulamaları) olarak sürdürüleceği tahmin edildiğini eklemektedir.

Dijital okuryazarlığın beceriler yanı sıra bir dizi yetenek gerektirdiğini düşünen Hague ve Payton (2010, s. 19) Dijital okuryazarlığın gerektirdiği yetenekleri aşağıdaki sekiz maddeli modellerinde açıklamaktadır.

Şekil 1

Dijital okuryazarlığın bileşenleri

Şekil 1'de gösterildiği gibi dijital okuryazarlık, dijital medyayı keşfetmede aktif olmayı, içerik oluşturmayı ve bunları anlamayı da içermektedir. Bu nedenle dijital okuryazarlık yaratıcı olmayı gerektirmekte ve desteklemektedir. Ayrıca, yeni bilgi ve içerik üretimi yaratıcılık olarak değerlendirilmektedir. Birçok araştırmacı, dijital okuryazarlığın hem eleştirel tüketim hem de yaratıcı üretim uygulamalarını içerdiğini öne sürmektedir (Hague ve Payton, 2010, s. 24). Alexander ve diğerlerine göre (2016, s. 6) Dijital okuryazarlığın yaratıcı tarafı, üretici-tüketici ilişkisinde sürekliliğin üretici tarafını vurgulamaktadır.

Kritik düşünme ve değerlendirme unsuru ise pasif olarak bilgi almakla kalmamayı, analiz etmeyi ve şekillendirmeyi içermektedir. Aynı zamanda akıl yürütme becerilerinin kullanılması anlamına gelmektedir. Bir diğer yetenek olan kültürel ve sosyal anlayış; bireylerin politik, ekonomik ve entelektüel olarak topluma katılımlarını sağlamaya dayanmaktadır. Dijital okuryazarlığın iş birliği boyutu; ağ ortamında bulunan bireylerin ortak alanlara nasıl katılacaklarını anlamalarını, bireylerin işbirlikçi becerileri ve bu becerileri dijital teknolojilere nasıl uygulayacaklarını öğrenmeleri gerektiğine işaret etmektedir. Dijital okuryazarlığın bir başka boyutu, bireylerin güvenilir ve ilgili bilgileri bulma ve seçme becerileriyle ilgilidir. Bilgiye ihtiyacı olanların bilgiyi nasıl bulacakları konusunda dikkatlice düşünmeleri, kaynakları seçerken seçici davranmaları, seçili kaynakları kullanmaları için bilgilendirilmeleri ve cesaretlendirilmeleri gerekmektedir. Dijital okuryazarlığın etkili iletişim boyutu; iletişim kurarken dijital iletişim araçlarına eleştirel ve seçici yaklaşmayı, amaca en uygun iletişim aracının seçilmesini ve etkin kullanılmasını içermektedir. E-güvenlik, dijital okuryazarlığın önemli bir bileşenidir. Dijital okuryazarlık, iletişim kurarken ve iş birliği yaparken bireylerin kendilerini güvende tutacak dikkatli seçimler yapmalarını sağlayacaktır. Bu nedenle toplumun çevrimiçi ortamda güvende kalmalarını sağlamak adına eğitimler verilmesi önerilmektedir (Hague ve Payton, 2010, ss. 28-44). Dijital okuryazarlık eğitimlerinin, dijital okuryazarlık becerilerinin kazanılmasında önemi büyüktür. Çünkü dijital okuryazarlık, ancak açıkça öğretildiğinde ve uygulandığında ortaya çıkabilmektedir (Passey vd., 2018, s. 428). Dijital okuryazarlık, ağ ortamında pasif olmayı değil etkin olmayı gerektirir. Bu nedenle işlevsel dijital okuryazarlık yetenekleri; e-posta gönderip almayı, web sitelerini kaydetmeyi- linklerini düzenlemeyi, paylaşmayı, belgeleri indirmeyi, gözden geçirmeyi, yüklemeyi-depolamayı ve bunlara erişimi içermektedir. Cihak ve diğerlerine göre (2015, ss. 155, 157) öğrencilerin eğitim ortamlarına tam olarak dahil olabilmeleri, dijital materyallere erişimlerini artırabilmeleri ve istihdam olanaklarına erişebilmeleri için işlevsel dijital okuryazarlık yeteneklerini öğrenmeleri zorunludur. Hague ve Payton'a göre (2010, ss. 22-23), bireylerin işlevsel yeteneklerinin geliştirilmesi adına kütüphanelerin farklı teknolojilerle erişim olanakları sunması ve bireylere gerektiğinde profesyonel yardımda bulunması oldukça yararlı olacaktır.

Vieru ve diğerlerine göre (2015, ss. 4682-4683) dijital okuryazarlığın iş ve çalışma hayatındaki karşılığı olan dijital yetkinlik “teknolojik, bilişsel ve sosyal olmak üzere üç ilgili yetkinlik alanıyla ilişkilidir ve gerektiğinde üçünü birlikte kullanma konusundaki bireysel kapasitedir”. Hobbs (2010, ss. 18-19) geliştirdiği modelinde dijital yetkinliğin; erişim, analiz-değerlendirme, oluşturma, yansıtma ve eylem olmak üzere beş yetkinliği gerektirdiğini belirtmektedir. Hobbs'un modelinde erişim maddesi; medya ve teknoloji araçlarını ustaca bulma ve kullanma, uygun bilgileri başkalarıyla paylaşmayı içermektedir. Analiz ve değerlendirme maddesi; bireylerin kendilerine gönderilen mesajları anlama ve kullanma konusundaki yetkinliklerini kapsamaktadır. Oluşturma maddesi; kendini ifade etme güvenini kullanarak içerik oluşturma veya içeriğe katkıda bulunmayı gerektirmektedir. Yansıtma maddesi ise sosyal sorumluluk veya etik ilkeleri kendi kimliğinde, yaşamında ve iletişimlerinde kullanabilme yeteneklerini içermektedir. Hobbs'un modelindeki sonuncu yetkinlik olan eylem ise ailede, işyerinde ve toplumda bilgi paylaşımı içinde olmak, iş birliği içinde çalışmak, yerel, bölgesel, ulusal veya uluslararası düzeylerde bir topluluğun üyesi olarak topluma katılmayı ifade etmektedir.

Dijital Okuryazarlıkta Halk Kütüphanelerinin Önemi ve Rollerini

Bilgi toplumu kavramının ortaya çıkmasıyla kütüphanelerin dijital okuryazarlık ile ilgili endişelerinin 21. yüzyılda çeşitlendiği gözlenmektedir (McShane, 2011, s. 383). Zira 21. yüzyıl kütüphane kullanıcılarının dijital erişim araçlarına ve ortamlarına uyumları için bilgiyi çeşitli biçimlerde değerlendirebilmelerinin (bilgi okuryazarlığı), bilgisayar teknolojisini kullanabilmelerinin (dijital okuryazarlık) ve çevrimiçi dünyayla müzakere edebilmelerinin (İnternet okuryazarlığı) önemi artmıştır (Ayre, 2016, s. 356). Gubbin ve Koontz (2010, ss. 1-2) halk kütüphanelerinin, halk eğitimini ve gelişimini destekleyen en önemli kamu kurumları olduğunu belirtmektedirler. Bu noktada yeni teknolojilere ve yaygın hizmet ağına sahip halk kütüphanelerinin klasik hizmetleri yanı sıra dijital okuryazarlık ile ilgili hizmetleri sunabilecek şekilde kendilerini yeniden düzenlemeleri gerektiğine dikkat çekmektedirler. Yılmaz (2021, s. 284), kütüphanelerin, daha fazla dijital içeriğe sahip olmaya başladıklarını, artık dijital ortamda çok sayıda ve türde hizmet ve de etkinlikler gerçekleştirdiklerini belirtmektedir. Çakmak (2018, s. 457, 460) halk kütüphanesi hizmetlerinin ve kütüphane binalarının dijital teknoloji ile daha ileri bir noktaya taşındığını belirtmektedir. 21. Yüzyılda halk kütüphanelerinin yeni hizmetlerine değinen Heseltine (2020, s. 4) bu hizmetleri; bilişim teknolojilerine erişim, dijital okuryazarlık desteği, kariyer desteği, sağlık bilgisi edinmede yardım, tasarım-üretim yoluyla bilim ve teknoloji ile etkileşim şeklinde listelemektedir. Ayrıca, halk kütüphanelerinin dijital okuryazarlık eğitimleri en iyi kişiselleştirilmiş ve etkili eğitim şekli olarak kabul edilmekte olduğunu belirtmektedir.

Dijital okuryazarlık kapsamında halk kütüphanelerinin önemini aşağıdaki başlıklar halinde ele almak mümkündür.

1. Halk kütüphaneleri dijital okuryazarlık yaklaşımı ile kullanıcılarına mümkün olduğunca bağımsız ve yetkin dijital vatandaşlar olmaları konusunda ihtiyaç duydukları becerileri öğrenebilmeleri için dijital teknoloji ekipmanlarına, altyapısına, uygulamalarına, ücretsiz ve adil erişim sağlamaktadır (Rosa, 2015, s. 2). Bertot ve diğerlerine göre (2012, ss. 305-306) internet erişimi sunması, çeşitli hizmetleri ve her türlü araştırma desteği vermesi sonucunda halk kütüphanesinin önemi katlanarak büyümektedir. Teknoloji olanakları, halka yardımcı olan kütüphanecileri, halk kütüphanelerini toplumun istihdam ve e-devlet ihtiyaçlarını karşılamada daha iyi konuma taşımıştır. Halk kütüphaneleri bu imkanları ile topluma dijital görevlerini yerine getirmelerinde sağlamaktadırlar. Ayrıca temel okuryazarlık, yeni teknoloji ve yeni becerilere erişim imkânları sağlayarak bireylerin yaşamlarına değer katmaktadır (Huysmans ve Oomes, 2013, s. 172). Çevrimiçi olarak bilgi kaynaklarına, eğitim, istihdam ve vatandaşlık haklarına erişim sağlayarak, vatandaşları tam potansiyellerini gerçekleştirmeye teşvik etmekte hayati derecede önemli bir role sahiptir (McKrell, 2014, s. 77). Böylece, halk kütüphaneleri, bireylerin teknolojik gelişmelerden ve dijitalleşmeden en üst seviyede yararlanmalarına yardımcı olmaktadır (Sey vd., 2013, s. 1).
2. Kamusal alan olarak toplumda dijital bölünmenin ortadan kaldırılmasında, dijitalle dâhil olmada bireylere ve yönetimlere destek sağlamaktadırlar (Clark ve Perry, 2015, s. 5; Çakmak, 2018, s. 454-455). UNESCO (2017, s. 5) raporunda topluluklar, ülkeler ve bölgeler düzeyinde bireylerin dijital becerileri ve yetkinlikleri açısından belirgin eşitsizliklerin ve farklılıkların mevcut olduğu belirtilmektedir. Raporda tüm bireylerin

ilgili dijital becerileri geliştirme fırsatlarına sahip olmasını sağlamanın gerekliliğine dikkat çekilmektedir. Teknolojik eksikliklerinden veya finansal yetersizliklerden dolayı dijital teknolojilere erişimi olmayanların dijital okuryazarlık konusunda yardım almak ve dijital okuryazarlık alanında eğitimlere katılmak için kamusal ortak bir alana ihtiyaçları bulunmaktadır. Böylece bu bireylerin toplumun aktif üyeleri olmalarını sağlanabilmektedir (Helsper, 2008, s. 13). Özellikle yaş, gelir, eğitim, istihdam durumu ve coğrafi konum gibi çeşitli faktörler bireylerin dijitalle dâhil olmasında belirleyicidir (Hartnett ve diğerleri, 2020, s. 16). Halk kütüphaneleri, dezavantajlı veya yetersiz hizmet alan popülasyonlar için şu anda internet erişiminin, eğitimin ve kaynakların mevcut olduğu birincil kaynak olarak durmaktadır. Jaeger ve diğerleri (2012, s. 14) halk kütüphanelerine dijital uçurumun üstesinden gelmek, dijital okuryazarlık öğretmek ve dijital katılımı teşvik etmek için diğer kültürel kurumlardan daha fazla güvenilmekte olduğunu belirtmektedirler. Çakmak (2018, s. 457-460) halk kütüphanelerinde verilen teknolojiye yönelik eğitimlerin, atölye çalışmalarının ve kullanıcılara sunulan teknolojik olanakların toplumda oluşacak dijital uçurumun azaltılmasına ve teknoloji kullanım kalitesinin artırılmasına katkılarının olduğunu ifade etmektedir.

3. Halk kütüphaneleri, bir dizi e-devlet hizmeti ile halkın dijital devlet hizmetleri ve kaynakları arasındaki etkileşimini destekleyerek devlet kurumları ve vatandaşlar arasında önemli bir bağlantı olarak hizmet etmeye devam etmektedir (Bertot ve diğerleri, 2012, ss. 313-314). Kullanıcıların dijital vatandaşlığa geçişlerinde temel bir rol oynamakta, Lankshear ve Knobel'in (2011, ss. 21-22) dikkat çektikleri gibi tüm bireylerin yeteneklerine ve ilgi alanlarına göre aktif bir yaşam seçmelerini, toplumsal hayata, dijital topluma aktif katılımlarını sağlayacak hizmetleri sunmaktadırlar. Garmer (2014, s. 10), yaptığı çalışmada günümüz dünyasındaki dijital gelişmelere bağlı olarak halk kütüphanelerinin dijital okuryazarlık konusunda sunmuş olduğu hizmet gruplarını şu şekilde özetlemektedir:

- 13-19 yaş arasındaki genç yaş grupları için robotik kodlama, kod ve yazılım öğrenme ve de 3 boyutlu materyal tasarımı gibi dijital uygulamalara yönelik eğitimlere katılmaktadır.
- Öğrenciler daha çok araştırma yapmak ve ihtiyaç duydukları bilgilere erişim noktasında teknik altyapıya sahip dijital hizmetleri kullanmaktadır.
- İş arayan ve iş bulmaya çalışan bireyler halk kütüphanelerinin sunmuş olduğu özgeçmiş hazırlama gibi dijital hizmetlerden yararlanmaktadır.
- Girişimci olarak öne çıkan gruplar, halk kütüphanelerinin sunmuş olduğu internet hizmetlerinden ve bu hizmetlerin içeriklerinden yararlanmakta, aynı zamanda yaratıcı (maker) atölyelerini kullanarak özgün materyaller üretmektedir.
- İleri yaş grubu (yaşlılar ve emekliler) ise, halk kütüphanelerinin sunmuş olduğu dijital araçları kullanmaktadır.

4. Halk kütüphaneleri, bireylerin yaratıcı topluluk bağlantılarını teşvik etmekte (American Library Association, 2018, s. 1) ve üretici olmalarına destek olmaktadır. Passey ve diğerleri (2018, s. 248) dijital okuryazarlığın bireylerin sadece tüketici olmamalarına ve üretici rollerinin geliştirilmesine bağlı olduğunu belirterek ve burada halk

kütüphanelerinin yardımlarına ihtiyaçları olduğuna dikkat çekmektedir. Thiele (2016, s. 158), anket çalışması sonucunda halk kütüphanecilerinin yaklaşık %91'inin birebir teknoloji kullanım yardımı yaptığı, dijital okuryazarlığın günlük programlarında birincil görevi olduğunu tespit etmiştir.

5. Tüm yaş gruplarını kapsayacak şekilde dijital okuryazarlık eğitim programları sağlayarak, dijital okuryazar topluluklar yaratmada önemli bir rol oynamaktadır (Manjarrez ve Shoembs, 2011, s. 8). Kütüphaneler, teknoloji kullanımına rehber olarak ve teknoloji eğitimine erişim sağlayarak dijital becerilerin artırılmasına yardımcı olmaktadır (Norwegian Ministry of Culture, 2010, s. 8). Çünkü, halk kütüphaneleri toplulukların demokratik bir toplumun parçası olmak için ve dijital okuryazar olabilmeleri adına yardımcı olabilecekleri profesyonellerle iletişim kurabilecekleri ve eğitim alabilecekleri yerlerdir. Halk kütüphaneleri bireylere ihtiyaç duydukları bilgiyi nasıl bulacaklarını, buldukları bilgiyi, teknolojiyi ve interneti nasıl kullanacaklarını öğretmektedir (Bertot ve diğerleri, 2012, s. 305; Ayre, 2016, s. 360). Ayrıca, toplumun gelecekteki becerilere, çalışma ve iş gücü ortamına hazırlanmalarında destek olmaktadır. Çünkü gelecek, iş hayatında ihtiyaç duyulacak becerilere göre şekillenmektedir (Clark ve Perry, 2015, s. 11). Öğrenmenin geleneksel sınıf ortamının dışına çıkmış olması halk kütüphanelerinin toplumun eğitimindeki rolünün artmasına neden olmuştur (Clark ve Visser, 2011, s. 40). Halk kütüphaneleri sundukları eğitimlerle teknolojik yenilikler ve bunların gerektirdiği beceriler konusunda toplumu güncel tutarlar. Zira, bireylerin dijital dünyaya katılmak için güçlü dijital becerilere ve bunları uygulamaya (uygulayama yapabilecekleri bağımsız alanlara) daha fazla ihtiyacı vardır (Clark ve Perry, 2015, s. 3).

Literatür araştırması sonucunda halk kütüphanelerinde, dijital okuryazarlık kapsamında aşağıdaki eğitimlerin verilebileceği tespit edilmiştir.

- E-hizmetlere, sosyal medyaya erişim ve kullanımı,
- Günlük veya gelişmiş dijital beceriler,
- Bilgiye erişim ve araştırma becerileri,
- Çevrimiçi güvenlik ve siber güvenlik uygulamaları (Cooke, 2019, s. 13).
- Temel bilgisayar kodlama dillerinin kullanması,
- Diğer dijital cihazlarla ilgili kurslar,
- Dijital sağlık hizmetlerine erişim ve dijital sağlık okuryazarlığı,
- Her türlü burs, hibe ve programlara erişim bilgisi,
- İş arama ve kariyerlerini geliştirme eğitimleri (Çakmak, 2018, s. 461; Digital Literacy, Libraries, and Public Policy, 2013, s.3, 17; Digital Literacy Programs, 2022, s. 1; State Library Guidebook: Support for Digital Literacy in Public Libraries, 2018, s. 3-4).

Geniş erişilebilir saatler, merkezi konular, zengin içerik, teknolojik imkânlar ve profesyonel kütüphane personelinin birleşimiyle halk kütüphanelerini dijital okuryazarlığa yönelik eğitim ve hizmetler için en verimli yer olarak konumlandırmıştır. Manjarrez ve Kyle Schoembs'a göre (2011, s. 7) bu konumlandırmada halk kütüphanelerinin bilgi teknolojilerine erken yatırım yapmış olmasının ve dijital içeriğe yönelik kamu talebine hızlıca ayak uydurmasının etkisi önemlidir.

Dijital okuryazarlığa geçiş ile kütüphane personellerinin görev içerikleri değişmiştir. Hartnett ve diğerleri (2020, ss. 26-44) kütüphane yöneticilerine yaptıkları anket sonucunda; kütüphanelerde dijital hizmetler kütüphanecisi, dijital uzman veya dijital teknoloji uzmanı çalıştırıldığını, dijital okuryazarlık konularında eğitim ve yardımlar sunduklarını tespit etmişlerdir. Dijital okuryazarlığa yönelik hizmetleri ve eğitimleri sunma gereksinimi, halk kütüphanelerini ve kütüphane profesyonellerini birer dijital uzman rolüne doğru itmektedir. Bireylerin dijital fırsatlara eşit bir şekilde erişmesini sağlama misyonunu karşılamak adına kütüphane personelinin becerileri, yetkinlikleri geliştirilmesi önerilmektedir (Clark ve Visser, 2011, ss. 39-40). Hobbs'da (2010, s. 22) artık kütüphane profesyonellerinin; bireylerin işlere, haberlere, eğitime, hizmetlere, sağlık bilgilerine, çevrelerine ve topluma katılımlarında destek sağlamakta olduğunu belirtmektedir.

Halk kütüphanelerinin yeni gelişen bu rollerini başarabilmeleri dijital stratejilerinin olmasına bağlıdır. Dijital stratejilerin iki boyutu vardır. Birinci boyutu, kütüphane kullanıcılarının dijital okuryazarlık ihtiyaç ve beklentilerini karşılayıcı nitelikte olmasıdır. İkinci boyutu ise, halk kütüphaneleri personellerinin dijital okuryazarlık yeteneklerinin geliştirilmesi ve desteklenmesini içermesidir. Passey ve diğerleri (2018, s. 248) halk kütüphaneleri yöneticileri ile yaptıkları ankette, kütüphane yöneticilerinin halk kütüphanelerinin dijital okuryazarlık rollerini yerine getirirken aşağıdaki konuların ele alınması gerektiğini belirttiklerini iletmektedir.

1. Halk kütüphanelerinin dijital teknoloji stratejilerinin olmasının önemi,
2. Kütüphanelerce sağlanacak dijital cihazları kullanabilecekleri özel alanların sağlanması,
3. Dijital donanımın güncel tutulması ve yeterli kapasitede olması,
4. Personelin dijital konularda uzmanlıklarının bulunması ve geliştirilmesi,

Yılmaz ve Cevher (2015, s. 345) halk kütüphaneleri ve teknoloji ilişkilerindeki değişim eğilimlerini inceledikleri çalışmalarında, kütüphanecilerin %89,7 gibi büyük bir çoğunluğunun gelecekte halk kütüphanelerinin toplumun teknoloji temelli ihtiyaçlarını karşılayacak kurumlar olacağını düşündüklerini tespit etmişlerdir. Çakmak'a göre (2018, s. 454) halk kütüphaneleri dijital teknolojiye yönelmişlerdir ve hizmetlerinde kullanılmaktadırlar. Çalışmada ayrıca halk kütüphanelerinin dijital teknolojiye yönelik yenilikçi uygulama ve eğilimlerin verildiği alanlar haline dönüşmesine ve bu dönüşümün kullanıcı beklentilerini karşılama açısından da kaçınılmaz bir durum haline gelmesine dikkat çekilmektedir.

Clark ve Visser (2011, s. 38) 21. yüzyılda toplumunun ihtiyaçlarını karşılamak adına, halk kütüphanelerinin rollerinin yeniden değerlendirmesini ve gelişen bilgi ekosisteminin önemli bir oyuncusu olmalarının sağlanmasını önermektedir.

Halk Kütüphanelerinin Dijital Okuryazarlık İhtiyaçlarını Karşılama Yaşadıkları Kolaylıklar ve Zorluklar

Hartnett ve diğerleri (2020, ss. 26-44) kütüphane yöneticilerine, kullanıcılarının dijital ihtiyaçlarını karşılamada kütüphanelerini destekleyen ana kolaylaştırıcı etkenlerin neler olduğunu sormuşlardır. Ankete katılan yöneticiler sırasıyla; diğer kurum ya da kuruluşlarla yapılan iş birliği

çalışmaları veya harici ortaklardan alınan destekler, kütüphanenin güncel dijital ekipmana sahip olması, kütüphane personelinin aktif katılımı ve kütüphane personelinin kapasitesinin önemli etkenler olduğunu belirtmişlerdir.

İş birliği çalışmaları, halk kütüphanelerinin dijital okuryazarlık hizmetlerini veya eğitimlerini paydaşlarından destek alarak daha rahat gerçekleştirebilmesini sağlamaktadır. Çünkü, tüm bu hizmetlerin veya eğitimlerin halk kütüphanelerinin kaynaklarıyla ve imkanlarıyla verilebilmesi oldukça zordur. İş birliği ya da ortaklık faaliyetleri kurumların paydaşları ile ortak hedefler peşinde koşarak aralarında köprüler kurmasına katkı sağlamakta, ürün ya da hizmetlerin iyileştirilmesinde, planlamada ve programlamada paydaş katkılarının alınabilmesini imkânlı hale getirmektedir (Ergün, 2021, ss. 121-122). Ayrıca halk kütüphanelerinin paydaşlarıyla kurduğu stratejik iş birliği/ ortaklıklar, paydaşları ile düzenli iletişim içinde olmasını sağlayarak, çatışma ya da güvensizliği ortadan kaldırmaktadır. Paydaş-kütüphane arasında uzun vadeli kalıcı iş birlikleri/ ortaklıklar yapılabilmesi, ortak kazanımların sağlanmasına ve problemlerin ortaklaşa çözümlenmesine ortam sağlamaktadır (Ergün, 2021, s. 239). Örneğin: Hartnett ve diğerlerinin (2020, s. 44) yürüttükleri çalışmaya katılan kütüphane yöneticilerinin çoğunluğu (%89), kütüphanelerinin bir dijital teknoloji organizasyonu veya sağlayıcısı ile kurulmuş ortaklıklarının olduğunu belirtmişlerdir. Böylece ihtiyaç sahibi olan bireylere düşük maliyetli dijital olanaklar sağladıklarını, dijital okuryazarlık programları için yerel kuruluşlarla veya okullarla dijital teknoloji erişimi ve hizmetlerine odaklanan ortaklıklar kurdukları belirtilmektedir. Birçok kütüphane için ortaklıkların dezavantajı, iş süreçlerinin fazlaşması, zaman içinde personel, finansman veya görevler değiştikçe ortaklıkların sürdürülmesinin zor olması şeklinde olmaktadır. Ancak kurumlar arasında kurulacak doğru iş birlikleri ile, dijital hizmetlere ulaşmada dezavantajlı bireylere götürülecek hizmetler genişletilmekte ve iyileştirebilmektedir (Holt, L. ve Holt, G., 2010, ss. 123-124).

Hartnett ve diğerleri (2020, ss. 26-44) aynı çalışmalarında dijital okuryazarlık karşılamada engeller olarak, personelin sınırlı teknik bilgisi, zaman yetersizliği, finansman sorunu ve fiziksel kaynak eksiliği konularını ifade etmişlerdir. Aynı soruna değinilen bir başka çalışmadan; dijital kaynaklara erişim isteğinin artması, toplumun ihtiyacı olan eğitimlerin sağlanmasındaki zorluklar, kütüphanelerin teknoloji eğitim sınıflarının artan kullanımı, yeni hizmetlere, kaynaklara ve teknolojik altyapıya olan ihtiyacın artması ve de personel uzmanlığının bu ihtiyaçlarla örtüşmemesi olarak belirtilmektedir (Information Policy & Acces Center, 2015, s. 2). Rosa, (2015, s. 13) halk kütüphanesi çalışanlarının dijital okuryazarlık, dijital teknolojiler konusunda eğitimlerinin desteklenmesi gerektiğini, çünkü dijital okuryazarlık önemli bir kütüphane hizmeti olarak büyümeye ve çeşitlenmeye devam edeceğini belirtmektedir. Gelinek noktada, kütüphanecilerin, dijital okuryazarlık öğretme veya teknoloji bilgisinin ötesinde, aktarılabilir ek beceriler ve yetkinliklere (web tasarımı, gizlilik, pedagojik ve öğretim metotları) sahip olmaları beklenmektedir (Martzoukou, 2020, s. 82). Bu yetkinlikler, halk kütüphanesi personelinin etkili teknoloji eğitimleri olması için gerekli bilgi ve becerilerin ana hatlarını çizmektedir. Halk kütüphanesi çalışanlarının yeni yetkinlikler kapsamında halk arasında popüler olan çeşitli okuryazarlık yazılımları, sanal referans teknolojileri, entegre kütüphane sistemleri, otomatik mesajlaşma programları, planlama ve etkinlik yönetimi yazılımları, e-kitap mobil uygulamaları, 3D baskı gibi yaratıcı uzay teknolojileri, web tasarımı, geliştirmesi-yönetimi, oyun platformlarına ve diğer sistemlere aşina olmaları gerekmektedir. Halk kütüphanelerinin mobil teknolojileri kullanması, mobil cihaz erişimi için kütüphane Web sitesinin optimizasyonu, kütüphane hizmetlerine ve içeriğine erişim için taranan kodların (QR kodları) kullanılması ve akıllı telefon

uygulamalarının geliştirilmesi kütüphanelerin mevcut hizmet rollerini genişletme yollarının etkili unsurları olarak belirtilmektedir (Bertot vd., 2012, s. 315).

Türkiye açısından konuyu ele alan Çakmak, (2018, s. 462) halk kütüphanesi profesyonellerinin, dijital teknoloji ve iletişim becerilerinin geliştirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Aynı şekilde Karadeniz ve Yılmaz (2009, s. 64) çalışmalarında; kütüphanecilerin %49,7'sini bilgi ve iletişim teknolojileri (dijitalleştirme %49,7; elektronik kaynaklar %44,8; bilgi okuryazarlığı %40,6; çevrimiçi kataloglar %39,9) gibi gittikçe yaygınlaşan güncel konularla ilgili mesleki gelişmeleri yarıya yakın oranlarla izleyemedikleri tespit etmişlerdir.

Türkiye'de dijital okuryazarlık üzerine dikkat çekici çalışmalar yapıldığı ancak dijital okuryazarlık için oluşturulan stratejilerin sahiplenilerek sürdürülmesi, sonuçlarının değerlendirilmesi ve tüm paydaşlarla paylaşılmasında zorluklar yaşandığı belirtilebilir. Örneğin, 2010 yılında gündeme gelmiş ve 2013 yılında pilot projesi gerçekleştirilmiş olan Kütüphan-e Türkiye projesi bu alanda yapılmış önemli bir çalışmadır. Bu proje ile toplumdaki dezavantajlı bireylerin (işsiz, yoksul, engelli, yaşlı vb.) bilgi ve iletişim teknolojileriyle tanıştırılması, bu teknolojilerin kullanımını öğretilmesi, bireylerin bilgisayar ve internet kullanıcı olmaları sağlanarak halk kütüphanelerinin bu anlamda birer cazibe merkezi haline dönüştürülmesi planlanmıştır (Al ve Soydal, 2014, ss. 302-304). Ancak bu araştırmanın bulgularında ortaya çıkmıştır ki projenin özellikle dijital okuryazarlık alanına giren hedeflerine hala tam olarak ulaşamamıştır. Aynı şekilde halk kütüphanelerinde teknolojiye yönelik konular, 2012 yılında düzenlenen II. Halk Kütüphanesi Sempozyumu'nda (2. Halk Kütüphaneciliği Sempozyumu, 2012, s. 1) ve 10 Mayıs 2013 tarihinde gerçekleştirilen III. Halk Kütüphanesi Sempozyumu'nda ele alınarak incelendikleri tespit edilmiştir (3. Halk Kütüphaneciliği Sempozyumu, 2013, s. 1).

Türkiye'de halk kütüphanelerini iş birliği için teşvik edici yasal yönetmelikler bulunmaktadır. Örneğin; 28170 sayılı 11.01.2012 tarihli Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği'nin "ğ" maddesinde "Kütüphane hizmetlerini geliştirmek ve yaygınlaştırmak amacıyla, çevresindeki diğer kamu kurumları, yerel yönetimler, eğitim, öğretim, kültür-sanat, sivil toplum kuruluşları ve gönüllü kişilerle iş birliği yapar" şeklinde iş birliğine vurgu yapılmıştır (Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği, 2012, s.1). Ayrıca, Kültür Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü'nün "Kütüphane Hizmet Esasları"nda kurumlar arası iş birliğine dikkat çekilerek bu konu resmileştirilmiştir. KYGM'nin oldukça güzel iş birliği çalışmaları bulunmaktadır (Kütüphane hizmet esasları, 2012, s. 3). Örneğin; gerekirse; 2018 yılında KYGM-Konya Büyükşehir Belediyesi iş birliği ile kurulan Konya Gar Kütüphanesi, yine 2022 yılında KYGM-TCDD Taşımacılık A.Ş iş birliği ile kurulan Ankara Gar Kütüphanesi, 2018 yılında KYGM-Karabük Üniversitesi iş birliği ile "Bebek Kütüphanesi" ve 2021 yılında KYGM-Ümraniye Belediyesi iş birliğinin sonucu hizmete açılan Akyaka AVM Kütüphanesi bunlardan bazılarıdır (İstasyon Lojmanının Halk Kütüphanesine Dönüşümü Projesi, 2018; Bebek Kütüphaneleri Çalıştay, 2020; Ankara YHT Gar Kütüphanesi Açıldı, 2022; AVM Kütüphanesi Büyük İlgi Görüyor, 2021).

Araştırmanın Yöntemi

Araştırmanın Amacı

Çalışmada il halk kütüphanelerinin dijital okuryazarlık alanındaki çalışmaları ve farkındalık düzeyleri araştırılmıştır. Araştırmanın amaçlarını aşağıdaki gibi listelemek mümkündür:

1. Halk kütüphanelerinde dijital okuryazarlığa yönelik eğitim/ hizmetleri tespit etmek,

2. Halk kütüphanelerinin dijital okuryazarlık hizmetlerini sunarken karşılaştıkları başlıca zorlukları belirlemek,
3. Halk kütüphanelerinde dijital okuryazarlık konusunda bir farkındalık yaratmak.

Araştırmanın Modeli

Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden betimsel araştırma modeli seçilmiş ve anket tekniği ile Türkiye’deki il halk kütüphanelerinin dijital okuryazarlık eğitim/ hizmetlerinin neler olduğuna dair veriler toplanmıştır.

Varsayım ve Sınırlılıklar

Araştırma verilerinin toplanma sürecinin Covid-19 salgın sürecinde gerçekleştirilmesi ve 81 il halk kütüphanesi ile yürütülmüş olması araştırmanın sınırlılıklarıdır.

Araştırmanın Evren ve Örnekleme

Araştırmanın evrenini, Türkiye’de Kültür ve Turizm Bakanlığı’na bağlı olarak faaliyet gösteren 81 il halk kütüphanesi oluşturmaktadır. Anket soruları 81 il halk kütüphanesi yöneticisine iletilmiş ve tamamından veri elde edilmiştir.

Veri Toplama Aracı ve Süresi

Araştırmada veri toplama aracı olarak anket tekniği kullanılmıştır. Anketler, araştırma evreninde yer alan il halk kütüphanesi yöneticilerine elektronik posta yoluyla iletilmiştir. Anket verileri, 11.02.2022 ile 05.03.2022 tarihleri arasında toplanmıştır. Ankette kullanılan soruların bir kısmı OCLC (2012)’nin “State Library Guidebook: Support for Digital Literacy in Public Libraries: Appendix B: 2012 Digital Literacy Survey Questions” adlı Creative Commons 3.0 lisanslı anketinden yararlanılarak kategorik veri tipinde hazırlanmıştır. Halk kütüphaneleri yöneticilerine yöneltilen anket soru formunda 5’i kütüphaneye yönelik demografik sorular, 13’ü kütüphanenin dijital okuryazarlık hizmetleri hakkında olmak üzere toplam 18 adet soru yer almaktadır. Bu sorulardan bazıları çoktan seçmeli sorulardan oluşmaktadır. Araştırmada kullanılan sorular için öncesinde hazırlayıcılardan elektronik posta yoluyla gerekli izinler elde edilmiştir. Araştırmaya başlamadan önce araştırmanın evrenini oluşturan il halk kütüphanelerinin bağlı olduğu Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü’nden gerekli izin alınmıştır.

Veri Analizi, Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

Araştırmada kullanılan anket, kategorik veri tipinde hazırlandığı için ve de araştırmanın evrenin küçük olmasından dolayı kategorik veri tiplerine uygun olan ki-kare testi yapılamamıştır. Araştırmanın evrenini tamamından geri dönüş alınmış olması, anketin geçerlilik ve güvenilirliğini artırmaktadır. Anket verileri SPSS 24 uygulama yazılımı ile işlenerek, aritmetik ortalama, standart sapma ve frekans analizleri yapılmıştır.

Bulgular

Araştırmada 81 il halk kütüphanesi yöneticilerine uygulanan anket verileri bu konudaki literatür dikkate alınarak yorumlanmıştır. Tablo 1’de ankete katılan kütüphanelere ait demografik veriler verilmektedir.

Tablo 1

Kütüphanelere ait demografik bilgiler

Kütüphane Bilgileri	Bulunduğu Bölge	N	%
Bölgelere göre katılımcı kütüphaneler	Karadeniz Bölgesi	18	22,2
	Doğu Anadolu Bölgesi	15	18,5
	İç Anadolu Bölgesi	13	16
	Marmara Bölgesi	11	13,6
	Güneydoğu Anadolu Bölgesi	8	9,9
	Ege Bölgesi	8	9,9
	Akdeniz Bölgesi	8	9,9
Mekânsal büyüklük	1.000m ² -2.499m ²	45	55,6
	2.500m ² -4.999m ²	23	28,4
	1.000m ² 'den az	11	13,6
	5.000m ² -9.999m ²	2	2,5
Hizmet sunulan nüfusun büyüklüğü	80.000– 499.999 kişi	32	39,5
	500.000–999.999 kişi	28	34,6
	2.000.000 ve üstü	8	9,9
	1.500.000–1.999.999 kişi	7	8,6
	1.000.000 –1.499.999 kişi	6	7,4
Kütüphaneci sayısı	2	27	33,3
	3	27	33,3
	4	12	14,8
	5 ve üstü	9	11,1
	1	6	7,4

Tablo 1'deki bölgelere göre verilere bakıldığında araştırma için her bölgeden katılımın sağlanmış olduğu ortaya çıkmaktadır. Dijital okuryazarlık hizmetleri için mekânsal büyüklüğün bir etken olup olmadığını analizi için bakıldığında, kütüphanelerin %55,6'sının mekânsal büyüklüğünün 1.000m²-2.499m² olduğu tespit edilmiştir. Dijital okuryazarlık eğitimleri için ileri sürülen kısıtlamalardan biri olarak %2,5 ile mekânsal alan yetersizlikleri (bakınız Tablo 13) belirtilmiştir. Kütüphanelerin %39,5'inin 80.000-499.999 kişi arasında nüfusa, %9,9'nun ise 2.000.000 ve üstü nüfusa hizmet verdiği tespit edilmiştir. Böylece ankete katılan kütüphanelerin etki ettikleri grubun büyüklüğü ortaya konmak istenmiştir. Dijital okuryazarlık hizmetleri için çalışan profesyonel kütüphaneci sayısının (bakınız Tablo 5) önemli bir etken olduğu bilinmektedir. Buna karşın araştırmadaki kütüphanelerin %25,9'unda 4 ve daha fazla (n=21), %66,7'sinde 2 ve 3, ve %7,4'ünde (n=6) bir profesyonel kütüphanecinin hizmet verdiği tespit edilmiştir.

Tablo 2'de il halk kütüphanelerinin son on iki ayda bilgi teknolojisi ve dijital okuryazarlık konusunda sundukları veya sponsor oldukları eğitim ve yardım türlerine odaklanılmıştır.

Tablo 2*Kütüphanelerce sunulan bilgi teknolojisi ve dijital okuryazarlık eğitim ve yardımlarının dağılımı*

	N	%
Herhangi bir bilgi teknolojisi veya dijital okuryazarlık eğitimi ya da yardımı sunmuyoruz	61	75,3
Önceden planlanmış kütüphane personeli veya gönüllülerle verilen bire bir eğitim seansları	22	27,2
Resmi, yüz yüze eğitim sınıfları (planlanmış sınıflar)	10	12,3
Kullanıcılar tarafından istendiğinde anlık ihtiyaç duyulan yardımlara yönelik eğitimler, kurslar	6	7,4
Kullanıcıların kişisel yardım alabilecekleri açık laboratuvar saatlerinde eğitimler	6	7,4
Kullanıcılar tarafından kullanılmak üzere çevrimiçi eğitim materyaline erişim	3	3,7

Verilen 47 olumlu cevaptan %27,2 oranında “önceden planlanan eğitimler” olması kütüphanelerin bu konuda bir çaba içinde olduklarını göstermektedir. Ancak %75,3’ünün dijital okuryazarlık yönelik eğitimler ya da yardımlar sunmuyoruz şeklinde cevap vermesi, bu sorunun il halk kütüphanelerince yanlış anlaşılacak şekilde cevaplandırıldığı akla getirmektedir. Zira il halk kütüphaneleri içeriği dijital okuryazarlık ile ilgili çalışmalar (örneğin kullanıcılara istedikleri zaman verilen teknoloji yardım eğitimleri aslında birer dijital okuryazarlık eğitimidir) yürüttüğü literatür taramalarında ve ilerleyen tablolarla ortaya çıkmıştır.

Tablo 3’te coğrafik bölgelere göre il halk kütüphanelerinin bilgi teknolojisi ve dijital okuryazarlık yardımları konusundaki durumları gösterilmektedir.

Tablo 3*Bölgelere göre – bilgi teknolojisi ve dijital okuryazarlık eğitim ve yardımların dağılımı*

	Kütüphanenin bulunduğu bölge													
	Karadeniz Bölgesi		Marmara Bölgesi		Güneydoğu Anadolu Bölgesi		Doğu Anadolu Bölgesi		İç Anadolu Bölgesi		Ege Bölgesi		Akdeniz Bölgesi	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Resmi, yüz yüze eğitim sınıfları	1	5,6	1	9,1	0	0,0	0	0	1	7,7	2	25,0	5	62,5
Önceden planlanmış kütüphane personeli veya gönüllülerle verilen bire bir eğitim seansları.	1	5,6	2	18,2	3	37,5	0	0	5	38,5	5	62,5	6	75,0
Kullanıcılar tarafından istendiğinde anlık ihtiyaç duyulan yardımlara yönelik eğitimler, kurslar	0	0	2	18,2	1	12,5	0	0	2	15,4	0	0	1	12,5
Kullanıcıların kişisel yardım alabilecekleri açık laboratuvar saatleri	0	0	0	0	2	25,0	0	0	0	0	0	0	4	50,0
Kullanıcılar tarafından kullanılmak üzere çevrimiçi eğitim materyaline erişim	1	5,6	0	0	1	12,5	0	0	0	0	0	0	1	12,5
Herhangi bir bilgi teknolojisi veya dijital okuryazarlık eğitimi ya da yardımı sunmuyoruz.	17	94,4	7	63,6	6	75,0	15	100,0	8	61,5	5	62,5	3	37,5

Tablo 3'e göre son bir yılda en çok Akdeniz Bölgesi'ndeki il halk kütüphaneleri %62,5 ile en yüksek resmi oranda "yüz yüze bilgi teknolojisi ve dijital okuryazarlık eğitimleri" vermiştir. Doğu Anadolu Bölgesi %100, Karadeniz Bölgesi %94,4 ve G. Doğu Anadolu Bölgesi %75,5 oranında "Herhangi bir bilgi teknolojisi veya dijital okuryazarlık eğitimi ya da yardımı sunulmamaktadır" şeklinde cevaplandırmıştır. Buna göre bilgi teknolojisi ve dijital okuryazarlık eğitimleri konusunda Akdeniz bölgesindeki il halk kütüphanelerinin daha etkin oldukları ve Karadeniz bölgesindeki il hak kütüphanelerinin gerekli hizmetleri sunmak için girişime bulunmaları gerektiği ortaya çıkmıştır.

Tablo 4'te son 12 ayda kullanıcılara sunulan bilgi teknolojisi ve dijital okuryazarlık ile ilgili eğitim konularının sunulan eğitimin türlerine göre dağılımına yer verilmiştir.

Tablo 4

Konularına göre – bilgi teknolojisi ve dijital okuryazarlık eğitim ve yardımların dağılımı

Eğitim Konuları	Eğitim Türleri					Sunulmadı N	Sunulan Toplam N
	Resmi eğitim sınıfı	Tek kişilik planlı eğitim	Gayri resmi eğitim	Çevrimiçi bireysel katılım			
	N	N	N	N			
Temel bilgisayar becerileri	2	1	3	1	74	7	
Temel İnternet aramaları	2	1	6	0	72	9	
Genel bilgisayar veya ofis yazılımlarının kullanımı	2	1	2	2	74	7	
Kütüphane tarafından sunulan çevrimiçi veri tabanlarını kullanmak	2	1	4	0	74	7	
E-posta ve diğer çevrimiçi hesaplar açma ve kullanma	1	1	2	0	77	4	
Güvenli çevrimiçi uygulamalar	1	2	1	0	77	4	
Çevrimiçi bilgilerin etik kullanımı ve telif hakkı	1	1	2	0	77	4	
Çevrimiçi devlet bilgilerine erişim	1	0	3	0	77	4	
Çevrimiçi iş arama ve kariyerle ilgili bilgilere erişme	1	2	2	0	76	5	
Çevrimiçi sağlık bilgilerine erişme	1	1	1	0	78	3	
Çevrimiçi bankacılık ve yatırım bilgilerine erişme	1	0	2	0	78	3	
Finansal okuryazarlık eğitimi	2	0	1	0	78	3	
Nüfus ve şecere bilgilerine erişebilme	1	1	2	0	77	4	
Tüketici bilgilerine erişim	1	0	1	0	79	2	
e-Okuyucuları kullanma ve e-Kitapları indirme	3	0	5	0	73	8	
Kullanıcıya ait akıllı telefonlar, tabletler ve benzeri cihazları kullanma	2	1	1	0	77	4	
Sosyal medya	2	2	1	0	76	5	

Tablo 4 (devamı)

Web sitesi veya blog oluşturma ve yönetimi	2	0	1	0	78	3
Dosya veya belge depolama gibi Web 2.0 üretkenlik araçları	1	1	1	0	78	3
Dijital fotoğrafçılık, film yapımı, video düzenleme, animasyon vb. için dijital içerik oluşturma ve paylaşma uygulamalarını kullanma	1	0	2	0	78	3
Diğer	0	0	2	0	79	2
Toplam	30	16	45	3	81	94

Tablo 4'te dijital okuryazarlık konusunda %47,8 oranında “gayri resmi türde eğitim” (n=45) ve %17,1 oranında da (n=16) tek kişilik planlı eğitimin verilmiş olduğu tespit edilmiştir. Bu da bu eğitimlerin çoğunluğunun önceden planlanmış eğitimler olmadığını göstermektedir. Zira, bulgularda verilen eğitimlerin sadece %31,9'unun resmi eğitim olarak verildiği ortaya çıkmıştır.

Tablo 5'te, il halk kütüphanelerinde verilen dijital okuryazarlık eğitimleri ile sahip olunan BBY mezunu personel sayısı arasında bir ilişki olup olmadığı araştırılmıştır.

Tablo 5

Dijital okuryazarlık eğitim konularının, eğitimleri sunan il halk kütüphanelerinin sahip olduğu BBY mezunu personel sayılarına göre dağılımı

Sunulan Eğitimler	BBY mezunu kütüphaneci sayısı			
	1-2	3	4 ve üstü	Sunulan Eğitimler
	N	N	N	N
Temel bilgisayar becerileri	2	0	5	7
Temel İnternet aramaları	3	1	5	9
Genel bilgisayar veya ofis yazılımlarının kullanımı	2	0	5	7
Kütüphane tarafından sunulan çevrimiçi veri tabanlarını kullanmak	3	1	3	7
E-posta ve diğer çevrimiçi hesaplar açma ve kullanma	2	0	2	4
Güvenli çevrimiçi uygulamalar	2	0	2	4
Çevrimiçi bilgilerin etik kullanımı ve telif hakkı sorunları	2	0	2	4
Çevrimiçi devlet bilgilerine erişim	1	0	3	4
Çevrimiçi iş arama ve kariyerle ilgili bilgilere erişme	3	0	2	5
Çevrimiçi sağlık bilgilerine erişme (Örneğin tüketici sağlık, beslenme)	1	0	2	3
Çevrimiçi bankacılık ve yatırım bilgilerine erişme	1	0	2	3
Finansal okuryazarlık eğitimi	1	0	2	3
Nüfus ve seçere bilgilerine erişebilme	2	0	2	4
Tüketici bilgilerine erişim	0	0	2	2
e-Okuyucuları kullanma ve e-Kitapları indirme	3	1	4	8

Tablo 5 (devam)

Kullanıcıya ait akıllı telefonlar, tabletler ve benzerlerini kullanma	1	1	2	4
Sosya medya (Örneğin Twitter, Facebook)	2	0	3	5
Web sitesi veya blog oluşturma ve yönetimi	1	0	2	3
Dosya veya belge depolama gibi Web 2.0 üretkenlik araçları	1	0	2	3
Dijital fotoğrafçılık, film yapımı, video düzenleme, animasyon vb. için dijital içerik oluşturma ve paylaşma uygulamalarını kullanma	1	0	2	3
Diğer	1	0	1	2
Sunulan Eğitimler Toplamı	35	4	55	94

Tablo 5'e göre verilen 94 eğitimin, %58,5'i (n=55) BBY mezun sayısı 4 ve üstünde olan kütüphanelere aittir. Bu oran 1-2 BBY mezunu bulunan kütüphanelerde %37,2 (n=35) iken 3 BBY mezunu olan kütüphanelerde daha düşük çıkmıştır.

Tablo 6'da dijital okuryazarlık eğitimleri düzenleyen il halk kütüphanelerine bu eğitimlerden beklentilerinin karşılanma durumları sorulmuştur. Böylece il halk kütüphanelerinin bu eğitimlere yönelik değerlendirmeler ve istatistiki bilgi toplayıp toplamadıkları öğrenilmek istenmiştir.

Tablo 6

Düzenlenen dijital okuryazarlık eğitim ve etkinliklerinin kütüphanelerin beklentilerini karşılama durumlarını gösteren dağılım tablosu

	N	%
Sonuç veya etki bilgileri toplanmamaktadır	48	59,3
Katılımcılardan alınan geri bildirimler yeterlidir	30	37
Katılımcı değerlendirme sonuçları istenen seviyede gerçekleşmiştir	9	11,1
Eğitim sınıflarına katılım yeterli sayılarda gerçekleşmiştir	8	9,9
Yeterli sayıda birebir planlanmış oturumlar düzenlenmiştir	7	8,6

Verilen eğitimler sonucunda elde edilen sonuçlara bakıldığında %59,3 oranında eğitimlerin sonuç ve etkilerine yönelik bir bilgiye ulaşılamamıştır. Ancak katılımcıların %37'si kullanıcı geri bildirimleri aldıklarını belirtmiştir. Kütüphanelerin verdikleri eğitimlere ait her türlü istatistiki veriyi toplaması ve bir sonraki eğitimleri bunları dikkate alarak planlaması adına yararlı olacaktır.

Tablo 7'de kütüphanelerin düzenlemiş oldukları dijital okuryazarlık eğitimlerinin kimler tarafından verildiğini tespit etmek amacıyla sorulan çoktan seçmeli bir soruya verilen cevaplar gösterilmektedir. Bu soru ile dijital okuryazarlık eğitim ya da etkinliklerinin ağırlıklı olarak kütüphane personelinin sorumluluğunda olup olmadığı ya da diğer paydaşlardan destek alınıp alınmadığı belirlenmek amaçlanmıştır. Ancak bazı kütüphanelerin "eğitimler sunmamaktadır" seçeneği (n=20) yanı sıra diğer seçeneklerden de seçtikleri tespit edilmiştir. Bunun bazı kütüphanelerin istatistiki verilerle cevap vermemesinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Tablo 7*Kütüphanelerinde dijital okuryazarlık eğitim ya da etkinliklerini yürütenlere ait dağılım tablosu*

Eğitim Etkinliklerini Yürütenler	N	%
Kütüphane personeli	65	80,2
Kütüphane gönüllüleri	24	29,6
Kütüphane dijital okuryazarlık konusunda eğitimler sunmamaktadır	20	24,7
Sivil toplum kuruluşlarının personeli	12	14,8
Bölgesel iş birliği kuruluşları, dernekler veya konsorsiyum eğitimcileri	9	11,1
Halktan gönüllü katılımcılar	6	7,4
Sözleşmeli eğitmenler veya eğitim şirketi	0	0,0
Diğer	0	0,0

Kütüphanelerin vermiş oldukları cevaplara göre dijital okuryazarlık eğitim ya da etkinliklerini %80,2 oranla kütüphane personeli ve %29,6 oranında ise kütüphane gönüllüleri yürütmektedir. Günümüz koşullarında, kütüphanelerin birey ya da kurumlarla daha çok iş birliği içinde olmasının hızla gelişen dijital teknoloji karşısında daha fazla ve etkin eğitimler düzenleyebilmesinin önünü açacaktır.

Tablo 8’de il halk kütüphanelerinin dijital okuryazarlık eğitimleri veya etkinlikleri için ağırlıklı olarak hangi paydaşlardan destekler sağladığı gösterilmektedir.

Tablo 8*Dijital okuryazarlık eğitim ve etkinliklerine yönelik iş birliği yapılan paydaşların dağılımı*

İş Birliği Yapılan Paydaşlar	N	%
Resmi devlet kurumları	66	81,5
Üniversiteler, yüksek okullar	40	49,4
Konu uzmanları ya da özel konu merkezleri	30	37
Kulüpler	8	9,9
Yerel yönetim kurumları (Belediyeler)	7	8,6
Dernekler	4	4,9
Eğitim verilmemiştir	4	4,9
Yardım kuruluşları	3	3,7
K12 okulları (Lise ve ilköğretim kurumları)	1	1,2
Teknoloji merkezleri	1	1,2
İşgücü sağlayıcılar ve iş merkezleri	0	0

Kütüphaneler dijital okuryazarlık eğitim veya etkinlikleri için %81,5 oranla resmi devlet kurumlarından ve %49,4 oranda üniversiteler, yüksekokullardan destek almaktadır. Daha fazla oranda kurum ve kuruluşlarda iş birliğini geliştirici çalışmalarının gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Tablo 9’da dijital okuryazarlık eğitim veya etkinlikleri için il halk kütüphanelerinin yeterli olanaklara sahip olup olmadığı gösterilmek istenmiştir.

Tablo 9

Kütüphanenin dijital okuryazarlık olanakları

Olanaklar	N	%
Bilgisayar laboratuvarı	67	82,7
Gezici kitap otobüsü	31	38,3
Makerspace odası	20	24,7
Görsel-İşitsel donanımların kullanılabildiği alanlar	8	9,9
Oyun odaları	7	8,6
Özel toplantı bölmeleri	4	4,9
Mobil eğitim aracı	3	3,7
Çevrimiçi sohbet odası	0	0

Kütüphanenin sahip olduğu dijital okuryazarlık olanakları incelendiğinde %82,7'lik oranla bilgisayar laboratuvarı, %38,3'lük oranla gezici kütüphane otobüsü ve %24,7'lik oranla makerspace odasının bulunduğu belirlenmiştir. İl halk kütüphanelerinin teknolojik alt yapısının oldukça iyi olduğu ve il halk kütüphanelerinin toplumun dijital okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesini çok rahatlıkla destekleyebilecekleri ortaya çıkmıştır.

Tablo 10'da ise Tablo 9'da verilen kütüphane olanaklarının bölgelere göre dağılımı gösterilmektedir. Böylece bölgesel farklılıkların neler olduğuna dikkat çekilmek istenmiştir.

Tablo 10

Bölgelere göre kütüphanelerin dijital okuryazarlık olanaklarının dağılımı

Kütüphane Olanakları	Kütüphaneniz Türkiye'de hangi bölgede bulunmaktadır?														
	Karadeniz		Akdeniz		Marmara		İç Anadolu		Doğu Anadolu		G. Doğu Anadolu		Ege		Bölge Toplam
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N
Bilgisayar laboratuvarı	16	88,9	7	87,5	8	73	10	77	14	93	5	63	7	88	67
Gezici kitap otobüsü	4	22,2	7	87,5	7	64	5	39	2	13	3	38	3	38	31
Makerspace odası	5	27,8	6	75	3	27	1	7,7	0	0	3	38	2	25	20
Görsel-İşitsel donanımların kullanılabildiği	3	16,7	0	0	1	9,1	2	15	0	0	2	25	0	0	8
Oyun odaları	2	11,1	1	12,5	1	9,1	1	7,7	0	0	1	13	1	13	7
Mobil eğitim aracı	0	0	1	12,5	1	9,1	0	0	1	6,7	0	0	0	0	3
Özel toplantı bölmeleri	1	5,6	1	12,5	0	0	1	7,7	0	0	1	13	0	0	4
Çevrimiçi sohbet odası	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Olanak Toplam	31		23		21		20		17		15		13		140

Tablo 10'da görüldüğü üzere bilgisayar laboratuvarına sahip olma oranı (n=67) tüm bölgelerde oldukça yüksektir. Özellikle Karadeniz Bölgesindeki kütüphanelerin bilgisayar laboratuvarına sahip olma sayısının (n=16) diğer bölgelerdeki kütüphanelere göre daha yüksek daha olduğu görülmektedir. Aynı şekilde gezici kütüphane hizmeti de tüm bölgelerde sayı

olarak (n=31) oldukça iyi durumdadır. Üçüncü en yüksek yüzde olarak ise kütüphanelerde makerspace odasının bulunması (n=20) görülmektedir. Doğu Anadolu Bölgesi hariç tüm bölgelerde makerspace odasının bulunduğu gözlenmiştir.

Tablo 11’de il halk kütüphanelerine sunmuş oldukları dijital okuryazarlık eğitimlerine ait içeriklere çevrimiçi olarak erişim imkânı sunup sunmadıkları sorulmuştur.

Tablo 11

İl halk kütüphanelerinin dijital okuryazarlık içeriklerine çevrimiçi erişim sağlama durumları

		N	%
Kütüphane, kullanıcılara çevrimiçi olarak kendi hazırladığı dijital okuryazarlık eğitim materyaline erişim sağlıyor mu?	Evet	39	48,1
	Hayır	42	51,9

İl halk kütüphanelerinin sundukları dijital okuryazarlık eğitim içeriklerine evinden ve istediği zaman aralığında erişmek isteyen kullanıcılara bu imkânı sağlaması, bu eğitimlere katılmış ya da katılamamış olan bireyler için eğitimin etkisini ve verimliliği artırıcı etki taşımaktadır. İl halk kütüphanelerinin %48,1’i “Kütüphane, kullanıcılara çevrimiçi olarak kendi hazırladığı dijital okuryazarlık eğitim materyaline erişim sağlıyor mu?” sorusuna erişim sağlamaktadır cevabını verirken, %51,9 oranında hayır cevabının verildiği tespit edilmiştir.

Tablo 12’de il halk kütüphanelerinin dijital okuryazarlık konusunda ileriye dönük planlarına yönelik sorulan soruya verdikleri cevaplara yer verilmiştir.

Tablo 12

İl halk kütüphanelerinin dijital okuryazarlık konusunda ileriye dönük planları

		N	%
Kütüphane şu anda yukarıda ele alınmayan yeni bilgi teknolojisi ve dijital okuryazarlık eğitimi tekliflerini planlıyor veya aktif olarak takip ediyor mu?	Evet	51	63,0
	Hayır	30	37,0

Tablo 12’ye göre il halk kütüphanelerinin %63’ü dijital okuryazarlık konusunda eğitimler vermeyi planlamakta veya aktif olarak bu alandaki gelişmeleri takip etmektedir. İl halk kütüphaneleri yöneticilerinin teknoloji ihtiyaçlarını ele alan hedeflerinin olması, ayrıca kütüphane ortamında personel ve kullanıcılar için dijital okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesinin önemine vurgu yapmış olması gelecekte bu konuya daha çok eğileceğini göstermesi bakımında oldukça önemlidir.

Tablo 13’te il halk kütüphanelerinin dijital okuryazarlık eğitimlerini düzenlemede karşılaştıkları kısıtlamaların önem dereceleri ile ilgili verilen cevaplara yer verilmiştir.

Tablo 13

Dijital okuryazarlık eğitimlerinde karşılaşılan kısıtlamaların dağılımı

	En önemli		Ne önemli ne önemsiz				Çok önemsiz		\bar{x}	ss		
	N	%	N	%	N	%	N	%				
	Ek eğitim sınıfları ve bire bir oturumlar sağlamak için daha fazla personel/gönüllü/ortak zamanı yok	0	0	0	0	1	1,2	50			61,7	30
Eğitimci ve gönüllü eksikliği	0	0	0	0	2	2,5	37	45,7	42	51,9	4,44	0,67
Hizmetlerin ve eğitimlerin halka duyurulmasındaki zorluklar	0	0	2	2,5	4	4,9	39	48,1	36	44,4	4,25	0,86
Eğitimci ve gönüllülerin ilgili konulardaki bilgi eksiklikleri	0	0	2	2,5	2	2,5	39	48,1	38	46,9	4,35	0,76
Yetersiz personel sayısı	0	0	0	0	1	1,2	35	43,2	45	55,6	4,49	0,65
Personelin bu alandaki bilgi ve eğitim eksikliği	0	0	1	1,2	1	1,2	31	38,3	48	59,3	4,51	0,71
Gerekli eğitim materyallerinin bulunamaması	0	0	1	1,2	2	2,5	35	43,2	43	53,1	4,43	0,72
Sınırlı sayıda ve yetersiz özelliklerde bilgisayarlara sahip olmak	0	0	3	3,7	2	2,5	36	44,4	40	49,4	4,35	0,81
Yetersiz internet ve teknik altyapı	0	0	2	2,5	2	2,5	42	51,9	35	43,2	4,31	0,75
Eğitimler için yeterli alan ve yer sıkıntısı	0	0	2	2,5	1	1,2	44	54,3	34	42	4,31	0,74
Diğer yardımcı teknik donanımların (Kulaklık gibi) eksik olması	0	0	2	2,5	4	4,9	50	61,7	25	30,9	4,16	0,73
Kullanıcılardaki algının oluşmamış olması	0	0	0	0	5	6,2	51	63	25	30,9	4,20	0,66
Kullanıcılarca rağbet görmemesi	0	0	1	1,2	5	6,2	54	66,7	21	25,9	4,12	0,68

Tablo 13'te önemli kategorisinde Sınırlı sayıda ve yetersiz özelliklerde bilgisayarlara sahip olmak, %3,7, eğitimlerin duyurulmaması, eğitimcilerin ve gönüllülerin bilgi eksikliği, yetersiz internet ve teknik altyapı, eğitimler için yeterli alan ve diğer teknik donanım eksiklikleri aynı yüzdelik değerinde %2,5 olarak çıkmıştır. Bu soruda hiçbir seçenek "en önemli" sorun olarak işaretlenmemiştir. Sonuç olarak, il halk kütüphanelerinin dijital okuryazarlık eğitimlerini veya hizmetleri rahatlıkla verebilecekleri teknik alt yapıya sahip oldukları ve Tablo 4'te görüldüğü gibi bu konuda planlı çalışılmasının gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Sonuç ve Öneriler

Bu araştırma, halk kütüphanelerinin toplumun dijital okuryazarlık becerilerinin geliştirmesindeki rolünü araştırmayı amaçlamıştır. Çalışmada halk kütüphanelerinin, dijital okuryazarlık düzeylerinin geliştirilmesinde önemli role sahip oldukları ispatlanmaya çalışılmıştır. Buna göre elde edilen bulguları şu şekilde özetlenebilir:

- İl halk kütüphanelerinde son on iki ayda doksan dört dijital okuryazarlık eğitimleri verilmiştir. Bulgular kısmında il halk kütüphanelerinin planlı dijital okuryazarlık eğitimlerini sayıca çok az olduğu, buna karşı gayri resmi eğitimlerin sayısının daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır (bakınız Tablo 4). Araştırma verilerine göre daha planlı ve tüm yıla yayılmış, farklı kullanıcı türlerinin ihtiyaç ve beklentilerini kapsayıcı dijital okuryazarlık eğitimlerinin yapılması gerekmektedir.

- İl halk kütüphanelerinde verilen eğitimlerin; genel internet kullanımı, temel bilgisayar becerileri, e-okuyucuları kullanma ve e-kitapları indirme, genel bilgisayar kullanımı ve ofis yazılımları, kütüphane tarafından sunulan çevrimiçi veri tabanlarının kullanımı, çevrimiçi iş arama ve kariyerle ilgili bilgilere erişme ve sosyal medya kullanımı gibi farklı konularda olduğu tespit edilmiştir. Düzenlenen dijital okuryazarlık eğitimleri bakımından Akdeniz Bölgesi'nin (bakınız Tablo 3) oldukça etkin olduğu görülmüştür. Bugün il halk kütüphanelerinin bazılarının (bakınız Tablo 5) dijital okuryazarlık etkinlikleri düzenledikleri, henüz düzenlemeyenlerin ise bu konuda istekli oldukları (bakınız Tablo 12) tespit edilmiştir. Bölgesel anlamda teknolojik alt yapı farklılıkları tespit edilmiştir (bakınız Tablo 10)
- İl halk kütüphanelerince düzenlenen dijital okuryazarlığa yönelik eğitimlerin genelde kütüphane personeli ve kütüphane gönüllüleri tarafından verilmekte olduğu tespit edilmiştir (bakınız Tablo 7). Az da olsa sivil toplum kuruluşları ile iş birliği yapılarak dijital okuryazarlık eğitimleri için katkılar sağlanmakta olduğu belirlenmiştir.
- Anket bulgularından (bakınız Tablo 9 ve Tablo 10) il halk kütüphanelerinin sahip olduğu dijital okuryazarlık ve dijitale dâhil etme kapasiteleri, eğitim ve öğretim sağlama yeteneği, gerekli bilgi kaynaklarına sahiplik durumlarının iyi olduğu tespit edilmiştir. Bu olanakları ile il halk kütüphaneleri, toplumdaki herkes için dijital imkânlar sağlamak adına gerekli olan 21. Yüzyıl okuryazarlık becerileri ile teknoloji kaynaklarına güçlü erişimin en önemli parçasıdır.

Halk kütüphanelerinin hizmet ettikleri toplumun demografik yapısına, toplumun ihtiyaç ve beklentilerine göre dijital okuryazarlık konularında gerekli eğitimler veya etkinlikler düzenlemesi oldukça faydalı olacaktır. Bu kapsamda, gelecek için aşağıdaki adımların atılması yerinde olacaktır:

1. Literatür okumaları sonucunda tüm dünyada halk kütüphanelerinin dijital okuryazarlık kapsamında daha fazla inisiyatif aldığı ve ulusal çapta politikalarının olduğu ortaya çıkmıştır. Örneğin Tünde (2016, s. 67) Macaristan'da hükümetin, kütüphanelerin iş birliğiyle dijital yetkinliğin geliştirilmesini uygulamayı planladığını ve bu politikaların odağında halk kütüphanelerinin bulunacağını belirtmektedir. Bu nedenle, ulusal çapta dijital okuryazarlık ve toplumun dijital hayata katılımını teşvik etmeye yönelik planların ve de ulusal bir politikanın oluşturulması, en önemlisi de politikaların odağında halk kütüphanelerinin bulunması önerilmektedir. Ulusal stratejinin gerekliliğine değinen Karadeniz ve Yılmaz (2020, s.308), özellikle Türkiye'deki halk kütüphanelerinin ülkenin "kültürel, sosyal, sanatsal ve ekonomik olarak gelişimine daha fazla katkı sağlaması ve bu katkının sürdürülebilir kılınması için ulusal çapta stratejik bakış açılarına ve yaklaşımlara gereksinim" olduğuna dikkat çekmektedirler.
2. Halk kütüphanelerinin planlı olarak ve hedef kitle analizleri yapılarak dijital okuryazarlık eğitimlerini oluşturması ve topluma yol gösterici olması,
3. Paydaşlarla yapılan iş birliklerinin artırılması adına profesyonel kütüphanecilerin iş birliği kurma ve geliştirme konularında eğitimler alması,
4. Kütüphanelerin bina olanaklarının ve kapasitelerinin oldukça iyi durumda olduğu tespit edilmiş olmakla birlikte, güncel dijital okuryazarlık gereksinimlerini karşılayabilecek

şekilde bu olanaklarının zenginleştirilmesi, bölgele teknolojik alt yapı farklılıklarının giderilmesi,

5. Literatür araştırmaları sonucunda bazı ülkelerin ileri teknik yardımlar için kütüphane içinde ya da yakınında hizmet verebilecek teknik destek-onarım noktalarını kurdukları tespit edilmiştir. Ülkemizdeki halk kütüphaneleri için benzer bir yapının sağlanması yerinde olacaktır.

Dijital okuryazarlık, toplumun dijital ortamdaki bilgiyi araştırması, organize edebilmesi, değerlendirmesi, kullanması, yeniden üretmesi ve gerektiğinde iletebilmesi için bir araç olarak teknolojiyi kullanmasını sağlamak adına oldukça etkili bir araçtır. Diğer taraftan halk kütüphaneleri, farklı bilgi kaynakları ve değişik teknolojileri hizmet sundukları toplulukları için erişilebilir hale getirmede merkezi bir rol oynamaktadırlar. Bu nedenle halk kütüphaneleri, gelişmiş dijital erişim, dijital okuryazarlık ve dijital katılım için ilgili kurumlarca desteklenip finanse edilmeleri Türk toplumunun geleceğe hazırlanmasında en etkili kurumlardan biri olarak hizmetlerini sunmalarını sağlayacaktır.

Bu araştırma çalışması 81 il halk kütüphanesi ile sınırlı tutulmuştur. Türkiye'yi yansıtması adına ileride tüm Türkiye'deki halk kütüphanelerini kapsayan bir çalışma yapılması önerilmektedir.

İzin ve Katkı Bildirimleri

Etik Kurul İzni

Makaleye yönelik etik kurul izni, Uşak Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulunun 11.02.2022 tarih ve 2022-34 sayılı kararı ile alınmıştır.

Yazarlık Katkısı

Yazarlar makaleye eşit oranda katkı verdiklerini beyan etmiştir.

Kaynakça

- Al, U. ve Soydal, İ. (2014). Kütüphan-e Türkiye projesi: Halk kütüphanesi kullanım araştırması. *Türk Kütüphaneciliği*, 28(3), 288-307.
- Alexander, B., Adams, B. S., Cummins, M. ve New Media Consortium. (2016, Ekim). *Digital literacy: an NMC Horizon Project strategic brief*. <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED593900.pdf>
- American Library Association. (1989, 10 Ocak). *Presidential committee on information literacy: final report*. American Library Association. <https://www.ala.org/acrl/publications/whitepapers/presidential>
- American Library Association. (2018, 23 Ocak). *Fostering creative community connections*. American Library Association. <https://www.ala.org/pla/initiatives/shortstorydispensers>
- Ankara YHT Gar Kütüphanesi Açıldı (2022, 4 Ağustos). <https://basin.ktb.gov.tr/TR-326466/ankara-yht-gar-kutuphanesi-acildi.html>
- AVM Kütüphanesi Büyük İlgi Görüyor (2021, 15 Nisan). <https://umraniye.bel.tr/tr/main/news/avm-kutuphanesi-buyuk-ilgi-goruyor/9140>
- Ayre, L. B. (2016). The impact of information technology on public libraries. *Public Library Quarterly*, 35(4), 355-361.
- Bebek Kütüphaneleri Çalıştayı (2020, 7-8 Ekim). KYGM. <https://kygm.ktb.gov.tr/Eklenti/72984,1-bebek-kutuphaneleri-calistayipdf.pdf?0>
- Bertot, J.C., Gorham, U., Jaeger, P.T. ve Taylor, N. G. (2012). Public libraries and the Internet 2012: key findings, recent trends, and future challenges. *Public Library Quarterly*, 31(4), 303-325.

- Cihak, D. F., Wright, R., Smith, C. C., McMahon, D. ve Kraiss, K. (2015). Incorporating functional digital literacy skills as part of the curriculum for high school students with intellectual disability. *Education and Training in Autism and Developmental Disabilities*, 50(2), 155–171.
- Clark, L. ve Perry, K.A. (2015, Aralık). *After access: libraries & digital empowerment*. https://www.ala.org/advocacy/sites/ala.org.advocacy/files/content/ALA%20DI%20After%20Access_final_12%2017%2015.pdf
- Clark, L. ve Visser, M. (2011). Digital literacy takes center stage. *In The Transforming Public Library Infrastructure*, 6, 38–41.
- Cooke, L. (2019, Haziran). *IFLA guidelines on public Internet access in libraries*. <https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/faife/statements/guidelines-on-public-internet-access.pdf>
- Czarnecki, K. (2009). How digital storytelling builds 21st century skills. *Library Technology Reports*, October, 15-19.
- Çakmak, T. (2018). Dijitalleşmenin Halk Kütüphanelerine Yansımaları. H. Odabaş ve M. A. Akkaya (Ed.). *Halk Kütüphaneleri: Geçmişten Geleceğe Yönelimler ve Yeni Roller* (ss. 451-466) içinde HiperYayın. *Digital Literacy, Libraries, and Public Policy* (2013, Ocak). https://alair.ala.org/bitstream/handle/11213/16261/2012_OITP_digilitreport_1_22_13_Marijke%20Visser.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Digital Literacy Programs* (2022, Ağustos). *Richmond Public Library*. <https://www.yourlibrary.ca/launchpad-program/>
- Embedding digital literacy as a graduate attribute at Leeds Beckett University* (2014, Kasım). https://teachlearn.leedsbeckett.ac.uk/-/media/files/clt/clt_beckett_embedding_digital_literacy_icons.pdf
- Ergün, C. (2021). *Kütüphanelerde itibar yönetimi: paydaş temelli bir model önerisi*. HiperYayın.
- Eshet-Alkalai, Y. (2004, Ocak). *Digital literacy*. https://www.researchgate.net/publication/250721430_Digital_Literacy_A_Conceptual_Framework_for_Survival_Skills_in_the_Digital_Era
- European Commission (2000, 23-24 Mart). *eEurope: an information society for all: communication on a commission initiative for the special European Council of Lisbon, 23 and 24 March*, <https://www.w3.org/WAI/References/eEurope>
- Garner, A. K. (2014, October). *Rising to the challenge: re-envisioning public libraries*. <https://csreports.aspeninstitute.org/documents/AspenLibrariesReport.pdf>
- Gilster, P. (1997). *Digital literacy*. John Wiley & Sons,
- Gubbin, B. ve Koontz, C. (2010). *Ifla public library service guidelines*. De Gruyter.
- Gui, M. (2007). Formal and substantial Internet information skills: The role of socio-demographic differences on the possession of different components of digital literacy. *First Monday*, 12(9), 1.
- Hague, C. ve Payton, S. (2010). *Digital literacy across the curriculum*. <http://www.nfer.ac.uk/publications/FUTL06/FUTL06.pdf>
- Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği* (2012, 11 Ocak). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=15780&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>
- Hartnett, M., Butler, P., Mentis, M., Carvalho, L. ve Kearney, A. (2020, Ağustos). *Public libraries and digital inclusion research report*. https://www.researchgate.net/publication/350075500_Public_Libraries_and_Digital_Inclusion_Research_Report
- Helsper, E. (2008, Ekim). *Digital inclusion*. http://eprints.lse.ac.uk/26938/1/__libfile_REPOSITORY_Content_Helsper,%20E_Digital%20inclusion_Helsper_Digital%20inclusion_2013.pdf
- Heseltine, R. (2020). Toward a new understanding of the purpose and practice of public libraries in the twenty-first century. *Public Library Quarterly*, 39(1), 2–16.
- Hobbs, R. (2010). *Digital and media literacy: A plan of action*. The Aspen Institute.
- Holt, L. E. ve Holt, G. E. (2010). *Public library services for the poor*. ALA Editions.

- Huysmans, F. ve Oomes, M. (2013). Measuring the public library's societal value. *International Federation of Library Associations and Institutions*, 39(2) 168–177.
- Information Policy & Access Center (2015). *Public libraries & digital literacy*. https://slidelegend.com/queue/digital-literacy-digital-inclusion-survey-university-of-maryland_59bcf0071723dd77e80120c2.html
2. *Halk Kütüphaneciliği Sempozyumu*.(2012, 9-12 Mayıs). KYGM. <https://kygm.ktb.gov.tr/TR-45609/2-halk-kutuphaneciligi-sempozyumu-9-12-mayis-2012-tarihleri-arasinda-bodrumda-gerceklestirilmistir.html>
- İstasyon Lojmanının Halk Kütüphanesine Dönüşümü Projesi* (2018, 15 Mart). KYGM. <https://kygm.ktb.gov.tr/Eklenti/101995,kygmrapor3yhtkutwebpdf.pdf?0>
- Jaeger, P.T, Bertot, J. C., Thompson, K. M., Katz, S.M. ve DeCoster, E. J. (2012). The intersection of public policy and public access: digital divides, digital literacy, digital inclusion, and public libraries. *Public Library Quarterly*, 31, 1-21.
- Jaeger, P. T., Subramaniam, N., Jones, C. B. ve J. C. Bertot. (2011). Diversity and LIS education. *Journal of Education for Library and Information Science*, 52, 166-183.
- Jenkins, H., Purushotma, R., Clinton, K., Weigel, M. ve Robison, A. J. (2006). *Confronting the challenges of participatory culture*. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED536086.pdf>
- JISC (2014, 7 October). *Developing digital literacies*. <http://web.archive.org/web/20141010132612/http://www.jiscinfonet.ac.uk/infokits/digital-literacies/>
- Karadeniz, Ş. ve Yılmaz, B. (2009). Türkiye'de Halk Kütüphanecilerinin Hizmet İçi Eğitim Gereksinimleri. *Bilgi Dünyası*, 23(1), 52-82.
- Karadeniz, Ş. ve Yılmaz, B. (2020). Türkiye'deki halk kütüphaneleri için ulusal strateji ve eylem planı geliştirme süreci: Durum değerlendirmesi ve bir model önerisi. *Bilgi Dünyası*, 21(2), 299-349.
- Kütüphane hizmet esasları* (2012, 24 Temmuz). KYGM. <http://www.kygm.gov.tr/Eklenti/4832,khgenelge-17.pdf?0>
2. *Halk Kütüphaneciliği Sempozyumu*.(2012, 9-12 Mayıs). KYGM. <https://kygm.ktb.gov.tr/TR-45609/2-halk-kutuphaneciligi-sempozyumu-9-12-mayis-2012-tarihleri-arasinda-bodrumda-gerceklestirilmistir.html>
3. *Halk Kütüphaneciliği Sempozyumu*.(2013, 8-10 Mayıs). KYGM. <http://www.kygm.gov.tr/TR,47801/3-halk-kutuphaneciligi-sempozyumu.html>
- Lankshear, C. ve Knobel, M. (2011). *New literacies: everyday practices and social learning*. Open University Press.
- Manjarrez, C. A., Schoembs, K. ve Institute of Museum and Library Services. (2011, Haziran). Who's in the queue? A demographic analysis of public access computer users and uses in U.S. public libraries. *Research Brief Number 4. Institute of Museum and Library Services*. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED521182.pdf>
- Martzoukou, K. (2020). Re-establishing values, constructing new missions: the value of the modern library in the development of digital and information literacy in public life. Patricia A. Demers, Toni Samek (Ed.). *Minds alive: libraries and archives now* (ss. 63-84) içinde. University Of Toronto Press.
- McKrell, L. (2014). Spreading the word: how public libraries are helping to extend digital inclusion. *Library & Information Research*, 38(117), 77–84.
- McShane, I. (2011). Public libraries, digital literacy and participatory culture. *Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education*, 32(3), 383–397.
- Ng, W. (2012). *Empowering scientific literacy through digital literacy and multiliteracies*. Nova Science Publishers.
- Norwegian Ministry of Culture (2010, Mart). *Libraries: knowledge commons, meeting place and cultural arena in a digital age*. <https://bibliotheksportal.de/wp-content/uploads/2017/10/Libraries-Knowledge-Commons-Meeting-Place-and-Cultural-Arena-in-a-Digital-Age.-Report-no-23-2008-2009-to-the-Starting.pdf>
- OCLC (2012). *State library guidebook: support for digital literacy in public libraries*. https://www.webjunction.org/content/dam/WebJunction/Documents/webJunction/DLG_AppendixB_v2.pdf

- Passey, D., Shonfeld, M., Appleby, Judge, M., Saito, T. ve Smits, A. (2018). Digital agency: empowering equity in and through education. *Tech Know Learn*, 23, 425–439.
- Pool, C. R. (1997). A new digital literacy. *Educational Leadership*, 55(3), 6.
- Rosa, K.S. (Ed.) (2015, Nisan). *The state of america's libraries 2015: a report from the ALA* https://www.ala.org/news/sites/ala.org.news/files/content/0415_StateAmLib_0.pdf
- Sey, A., Coward, C., Rothschild, C., Clark, M. ve Koepke, L. (2013). *Public libraries connecting people for development: Findings from the Global Impact Study*. Technology & Social Change Group, University of Washington Information School.
- State Library Guidebook: Support for Digital Literacy in Public Libraries* (2018, 10 Nisan). <https://documents.pub/document/state-library-guidebook-support-for-digital-literacy-library-guidebook-support.html?page=1>
- Thiele, J. (2016). *Information Access in rural areas of the United States: the public library's role in the digital divide and the implications of differing state funding models*. [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. The University of Wisconsin-Milwaukee.
- Tünde, L. M. (2016). Digitális írástudás fejlesztése a könyvtárakban. (Hungarian). *Tudományos Es Muszaki Tajekoztatas*, 63(2), 65–72.
- Ukwoma, S. C., Iwundu, N. E. ve Iwundu, I. E. (2016). Digital literacy skills possessed by students of UNN, implications for effective learning and performance : A study of the MTN Universities Connect Library. *New Library World*, 117(11/12), 702–720.
- UNESCO (2017, Eylül). *Digital skills for life and work*. UNESCO Publishing. <http://unesdoc.unesco.org/images/0025/002590/259013e.pdf>
3. Halk Kütüphaneciliği Sempozyumu. (2013, 8-10 Mayıs). KYGM. <http://www.kygm.gov.tr/TR,47801/3-halk-kutuphaneciligi-sempozyumu.html>
- Van Dijk, J. A. (2005). *The deepening divide: inequality in the information age*. Thousand Oaks: Sage.
- Vieru, D., Bourdeau, S., Bernier, A. ve Yapo, S. (2015, Ocak). *Digital Competence*. <https://r-libre.telug.ca/571/1/Vieru%20et%20al%20HICSS%202015.pdf>
- Visser, M. (2013). Digital literacy and public policy through the library lens. *Maine Policy Review*, 22(1), 104-113.
- Yılmaz, B. ve Cevher, N. (2015). Future of public libraries: Opinions of public librarians in Turkey. *IFLA Journal*, 41(4), 336-352.
- Yılmaz, B. (2021). Okuma kültürünü geliştirmede çocuk kütüphanelerinin dijital hizmetleri. M. Karagözoğlu Aslıyüksek (Ed.). *Okuma Kültürü ve Kütüphaneler* içinde (ss.284-302). İstanbul: Hiperyayın.

Türkiye’de Halk Kütüphanesi Çalışanlarında İşe Angaje Olma ve İş Tatmini Arasındaki İlişki: Sözleşmeli Statüde Mesleğe Başlayan Kütüphanecilere Dair Bir Analiz

The Relationship Between Work Engagement and Job Satisfaction Among Public Library Staff in Turkey: An Analysis of the Librarians Starting their Profession in Contract Status

Mehmet Ali Akkaya*^{ID} ve Özgür Polat**^{ID}

Öz

Amaç: Bu çalışmada, Türkiye’de Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğüne bağlı olarak hizmet veren halk kütüphanelerinde “sözleşmeli” statüde çalışan kütüphanecilerin işe angaje olma ve iş tatmin düzeylerini belirlenmesi ile işe angaje olma ve iş tatmini arasındaki ilişkinin ortaya konması amaçlanmıştır. Katılımcılara ait demografik değişkenler ile işe angaje olma ve iş tatmini arasındaki anlamlı bir ilişki olup olmadığının analizi, araştırmanın bütünlüyci hedefidir.

Yöntem: Araştırmada işe angaje olma ve iş tatmini kavramlarının kurgulanması ile alan yazınında ilgili çalışmaların sistematik olarak verilmesinde betimleme yönteminden yararlanılmıştır. Sözleşmeli kütüphanecilerin mesleklerine yönelik işe angaje olma ve iş tatmin düzeylerinin ölçümü ile iki kavram arasındaki ilişkilendirmenin yapılması için ise anket tekniğinden yararlanılmıştır. Minnesota Memnuniyet Anketi ve Utrecht İşe Bağlılık Ölçeğinden yararlanılarak hazırlanan anket, halk kütüphanelerinde “sözleşmeli kütüphaneci” olarak istihdam edilen 257 kütüphaneci tarafından yanıtlanmıştır.

Bulgular: Katılımcılardan toplanan veriler incelenmiş ve belirlenen hipoteze uygun analizler yapılmıştır. Bulgulara göre, araştırmaya katılan kütüphanecilerin iş tatmin düzeylerinin yüksek olduğu, iş tatmin düzeyleri ile işe angaje olma düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu ortaya konmuştur.

Sonuç: Verilerin analizinden, “sözleşmeli” statünün kütüphane çalışanlarının iş tatmin ve işe angaje olma süreçlerine olumsuz etki etmediği ve sözleşmeli kütüphane çalışanlarının demografik değişkenleri ile işe angaje olma ve iş tatmin düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Özgünlük: İşe angaje olma ve iş tatmininin ülkemizde bilgi ve belge yönetimi alanında birlikte ve ilişkilendirilerek ele alındığı çalışma bu yönüyle bir ilktir. Aynı şekilde söz konusu kavramların, çalışma hayatında çok değişkenli farklı bir çalışan grubunu tanımlayan “sözleşmeli” statülü kütüphaneciler ve mesleki işleyişle ilişkilendirmesi de ulusal literatür

* İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sosyal ve Beşerî Bilimler Fakültesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü.
E- posta: mali7akkaya@gmail.com

İzmir Kâtip Çelebi University. Social Sciences Institute Department of Information and Records Management.
E-mail: mali7akkaya@gmail.com

** İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sosyal ve Beşerî Bilimler Fakültesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü.
E- posta: ozgur.polat@ikc.edu.tr

İzmir Kâtip Çelebi University. Social Sciences Institute Department of Information and Records Management.
E-mail: ozgur.polat@ikc.edu.tr

açısından öncü niteliğindedir. Çalışmanın, ortaya koyduğu sonuçlarını yanı sıra ilk olma özellikleriyle de anlamlı olduğu değerlendirilmektedir.

Anahtar Sözcükler: İşe angaje olma; iş tatmini, halk kütüphanesi, kütüphaneci, sözleşmeli kütüphaneci.

Abstract

Purpose: In this study, it was aimed to determine the job engagement and job satisfaction levels of librarians working in "contracted" status in public libraries serving under the General Directorate of Libraries and Publications of the Ministry of Culture and Tourism (Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü) and to reveal the relationship between job engagement and job satisfaction. The integrative goal of the research is to analyze whether there is a significant relationship between the demographic variables of the participants and their job engagement and job satisfaction.

Method: In the study, the descriptive method was used both in the construction of the concepts of work engagement and job satisfaction and in the systematic presentation of the relevant studies in the literature. The survey technique was used to measure the job engagement and job satisfaction levels of contracted librarians and to correlate the two concepts. The questionnaire, which was prepared using the Minnesota Satisfaction Questionnaire and the Utrecht Engagement Scale, was answered by 257 librarians employed as "contracted librarians" in public libraries.

Findings: The data collected from the participants were examined and analyzed according to the determined hypothesis. According to the findings, it was revealed that the job satisfaction levels of the librarians participating in the research were high, and there was a significant relationship between their job satisfaction levels and their job engagement levels.

Conclusion: From the analysis of the data, it was concluded that the "contracted" status did not negatively affect the job satisfaction and work engagement processes of the library staff and that there was no significant relationship between the demographic variables of the contracted library staff and their job engagement and job satisfaction levels.

Originality: The study in which engagement and job satisfaction are handled together and in association with each other in the field of information and records management in our country is a first in this respect. Likewise, the association of the aforementioned concepts with "contracted" librarians and professional functioning, which defines a multivariate different employee group in working life, is also a pioneer in terms of national literature. It is considered that the study is significant due to its pioneering nature and its results.

Keywords: Work engagement; job satisfaction; public libraries; librarian; contract librarian.

Giriş

Birlikte yaşamın kurallarının her geçen gün çeşitlendiği ve etki alanının yaygınlaştığı günümüz toplum hayatını biçimleyen unsurların en başında, aile ile birlikte bireylerin meslek tercihleri ve bu mesleklerin icrasının getirdiği koşullar yer almaktadır. Yaşamı sürdürebilmek için yapılan ve genellikle yoğun bir eğitim ve çalışmanın yanı sıra sistematik bir süreci gerektiren meslek, bu yanı sıra aynı zamanda bireyin toplumsal yaşamdaki rolünü ve statüsünü de belirleyen dinamiklerden biridir. Küreselleşme, özellikle bilişim teknolojileri alanında yaşanan

ve erişilebilirlik açısından dünyayı adeta küçük bir köye dönüştüren gelişmeler, bireylerin ve toplumların temel değerlerini ve yaşam alanlarını da değiştirmektedir. Artan üretim çeşitliliği ile beslenen hızlı tüketim alışkanlığının etkisiyle söz konusu değerler ve alanlar daha rekabetçi bir yapıya bürünmektedir. Bu alanlardan biri de iş hayatıdır ve bireyin mesleği ile icrasına ilişkin ayrıntılar da bu rekabetten payına düşeni almaktadır. Söz konusu etkinin mesleğin icrasına ilişkin yansımada çalışan ve işverenden (yöneticiden) oluşan ikili bir denklem yer alır. Bu denklemi oluşturan öznelerin her ikisi de yaşamın içinde “iş” olarak da tanımlanan mesleğin icrasında yaşanan değişimden hareketle tutum, davranış ve beklentilerini revize etmektedir. Çalışan açısından bu revizyonun merkezinde çok yönlü bir “iş tatmini” yer alırken, çalışan, işveren ve/veya yönetici cephesinde ise yine birçok boyutu olan “işe angaje” olma kavramı değişimin odağını oluşturmaktadır.

Meslek ve beraberinde getirdikleri, bir insanın, hatta ailesinin yaşamını doğrudan ve en derinden etkileyen unsurlardan biridir. Yaşamı sürdürebilmek için yapılan ve genellikle yoğun bir eğitim ve çalışmanın yanı sıra sistematik bir süreci gerektiren meslek, aynı zamanda bireyin toplumsal yaşamdaki rolünü ve statüsünü de belirler. Bu yanı ile toplumsal yaşam pratiğimizin gereği olarak binlerce yıllık bir geçmişe sahip olan meslek, çok yönlü, etkileme-etkilenme çeşitliliği son derece yüksek bir olgudur. Yalın bir ele alışla iş tatmini, çalışanın mesleğini icra ederken her türden beklentisinin karşılanmasını ifade eder. İşe angaje olma kavramı da yine çalışanın, işin gereklerini, mesleğin değerleri ve yöneticilerin beklentileri doğrultusunda yerine getirmesini niteler. İçeriklerinin bağdaşıklığı ve çalışma yaşamında durdukları yer itibarıyla bu iki kavram bir mesleğin ve icrasının ayrılmaz parçalarıdır.

İş yaşamı ve bu yaşamın konforu için, ekonomik gerekliliklerin karşılanması ve maddi tatmin kadar, bireyin manevi tatmini ve bu tatminin yaratacağı motivasyon da önemlidir (Spector, 2022). Mesleğe duyulan ve aynı zamanda kişinin hayatta daha mutlu ve başarılı olmasını da etkileyen bağlılık ve sevgi, mesleğin icrasındaki başarı ve bu başarının sürdürülebilirliğinin anahtarıdır. İş tatmini, çalışanın mesleğini sahiplenmesinin, işinin gereklerini daha doğru bir biçimde yapmasının ve işinin her türden çıktısına kendi çapında değer katmayı önemsemesinin gerçekliğe dönüşmesini kolaylaştıracaktır. İlk elde daha çok işletme disiplini bakış açısıyla ve yönetsel yaklaşımla ilişkilendirilen iş tatmini ve işe angaje olma kavramları, bugün gelinen noktada her türden işletmenin yanı sıra, özel ve kamu ayrımı olmaksızın tüm kurumlar için de başarı ve süreklilik için öncelikli ve önemsenen hususlardan biri haline gelmiştir. Öyle ki, günümüzde söz konusu kavramlar ile iş yaşamında ifade ettikleri değerin, kâr amacı gütmeyen kurumlar ile çalışanları tarafından da -çalışan ve işveren (yönetici) bakış açısıyla- dikkate alınması, tercih olmaktan çıkıp zorunluluğa dönüşmüştür.

Çalışmada, araştırmanın sınırlarının aşılmasına dikkat edilerek öncelikle işe angaje olma ile iş tatmini kavramları ele alınarak birbirleri ile ilişkileri analiz edilmiş, ardından ulusal ve uluslararası literatürde bilgilim disiplini bağlamında ilgili çalışmalara kısaca değinilmiştir. Daha sonra, araştırmanın yöntemi hakkında bilgiler serimlenerek, çalışma kapsamında elde edilen veriler ışığında bulgular paylaşılmıştır. Kâr amacı gütmeyen toplumsal kültür kurumu olma kimliği ile ön plana çıkan halk kütüphanesi çalışanlarının mesleklerini icra ederken eriştikleri iş tatmin düzeyi hem mesleklerine, çalıştıkları kurumlara ve yaptıkları işi sahiplenmelerine, hem de iş performanslarına getireceği olumlu etki ile mesleğin toplumsal

kabulünü doğrudan etkileyecek bir noktada durmaktadır. Bu durumun, ilgili kanunda; “Kalkınma planı, yıllık program ve iş programlarında yer alan önemli projelerin hazırlanması, gerçekleştirilmesi, işletilmesi ve işlerliği için şart olan, zaruri ve istisnai hallere münhasır olmak üzere özel bir meslek bilgisine ve ihtisasına ihtiyaç gösteren geçici işlerde, Cumhurbaşkanınca belirlenen esas ve usuller çerçevesinde, ihdas edilen pozisyonlarda, mali yılla sınırlı olarak sözleşme ile çalıştırılmasına karar verilen ve işçi sayılmayan kamu hizmeti görevlileri” (Devlet Memurları Kanunu, 1965) olarak tanımlanan ve toplumda “tam bir iş garantisine sahip ol(a)mama” ile özdeşleşen sözleşmeli personel üzerinden analizi ayrıca önemlidir.

Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı kütüphanelerde sözleşmeli statüde istihdam edilen kütüphanecilerin sözleşmeleri yer yıl Ocak ayında yenilenmektedir. Sözleşmeli kütüphaneciler, kamu görevlisi istihdamında uygulanan yöntemlerden biri olan “kadro karşılığı sözleşme” kapsamında değildir. Bu sözleşmeye göre sözleşmeli memur olarak çalışan personel, memuriyet alanına bağlı olarak, 4-5 yıl sonra normal memur statüsüne geçerken, sözleşmeli kütüphaneciler için böyle bir takvim söz konusu değildir. Sözleşmeli kütüphaneci memuriyet hayatının herhangi bir yılında uygulamaya konulabilecek mevzuat düzenlemesiyle memur kadrosuna geçebileceği gibi, sözleşmeli statü ile emekli de olabilecektir. Aynı şekilde, sözleşmede ayrıntıları verilen belirli koşulların ortaya çıkması halinde sözleşmenin yenilenmemesi de olasılıklar arasındadır (Devlet Memurları Kanunu, 1965). Bu olasılık, “iş garantisi” kuşkusunun da çıkış noktasıdır.

Bu kapsamda çalışmada; Türkiye’de Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğüne bağlı halk kütüphanelerinde “sözleşmeli” statüde çalışan kütüphanecilerin işe angaje olma ve iş tatmin düzeylerini belirleyerek, örneklem üzerinden işe angaje olma ve iş tatmini arasındaki ilişki durumunun ortaya konulması amaçlanmıştır. Katılımcıların demografik bilgileri ile işe angaje olma ve iş tatmin düzeyleri arasında ilişkilendirmeler yaparak, ulusal literatürde bilgilim alanında ilk olacak tespitlerde bulunmak ise araştırmanın bütüncü hedefidir.

İşe Angaje Olma

Özellikle yönetim alanında son zamanlarda üzerinde sıklıkla araştırmalar yapılan (Ravikumar, 2013, s. 177) konulardan biri olan işe angaje olma, ilgili literatürde üzerinde uzlaşmaya varılmış kesin bir tanımı olmayan (Arslan ve Demir, 2017, s. 372) kavramlardan biridir. Genel anlamda çalışanın kuruma ve kurumun değerlerine karşı sergilediği tutumların bütünü (Robinson Perryman ve Hayday, 2004, s. 15; Martin, 2020, s. 25) ifade eden angaje olma kavramının İngilizce akademik yazında “work engagement” olarak kullanılan biçiminin Türkçede farklı sözcüklerle nitelenmesi, yaşanan tanım karmaşasının yanına, ifade karmaşası da getirmiştir. Türkçede “işe cezp olma” (Özer, Saygılı ve Uğurluoğlu, 2015), “işe angaje olma” (Markos ve Sridevi, 2010; Özkalp ve Meydan, 2015), “çalışmaya tutkunluk” (Turgut, 2011; Polat, Tuysuz ve Yener, 2018), “işe bağlanma” (Keser ve Yılmaz, 2015), “işle bütünleşme” (Ardıç ve Polatçı, 2009), “işe adanma” (Şahinbaş ve Erigüç, 2019), “işe gönülden adanma” (Bal, 2009; Taştan, 2014), “işe kapılma” (Öner, 2008), “işe tutulma” (Robbins ve Judge, 2019) vb. sözcük gruplarıyla nitelenen “work engagement” yerine bu çalışmada işe “angaje olmak” kavramı tercih edilmiştir.

Yaklaşım ve nitelme ayrışmalarından bağımsız olarak bir çalışanın işine duyduğu bağlılığı, işini yaparken hissettiği memnuniyet ve coşku olarak tanımlanabilecek işe angaje

olma kavramı, anlam ve içerik olarak gelişmeye devam etmektedir (Knight, Patterson ve Dawson, 2017, s. 793). Bireyin çalışanı olduğu kurumu her açıdan sahiplenmesinin, kurumla ve işleyişi ile bir bütün olabilmesinin çerçevesini oluşturan işe angaje olma, bu yanı sıra mesleki yetenek ve yetkinlikle de doğrudan ilişkilidir. İş yaşamında bu beceriyi gösteremeyen çalışanlar, işten kopmuş, verimsiz, kendilerine verilen zamanı, enerji ve dikkatlerini yoğunlaştırmada başarısız olan veya doğru işlerde kullanmayan kişilerdir. Bu türden iş ahlak ve psikolojisinde olan çalışanlar için geliştirilmiş olan niteleme ise tükenmişliktir. Söz konusu yaklaşımla, ilgili literatürde işe angaje olma kimi zaman işle bütünleşme olarak ifade edilmiş ve tükenmişliğin karşıtı olarak kabul edilmiştir (Maslach ve Leiter, 1997, ss.107-109; Ardiç ve Polatçı, 2009, ss. 37-38; Arslan ve Demir, 2017, s. 373).

İşe angaje olmayı mesleki tükenmişliğin karşıtı olarak yorumlayan araştırmacılar arasında yer alan Maslach, Schaufeli ve Leiter (2001, s. 416), kavramın işle ilişkili olarak fiziksel, bilişsel ve duygusal boyutlarının varlığına dikkat çekmektedir. Bu tespitten hareketle de işe angaje olma; enerji, bağlılık ve etkinlik boyutlarından oluşan bir bütün olarak kabul edilmektedir. Söz konusu bütüncül yapı, işe angaje olmanın boyutları ile ilişkilendirilerek, dinçlik/enerjik olma (vigor), adanma (dedication) ve yoğunlaşma/özdeşleşme (absorbtion) kavramları ile somutlaştırılır. **Enerjik olma**, çalışanın çalışma saatleri içerisinde kendini aralıksız dinç hissetmesi ve takımda yer alan diğerleri ile sürekli etkileşimde olabileceği durumudur. **Adanmışlık**, çalışanın işine olan bağlılığını ifade etmektedir. Hatta bu ifade bazen bireylerin kendilerini işi ile bütünleşmiş olarak görmeleri durumu olarak belirtilmektedir. **Özdeşleşme** kavramı ise, bireyin işini yerine getirebilmesi kendisinden ne istendiğini bilmesi ve bu bağlamda sahip olması gereken yetenekleri kendinde görme durumunu ifade etmektedir (Maslach, Schaufeli ve Leiter, 2001, s. 417; Schaufeli vd., 2002, s. 74).

Enerjik olma, yüksek seviyede enerji sahibi olma, çalışma süresince zihinsel rahatlık, istekli bir şekilde çabalama ve dirençli olma durumu olarak tanımlanmaktadır (Bakker, Demerouti ve Ten Brummelhuis, 2012, s. 556). Zorluklar karşısında vazgeçmeme ve sürekli olarak mücadele etmek de enerjik olmanın göstergeleridir (Den Hartog ve Belschak, 2012, s. 38). Adanmışlık, bireyin işine yüksek seviyede katılım sağlaması ve zorlukları gurur ve meydan okuma duygusu ile karşılaması durumunu ifade etmektedir (Schaufeli ve diğ., 2002, s. 74). Adanmışlık, bireyin işine motive olmasını sağlar ve çalışmaya sevk eder (Bakker, 2011, s. 265). Özdeşleşme, bireyin, işini yaparken zamanın nasıl geçtiğini fark etmeden işine odaklanarak çalışması ve işinden kopmadan çalışmaya devam etmek istemesidir (Maslach, Schaufeli ve Leiter, 2001, s. 417). Özdeşleşme, her zaman hissedilen ve kalıcı bir durumdan daha çok özel ve kısa dönemli deneyimleri ifade etmektedir (Schaufeli ve diğ., 2002, s. 75).

Tüm boyutları ve bu boyutların çalışan üzerindeki etkileri birlikte dikkate alındığında, işe angaje olma genel anlamda olumlu ve tatmin edici zihinsel bir durumu ifade eder. Buna bağlı olarak geçici bir his ve davranışın değil, aksine belirli bir durum veya davranışa odaklı olmayan ve süreklilik gösteren bir zihinsel durumun nitelemesidir (Crisp ve Chen, 2014, s. 953; Schaufeli ve diğ., 2002, s. 74). Bu durumun bireyde gerçekliğe dönüşmesi ve kurumsal işleyişe yansıtılması da uzun erimli bir olumlu değişim, iyileşme ve tüm paydaşlar adına karlılık anlamına gelecektir. İşe angaje olmuş bir çalışanın, çalışırken ortaya koyduğu işin kalitesi, işine gösterdiği özen ve yaratıcılığı artacaktır. Tüm bu kazanımların sağlanması

açısından çalışanların işe angaje olma durumu ve bu noktanın kurum amaçları ile kesişme düzeyinin tespit edilmesi amacı ile ilgili literatürde geliştirilmiş işe angaje olma ölçekleri bulunmaktadır.

Çalışma yaşamında işle bütünleşmenin sağlanabilmesi için, bazı hususların ve parçaların bir araya gelmesi gerekir. Söz konusu birlikteliğin ilk adımı ise örgüt içerisinde birey ve işin yüksek uyumu ve birlikteliğidir. “Bu uyumu sağlamak sürdürülebilir iş yükü, kararlara katılma ve kontrol duygusu, düzgün işleyen bir tanınma ve ödül sistemi, destekleyici bir aidiyet duygusu, adalet ve hukuk, anlamlı ve değerli bir iş ile mümkündür” (Maslach, Schaufeli ve Leiter, 2001’den aktaran; Ardıç ve Polatçı, 2009, s. 38). Böylesi bir çalışma iklimi ve iş algısı, aynı zamanda çalışanın yaptığı işten duyduğu hazzın ve doyunluğun da artması anlamına gelecektir. Araştırmada iş yaşamının bu kısmı, *iş tatmini* olarak nitelenmiştir.

İş Tatmini

Bilinen genel anlamı ile çalışanların işine karşı sergilediği genel tutumuna karşılık gelen iş tatmini kavramı (Yılmaz, Korkut ve Köse, 2010, s. 51), tıpkı işe angaje olma kavramında olduğu gibi farklı şekillerde ele alınmış ve tanımlanmıştır. Bu tanım yaklaşımlarından bazıları: Çalışanın algıladığı girdi ve çıktı dengesi (Adams, 1963, s. 424); çalışanların kurumlarına, işlerine, iş arkadaşlarına ve iş ortamındaki diğer psikolojik unsurlara karşı olumlu tutumu (Beer, 1964, s. 34); çalışanın işine veya iş tecrübesine yönelik takdirden kaynaklanan olumlu duygusal durum (Locke, 1976, s. 300); çalışanların gereksinimleri ile iş çevresinin uygunluğunun işlevi (Jones ve Jordan, 1987, s. 34); çalışanların, işlerini yaparken, önem verdikleri şeyleri de yapabilmeleri sonucunda ortaya çıkan duygu durumu (Livy, 1988, s. 419); bireyin işi veya işinin çeşitli yönleriyle ilgili hissettiği evrensel bir duygu (Spector, 1997, s. 3); bireylerin işlerinden hoşlanma derecesi (Tezer, 2001, s. 33); işi sevmenin ve gereğince yapmanın yolu (Lim, 2008, s. 116); bir kurumda ilişkilerin sıcak olması, çalışanların yeteneklerini sonuna kadar kullanabilmesi, kendilerine değer verildiğini hissetmeleri, yaptıkları işin ödüllendirilmesi ve işi iyi yapabilmek için gerekli araç-gereçlerin temin edilmesi gibi unsurların olmasıyla sağlanan büyük ölçüde duygusal bir bağ (Özen, 2011, s. 78); çalışanların yaptıkları işe atfettikleri olumlu ve olumsuz değerlere ilişkin tutumlar (Arslan ve Demir, 2017, s. 374) şeklinde özetlenebilir.

Farklı disiplinlerle ilişkilendirilerek yapılan çalışma yoğunluğuna karşın, iş tatmini kavramının sınırlarını kesin olarak çizmek olanaklı değildir. Bunun nedeni ise iş tatmininin birçok nedenden etkilenebilen yanıdır (Robbins ve Judge, 2019, 81). Söz konusu etki ağının odağında yer alan insan faktörü, aynı zamanda iş tatmininin kurum ve işleyişindeki önem çizgisini belirleyen asıl unsurdur. Zira örgütün sahip olduğu insan kaynağı örgütün en değerli unsurudur ve hizmetlerin sürdürülebilir olabilmesinin ana unsurudur (Kumar vd., 2013, s. 1). Günümüzün teknolojik yenilenme ve hızlı değişim merkezli ve her açıdan rekabete dayalı yaşam anlayışı kurumlar için insan kaynaklarını ve verimli kullanımını çok da önemli hale getirmiş durumdadır. “İş tatmini, kurumun insan kaynağını oluşturan çalışanların işlerinden duydukları hoşnutsuzluk/hoşnutsuzluk ve işin özellikleri ile çalışanların beklentileri ve istekleri kesiştiği zaman gerçekleşir” (Silah, 2000’den aktaran; Yılmaz, Korkut ve Köse, 2010, s. 51). Bu durumun gerçekleşmesi ise, iş tatmininin temelini oluşturan kurum ve insan kaynağı arasındaki ilişkinin gelişmişlik düzeyi ile ilişkilidir (Özpehlivan, 2018, s. 45). Söz konusu ilişkinin bir

diğer anlamı da insan kaynaklarının verimli kullanımı ve kurumsal karlılığı için, çalışanların iş tatmininin doğrudan belirleyici güce sahip olduğu gerçeğidir.

Çalışanlar üzerindeki etkisiyle kurum ve hizmetlerinin yeterlilikleri üzerinde doğrudan belirleyici olabilen iş tatminini etkileyen unsurlar konusunda da tanımdakine benzer bir yaklaşım çeşitliliğinden söz edilebilir. Sığrı ve Basım (2006, s. 113) çalışanın iş tatminini etkileyen unsurları bireye, işe ve çevreye bağlı faktörler olarak gruplandırırken, Hyun ve Oh (2011, s. 109), bu unsurları hijyen ve motive edici faktörler olarak sınıflandırmıştır. Judge ve arkadaşları (2017, s. 367) değişim ve süreklilik çağı olarak değerlendirilen 21’inci yüzyılda kişiye, çevreye ve işe bağlı olarak gruplandırılan etki faktörlerine, teknolojinin de eklenmesi gerektiğine dikkat çekmektedir. İş tatminini daha geniş bir bakış açısıyla ele alan Mullins (2019) ise, çalışanların iş tatminine etki eden unsurları aşağıda sunulan beş başlıkta gruplandırmıştır;

- *“Bireysel:* Kişilik, eğitim, zekâ/yetenek, yaş, medeni durum, işe uyum.
- *Sosyal:* İş arkadaşları ile ilişkiler, grup çalışması ve normlar, etkileşim fırsatları ve biçimsel olmayan gruplar.
- *Kültürel:* İç tutum, inanç ve değerler.
- *Örgütsel:* Yapı ve işletme hacmi, biçimsel yapı, çalışan politikaları, izlekler, çalışan ilişkileri, kurumsal yapı, teknoloji ve iş organizasyonu, yönetici ve liderlik yönetim sistem türleri ve çalışma koşulları.
- *Çevresel:* Ekonomik, sosyal, teknik, idari ve yasal etkiler.”

Yukarıda verilen gruplandırmalarda da görüldüğü gibi, iş tatmini, çok yönlü ve değişken çeşitliliği ile etkililiği son derece yüksek bir kavramdır. Söz konusu unsurlar iş tatmininin çalışan, kurum ve hatta müşteri üzerindeki olası etkileri ile birlikte değerlendirildiğinde, bütüncül kurum kimliği üzerinden kavramı gereken önem ve özenle ele almak tüm kurum paydaşlarının sorumluluğu ve hatta zorunluluğudur.

İş tatmini üzerinde doğrudan etkili olan unsurlardan biri de çalışanların işe angaje olma düzeyleridir. İşe bağlılığın ve çalışırken duyulan memnuniyet hissinin ifadesi olan işe angaje olma durumu, doğal olarak çalışanın iş tatminini de etkilemektedir.

İşe angaje olma hususunda olduğu gibi, çalışanların iş tatminini etkileyen unsurlar ile bu unsurların etki boyutlarının ortaya konulması, elde edilen çıktılardan hareketle çalışanların iş tatminlerinin nasıl arttırılabileceği ve bunun kurum karlılığı ile verimliliğine nasıl kanalize edilebileceği noktasında esin oluşturmak için farklı iş tatmini ölçekleri geliştirilmiştir.

İşe Angaje Olma ve İş Tatmini İlişkisiyle İlgili Literatür

İşe angaje olma ve iş tatmini, günümüzün yoğun rekabete dayalı çalışma yaşamında, kurum-çalışan ilişkisinde üzerinde en çok durulan kavramlar arasında yer almaktadır. Özellikle günümüzde, iş angaje olmanın kurumun çalışanlarında aradığı niteliklerden birine dönüşmüş olması (Bakker, Albrecht ve Leiter, 2011, s. 11; Sayğan Yağız, 2021, s. 359), iş tatmininin çalışanın yanı sıra kurum ve hizmetlerinin yeterliliği ile verimliliği (Rayton ve Yalabik, 2014, s. 1385; Hanaysha, 2016, s. 62) üzerindeki bağlayıcı yanı, her iki kavramın daha yoğun ve artan disiplin çeşitliliğiyle ele alınmasına vesile olmaktadır. Bu nedenle, her iki kavramı birlikte ve

ayrı ayrı ele alan akademik çalışmaların sayısı ve disiplinler çeşitliliği oldukça yüksektir. Çalışmanın bu bölümünde, araştırmanın sınırlılıkları da dikkate alınarak yalnız bilgilendirme disiplini ile ilişkilendirilmiş ve odağında işe angaje olma ve iş tatmini kavramlarının yer aldığı ulusal ve uluslararası çalışmalara yer verilmiştir. Çalışmalara ilişkin bilgilendirmede işe angaje olma ve/veya iş tatmini konularındaki ulusal ve uluslararası literatürün ayrı ayrı verilmesi yöntemi benimsenmiştir.

Endüstriyel alanların yanı sıra, yönetim ve organizasyon yazınında geride kalan yüzyılın ikinci yarısı ile birlikte konu edinilmeye başlanan iş tatmini ve işe angaje olma kavramlarının bilgilendirme disiplini içinde çalışma ve araştırma konusu olmaya başlaması, yüzyılın son çeyreğinden itibaren (Yılmaz, Korkut ve Köse, 2010, s. 51; Martin, 2020, s. 26).

Bilinen en eski ilgili çalışmalardan biri olan ve Plate ve Stone (1974) tarafından kaleme alınan çalışmada, iş tatmini Maslow (1943)'un gereksinimler hiyerarşisi ve Herzberg (1964)'in motivasyon-hijyen teorisi ile ilişkilendirilerek ele alınmış ve iş tatminine etki eden unsurlar gruplandırılmaya çalışılmıştır. Yine aynı tarihte, bu kez Vaughan ve Dunn (1974), yönetim ve organizasyon disiplini için geliştirilen İş Betimlemesi Ölçeğini kullanarak altı farklı üniversite kütüphanesinde çalışan personellerin katılımıyla gerçekleştirdikleri araştırmalarında iş tatminini “ücret, yapılan işin kendisi, terfi, iş arkadaşlıkları ve yönetim” boyutlarına göre ele almış ve kütüphaneler arasında anlamlı farklılıkların olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Yakın tarihli başka bir çalışmada, D’Elia (1979) iş tatminini belirli değişkenler üzerinden incelemiştir. Elde edilen veriler ışığında cinsiyet, mesleki gereksinimler ve kütüphane türü gibi değişkenlerin iş tatmini ile bir ilgisinin olmadığı, belirleyici roldeki unsurların iş ortamı, yönetim yapısı ve işin taşıdığı özelliklerden oluştuğu sonucuna ulaşmıştır.

Alan çalışmalarının yaygınlık kazanmaya başladığı 1980’li yılların hemen başında Scammell ve Stead (1980), 64 kütüphanecinin katıldığı çalışmada yaş ve mesleki tecrübenin iş tatminine olan etkisini araştırmışlar ve çalışanların yaş ve mesleki tecrübeleri ile iş tatmini arasında zayıf düzeyde bir ilişki olduğunu tespit etmişlerdir. Yine Amerika’da, bu kez üniversite kütüphane çalışanları ve daha büyük bir örneklem (384 kişi) grubu ile yürütülen benzer içerikli başka bir çalışmada (1983) yaş, mesleki deneyim, çalışılan birim gibi değişkenlerle iş tatmin düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aynı araştırma, aynı araştırmacılar (Lynch ve Verdin, 1987) tarafından 1987 yılında aynı kapsamla bir kez daha yapılmış ve benzer tespitlere varılmıştır. Nkereuem (1990) tarafından Nijerya akademi kütüphanecileri üzerinde yapılan çalışmada ise, iş tatmini ile ilgili geliştirilen genel teorilerin bilgilendirme disiplinine uygunluğu test edilmiştir. Aynı zamanda, bilgilendirme alanında konunun Batı dünyası dışında ele alınan ilk örneklerinden biri olan çalışmada, iş tatminini etkileyen en önemli unsurun, çalışanların aldıkları ücret olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Voelck (1995)’in ilk kez 1989 yılında Parmer ve Dennis tarafından geliştirilerek yürütülen bir iş tatmini ölçeğini kısmen kullanarak, Michigan akademi kütüphanecilerinin iş tatmin düzeylerini ortaya koyduğu çalışması, ardılı pek çok araştırma için referans olmuştur. 13 devlet destekli akademi kütüphanesi çalışanlarını kapsayan araştırma sonucunda, çalışma statüsü (tam zamanlı-kısmi zamanlı), sosyal haklar, çalışma koşulları ve iş arkadaşları ile ilişkiler gibi bazı değişkenlerin çalışanların iş tatminleri üzerinde doğrudan etkili olduğu tespitine ulaşılmıştır. Kütüphanelerde bilgi teknolojisi (BT) çalışanlarının iş tatminini inceleyen Lim (2008), kütüphanecilerin iş tatmininde bilişim teknolojisi parametresini dikkate alan araştırmacılar

biri olarak alan yazınındaki yerini almıştır. Ölçüm için geliştirdiği anketi de Amerika Araştırma Kütüphanecileri Derneği (Research Librarians Association) üyesi kütüphaneciye mail ile gönderen Lim, elde ettiği veriler ışığında terfi fırsatlarının ve çalışana sağlanan özerkliğin de maaş kadar iş tatmininde etkili olduğu sonucuna varmıştır.

Sultana ve Begum (2012)’un, Dhaka Sağlık Kütüphanesinde çalışan kadın kütüphanecilerin iş tatmin düzeylerini ölçmek için yürüttükleri araştırma, cinsiyet iş tatmini ilişkisine odaklanmıştır. Araştırmada sonucunda, ankette paylaşılan 20 önermenin 11’inin kadın kütüphanecilerin iş tatmin düzeyleri üzerinde doğrudan etkili olduğuna ulaşılmıştır. İşe angaje olmayı, tükenmişlik durumunun karşıtı olarak ele alıp, her iki hissini ortaya çıkış nedenleri ve süreçlerinin zamanla ve koşullara bağılı olarak değıştığıne dikkati çeken Harwell (2013), söz konusu değerlendirmeyi işletme kütüphanecileri üzerinden ortaya koymuştur. Bilgi profesyoneli olmayan işletme yöneticilerinin de çalışmanın kapsamına alınması ve sürece etkisinin tespitinin de amaçlanması dikkat çekicidir. Saka ve Salman (2014), Premish Priya (2015) ve Kyumana (2017), kütüphanecilik camiasından alan ve vaka çalışmaları üzerinden, iş tatmini ve işe angaje olma kavramlarının iş motivasyonu ve iş performansına yansımalarını farklı kütüphane türleri bağlamında ele alan araştırmalar ortaya koymuşlardır. İş angaje olmayı işyeri katılımı olarak tanımlayan Martin (2020), günümüzde toplumsal bir soruna dönüşen tükenmişliğin kütüphanecilik mesleğine etkisine odaklanır. Alan çalışmasının kapsamına kütüphanecilerin yanı sıra diğer kütüphane personelini de dâhil eden Martin, tükenmişliğin tersi olarak nitelediğı enerji, katılım ve yüksek etkinliğin kurum ve çalışanlarda tesisini, işyeri katılımının koşulu olarak değerlendirilmiştir.

Uluslararası literatürle kıyaslandığında görece daha kısa bir geçmişe ve sınırlılığa sahip olan ulusal alan yazınında ön plana çıkan çalışmalardan bazıları ise aşağıda özetlenmiştir.

Ulusal yazında konuya ilişkin ilk akademik çalışma, Demirel (1989)’in “Yaş, Cinsiyet ve Mesleki Deneyimin Üniversite Kütüphanelerinde Çalışan Kütüphanecilerin İş Tatminine Etkisi” adlı yüksek lisans tezidir. Toplu Bayır (1998), Bocutcu (2001), Bilgin (2003), Özekmekçi (2004), Korkut (2012), Nacar (2012) ve Camuzoğlu (2014), bilgilim disiplninde yüksek lisans tezi olarak doğrudan ve/veya dolaylı biçimde iş tatmini ve işe angaje olmayı konu olarak seçmişlerdir.

Lisansüstü tezler dışında konu hakkında ilk ulusal akademik çalışmalardan birinde Kaya (1994), Ankara’daki üniversite kütüphanelerinde görevli kütüphanecilerin iş tatminine ilişkin bir rapor hazırlamıştır. Araştırmada, “fiziksel çalışma koşulları, iş güvenliği, terfi, ücret, sosyal statü gibi konuların” iş tatminini olumsuz etkide bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kütüphanecilerin iş tatmininde bireyin kişilik yapısının genellikle göz ardı edilmesini eleştiren Çelik (1997), bu unsurun iş tatmininde süreç üzerinde etkisi ayrıntılı olarak ele alınan çevresel koşullar kadar önemli olduğuna dikkati çekmiştir.

Yılmaz, Korkut ve Köse (2010)’nin kaleme aldığı ve bilgilim alanında iş tatmini konulu diğer bir çalışmada, yine Ankara’da hizmet sunan üniversite ve halk kütüphanelerinde görev yapan kütüphanecilerin iş tatmin düzeyleri ve bu düzeyin oluşumunda etkili olan unsurlar karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Çalışma sonunda, derin farklar olmamakla birlikte, süreç üzerinde etkili bazı alanlarda halk kütüphanesi çalışanlarının iş tatmin düzeylerinin üniversitelerde görev yapan meslektaşlarından daha düşük olduğu tespit edilmiştir. 2015 yılında

gerçekleştirilen daha geniş katılımlı başka bir çalışmada Kaygısız (2015), anket tekniği ile bilgi merkezi çalışanlarının iş yüklerinin iş tatmin düzeylerine etkisini incelediği araştırmasında, bilgi merkezi çalışanlarının iş tatminlerinin çok yüksek olmamakla birlikte normal düzeyde olduğu ve iş yüklerinin iş tatminine olumsuz etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Literatüre peşi sıra yaptığı iki çalışmayla katkıda bulunan Karagözoğlu Aslıyüksek bunlardan ilkinde Türkiye'deki Bilgi ve Belge Yönetimi bölümlerinde araştırma görevlisi olarak görev yapan akademisyenlerin iş tatmin düzeylerini ele almıştır (2017). Çalışmada, araştırma görevlilerinin iş tatminleri orta düzey olarak tespit edilmiştir. 2018 yılında yayımladığı çalışmada ise Karagözoğlu Aslıyüksek, ulusal bilgibilim literatüründe yapılan çalışmaların ayrıntılı analizini gerçekleştirmiştir. Tespit edilen 17 çalışma üzerinden yürütülen araştırmada, en çok betimleme yönetimi ile anket tekniğinin kullanımına yer verildiği, çalışmaların nicelik olarak yetersiz olduğu sonucuna varılmıştır.

Son yıllarda literatüre kazandırılan diğer bir çalışmada Polat, Tuysuz ve Yener (2018), Türkiye'de vakıf üniversitesi kütüphanesi çalışanları üzerinden çalışmaya tutkunluğun motivasyona etkisini ele almışlardır. Tespit edilen en güncel iki çalışmadan biri olan araştırmanın sonucunda, vakıf üniversitesi kütüphanesinde görevli çalışanların çalışmaya tutkunluklarının, motivasyonlarına pozitif yönde etkide bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ulusal literatürde, evrenini “sözleşmeli” statüde çalışan memurların oluşturduğu, iş tatmini ve iş angaje olma kavramlarının birlikte ele alındığı ve kavramlar arasında ilişkilendirmelerin yapıldığı bir çalışma tespit edilmemiştir. Türkiye'nin 75 ilindeki halk kütüphanelerinden örneklemin yer aldığı bu çalışma, içeriğinin yanı sıra, kapsamıyla da bir ilk olma özelliği taşımaktadır.

Amaç, Kapsam ve Yöntem

Bu çalışmada, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü bünyesinde hizmet veren halk kütüphanelerinde, sözleşmeli statüde çalışan ve büyük bölümü çok genç meslektaşlardan oluşan kütüphanecilerin işe angaje olma ve iş tatmin düzeylerinin ölçülmesi ve elde edilen veriler üzerinden iki kavramın birbirleriyle ve mesleki tutumla olan ilişkisinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Hedef grupta işe angaje olma ve iş tatmini ilişkisinin mesleki tutuma yansımada “sözleşmeli” statüde çalışıyor olmanın etkisi ve bu etkinin düzeyinin tespiti, araştırmanın bütünüleyici hedefidir. Çalışmada, sözleşmeli kütüphanecilerin işe angaje olma durumları ve iş tatminleri ne düzeydedir, işe angaje olma durumları ile iş tatmin düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır sorularına yanıt aranmıştır. Belirlenen amaç ve bütünüleyici hedef doğrultusunda, çalışmanın hipotezi; “halk kütüphanelerinde sözleşmeli çalışan kütüphanecilerin işe angaje olma ve iş tatmin düzeylerinde mesleğe değer katan anlamlı bir ilişki vardır” şeklinde oluşturulmuştur.

Çalışmanın kapsamını, 2017 (200 kişi) ve 2020 (500 kişi) yıllarında Kamu Personeli Seçme Sınavı (KPSS) sonuçları esas alınarak, mülakatla memuriyete alınan ve sözleşmeli devlet memuru olarak istihdam edilen kütüphaneciler oluşturmaktadır. 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun “İstihdam Şekilleri” başlıklı 4. maddesince kamu hizmetleri; memurlar, sözleşmeli personel, geçici personel ve işçiler eliyle yürütülür. 4. maddenin (b) fıkrasında sözleşmeli personel düzenlenmiştir (Devlet Memurları Kanunu, 1965). Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğünden alınan resmi bilgiye göre, halk kütüphanelerinde bu statüde

aktif olarak çalışan kütüphaneci sayısı, 2022 yılı Ocak ayı itibariyle 658 kişidir. Buna doğrultuda, “özel bir bilgi ve uzmanlık gerektiren bir iş ya da proje bünyesinde, istihdamın zorunluluk arz etmesi halinde, geçici olarak, kalkınma planları ile yıllık programlarda yer verilen önemli iş ve projelerde çalıştırılması Bakanlar Kurulunca uygun görülen, mali yıl ile sınırlı olarak istihdam edilebilen ve kadro yerine bir pozisyonda çalıştırılan kamu hizmeti görevlisi” statüsü ile halk kütüphanelerinde istihdam edilen 658 Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü mezunu bilgi profesyoneli, çalışmanın evrenini oluşturmaktadır.

Araştırmada işe angaje olma ve iş tatmini kavramlarının kurgulanması ile ilgili önceki çalışmaların sistematik olarak verilmesinde betimleme yönteminden yararlanılmıştır. Betimleyici araştırmalar, ele alınan konunun problemine ilişkin olarak betimlemesi ve tasvir edilmesi amacıyla yapılan çalışmalardır (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s. 224). Kuramsal bölümlerin kurgulanması ve yazımında, veri toplama aracı olarak literatür taraması tercih edilmiştir. Literatür taraması, alan yazında yer alan kaynakların ve belgelerin incelenmesine dayanan veri toplama tekniğidir (Karasar, 2009, s. 65). Sözleşmeli kütüphanecilerin mesleklerine yönelik işe angaje olma ve iş tatmin düzeylerinin ölçümü ile iki kavram arasındaki ilişkilendirmenin yapılması için ise anket tekniğinden yararlanılmıştır. Minnesota Memnuniyet Anketi ve Utrecht İşe Bağlılık Ölçeğinden yararlanılarak hazırlanan ankette, katılımcıların görev yaptıkları şehir, mezun oldukları okul, cinsiyet ve lisansüstü eğitim durumlarına ilişkin değişkenlere de yer verilmiştir.

Anket soruları, ilk kez 1967’de oluşturulan ve iş dünyasının değişen koşullarına bağlı olarak sürekli güncellenen Minnesota Memnuniyet Anketi (Minnesota Satisfaction Questionnaire [MSQ]) (Weiss vd., 1967) ve 2003 yılında Schaufeli ve Bakker tarafından geliştirilen Utrecht İşe Bağlılık Ölçeği (Utrecht Work Engagement Scale [UWES])’nden (Schaufeli ve Bakker, 2003) alınmıştır. Akkamış (2010, s. 30), araştırmasında Minnesota Memnuniyet Anketinin güvenilirliğini 0,83, geçerliliğini ise 0,80 olarak ortaya koymuştur. Bu sonuç, ölçeğin güvenilirlik ve geçerlilik açısından kullanılabilir olduğunu göstermektedir. Köse (2015, ss. 90-91), Türkçeye uyarladığı Utrecht İşe Bağlılık Ölçeğinin güvenilirliğini 0,94 olarak saptamıştır. 17 madde oluşan ölçeğin Vigor (Enerjik olma) boyutunun Cronbach's Alpha değeri 0,79, Dedication (Adanma) boyutunun Cronbach's Alpha değeri 0,89 ve Absorption (Özdeşleşme) boyutunun Cronbach's Alpha değeri ise 0,72 olarak saptanmıştır. Dünya genelinde kullanılan ölçeğin geçerliliği, Avrupa’daki birçok ülkeden araştırmacı tarafından doğrulanarak kabul edilmiştir (Okul, Kahyaoğlu ve Erdinç, 2020, s. 340). Her ikisi de açık erişim olan anket ve ölçek, çalışma kapsamında oluşturulan ankette ayrı bölümler olarak kurgulanmıştır. Söz konusu anket için İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Etik Kurulundan 28 Aralık 2021 tarihli, 2021/23-11 Karar Numarasıyla Etik Kurul Onayı alınmıştır. Ankette, katılımcılara üç temel grupta (Kişisel Veriler Bilgi Formu, İşe Angaje Olma Ölçeği ve Minnesota Memnuniyet Ölçeği) 42 soru yöneltilmiştir. Anket için ilk aşamada, 12-22 Aralık 2021 tarihleri arasında 10 kişi ile ön-test gerçekleştirilmiştir. Ön-test sonuçlarına ilişkin değerlendirmede önermelerin katılımcılar açısından net ve anlaşılır olduğu, yanıt seçenekleri kategorisinin bireysel yorumlamaya uygun olduğu tespit edilmiştir. Ön-test ve sağlama sürecinin ardından, 05 Ocak 2022 tarihinde, çalışmanın evrenini oluşturan ve halk kütüphanesinde görevli 658 sözleşmeli statülü kütüphanecilerin tamamına e-posta ile gönderilmiştir. Aynı iletide katılımcılara araştırmanın içeriği ve amaçları hakkında

bilgilendirme yapılmış ve kendilerinden gönüllülük esasına dayalı olan anket sorularını 15 Şubat 2022 tarihine kadar yanıtlamaları istenmiştir. Anketin cevaplanmasına yönelik son tarihe kadar, 257 kütüphaneci anket sorularını yanıtlamıştır. Söz konusu anketi yalnız yanıtlamaya istekli olan kütüphanecilerin yanıtlaması ve konu hakkında olağan pozitif yaklaşım içinde olma potansiyelleri nedeniyle yanlı cevap verme olasılıkları, araştırmanın kısıtıdır. Katılımın illere göre dağılımına bakıldığında, 6 il dışında tüm illerden ankete katılım gerçekleşmiştir ve illerin temsil oranı %92,5'tir.

Cohen, Manion ve Morrison (2000) ile Sekaran ve Bougie (2016)'a göre evren büyüklüğü 700'e kadar olan bir grubun \pm %0,05 hata payı ile evreni temsil edecek örneklem sayısı 248 olarak belirlenmiştir. Bu temsil oranı 658 kişilik evren büyüklüğü için 257 örneklemle karşılanmaktadır. 257 katılımcıdan gelen yanıtlar, değişkenlerle ilişkilendirilerek ve testler uygulanarak analiz edilmiştir.

Verilerin değerlendirilmesinde SPSS 25 (IBM Corp. Released 2017. IBM SPSS Statistics for Windows, Version 25.0. Armonk, NY: IBM Corp.) istatistik paket programı kullanılmıştır. Çalışmada kategorik ve sürekli değişkenler için tanımlayıcı istatistikler (ortalama, standart sapma, ortanca değer, minimum, maksimum, sayı ve yüzdeler dilim) verilmiştir. Ayrıca parametrik testlerin ön şartlarından normal dağılımın yakınsaması varsayımı ise normallik testlerinden Kolmogorov-Smirnov, basıklık-çarpıklık değerleri, kutu ve P-P Plot grafikleri aracılığıyla incelenmiştir. Ölçeklere ilişkin değerlerde eşik değerler dışına çıktığı için bu varsayımın sağlandığı görülmüştür (Büyüköztürk, 2007; Köse, Bülbül ve Uluman, 2019).

Korelasyon matrisinde yer alan katsayıların 0,30'dan büyük olmaması sonucunda, verilerin faktör analizine uygun olduğuna karar verilmiştir (Hair vd., 1998). Veri matrisindeki değişkenler arasındaki korelasyonun istatistiksel olarak sınanmasında, Bartlett küresellik testi (Bartlett test of sphericity) (Bartlett, 1950) kullanılmıştır. Bartlett küresellik testinde, sorular arasında oluşturulan matrisin birim matris olup olmadığı test edilir. Örneklem yeterlilik ölçütü olan Kaiser-Meyer-Olkin (KMO), 0-1 arasında değer almaktadır. KMO değeri 0,5'ten küçük ise söz konusu veri seti, faktör analizine uygun değildir (Cerney ve Kaiser, 1997). Çalışmada, faktörlerin elde edilmesinde temel bileşenler yöntemi kullanılmıştır. Söz konusu işlem için varimax yöntemi uygulanmıştır. Madde-toplam korelasyon değeri 0,40'ın altında olan değerlerin ölçme gücünün zayıf olduğu veya yeterince güçlü olmadığı ve ölçekle ölçülmesi düşünülen yapının ölçülmesine katkı sağlamayacağı değerlendirilmektedir. Madde-toplam korelasyon katsayısı 0,20'den az olan maddeler, istatistiksel olarak anlamsız olduğu için, ölçeğe alınmamalıdır (Erkuş, 2003).

Ölçek geliştirme ve yapı geçerliliğini sınaama sürecinden önce genellikle açıklayıcı faktör analizi uygulanır. Açıklayıcı faktör analizi ile elde edilen faktörlerin, varsayımsal ya da kuramsal faktör yapılarına uygunluğunu sınamak amacıyla da doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi, açıklayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen yapıyı ya da kuramsal faktör yapısını doğrulamak için kullanılmaktadır (Brown, 2014). Açıklayıcı faktör analizinde veri matrisinden hareketle temel yapıyı tanımlayacak uygun faktör sayısı ortaya konulurken, doğrulayıcı faktör analizinde faktör sayısı önsel olarak bilinmektedir. Çalışmada doğrulayıcı faktör analizi için IBM SPSS Statistics for Windows (Version 25.0) and Amos (Version 24.0) paket programı kullanılmıştır.

Veriye model uyumu için en çok; Ki-kare istatistiği, uyum iyiliği indeksi (GFI), karşılaştırmalı uyum indeksi (CFI) ve yaklaşık hataların ortalama karekökü (RMSEA) istatistikleri kullanılmaktadır. Bunlardan Ki-kare istatistiği için $\chi^2/df < 3$ mükemmel uyumu, $\chi^2/df < 5$ ise kabul edilebilir seviyede uyumu ortaya koymaktadır (Kelloway, 1998). Verilerin GFI ve CFI değeri 0,90 veya daha üstü olduğu durumlarda tablo kabul edilir uyumu gösterir (Bryne, 2001; Hair vd., 1998). RMSEA değeri ise 0,05-0,10 arasında olması durumunda uyumu gösterir (Stevens, 2015).

Sözleşmeli çalışanlarda işe angaje olma düzeyi ile iş tatmini arasındaki ilişkinin araştırılması amacıyla modelleme sürecinde linear regresyon modeli kullanılmıştır. Linear regresyon modelinin yapılabilmesi için, araştırmada belirlenen bağımsız değişken(ler) ile bağımlı değişken arasında doğrusal korelasyonun varlığına ilişkin bulguların ortaya konması gerekir. Bu amaçla, değişkenler arasındaki ilişkinin araştırılması amacıyla ilk aşamada veriler parametrik test ön şartlarını sağladığı için Pearson korelasyonu kullanılarak değişkenler arasında ne düzeyde korelasyon bulunduğu incelenmiştir. $p < 0,05$ düzeyi istatistik olarak anlamlı kabul edilmiştir.

Bulgular

Araştırmada kullanılan ölçek ve anket, Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğüne bağlı halk kütüphanelerine sözleşmeli olarak atamaları yapılmış kütüphanecilerin e-postalarına gönderilmiş, 257 sözleşmeli kütüphaneci anketi eksiksiz olarak cevaplamıştır. Katılımcıların %32,7’si (84 kişi) erkek, %67,3’ü (173 kişi) ise kadındır.

Tablo 1

Katılımcıların lisans mezunu olduğu üniversiteler

Üniversite	f	%
Ankara Üniversitesi	47	18,3
Atatürk Üniversitesi	55	21,4
Çankırı Karatekin Üniversitesi	33	12,8
Hacettepe Üniversitesi	36	14,0
İstanbul Medeniyet Üniversitesi	3	1,2
İstanbul Üniversitesi	43	16,7
Marmara Üniversitesi	37	14,4
Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	3	1,2
Toplam	257	100,0

Tablo 1’de görüldüğü üzere, katılımcıların en büyük yoğunluğunu Atatürk Üniversitesi (%21,4) Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü mezunları oluşturmaktadır. Ardından sırasıyla, Ankara Üniversitesi (%18,3), İstanbul Üniversitesi (%16,7), Marmara Üniversitesi (%14,4), Hacettepe Üniversitesi (%14), Çankırı Karatekin Üniversitesi (%12,8) gelmektedir. Sözleşmeli kütüphaneci atamalarının yapıldığı dönemlerde henüz ilk mezunlarını vermiş olan İstanbul Medeniyet Üniversitesi (%1,2) ve Yıldırım Beyazıt Üniversitesi (%1,2) mezunları ise en az katılımcının olduğu üniversiteler olmuştur.

Mesleğe aidiyet ve meslekte gelecek planlaması açısından önemli olan unsurlardan biri de eğitim ve bu eğitim düzeyi ile yetkinliğinin geliştirilmesi çabasıdır. Ankete katılan halk kütüphanesi çalışanlarının eğitim durumlarına ilişkin bulgular, Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2

Katılımcıların lisansüstü eğitim durumları

Eğitim durumu	f	%
Lisansüstü eğitimim yok	224	87,2
Lisansüstü eğitimime devam ediyorum	23	8,9
Lisansüstü eğitimimi tamamladım	10	3,9
Toplam	257	100,0

Tablo 2’ye göre, katılımcıların çoğunluğunun (%87,2) lisans eğitimlerinin ardından lisansüstü eğitime devam etmediği görülmektedir. Katılımcılar arasında lisansüstü eğitimini tamamlayan 10 (%3,9) kişi yer alırken, 23 (%8,9) kişinin ise eğitimine devam ettiği görülmektedir. Eğitim durumları dikkate alındığında, çoğunluğu yeni mezun olan sözleşmeli kütüphanecilerde lisansüstü eğitimin henüz öncelikli mesleki hedefler arasında olmadığı ortaya çıkmaktadır.

İşe Angaje Olma Ölçeğinin Geçerlilik ve Güvenilirliği

İşe angaje olma ölçeği, faktör analizi sonuçları, ölçek maddelerinin üç boyutta kümeleştiğini göstermektedir. Tablo 3’te de görüldüğü gibi bu üç faktörlü yapı, toplam varyansın %81,16’sını açıklamaktadır. Ölçeğin tümünün ve boyutlarının güvenilirlikleri de yüksek düzeydedir. Ölçeğimizde bulunan boyutların toplam korelasyon değerleri 0,722 ile 0,893 aralığında değişmektedir ve İşe Angaje Olma ölçekteki boyutlarda herhangi bir azaltma yapmaya gerek kalmamaktadır.

Tablo 3

İşe angaje olma ölçeğinin doğrulayıcı faktör analizi sonuçları

Faktör	Maddeler	Faktör Yükleri			Toplam Korelasyon	Açıklanan Varyans %	Cronbach Alpha
		1	2	3			
Enerjik Olma	Çalışırken kendimi enerji dolu hissedirim.		0,744		0,815		
	İşteyken kendimi güçlü ve dinç hissediyorum.		0,772		0,840		
	Sabahları kalktığımda işe severek giderim.		0,694		0,825		
	Uzun zaman süreleri boyunca aralıksız çalışmaya devam edebilirim.		0,650		0,860	25,62	0,951
	İşimde zihnimi çabuk ve güçlü bir şekilde toparlarım.		0,683		0,879		
	İşimde bazı şeyler yolunda gitmediğinde bile sebatkarımdır-yılmam.		0,793		0,771		
Adanma	Yaptığım işi anlamlı ve amaç yüklü buluyorum.			0,823	0,786		
	İşimle ilgili konularda şevk duyarım, çok hevesliyimdir.			0,715	0,849		
	İşim bana ilham verir.			0,793	0,795	27,75	0,933
	Yaptığım işle gurur duyuyorum.			0,811	0,726		
	Benim için işim, kapasitemi geliştirmeye zorlayan büyük bir uğraştır.			0,693	0,733		
Özdeşleşme	Çalışırken zamanın nasıl geçtiğini anlamam.	0,643			0,876		
	Çalışırken işimden başka her şeyi unuturum.	0,744			0,809		
	Yoğun olarak çalıştığımda kendimi mutlu hissedirim.	0,679			0,807	27,79	0,948
	Kendimi işime kaptırırım.	0,707			0,893		
	Çalışırken kendimden geçerim.	0,851			0,722		
	Kendimi işimden ayırmam zordur.	0,752			0,810		
Ölçek					81,16	0,972	

KMO = 0,962 Df = 136 App. Chi Square =4929,108 p= 0,000

On yedi madde ve üç boyuttan oluşan işe angaje olma ölçeğine, doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Elde edilen veriler Tablo 4’te aktarılmıştır. Sonuçlar, yapının doğrulandığını, yani model uyum iyiliği değerlerinin iyi uyum düzeyinde olduğunu göstermektedir. Yapılan doğrulayıcı faktör analizine ilişkin sonuçlar Şekil 1-a’da verilmiştir.

Tablo 4

İşe angaje olma ölçeği model uyum iyiliği değerleri

Boyut	Model uyum iyiliği değerleri						
	χ^2/sd	GFI	AGFI	TLI	NFI	CFI	RMSEA
Enerjik Olma	1,802	0,981	0,951	0,992	0,990	0,996	0,056
Adanma	0,612	0,997	0,985	0,999	0,998	0,999	0,002
Özdeşleşme	2,646	0,978	0,933	0,984	0,988	0,993	0,080
Ölçek	2,114	0,899	0,862	0,969	0,953	0,975	0,066

İş Tatmini Ölçeğinin Geçerlilik ve Güvenilirliği

İş tatmini ölçeği faktör analizi sonuçları, ölçek maddelerinin altı boyutta kümeleştiğini göstermektedir. Tablo 5'te de görüldüğü gibi bu altı faktörlü yapı, toplam varyansın %57,12'sini açıklamaktadır. Ölçeğin tümünün ve boyutlarının güvenilirlikleri de yüksek düzeydedir.

Tablo 5

İş tatmini ölçeğinin doğrulayıcı faktör analizi sonuçları

Faktör	Maddeler	Faktör Yükleri		Toplam Korelasyon	Açıklanan Varyans %	Cronbach Alpha
		1	2			
İçsel Doyum	İşimle ilgili meşgul olabilme fırsatı.	0,756		0,700		
	İşimde kendi kendime çalışma fırsatı.	0,679		0,662		
	Zaman zaman farklı şeylerle meşgul olma şansı.	0,715		0,630		
	Toplumda işim sayesinde bir yer edinme olanağı bulma.	0,587		0,592		
	Vicdanıma ters düşen şeyleri yapmak zorunda kalmamam.	0,601		0,541		
	Sürekli (güvencesi) olan bir işe sahip olma şansı.	0,625		0,648	31,64	0,925
	Başkaları için bir şeyler yapabilme şansı.	0,750		0,623		
	Diğer insanlara ne yapacaklarını söyleme fırsatı.	0,701		0,568		
	Yeteneklerimi kullanabilme imkânı bulma.	0,720		0,738		
	İşimde kendi kararımı verme özgürlüğü.	0,591		0,752		
Dışsal Doyum	İşimi yaparken kendi yöntemlerimi deneme imkânı bulabilmek.	0,601		0,735		
	İşimden edindiğim başarı duygusu.	0,753		0,780		
	Amirlerin çalışanlara karşı gösterdiği davranış biçimi.		0,835	0,685		
	Amirimin karar vermede yeterli olması.		0,843	0,713		
	İş kurallarının uygulamaya konulma tarzı.		0,738	0,766		
	Yapılan işe karşılık aldığım ücret.		0,561	0,545		
	İşte ilerleme şansı elde etme.		0,531	0,629	27,48	0,911
	Çalışma koşulları.		0,789	0,665		
Dışsal Doyum	Çalışma arkadaşlarımla birbiriyle olan ilişki düzeyi.		0,796	0,673		
	İşimi iyi yapmaktan dolayı aldığım övgü.		0,626	0,742		
Ölçek					57,12	0,947
KMO = 0,934 Df = 190 App. Chi Square =3465,379 p= 0,000						

Yirmi madde ve iki boyuttan oluşan iş tatmini ölçeğine, doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Elde edilen veriler Tablo 6'da aktarılmıştır. Veriler, yapının doğrulandığını, yani model uyum iyiliği değerlerinin iyi uyum düzeyinde olduğunu göstermektedir. Yapılan doğrulayıcı faktör analizine ilişkin sonuçlar Şekil 1-b'de verilmiştir.

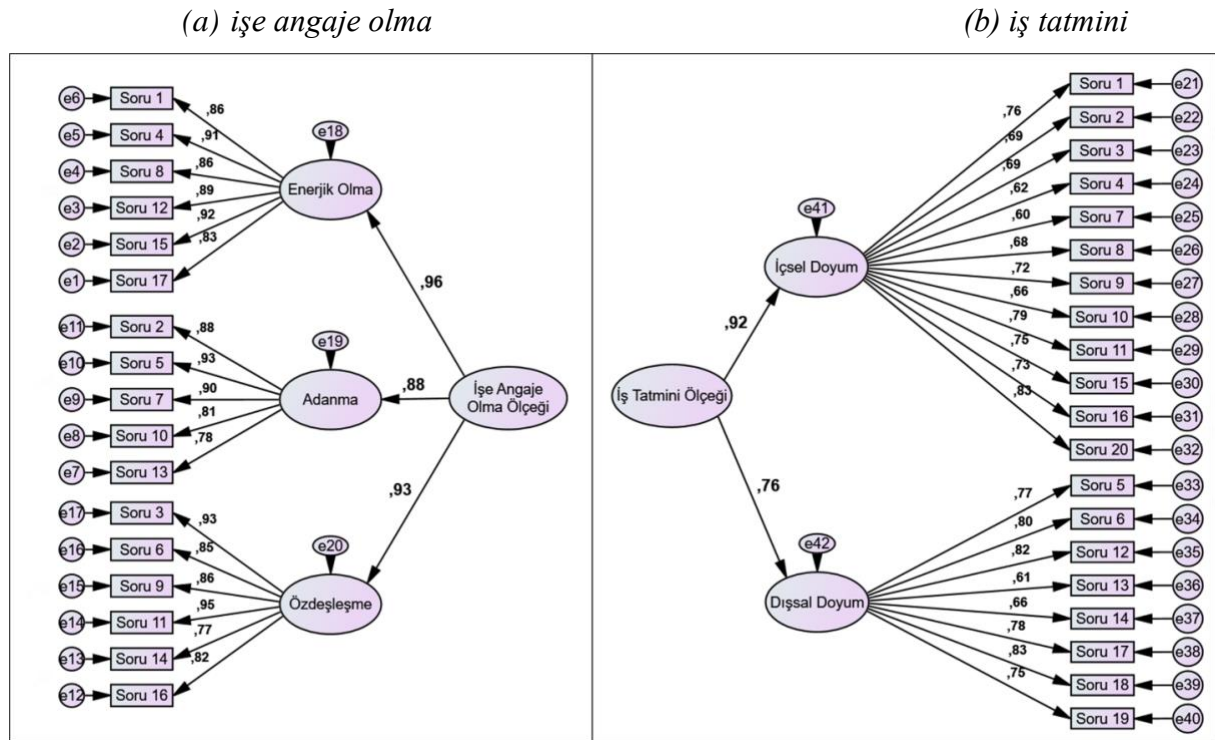
Tablo 6

İş tatmini ölçeği model uyum iyiliği değerleri

Boyut	Model uyum iyiliği değerleri						
	χ^2/sd	GFI	AGFI	TLI	NFI	CFI	RMSEA
İçsel Doyum	2,019	0,940	0,906	0,962	0,946	0,972	0,063
Dışsal Doyum	2,486	0,962	0,915	0,968	0,970	0,982	0,076
Ölçek	2,156	0,885	0,850	0,935	0,903	0,945	0,067

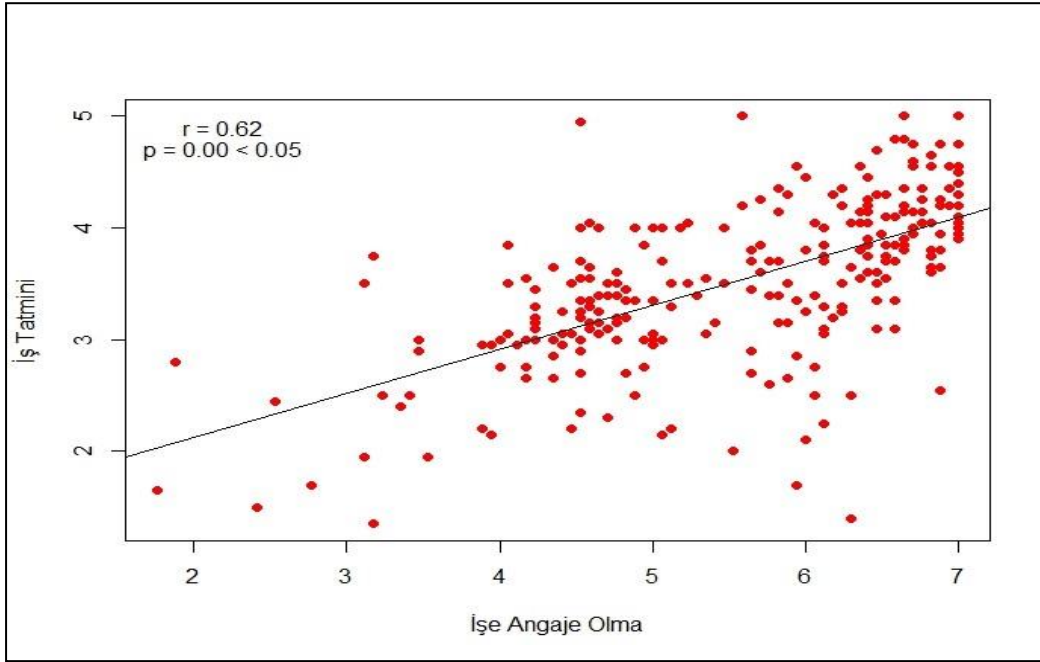
Şekil 1

İşe angaje olma (a) ve iş tatmini (b) ölçeklerine ilişkin doğrulayıcı faktör analizi sonuçları

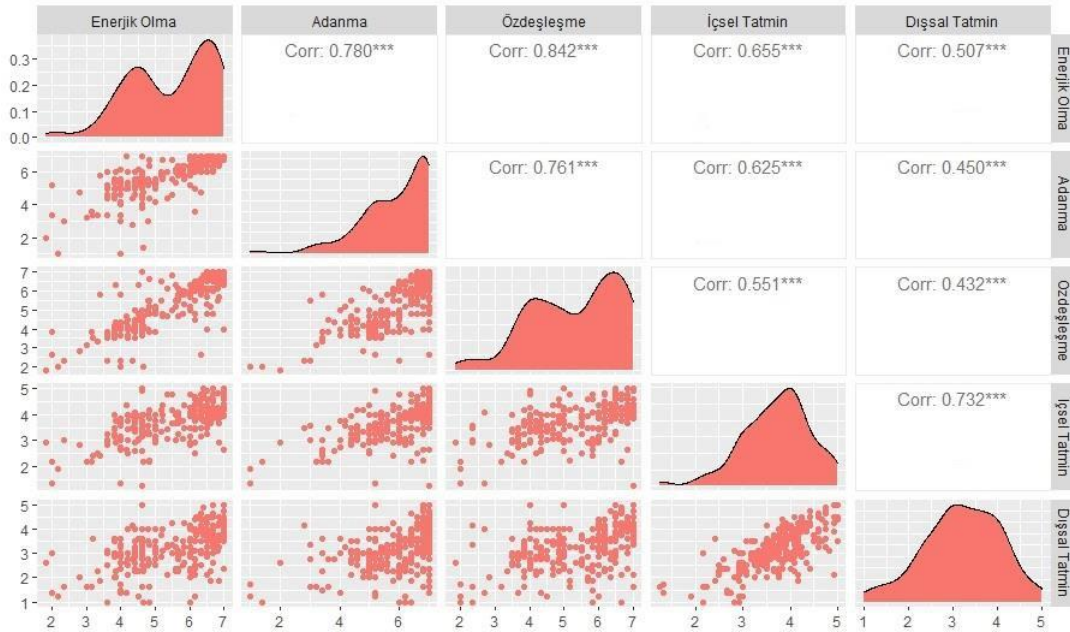

Yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda, işe angaje olmanın enerjik olma, adanma ve özdeşleşme boyutları üzerinde etkisi istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<0,05$). Enerjik olma alt boyutunda 6 madde, adanma alt boyutunda 5 madde ve özdeşleşme alt boyutunda 6 madde bulunmaktadır. Bu maddelerin alt boyutlar üzerindeki etkileri de istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<0,05$). Bu sonuçlar doğrultusunda işe angaje olma ölçeğinin faktör yapıları doğrulanmıştır (Şekil 1-a).

İş tatmininin içsel doyum ve dışsal doyum boyutları üzerinde etkisi, istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<0,05$). İçsel doyum alt boyutunda 12 madde ve dışsal doyum alt boyutunda 8 madde bulunmaktadır. Bu maddelerin alt boyutlar üzerindeki etkileri de istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<0,05$). Elde edilen sonuçlar doğrultusunda iş tatmini ölçeğinin de faktör yapıları doğrulanmıştır (Şekil 1-b).

Şekil 2*İşe angaje olma ve iş tatmini korelasyon matrisi*

Şekil 2'ye göre, işe angaje olma ve iş tatmini arasında pozitif yönlü ve orta düzeyde ($r=0,62$; $p=0,00 < 0,05$) bir ilişki vardır. Buna göre, sözleşmeli kütüphanecilerin iş tatmin düzeyi arttıkça işe angaje olma düzeyinin de benzer biçimde arttığı görülmektedir.

Şekil 3*Alt boyutlar arasındaki ilişki*

İşe angaje olma ve iş tatmini ilişkisi alt boyutlar bağlamında incelendiğinde, bağımlı ve bağımsız değişkene ait söz konusu alt boyutlar arasında pozitif yönlü korelasyon olduğu

anlaşılmaktadır. Buna göre, enerjik olma ile içsel doyum düzeyi arasında pozitif yönlü ve orta düzeyde ilişki olduğu ($r = 0,655$; $p < 0,05$), adanma ile içsel doyum arasında pozitif yönlü orta düzeyde korelasyon olduğu ($r = 0,625$; $p < 0,05$) ve son olarak özdeşleşme alt boyutu ile içsel doyum düzeyi arasında benzer biçimde pozitif yönlü ve orta düzeyde bir ilişki olduğu ($r = 0,551$; $p < 0,05$) anlaşılmıştır. Enerjik olma ile dışsal doyum düzeyi arasında pozitif yönlü orta düzeyde ilişki olduğu ($r = 0,507$; $p < 0,05$), adanma ile dışsal doyum arasında pozitif yönlü orta düzeyde korelasyon olduğu ($r = 0,450$; $p < 0,05$) ve son olarak özdeşleşme alt boyutu ile dışsal doyum düzeyi arasında benzer biçimde pozitif yönlü ve orta düzeyde bir ilişki olduğu ($r = 0,432$; $p < 0,05$) anlaşılmıştır. Ortaya çıkan bulgular, araştırmada belirlenen bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkisinin modellenmesi için değişkenlere ait alt boyutlar arasında korelasyon bulunması gerektiği argümanının sağlandığını ortaya koymaktadır. Çalışmanın izleyen kısmında bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkisine ilişkin iki aşamada yürütülen regresyon analizi bulguları sunulmaktadır. Regresyon analizinin ilk aşamasında, işe angaje olma düzeyi ile iş tatmini düzeyi arasındaki ilişki modellenmiş olup model bulguları sunulmuştur. Analizin ikinci aşamasında ise veri toplama aşamasında sözleşmeli kütüphanecilerin iş tatmin düzeyi ile ilişkili olduğu düşünülen değişkenler kontrol altında tutularak işe angaje olma düzeyinin iş tatmin düzeyi üzerindeki etkisi modellenmiş, model bulguları çok değişkenli yaklaşımlara ilişkin farklı istatistikler esas alınarak sunulmuştur. Aşağıda Tablo 7’de ilk aşamada yürütülen regresyon analizine ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 7

İşe angaje olmanın iş tatmini üzerindeki etkisinin değerlendirilmesi

	Standardize edilmemiş katsayılar		Standardize edilmiş katsayılar	t	p
	B±S(b)	%95 Güven Aralığı	BETA		
Sabit	1,336±0,174	(0,993 ; 1,679)	-	7,674	0,000
İşe Angaje Olma	0,394±0,031	(0,333 ; 0,454)	0,624	12,744	0,000

(F = 162,412; p = 0.000; R2 =0.387; Durbin-Watson = 2,023)

Tablo 7’ye göre, işe angaje olma düzeyi iş tatmini üzerinde anlamlı etkiye sahiptir ($t=2,744$; $p=0,000 < 0,05$). Buna göre, işe angaje olma düzeyinde görülen 1 birimlik artışın iş tatmini üzerinde 0,394 düzeyinde artış yarattığı anlaşılmaktadır. Bu bulgu, iş tatmini düzeyine ilişkin varyansın önemli ölçüde işe angaje olma düzeyiyle açıklandığını ortaya koymaktadır. Bulgular en yalın haliyle, halk kütüphanelerinde sözleşmeli statüde çalışan kütüphanecilerin işe angaje olma düzeyleri, işten tatmin olma düzeylerini etkilemektedir öngörüsünü doğrular niteliktedir. İşe Angaje Olma iş tatmininin %38,7’sini istatistiksel olarak anlamlı şekilde etkilemektedir ($F=162,412$; $p=0,000 < 0,05$). İşten tatmin olma düzeylerini etkilemektedir öngörüsünü doğrular niteliktedir.

Sonuç ve Değerlendirme

İş yaşamı, insanoglunun günlük yaşamının, hatta hayatının sosyalleşme ve toplumsallaşma açısından önemli zaman ve yoğunlaşma alanlarından birine karşılık gelir. Bu nedenle, bireyin iş yaşamında maddi ve manevi açıdan doyum yaşaması, yaptığı işi sevmesi, saygı duyması ve değerli görmesi, söz konusu zaman ve yoğunlaşmayı da anlamlı kılacaktır. Birey ve meslek yakınlaşmasını ve doğru bütünleşmesini beraberinde getirecek bu tablo, aynı zamanda mesleğin gerekleri noktasındaki yetkinliğin gelişmesi anlamına gelecektir. Bu çalışmada, Türkiye’de son yıllarda halk kütüphanelerinde istihdam edilen “sözleşmeli” kütüphanecilerin işe angaje olma ve iş tatmin düzeyleri ilişkilendirilerek ele alınmıştır.

Çalışma kapsamında hazırlanan anket çalışmasına 75 ilden katılım olmuştur. Katılımın olmadığı iller; Artvin, Bartın, Iğdır, Muş, Siirt ve Tunceli’dir. Ankete katılan kütüphanecilerin görev yaptığı kentlere dair bu dağılım, araştırmanın ulusal temsil düzeyinin yüksek olduğu (%92,5) bir sonuç ortaya koymuştur. Bu bağlamda araştırma sonuçlarının ulusal genellemeler üzerinden açıklanması, kabul edilebilir bir tutum olacaktır.

İşe angaje olma ve iş tatmini argümanlarının mesleğin icrasında sağladığı/sağlayacağı çok yönlü kolaylık dikkate alındığında, Tablo 1’de ortaya çıkan ve Şekil 1’de ayrıntıları ile gösterilen işe angaje olma ve iş tatmini uyumunun, sözleşmeli halk kütüphanesi kütüphanecileri ve mesleki gelecekleri için umut verici bir tablo ortaya koyduğu söylenebilir.

Araştırma sonunda elde edilen sonuçlar şunlardır;

Çalışmaya katılan kütüphanecilerin %62,3’ü (160 kişi) her gün yaptığı işle gurur duyduğunu ifade etmiştir ve bu oran, işe angaje olma ölçeğinde “her gün” yanıtının en yüksek olduğu ifadedir. Bu tablo, katılımcıların %51,8’inin (133 kişi) “her gün” seçeneğini tercih ettiği “yaptığım işi anlamlı ve amaç yüklü buluyorum” yanıtı ile birlikte değerlendirildiğinde, “sözleşmeli” statülü kütüphane çalışanlarının genel olarak mesleğe adanmışlık ve meslekle özdeşleşme açısından bir sorunu yoktur. Sözleşmeli kavramının Türkiye’deki meslek yaşamının dinamik yapısı içinde çağrıştırdığı “işin sürekliliği” konusundaki genel kuşku durumu, Kültür ve Turizm Bakanlığı bağlısı halk kütüphanesi çalışanları için aynı yoğunlukta söz konusu değildir.

Kütüphane çalışanlarının işleri ile ilgili konularda şevk duyma ve hevesli olma düzeylerinin yüksek olması (“her gün” %44,4), iş tatmin düzeylerinin yüksek, işe angaje olma becerilerinin de gelişkin olduğunu göstermektedir.

Ankete katılanların, evrensel ölçüm modellerinin hemen tamamında işe angaje olmanın ortak göstergeleri arasında yer alan işle ilgili konularda sebatkâr olabilme, kendini işe kaptırma, yoğun çalışma temposunda mutlu olabilme ve işe severek gitme durumlarına ilişkin katılımlarında ağırlıklı tutumun “her gün” seçeneğinde gruplanması da çalışanlarının işe angaje olmakla ilgili genel olarak bir engellerinin olmadığını ifadesidir.

“Çalışırken kendimden geçerim”, “kendimi işimden ayırmam zordur” ve “çalışırken işimden başka her şeyi unuturum” önermeleri, işe angaje olma öleceğinde yoğun katılımın en düşük olduğu ifadeler olarak dikkat çekmektedir. Bu durumun “sözleşmeli” çalışmanın getirdiği bir meslekle özdeşleşememe sorunu olarak değerlendirmek olanaklı değildir. Zira, işe kendinden geçecek kadar yoğunlaş(a)mamak ve işin dışında her şeyi unut(a)mamak yalnız sözleşmeli statüde çalışanların yaklaşımı olarak gösterilemez.

Ankete katılanların %35,8 (92 kişi)’inin her gün işinin ilam verici olduğunu düşünmesi, çalışanların meslekle özdeşleşme ve mesleğe adanma açısından, iş yaşamının beklentilerinin durduğu çizgiye yakın olduğunu göstermektedir. Bu tutum, çalışanların mesleğin icrası sırasında kendilerini genellikle enerjik hissetmeleri ile birlikte değerlendirildiğinde, “sözleşmeli” çalışan olmanın işe angaje olmayı engelleyen bir husus olmadığına kanıtlarından biri olarak yorumlanabilir.

İş tatmini bağlamında doyumun en yüksek olduğu ifade, sözleşmeli kütüphanecilerin mesleğin icrası sürecinde, “başkaları için bir şey yapabilme şansı” bulmalarıdır. Katılımcıların %38,9’u bu ifadenin iş tatmini üzerindeki etkisini “her gün” olarak ifade etmiştir. Kütüphaneler, özellikle de halk kütüphaneleri için sıklıkla yapılan “toplumsal kültür kurumu” nitelmesi ile birlikte ele alındığında, başkaları için bir şey yapabilme fırsatının önemli bir tatmin unsuru olarak ön plana çıkması, anket katılımcılarının mesleki bağımlılıklarının yüksek olduğunun bir kanıtı olarak değerlendirilebilir.

Katılımcıların iş tatmin düzeylerinin yüksek olduğu diğer bir ifade %29,6’lık “her gün” temsil oranıyla, “sürekli (güvencesi) olan bir işe sahip olma şansı”dır. Sözleşmeli statüde çalışmaya yönelik “işlerini kaybetme kaygıları yüksek olur”, “işlerini her an kaybetme riski vardır”, “bu kaygı ve risk nedeniyle kendilerini tam olarak işleriyle özdeşleştiremezler ve işi yeterince sahiplenmezler” genellemesinin tam tersi bir tutumu ortaya koyan bu tablo, söz konusu genellemenin yüksek sesle sorgulanması gerektiğini göstermektedir. Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü’nün halk kütüphanelerinde görev yapacak kütüphanecileri “sözleşmeli memur” olarak istihdam etmeyi sürdürdüğü dikkate alındığında, kütüphanecilerin bu bağlamdaki iş tatminlerinin yüksek olması, halk kütüphaneleri ve hizmetlerinin yetkinliği ile toplumsal kabulleri açısından önemli olacaktır.

Çalışanların, mesleğin icrası sırasında vicdanlarına ters düşen şeyleri yapmak zorunda kalmamaları ve işlerinden edindikleri başarı duygusu, iş tatmin düzeylerinin yüksek olduğu diğer yanlardır. Aslında mesleği sevmenin ve sahiplenmenin yolunu kolaylaştıran bu hususlar, aynı zamanda mesleğin gerektirdiği fedakârlıkları gösterebilmenin de en önemli kolaylaştırıcılarıdır. Bu açıdan değerlendirildiğinde, halk kütüphanelerinin sözleşmeli kütüphanecileri, halk kütüphaneleri ve hizmetlerinin geleceği adına mesleklerine umut verici bir başlangıç yapmışlardır.

İş tatmini açısından çalışanların kendilerini en az doyurulmuş hissettikleri konular ise “işte ilerleme şansı elde etme” ve “çalışma koşulları”dır. “Hiç tatmin etmiyor” ifadesine katılım düzeyinin en yüksek (sırasıyla %18,3 ve %15,2) olduğu bu ifadeler, ilgili ve yetkili kişi ve kurumlara, halk kütüphanelerinin personel bağlamındaki öncelikli sorunlar açısından bir ufuk sunmaktadır. Ulusal kamuoyunda da sıklıkla gündem olan “maaş” ve “görevde yükselme” konu ve koşullarındaki özen ve çaba, halk kütüphanelerinde sözleşmeli statüde çalışan kütüphanecilerin iş tatmin düzeylerini ivmelendirecek asıl unsur olacaktır.

Bu araştırma, sözleşmeli statüde çalışan bilgi profesyonellerine odaklanması ve halk kütüphanelerinde bu statüde çalışan kütüphanecilerin işe angaje olma ve iş tatmin düzeylerini ilişkilendirerek ele alması bakımından bir ilk olma özelliğine sahiptir. Sözleşmeli kamu çalışanı istihdamının etkin bir devlet politikası olarak sürdürülmesi ve gelecekte de sürdürülmeye devam edeceğinin devletin ilgili organları tarafından deklare edilmesi, çalışmanın özgünlüğünü

ve sonuçlarını daha değerli kılmaktadır. Çalışmada elde edilen bulgulara göre, halk kütüphanelerinde sözleşmeli statüde istihdam edilen kütüphanecilerin işe angaje olma ve iş tatmin düzeyleri oldukça yüksektir. Çalışanların işe angaje olma ve iş tatmin düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır. Sözleşmeli statüde çalışmak, kütüphanecilerin yaptıkları işi anlamlı ve amaç yüklü bulmasına ve işiyle gurur duymasına engel değildir. Buna bağlı olarak başkaları için bir şey yapabilme fırsatını ve sürekli bir işe sahip olmayı iş tatminini arttıran en önemli unsurlar olarak yorumlamaktadırlar.

Halk kütüphanelerinde aynı pozisyonda ama kadrolu statüde çalışan kütüphanecilerin işe angaje olma ve iş tatmin düzeylerini ölçen ulusal ölçekte bir araştırma henüz yapılmadığı için, sözleşmeli ve kadrolu istihdam durumunun halk kütüphanesinde görevli kütüphanecilerin işe angaje olma ve iş tatmin düzeylerinde bir farklılık yaratıp yaratmadığını söylemek olanaklı değildir. Bu karşılaştırmanın yapılabilmesini sağlayacak bir araştırma ve sonuçları; hem halk kütüphanelerinde personel istihdam biçiminin tercihi, hem de tercih edilen istihdam biçiminin söz konusu personelin işe angaje olma ve iş tatmin düzeylerine etkisini karşılaştırmaya olanak sağlayacaktır. Yapılacak karşılaştırma sonunda revize edilebilecek personel istihdam planlaması ise bir yandan kamu kaynaklarının daha verimli kullanılmasını, diğer yandan da personel iş performansının arttırılmasını sağlayacaktır.

Çalışma, başta sözleşmeli statüde çalışanlar olmak üzere, Türkiye’de bilgi profesyonelliği mesleğini icra eden/edecek olan meslektaşların işe angaje olma ve iş tatmin düzeylerinin gelişmesine sağlayacağı doğrudan ve dolaylı katkı oranında amacına ulaşmış olacaktır. Sağlanacak bu “iyileşme” halinin, aynı zamanda ulusal kültürün zenginleşmesi ve sürekliliğine katkı anlamına gelecek olması, araştırmanın en önemli isteklendirme unsurlarından biridir.

İzin ve Katkı Bildirimleri

Etik Kurul İzni

Makaleye yönelik etik kurul izni, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sosyal Araştırmalar Etik Kurulunun 28.12.2022 tarih ve 2021/23-11 sayılı kararı ile alınmıştır.

Yazarlık Katkısı

Mehmet Ali Akkaya: Fikir/Kavram, Kavramsal arka plan, Metodoloji, Veri toplama, Veri analizi, Yazım, Değerlendirme ve inceleme.

Özgür Polat: Fikir/Kavram, Metodoloji, Veri toplama, Veri analizi, Veri görselleştirme, Yazım, Değerlendirme ve inceleme.

Kaynakça

- Adams, J. S. (1963). Toward an understanding of inequity. *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 67(5), 422-436. <https://doi.org/10.1037/h0040968>
- Akkamış, O. (2010). *İlköğretim I. ve II. kademe öğretmenlerinin iş tatmini üzerine bir değerlendirme*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Yeditepe Üniversitesi.
- Ardıç, K. ve Polatçı, S. (2009). Tükenmişlik sendromu ve madalyonun öbür yüzü: İşle bütünleşme. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 32, 21-46.
- Arslan, H. T. ve Demir, H. (2017). İşe angaje olma ve iş tatmini arasındaki ilişki: Hekim ve hemşireler üzerine nicel bir araştırma. *Yönetim ve Ekonomi*, 24(2), 371-389. <https://doi.org/10.18657/yonveek.335232>

- Bakker, A. B. (2011). An evidence-based model of work engagement. *Current Directions in Psychological Science*, 20(4), 265-269. <https://doi.org/10.1177/0963721411414534>
- Bakker, A. B., Albrecht, S. L., ve Leiter, M. P. (2011). Key questions regarding work engagement, *European Journal of Work and Organizational Psychology*, 20(1), 4-28. <http://doi.org/10.1080/1359432X.2010.485352>
- Bakker, A. B., Demerouti, E. ve Ten Brummelhuis, L. L. (2012). Work engagement, performance and active learning: The role of conscientiousness. *Journal of Vocational Behavior*, 80(2), 555-564. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2011.08.008>
- Bal, E. A. (2009). Bir pozitif psikoloji kavramı olarak işe gönülden adanma (work engagement) ve insan kaynakları açısından önemi. Ö. Torlak vd. (Yay. Haz.) *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İşletme Bölümü 17. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi, 21-23 Mayıs Bildiriler Kitabı* içinde (ss. 546-552). Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi.
- Bartlett, M. S. (1950). Tests of significance in factor analysis. *British Journal of Statistical Psychology*, 3, 77-85. <https://doi.org/10.1111/j.2044-8317.1950.tb00285.x>
- Beer, M. (1964). Organizational size and job satisfaction. *Academy of Management Journal*, 7(1), 34-44. <https://doi.org/10.2307/255232>
- Bilgin, D. (2003). *Üniversite kütüphanelerinde yönetime katılma: Ankara üniversite kütüphaneleri üzerine bir inceleme*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Bocutcu, H. G. (2001). *Kütüphanecilerin iş doyumunu ve Ankara kütüphanelerindeki durum*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Brown, T. A. (2014). *Confirmatory factor analysis for applied research*. (2.bs.). Guilford Press.
- Bryne, B. M. (2001). *Structural equation modeling with AMOS: Basic concepts, applications, and programming*. Lawrence Erlbaum Associates.
- Büyüköztürk, Ş. (2007). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Pegem A.
- Camuzoğlu, N. (2014). *Kütüphane yöneticileri ve çalışanlarının liderlik özelliklerine bakış açıları ve iş tatmini: Devlet ve vakıf üniversiteleri karşılaştırması*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi] Ankara Üniversitesi.
- Cerny, B. A. ve Kaiser, H. F. (1977). A study of a measure of sampling adequacy for factor-analytic correlation matrices. *Multivariate Behavioral Research*, 12(1), 43-47.
- Crisp, N. ve Chen, L. (2014). Global supply of health professionals. *The New England Journal of Medicine*, 370(10), 950-957. https://doi.org/10.1207/s15327906mbr1201_3
- Çelik, A. (1997). Kütüphaneciliğin psiko-sosyal boyutları (3): İş doyumunu ve kişilik yapısı. *IFLA 1995’e doğru Türk Kütüphaneciliği Sempozyumu ve I. Türk Kütüphaneciler Derneği Genel Konferansı, 22 Eylül 1994, Ankara* içinde (ss. 171-177). Türk Kütüphaneciler Derneği.
- Cohen, L., Manion, L. ve Morrison, K. (2000). *Research methods in education*. Routledge.
- D’Elia, G. P. (1979). Determinant of job satisfaction among beginning librarians. *Library Quarterly*, 9, 83-302. <https://www.jstor.org/stable/4307114>
- Demirel, R. (1989). *Yaş, cinsiyet ve mesleki deneyimin üniversite kütüphanelerinde çalışan kütüphanecilerin iş tatminine etkisi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi.

- Den Hartog, D. N. ve Belschak, F. D. (2012). Work engagement and machiavellianism in the ethical leadership process. *Journal of Business Ethics*, 107(1), 35-47.
<https://link.springer.com/article/10.1007/s10551-012-1296-4>
- Devlet Memurları Kanunu (1965). Sayı 657, Resmî Gazete Tarihi: 23.07.1965, Resmî Gazete Sayısı 12056.
<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=657&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>
- Erkuş, A. (2003). *Psikometri üzerine yazılar*. Türk Psikologlar Derneği.
- Hair, J. F., Anderson, R. E., Tatham, R. L. ve Black, W. C. (1998). *Multivariate data analysis*. (5.bs.). Prentice Hall.
- Hanaysha, J. (2016). Improving employee productivity through work engagement: Evidence from higher education sector. *Management Science Letters*, 6(1), 61-70.
<https://doi.org/10.5267/j.msl.2015.11.006>
- Harwell, K. (2013). Burnout and job engagement among business librarians. *Library Leadership and Management*, 27(1). <https://journals.tdl.org/llm/index.php/llm/article/viewFile/2084/6218>
- Herzberg, F. (1964). The motivation-hygiene concept and problems of manpower. *Personnel Administration*, (27), 3-7.
- Hyun, S. ve Oh, H. (2011). Re-examination of Herzberg's Two-Factor Theory of motivation in the Korean army food service operation, *Journal of Foodservice Business Research*, 14(2),100-121.
<https://doi.org/10.1080/15378020.2011.574532>
- Jones, N. ve Jordan, P. (1987). *Staff management in library and information work*. Gower.
- Judge, T. A., Weiss, H. M., Kammeyer-Mueller, J. D. ve Hulin, C. L. (2017). Job attitudes, job satisfaction, and job affect: A century of continuity and of change. *Journal of Applied Psychology*, 102(3), 356-374. <https://doi.org/10.1037/apl0000181>
- Karagözoğlu Ashyüksel, M. (2017). Türkiye'deki bilgi ve belge yönetimi bölümlerinde çalışan araştırma görevlilerinin iş doyumları düzeyleri. *Bilgi ve Belge Araştırmaları Dergisi*, 7, 1-29.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/bel/issue/32154/368740>
- Karagözoğlu Ashyüksel, M. (2018). Bilgi ve belge yönetimi literatüründe iş doyumları çalışmaları. *Bilgi ve Belge Araştırmaları Dergisi*, 9, 26-51. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/bel/issue/40796/492149>
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemi*. (19.bs.). Nobel.
- Kaya, E. (1994). *Üniversite kütüphanelerinde iş doyumları*. Perran Özben Kütüphanecilik Ödülü araştırma raporu, Ankara.
- Kaygısız, E. G. (2015). Bilgi merkezi çalışanlarının iş yüklerinin iş doyum düzeylerine olan etkisinin incelenmesi. İ. Keskin, Ş. N. Somer ve N. Oğuz (Yay. Haz.). *İsmet Binark Armağanı* içinde (ss. 205-220). Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.
- Kelloway, E. K. (1998). *Using LISREL for structural equation modeling*. Sage Publishers.
- Keser, A. ve Yılmaz, G. (2018). İşe bağlanma (Engagement). A. Keser, G. Yılmaz ve S. Yürür (Ed.). *Çalışma yaşamında davranış: Güncel yaklaşımlar* içinde (ss. 95-117). (Güncelleştirilmiş 4.bs.). Umuttepe.
- Knight, C., Patterson, M. ve Dawson, J. (2017). Building work engagement: A systematic review and meta-analysis investigating the effectiveness of work engagement interventions. *Journal of Organizational Behavior*, 38, 792-812. <https://doi.org/10.1002/job.2167>
- Korkut, Ş. (2012). *Türkiye'deki devlet ve vakıf üniversite kütüphanelerinde çalışan kütüphanecilerin iş doyumlarının karşılaştırılması*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi.

- Köse, A. (2015). *Eğitim yönetimi teftişi planlaması ve ekonomisi*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Gaziantep Üniversitesi.
- Köse, N., Bülbül, Ö. ve Uluman, M. (2019). Sınıf öğretmenlerinin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Journal of Continuous Vocational Education and Training*, 2(1), 16-29. <https://doi.org/10.19126/suje.335877>
- Kumar, R., Ahmed, J., Shaikh, B. T., Hafeez, R. ve Hafeez, A. (2013). Job satisfaction among public health professionals working in public sector: A cross sectional study from Pakistan. *Human Resources for Health*, 11(2), 1-5. <https://doi.org/10.1186/1478-4491-11-2>
- Kyumana, V. (2017). Measuring the level of job satisfaction of library staff at the institute of finance management, Tanzania: A case study. *International Journal of Business and Management Invention*, 6(11), 79-85. <http://154.72.94.133:8080/xmlui/handle/123456789/149>
- Lim, S. (2008). Job satisfaction of information technology workers in academic libraries. *Library & Information Science Research*, 30(2), 115-121. <https://doi.org/10.1016/j.lisr.2007.10.002>
- Livy, B. (1988). Job satisfaction and dissatisfaction. B. Livy (Ed.). *Corporate personnel management* içinde (ss. 413-439). Pitman.
- Locke, E. A. (1976), The nature and causes of job satisfaction. M. D. Dunnette (Ed.). *The handbook of industrial and organizational psychology* içinde (ss. 1297-1349). Rand McNally College Pub.
- Lynch, B. P. ve Verdin, J. A. (1987). Job satisfaction in libraries: A replication. *Library Quarterly*, 47, 190-202. <https://doi.org/10.1086/601871>
- Markos, S. ve Sridevi M. S. (2010). Employee engagement: The key to improving performance. *International Journal of Business and Management*, 5(12), 89-96. <https://doi.org/10.5539/ijbm.v5n12p89>
- Martin, J. (2020). Workplace engagement of librarians and library staff. *Journal of Library Administration*, 60(1), 22-40. <https://doi.org/10.1080/01930826.2019.1671037>
- Maslach, C. ve Leiter, M. P. (1997). *The truth about burnout: how organizations cause personal stress and what to do about it*. Jossey-Bass.
- Maslach, C., Schaufeli, W. B. ve Leiter, M. P. (2001). Job burnout. *Annual Review of Psychology*, 52(1), 397-422. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.52.1.397>
- Maslow, A. H. (1943). A Theory of human motivation. *Psychological Review*, 50, 370-396. <https://doi.org/10.1037/h0054346>
- Minnesota Satisfaction Questionnaire [MSQ] (2022). <https://vpr.psych.umn.edu/msq-minnesota-satisfaction-questionnaire>
- Mullins, L. J. (2019). *Management and organizational behaviour*. (10.bs.). Pearson Publishing.
- Nacar, N. (2012). *Kütüphanelerde örgütsel kültürün örgütsel bağlılık ve iş tatminine etkisi üzerine bir araştırma*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Çukurova Üniversitesi.
- Nkerevem, E. (1990). Issues on the relationship between job satisfaction, job attitudes and work behaviour among the staff in academic libraries. *Information Services and Use*, 10(5), 281-291. <https://doi.org/10.3233/ISU-1990-10504>

- Okul, F. K., Kahyaoğlu, D. Y. ve Erdiñ, N. Y. (2020). İŖe angaje olmanın demografik faktörler açısından incelenmesi: Bankacılık sektöründe bir uygulama. M. C. Cizrelioğulları ve R. Kilili (Ed.). *4th ECLSS International Online Conference on Economics and Social Sciences, Kyrenia/TRNC September 8 - 9, 2020* içinde (ss. 337-354).
https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/64876056/Proceedings_Book_
- Öner, Z. H. (2008). *The mediating effect of organizational justice: Moderating roles of sense of coherence and job complexity on the relationship between servant leadership and work engagement*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Özekmekçi, A. (2004). *Üniversite kütüphanelerinde kütüphanecilik eğitimi olmayan personelin iş doyumunu*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Özen, Y. (2011). Psikolojik danışmanların iş memnuniyetlerinin incelenmesi, *İş Ahlakı Dergisi*, 4(7), 77-92. <http://isahlakidergisi.com/content/6-sayilar/7-4-cilt-1-sayi/m0038/ozen.pdf>
- Özer, Ö., Saygılı, M. ve Uğurluoğlu, Ö. (2015). Sağlık çalışanlarının işe cezbolma düzeylerinin belirlenmesine ilişkin bir araştırma. *Business & Management Studies: An International Journal*, 3(3), 261-272. <https://doi.org/10.15295/bmij.v3i3.115>
- Özkalp, E. ve Meydan, B. (2015). Schaufeli ve Bakker tarafından geliştirilmiş olan işe angaje olma ölçeğinin Türkçede güvenilirlik ve geçerliliğinin analizi. *İş, Güç: Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 17(3), 4-19. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/isguc/issue/25446/268500>
- Özpehlivan, M. (2018). İş tatmini: Kavramsal gelişimi, bireysel ve örgütsel etkileri, yararları ve sonuçları. *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 43-70.
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/633623>
- Polat, Ö., Tuysuz, M. ve Yener, R. (2018). Çalışmaya tutkunluğun motivasyona etkisi: Türkiye'deki vakıf üniversitesi kütüphaneleri örneği. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11, 191-206.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/usaksosbil/issue/40289/480906>
- Premish Priya, T. S. (2015). Job satisfaction among library professionals working in academic institutions in Madurai district. *Shanlax International Journal of Arts, Science & Humanities*, 3(1), 140-145. http://www.shanlaxjournals.in/pdf/ASH/V3N1/Ash_V3_N1_019.pdf
- Ravikumar, T. (2013). A study on impact of team work, work culture, leadership and compensation on engagement level of employees in msme in India. *International Journal of Advanced Research in Management and Social Sciences*, 2(8), 175-185.
<https://garph.co.uk/IJARMSS/Aug2013/15.pdf>
- Rayton, B. A. ve Yalabik, Z. Y. (2014). Work engagement, psychological contract breach and job satisfaction. *The International Journal of Human Resource Management*, 25(17), 2382-2400.
<https://doi.org/10.1080/09585192.2013.876440>
- Plate, K. H. ve Stone, E. W. (1974). Factors affecting librarians job satisfaction: A report of two studies. *Library Quarterly*, 44, 97-110. <https://www.jstor.org/stable/4306376>
- Robbins, S. P., ve Judge, T. A. (2019). Tutumlar ve iş tatmini. *Örgütsel davranış* içinde (ss. 71-97). İ. Ö. Türetken ve G. Başbuğ (Çev.). İ. Erdem (Çev. Ed.), (14.bs.) Nobel.
- Robinson, D., Perryman, S. ve Hayday, S. (2004). The drivers of employee engagement. <https://www.employment-studies.co.uk/system/files/resources/files/408.pdf>
- Saka, K. A. ve Salman, A. A. (2014). An assessment of the levels of job motivation and satisfaction as predictors of job performance of library personnel in Nigerian Univers. *Journal of Balkan Libraries Union*, 2(2), 26-33. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/173942>

- Saygan Yağız, F. N. (2021). Yerel yazındaki “işe angaje olma makaleleri”nin sosyal ağ analizi ile incelenmesi. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 13(1), 359-374.
<https://isarder.org/index.php/isarder/article/view/1318/1290>
- Schaufeli, W. B., ve Bakker, A. (2003). Utrecht work engagement scale. Occupational Health Psychology Unit, Utrecht University,1-58.
https://www.wilmarschaufeli.nl/publications/Schaufeli/Test%20Manuals/Test_manual_UWES_English.pdf
- Schaufeli, W. B., Salanova, M., González-romá, V. ve Bakker, A. B. (2002). The measurement of engagement and burnout: A two sample confirmatory factor analytic approach. *Journal of Happiness Studies*, 3(1), 71-92.
- Scammell, R. W. ve Stead, B. A. (1980). A study of age and tenure as it pertains to job satisfaction. *Journal of Library Administration*, 1, 3-8. https://doi.org/10.1300/J111V01N01_02
- Sekaran, U. ve Bougie, R. (2016). *Research methods for business*. (7.bs.). John Wiley & Sons Ltd,
- Sıgır, U. ve Basım, N. (2006). İş görenlerin iş doyumunu ile örgütsel bağlılık düzeylerinin analizi: Kamu ve özel sektörde karşılaştırmalı bir araştırma. *S.U. İ.İ.B.F. Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 6(12), 131-154. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/susead/issue/28429/302819>
- Spector, P. E. (1997). *Job satisfaction: Application, assessment, cause and consequences*. Sage. Spector, P. E. (2022). *Job satisfaction: Assessment to intervention*. Routledge
- Stevens, J. P. (2015). *Applied multivariate statistics for the social sciences*. (6.bs.). Routledge.
- Sultana, F. ve Begum, B. (2012). Measuring the job satisfaction of female library professionals working in the Health Libraries in Dhaka City. *The Eastern Librarian*, 23(1), 37-50.
doi:10.3329/el.v23i1.12117
- Şahinbaş, F. ve Erigüç, G. (2019). Pozitif örgütsel davranış yaklaşımıyla işyeri arkadaşlığı ve işe adanma ilişkisi: Sağlık çalışanları üzerine bir araştırma. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 15(4), 1201-1225. <https://doi.org/10.17130/ijmeb.2019456405>
- Taştan, S. (2014). İş talepleri-kaynakları modeli: İş taleplerinin, yönetici desteğinin ve otonominin işe gönülden adanma ile ilişkileri üzerine bir araştırma. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 28(4), 149-192. <https://doi.org/10.16951/iibd.60835>
- Tezer, E. (2001). İş doyumunu ölçeğinin güvenilirlik ve geçerliği. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(16), 33-39. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tpdrd/issue/21436/229773>
- Toplu Bayır, D. (1998). *Kamu kurum arşivlerinde çalışan personelin iş tatmini*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Turgut, T. (2011). Çalışmaya tutkunluk: İş yükü, esnek çalışma saatleri yönetici desteği ve iş-aile çatışması ile ilişkileri. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 25(3/4), 155-179. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/atauniiibd/issue/2703/35540>
- Tuysuz, M. (2022). *İnsan kaynakları yönetimi uygulamalarının çalışanların işten ayrılma niyetine etkisinde çalışmaya tutkunluğun rolüne yönelik bir araştırma*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Vaughan, W. S. ve Dunn, J. D. (1974). A study of job satisfaction in six university libraries. *College and Research Libraries*, 35, 167-177. https://doi.org/10.5860/crl_35_03_163

- Voelck, J. (1995). Job satisfaction among support staff in Michigan academic libraries. *College & Research Libraries*, Marc, 157-170.
https://pdfs.semanticscholar.org/aa1d/9ea328b1c762ef05db47e06622a87a76bd00.pdf?_ga=2.256336204.674617731.1643040766-49470289.1643040766
- Weiss, D. J., Dawis, R. W., England, G. W. ve Lofquist, L. H. (1967). Manual for the Minnesota Satisfaction Quesitionnaire. <https://vpr.psych.umn.edu/msq-minnesota-satisfaction-questionnaire>
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin.
- Yılmaz, B., Korkut, Ş. ve Köse, E. (2010). Ankara'daki üniversite ve halk kütüphanelerinde çalışan kütüphanecilerin iş doyumları üzerine bir araştırma. *Bilgi Dünyası*, 11(1), 49-80.
<https://doi.org/10.15612/BD.2010.256>

Türkiye’de Kütüphanecilik ve Bilgibilim Alanında Araştırma-Uygulama Boşluğu: Makaleler Kapsamında Yazarlık ve İş Birliğinin Bir Analizi

The Research-Practice Gap in Library and Information Science in Turkey: An Analysis of Authorship and Collaboration within the Scope of the Articles

Mithat Baver Zencir*^{ID} ve Talih Öztürk**^{ID}

Öz

Amaç: Araştırma-uygulama boşluğu; uygulayıcıların araştırma süreçlerine katılımlarının düşük oranda olmasına ve araştırmacılar ile uygulayıcılar arasındaki iş birliği eksikliğine vurgu yapar. Bu çalışmanın amacı; Türkiye’de yayımlanan iki önemli Kütüphanecilik ve Bilgibilim (KB) dergisi üzerinden uygulayıcıların araştırmalara katkısını, araştırmacı- uygulayıcı iş birliğini ve bunlara bağlı olarak ortaya çıkabilecek araştırma-uygulama boşluğunun var olup olmadığını saptamaktır.

Yöntem: Araştırma verileri erişime açık olan bu çalışmanın temel analiz birimini, Türk Kütüphaneciliği ve Bilgi Dünyası dergilerinde yayımlanan hakemli makalelerin yazarları oluşturmaktadır. Yazar profilleri, makalelerdeki yazar bilgilerine göre oluşturulmuş ve yazarlar bu profillere bağlı olarak kategorilere ayrılmıştır. Araştırmacı, uygulayıcı, öğrenci ve diğer olarak belirlenen bu kategoriler, uygulayıcıların makale yazarlığı ve araştırmacılar ile kurdukları iş birlikleri bağlamında analiz edilmiştir.

Bulgular: Makalelerin yaklaşık %16’sı en az bir uygulayıcının katkısı ile yayımlanmıştır. Toplam yazar sayısının (845) yaklaşık %10’u uygulayıcılardan oluşmaktadır. Her iki derginin ana yazar grubunu akademik bölümlerdeki araştırmacılar oluşturmaktadır. Akademik kütüphanecilerin yayımladıkları makale oranı (%10,53), diğer tüm uygulayıcıların makale oranının üzerindedir. Akademik kütüphaneler haricindeki kütüphanelerde çalışan uygulayıcıların alanyazına katkıları sınırlı düzeydedir (%2,98). Bütün araştırmacıların ve uygulayıcıların iş birliği kurdukları makalelerin oranı %9,74, KB araştırmacıları ile uygulayıcıların iş birliği yaptığı makalelerin oranı ise %8,34 olmuştur. KB araştırmacılarının, kendi üniversitelerinde çalışan akademik kütüphaneciler ile altı yayında (%1,19) iş birliği yaptığı bulunmuştur. Ayrıca, uygulayıcıların birbirleriyle üç (%0,6), KB alanı dışındaki araştırmacılar ile 10 yayında (%1,98) iş birliği yaptıkları bulunmuştur.

Sonuç: Çalışmada ortaya konan bulgulara bağlı olarak; Türkiye’de araştırma ile uygulama arasında, makale yazarlığı ve iş birliği açısından bir boşluğun var olduğu kanısı oluşmuştur. Kanıta dayalı olarak konuyu ele alan bu çalışmanın; uygulayıcıların araştırma süreçlerine katılımı ve araştırma iş birlikleri geliştirilmesi konusunda farkındalığı arttırması beklenmektedir.

* İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sosyal ve Beşerî Bilimler Fakültesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü. E-posta: mithatb.zencir@ikc.edu.tr.

İzmir Kâtip Çelebi University. Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of Information and Records Management. E-mail: mithatb.zencir@ikc.edu.tr.

** İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sosyal ve Beşerî Bilimler Fakültesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü. E-posta: talih.ozturk@ikc.edu.tr.

İzmir Kâtip Çelebi University. Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of Information and Records Management. E-mail: talih.ozturk@ikc.edu.tr.

Ayrıca, bu çalışma bulgularının farklı yöntemi ve kapsamı olan çalışmalarla genişletilmesi önerilmektedir.

Özgünlük: *Türkiye’de, yayınlardaki uygulayıcı katkısı ve araştırmacı-uygulayıcı iş birliğini kanıtı bağılı olarak doğrudan ele alan güncel çalışma eksikliği bulunmaktadır. Bu araştırma, ülkemizdeki ilgili eksikliği gidermeye ve araştırma-uygulama arasındaki boşluğun varlığını saptamaya yöneliktir.*

Anahtar Sözcükler: *Kütüphanecilik ve bilgibilim; araştırma-uygulama boşluğu; bilimsel iş birliği; Bilgi Dünyası; Türk Kütüphaneciliği.*

Abstract

Purpose: *The research-practice gap emphasizes the low participation rate of practitioners in research processes and the lack of collaboration between researchers and practitioners. This paper aims to determine the practitioner contribution to research, researcher-practitioner collaboration and, depending on these, whether there is a research-practice gap through two important Library and Information Science (LIS) journals in Turkey.*

Method: *The data of the study were collected from peer-reviewed articles published in Turkish Librarianship and Information World journals. According to the article's author information, author profiles were created and categorized based on their profiles. These categories, which were determined as researchers, practitioners, students, and others, were analyzed and evaluated in the context of article authorship of practitioners and collaboration between researchers and practitioners. The research data of this study is open to access.*

Findings: *Approximately 16% of the articles were published with the contribution of at least one practitioner. Approximately 10% of the total number of authors (845) were practitioners. The principal author groups of both journals are researchers in academic departments. Academic librarians were practitioners who published the most significant number of articles (10.53%). The contributions of practitioners working in libraries other than academic libraries to the literature were limited (2.98%). While the percentage of articles in which all researchers and practitioners collaborated was 9.74%, the percentage of articles in which LIS researchers and practitioners collaborated was 8.34%. The result of this study shows that KB researchers collaborated with academic librarians working at their universities in six publications (1.19%). In addition, it was found that practitioners collaborated in three (0.6%) publications and with researchers from different scientific fields in 10 publications (1.98%).*

Implications: *The findings of this study show that there is a gap between research and practice in Turkey in terms of article authorship and collaboration. It is expected that this study, which deals with the subject based on evidence, to raise awareness about the participation of practitioners in research processes and the development of research collaborations. In addition, it is expected that the findings of this study will be extended by studies with different methods and scopes.*

Originality: *In Turkey, there is a deficiency of current studies that directly address practitioner contribution and researcher-practitioner collaboration in publications based on evidence. This research aims to determine the existence of the gap between research and practice and fill the literature gap in our country.*

Keywords: *Library and information science; research-practice gap; scientific collaboration; Information World; Turkish Librarianship.*

Giriş

Araştırma-uygulama ilişkisinin etkili bir biçimde sağlanması bilim alanlarının ve mesleklerin gelişimi açısından önemlidir. Araştırma, uygulamayı bilgilendirmeli ve teorinin (kuramın) gelişimine katkıda bulunmalı; uygulama ise araştırma bulgularından yararlanmalı ve araştırma için daha fazla soru ortaya çıkarmalıdır. Araştırma ve uygulama arasında kurulacak karşılıklı etkileşim, bir uygulayıcı topluluğunun içinde gelişebileceği ve başarılı olabileceği güçlü bir kuramsal çerçeve üretecektir (Haddow ve Klobas, 2004, ss. 29-30).

Kütüphanecilik ve Bilgibilim (KB) alanında, araştırma ve uygulama ilişkisine özel bir önem atfedilmiştir. McGarry’nin (1986) “uygulamasız kuram verimsiz, kuramsız uygulama kördür” (Sağlamtunç, 1988, s. 238’de aktarıldığı gibi) saptaması ile bu önemin altını çizdiği, kuram oluşturan araştırmacılar ile uygulayıcı rolündeki bilgi profesyonelleri arasında kurulması gereken güçlü iş birliğine ve iletişime vurgu yaptığı söylenebilir. Konunun önemine rağmen, iki uğraşı arasındaki iletişimin ve iş birliğinin yeterli düzeyde olmaması önemli bir problem olarak kendini göstermektedir. “Kuram-uygulama boşluğu” veya “araştırma-uygulama boşluğu” olarak ifade edilen bu problem, alanyazında sıklıkla tekrarlanan ve ele alınan bir konudur (Haddow ve Klobas, 2004, s. 30; Ponti, 2008, ss. 265-266, 2012, s.23; Pinfield vd., 2021, ss. 69-72).

Araştırmacılar ile uygulayıcılar arasında, “birbirini anlama eksikliğine” (Hall ve Ryan, 2020, s.1) ve iletişim kusuruna vurgu yapan araştırma-uygulama boşluğu, KB içerisinde uzun süredir farklı boyutlarıyla ele alınmaktadır (Haddow ve Klobas, 2004, s. 30). Nitekim Haddow ve Klobas (2004), alanyazındaki çalışmalarını inceleyerek, araştırma-uygulama arasında toplam 11 farklı boşluk türü (bilgi, motivasyon, kültür, ilgi, aciliyet, okuma, terminoloji, etkinlik, eğitim, zaman, yayın) olduğunu ortaya koymuştur. Bu boşlukların bir bölümü, doğrudan ya da dolaylı olarak az sayıda uygulayıcının araştırma yapması ile ilişkilendirilmektedir. Bir başka deyişle, araştırma-uygulama boşluğunun oluşmasındaki ana nedenlerden biri, uygulayıcıların bilgi üretim sürecine katılımlarının istenen düzeyde olmamasıdır. Bu nedenle, bu boşluğun kapanmasına ilişkin önerilerden birisi araştırmalara uygulayıcı katılımının sağlanmasıdır (Haddow ve Klobas, 2004, s. 33). Bununla beraber, ilgili bilgi üretim sorununun bir başka boyutu da araştırmacılar (teorisyenler) ve uygulayıcıların iş birliği yaparak alandaki bilgi üretimini ortaklaşa sağlamamalarıdır. Bu durum, alanın bilimsel ve mesleki gelişimini olumsuz etkilemektedir (Chang, 2019, s.208; Pinfield vd., 2021, s. 65, 70; Ponti, 2008, s.265).

Watson-Boone (2000), araştırma yürüten kütüphanecileri, KB içerisinde bilgi üretimine katkıda bulunan uygulayıcı araştırmacılar olarak isimlendirmektedir. Bu kişilerin, araştırma süreçlerine katılımları ile uygulamaya dönük kararlar daha kolay alınabilir. Araştırma literatürünün profesyonel tüketicileri haline gelen uygulayıcılar, araştırma süreçleri hakkında bilgi sahibi olarak, kütüphanelerin ve bilgi merkezlerinin etkinliğini arttırabilirler. Araştırma süreçlerine katılım; bilgi profesyonellerinin kariyer gelişimine katkıda bulunduğu gibi güncel kalmalarını, problem çözüme, karar verme, eleştirel ve analitik düşünme gibi becerilerini geliştirir (Aytac ve Slutsky, 2014, s. 147; Powell vd., 2002, ss.49-50). Abbas vd. (2016, s. 95), KB araştırmalarının uygulayıcıları bilgilendirmek ve alandaki eğitimin oluşturulmasına yardımcı olmak gibi önemli fonksiyonları olduğunu belirtir. Bu açıdan bakıldığında

uygulayıcıların yapacağı ve yayımlayacağı araştırmaların uygulamada karşılaşılabilecek problemleri çözmeye diğer uygulayıcılara yardımcı olacağı söylenebilir. Bununla beraber, uygulayıcılar, yapacakları yayınlar ile KB eğitimi yönlendirmede de önemli görevler üstlenebilirler. Uygulayıcılar ile akademisyenler arasında araştırma iş birliklerinin sağlanması, eğitime ilişkin uygulayıcı gereksinimlerinin saptanması ve eğitimin bu gereksinimlere göre düzenlenmesinin bir diğer önemli koşulu olarak görülmektedir (Abbas vd., 2016, s. 95). Buna rağmen, Chang (2016, s. 535), araştırma iş birliklerini konu edinen az sayıda ampirik çalışma olduğunu belirtmektedir.

Yayınlarda ortak yazarlığa bağlı kurulan araştırma iş birlikleri, araştırmacı-uygulayıcı ilişkisini değerlendirmeye yönelik önemli bir göstergedir (Ardanuy ve Urbano, 2019, s.319). Dolayısıyla bir bilim alanındaki makalelerin yazar bilgileri analiz edilerek; araştırmacı-uygulayıcı iş birliği ve uygulayıcıların araştırma süreçlerine katılım düzeyi ortaya konulabilir. Bu sayede, alandaki araştırma-uygulama boşluğunun durumu değerlendirilebilir. Türkiye’de KB alanında yapılan birçok çalışmada, uygulayıcıların hakemli akademik dergilere yazar olarak sunacağı katkının önemine vurgu yapılmıştır (Atılğan vd., 2008, s.409; Polat vd., 2016, s.674; Tonta, 2002, ss. 315-316). Buna karşın, Türkiye’de makaleler bağlamında uygulayıcı katkısının ve araştırmacı-uygulayıcı iş birliğinin durumunu doğrudan ele alıp değerlendiren, güncel ve ampirik çalışma eksikliği olduğu söylenebilir.

Önceki Çalışmalar

KB alanyazınında araştırma-uygulama boşluğu, uygulayıcı-araştırmacı iletişimi ve ilişkisi üzerine yayımlanmış çalışmalar yöntemsel yaklaşımlarına ve aktardıkları bilgilere göre üç farklı kategoriye ayrılarak incelenebilir. Bu kategorilerden ilki; uygulayıcıların araştırma süreçlerine katılım durumlarına ilişkin verilerin genellikle anket tekniği ile uygulayıcılardan toplandığı çalışmalardır (örn. Kennedy ve Brancolini, 2012, 2018; Powell vd. 2002; Sheikh vd. 2020). Bu grupta yer alan önemli çalışmalardan birini gerçekleştiren Powell vd. (2002), çalışmasında ABD ve Kanada’da KB alanında uygulayıcı olarak çalışan 600’den fazla katılımcıyı incelemiştir. Buna göre, uygulayıcıların %90’ı düzenli olarak alanyazını okurken, yarıdan azı ara sıra veya sıklıkla araştırma yapmaktadır. Öte yandan, katılımcıların büyük bölümü (%83,7) bu araştırmaları yayımlamamaktadır. Benzer şekilde, Sheikh vd. (2020) Pakistan’daki KB profesyonelleri üzerine yürüttüğü çalışmada katılımcıların yarıdan fazlasının araştırma yapmadığını ve yaptıkları araştırmaları yayımlamadığını ortaya koymuştur. Kennedy ve Brancolini (2012, s.436), akademik kütüphanecileri incelediği çalışmasında, katılımcıların 528’inin (%62) araştırma yaptığını ortaya koyarken, bu kişilerin sadece 406’sının (%77) araştırmalarındaki sonuçları yayımladığını belirtmektedir (n=858). Bu rakamlar değerlendirildiğinde, tüm katılımcıların yarıya yakınının araştırma sonuçlarını yayımlamadığı söylenebilir. Aynı yazarlar bu konuda yaptıkları daha güncel bir çalışmada, önceki çalışmalarına (Kennedy ve Brancolini 2012) kıyasla, araştırma faaliyeti yürütme ve yayımlama yönünden sırasıyla %15 ve %6 oranlarında bir artış eğilimi olduğunu bildirmektedirler (Kennedy ve Brancolini, 2018, s.832). Bu gruptaki bazı çalışmalarda, araştırma yapmak konusundaki engellere de değinilmiştir. Araştırma yapmak için yeterli zamanın olmayışı, yönetim desteğindeki eksiklikler, araştırma fikir ve becerilerindeki eksiklikler gibi engeller bunlara örnektir (Powell vd., 2002; s.65; Sheikh vd. 2020, s.11).

Uygulayıcıların araştırma yapmasına yönelik engeller olduğu gibi, onları araştırma yapmaya motive eden nedenler de bulunmaktadır. Bu nedenlerin en önemlilerinden biri, bazı ülkelerde (ABD, Kanada) uygulayıcılara öğretim üyesi statüsünün verilmesi ve onlardan araştırma yapmalarının beklenmesidir. Bazı ülkelerdeki akademik kütüphanecilerin, bu tür bir statüye sahip oldukları görülmektedir. Bu durum, onların araştırma yapmaları konusunda itici bir etkiye sahiptir (Sheikh vd., 2020, s.3).

Alanyazındaki çalışmaların ikinci kategorisi; uygulayıcıların araştırma süreçlerine katılımını, uygulayıcı yayınlarının etkisini ve araştırmacılar ile iş birliklerinin durumunu, yayınlardaki yazar profillerini belirleyerek ve analiz ederek saptayan çalışmalardan oluşmaktadır (örn. Ardanuy ve Urbano, 2019; Chang, 2015, 2016, 2021; Walters ve Wilder, 2016; Winston ve Williams, 2003). Bu araştırmalardaki temel yöntem yaklaşımı; yazar kategorileri oluşturmak ve yayınlarda sunulmuş unvan, adres vb. bilgilere bağlı olarak yazarları ilgili kategorilere göre sınıflandırmaktır. Bu sayede, yayınların üretimine katkı sunan yazar profilleri ve bu profiller arasındaki iş birliği türleri analiz edilebilmektedir. Örneğin, Winston ve Williams (2003), çalışmasında akademik kütüphaneciler, akademik kütüphane yöneticileri, halk kütüphanecileri, doktora öğrencileri, KB öğretim üyeleri, diğer alanlara mensup öğretim üyeleri ve diğerleri olmak üzere yedi farklı yazar kategorisi belirlemiştir. KB alanındaki altı dergide yer alan 200’den fazla makalenin incelendiği çalışmada, akademik kütüphanecilerin en fazla yayın üreten grup olduğu ve kütüphaneciler ile KB öğretim üyeleri arasında sınırlı bir iş birliği olduğu sonucuna varılmıştır. KB alanındaki açık erişim dergilere, kütüphanecilerin yazarlık katkılarını inceleyen Chang (2015) ise farklı yazar kategorileri (kütüphaneciler, araştırmacılar, öğrenciler, sistem teknisyenleri, yöneticiler, diğerleri) belirlemiştir. 19 farklı açık erişim derginin incelendiği bu çalışmada, kütüphaneci kategorisi makalelere katkı açısından en yaygın yazar kategorisidir. Ortak yazarlı çalışmalarda ise en yaygın iş birliğinin kütüphanecilerin kendi aralarında geliştirmiş oldukları iş birliği olduğu ortaya konulmuş, kütüphaneci-araştırmacı iş birliğinin ise ikinci sırada geldiği tespit edilmiştir. Öte yandan, kütüphaneciler ve araştırmacılar arasındaki iş birliğinde bir artış eğilimi de gözlemlenmiştir. Bu çalışmada belirlenen kütüphaneci kategorisi; arşiv, kütüphane ve diğer bütün bilgi merkezlerinde çalışan uygulayıcıları kapsayacak şekilde kullanılmış, araştırmacı kategorisi ise üniversitelerdeki öğretim üyelerini kapsayan bir kategori olarak tanımlanmıştır. Benzer şekilde Walters ve Wilders (2016), kütüphaneci kategorisini arşiv ve kütüphane gibi bilgi merkezinde çalışan uygulayıcıları kapsayacak şekilde kullanmıştır. KB alanyazına; ülkeler, bölümler ve bilimsel alanlar bağlamında katkıların analiz edildiği bu çalışmada, kütüphanecilerin %23 oranı ile KB akademisyenlerinden sonra alanyazına en çok katkı sunan grup olduğu belirtilmiştir. Chang (2016) bir başka çalışmasında araştırmacılar, uygulayıcılar ve öğrenciler olmak üzere üç farklı yazar kategorisi belirlemiştir. Altı kütüphanecilik dergisinin incelendiği bu çalışmada, araştırmacı iş birliği ile oluşturulan makaleler, toplam makalelerin %10’unu oluşturmaktadır. Chang (2021) daha güncel bir çalışmasında yine akademisyenler, uygulayıcılar ve öğrenciler olarak üç farklı yazar kategorisi belirlemiştir. Bu çalışmada, uygulayıcıların ve akademisyenlerin katkı sunduğu makaleler akademik etki açısından karşılaştırılmıştır. Buna göre uygulayıcılar tarafından yazılan makalelerin akademik etkisinin, akademisyenler tarafından yazılan makalelere göre çok da düşük olmadığı ortaya konulmuştur. Benzer şekilde, Ardanuy ve Urbano (2019)

çalışmasında uygulayıcı ve akademisyen olmak üzere iki yazar kategorisi belirlemiştir. İspanya’da yayımlanan iki önemli yayın üzerinde gerçekleştirilen bu çalışmada, iki grup arasında bir boşluk olduğu sonucu ortaya konulmuştur.

Araştırma-uygulama boşluğu üzerine yapılan çalışmaların üçüncü ve son kategorisini; konuya ilişkin bazı projeleri tanıtan çalışmalar oluşturmaktadır (örn. Hall ve Ryan, 2020; Given vd., 2022). Bu projeler, genellikle, akademisyenler ile uygulayıcılar arasında araştırma iş birliklerinin kurulmasını ve etkin hale getirilmesini amaçlamaktadır. İlgili çalışmalardan birini yapan Given vd. (2022), Avustralya’da yürütülen RADAR (The Research Assistance and Development for Australian Researchers- Avustralyalı Araştırmacılar için Araştırma Yardımı ve Geliştirme) projesini ele almaktadır. Bu proje, KB akademisyenleri ve uygulayıcılarının iş birlikleri ve uygulamaya dayalı araştırma projelerinin birlikte tasarlanması ve yürütülmesine yönelik küçük ölçekli finansman sağlamayı amaçlamaktadır. Ayrıca proje, katılımcıların iş birliği sırasında karşılaştıkları zorluklar ve edindikleri kazanımlar hakkındaki görüşlerini alarak, iş birliğine dayalı araştırma için bir yapı oluşturmayı amaçlayan bir tür çalışma laboratuvarı oluşturmayı da hedefler. Bu özelliği ile de katılımcıların deneyimlerini aktarmalarına olanak tanımaktadır (Given vd., 2022). İskoçya’da yürütülen benzer bir projede ise farklı kütüphane türlerinde çalışan uygulayıcılar, akademisyenler, KB meslek birliklerindeki yetkililer, bağımsız danışmanlar ve araştırma yazılım mühendisi gibi paydaşlar bir araya getirilmiştir. Oluşturulan araştırma iş birliği ağı ile İskoçya’da araştırma-uygulama arasındaki boşluğun ortadan kaldırılması amaçlanmaktadır (Hall ve Ryan, 2020). İlgili projeler özellikle mesleki dernekler ve fon sağlayıcılar gibi paydaşların araştırmacı-uygulayıcı iş birliğinin sağlanmasında önemli rolleri olduğunu göstermesi açısından dikkate değerdir.

Dünyada, araştırma-uygulama boşluğu probleminin farklı yaklaşımlarla, birçok yayında ele alındığı görülmektedir. Konuya ilişkin farkındalığın oluşması ve çözüm yollarının tartışılması bakımından bu araştırmalar değerlidir. Türkiye’de ise doğrudan araştırma-uygulama boşluğu konusunun kanıta bağlı olarak ele alındığı güncel çalışma eksikliği bulunmaktadır. Öte yandan, Türkiye’de dergiler üzerinde yapılan bazı içerik analizi ve bibliyometri çalışmalarında, yazar kurumlarının analiz edilmesi ile kısaca da olsa konuya değinildiği görülmektedir (örn. Taşkın ve Çakmak, 2010; Tonta, 2002; Yılmaz, 2020). Örneğin, Yılmaz (2020, s.413) Bilgi Dünyası dergisini 2000-2019 dönemi için makale, yazar ve konu unsurları açısından incelemiş ve bu dergide en çok yayın yapan on yazardan sadece bir tanesinin akademi dışından olduğunu ortaya koymuştur. Tonta (2002) ise Türk Kütüphaneciliği dergisindeki 238 makaleyi sayfa sayısı, makale sayısı, yazarlar vb. gibi bibliyometrik özellikler açısından incelemiş ve bu dergide son on beş yılda (1987-2001) 94 ayrı kütüphanecinin bir veya daha fazla hakemli makale yayımladığını ortaya koymuştur. Ülkemizde, kütüphanecilik bölüm mezunu olup kütüphaneci olarak çalışanların sayısının, o dönem için yaklaşık üç bin olduğuna vurgu yapan araştırmacı, buna rağmen çok az kütüphanecinin makale yayımlamasını “kabul edilemez” olarak değerlendirmektedir. Bu nedenle, sağlanacak çeşitli teşvikler ve ödüller ile bu sayının artırılması gerekmektedir (Tonta, 2002, ss. 315-316).

Araştırmanın Soruları

Bu çalışma, Türkiye’de yayımlanan iki önemli alan dergisi üzerinden; uygulayıcıların araştırma süreçlerine katılımını, araştırmacı-uygulayıcı iş birliğini ve bunlara bağlı olarak da araştırma- uygulama boşluğunun var olup olmadığını saptamayı amaçlamaktadır. Bu amaç ışığında araştırmanın ana ve alt soruları şu şekilde belirlenmiştir:

1. KB alanında yayımlanan dergilerde, bu alanda uygulayıcı olarak çalışan yazarların makale yayımlama oranı nedir? Bu makalelerin yıllara göre dağılımı nasıldır?
 - a) KB uygulayıcılarından ne kadarı bu alanın temel uygulayıcılarından olan kütüphanecilerden oluşmaktadır? Hangi kütüphane türüne mensup uygulayıcılar ilgili dergilerde yayın yapmıştır?
 - b) Dergilerde yayın yapan uygulayıcılar kimlerdir?
2. KB alanında yayımlanan makalelerin ne kadarı uygulayıcı-araştırmacı iş birliği ile oluşturulmuştur? Bu makalelerin yıllara göre dağılımı nasıldır?
 - a) KB alanına mensup araştırmacılar ile uygulayıcılar arasındaki iş birliği düzeyi nedir?
 - b) KB alanına mensup olmayan araştırmacılar ile uygulayıcılar arasındaki iş birliği düzeyi nedir? Hangi bilimsel alanlara mensup araştırmacılar ile iş birliği yapılmıştır?
 - c) Dergilerde uygulayıcılar ile iş birliği içerisinde makale yazmış akademisyenler kimlerdir?

Yöntem

Veri Toplama

Makalelerin yazar profillerinin ve kategorilerinin oluşturulması ile yürütülen çalışmanın ana veri kaynakları Türkiye’de yayımlanan iki önemli alan dergisi olan Türk Kütüphaneciliği ve Bilgi Dünyası dergileridir. Bu araştırmanın temel analiz birimini bu dergilerde son 22 yılda (2000-2021) yayımlanan hakemli makalelerin yazarları oluşturmaktadır. Türk Kütüphaneciliği ve Bilgi Dünyası dergileri; yayın hayatına devam eden iki köklü dergi olarak alanın temel ve çekirdek dergileridir (Bitri ve Keseroğlu, 2015, s. 241; Uçak, 2008, s.31; Yılmaz, 2020, s.419). Bu bakımdan, Türkiye’de KB alanındaki araştırma-uygulama boşluğunun makalelere bağlı olarak tespiti için bu dergilerin uygun olduğu düşünülmektedir.

Türk Kütüphaneciliği ve Bilgi Dünyası dergileri içerisinde 2000-2021 yılları arasında yayımlanmış toplam 530 hakemli makale olduğu saptanmıştır. Çalışma kapsamında, analize dâhil edilecek veya dışarıda bırakılacak makalelerin seçiminde bazı ölçütler uygulanmıştır. Çalışma, Türkiye’deki araştırma-uygulama boşluğuna odaklandığı için yayınlardaki yazarlardan en az birinin Türkiye adresli olması şartı aranmıştır. Bu bağlamda, 22 yabancı adresli yayın kapsam dışında tutulmuştur. Yayınların listelenmesi ve derlenmesi sürecinde makalelere erişim ve kontrol süreçleriyle doğrulama işlemleri yapılmıştır. Bu kapsamda veri setindeki makalelerden ikisine dergilerin web sayfası veya başka bir açık arşiv kanalı ile erişim sağlanamadığı, bir adet yayına yanlış adres bilgisinin atandığı, hakemli olarak

sınıflandırılmış iki makalenin ise çeviri makale olduğu saptanmıştır. Bu makalelerin dışarıda bırakılması ile araştırma evrenini oluşturan toplam makale sayısı 503 olmuştur.

Veri Analizi

Makalelerdeki yazar profillerinin belirlenmesinde, makalenin yazıldığı yıldaki tanımlayıcı yazar bilgileri kullanılmıştır. Bu bilgiler; yazarın adı, mesleği, çalışma adresi, kurum/bölüm/birim bilgisi ve unvanı şeklinde olabilmektedir. Yazarlar, makalelerdeki tanımlayıcı bilgilere göre, belirlenen uygun yazar kategorisi içerisine dâhil edilmiştir. Yazar kategorilerinin belirlenmesinde alanyazındaki diğer çalışmalarda oluşturulan örneklerden yararlanılmıştır (Chang, 2015, s. 662, 2016, s.537; Walters ve Wilder, 2016, s. 1491; Winston ve Williams, 2003, s.229). Önceki araştırmalarda oluşturulmuş yazar kategorilerine ve bu araştırmanın sorularına bağlı olarak şu dört yazar kategorisi belirlenmiştir:

1. *Uygulayıcılar*: Kütüphaneciler, arşivciler, çeşitli kurumlardaki bilgi-belge yöneticileri vb. yazarlar bu grubu oluşturmaktadır. Analiz aşamasında uygulayıcılar, kütüphaneci ve arşivci olmak üzere iki temel kategoriye ayrılmışlardır. Arşiv ve kütüphane çalışanları dışında kalan uygulayıcı yazarlar, diğer olarak gruplanmıştır.
2. *Araştırmacılar*: Üniversitelere bağlı, eğitim ve araştırma faaliyetinin yürütüldüğü akademik birimlerde çalışan, akademik unvana sahip tüm öğretim elamanları bu kategoriye oluşturmaktadır. Bu nedenle adres bilgisi olarak üniversitelerin fakülte ve/veya bölümlerini gösteren, herhangi bir akademik unvana sahip yazarlar araştırmacı kategorisinde değerlendirilmiştir. Bu kategorideki yazarlar belirlenen araştırma sorusunu yanıtlamaya dönük olarak KB alanı araştırmacıları ve KB dışı alanlarda çalışan araştırmacılar olmak üzere iki alt kategoriye ayrılmıştır. KB araştırmacıları, Bilgi ve Belge Yönetimi (BBY) bölümlerinde görev yapan öğretim elemanlarından, KB alanı dışındaki araştırmacılar ise bu bölümlerin dışında kalan bölümlerde görev yapan akademisyenlerden oluşmaktadır.
3. *Öğrenciler*: Üniversitelerde lisans veya lisansüstü seviyede eğitim gören tüm yazarlar bu kategoriye oluşturur. Öğrenci kategorisine; uygulayıcı ve araştırmacı kategorisine dâhil edilemeyen, tezlerden veya öğrenci bildirimleri gibi yayınlardan üretilmiş makalelerin yazarları da dâhil edilmiştir.
4. *Diğer yazarlar*: Belirtilen kategorilerden birine dâhil olamayan yazarlar diğer olarak gruplanmıştır. Örneğin; asker, öğretmen, mimar, mühendis, başmüfettiş, adli bilişim uzmanı vb. yazarlar diğer olarak kategorize edilmiştir. Ayrıca, editörler, bağımsız araştırmacılar ve yeteri kadar tanımlayıcı bilginin olmaması sebebi ile herhangi bir kategoriye dâhil edilemeyen yazarlar da yine diğer kategorisinde değerlendirilmiştir.

503 makalede toplam 845 yazar olduğu tespit edilmiştir. Bu yazarlar, yukarıda belirlenmiş kategorilere göre kodlanmıştır. Kodlama işlemi, yazar tanımlayıcı bilgilerinin sunulduğu makalelerin ilk sayfaları incelenerek yapılmıştır. Aynı makaledeki yazara veya yazarlara atanmış iki farklı tanımlayıcı bilginin (örn. adres bilgisi) varlığı halinde, öncelikle uygulayıcı olduğuna dair bir bilginin varlığı kontrol edilmiştir. Uygulayıcı olduğu tespit edilmiş yazarlar bu şekilde kodlanmıştır. Uygulayıcılık dışında, birden fazla kategorinin tespit

edilmesi halinde ilk adres bilgisi uygun profil olarak kabul edilmiştir. Emekli uygulayıcılar ve araştırmacılar kendi kategorilerinde değerlendirilmiştir.

Kütüphaneci kategorisini oluşturan uygulayıcılar, çalıştıkları kütüphane türüne göre (akademik kütüphane, özel kütüphane, okul kütüphanesi, meclis kütüphanesi, halk kütüphanesi, diğer kütüphane) kodlanmışlardır. Akademik kütüphaneci türüne, üniversite kütüphanelerinin çalışanlarının yanı sıra, farklı akademik kurumların kütüphane ve/veya dokümantasyon merkezi çalışanları da dahil edilmiştir. Örneğin; ULAKBİM (Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi), YÖK (Yükseköğretim Kurulu) Yayın ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı ve üniversitelere bağlı Avrupa Birliği Araştırma ve Dokümantasyon Merkezleri akademik kütüphane olarak değerlendirilmiştir. İngiliz Kültür Heyeti Kütüphanesi, Mimarlar Odası Kütüphanesi ve Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Kütüphanesi özel kütüphane kapsamında değerlendirilmiştir. KYGM (Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü) bünyesinde uzman olarak çalışan yazarlar diğer kütüphane türlerine dahil edilmiştir.

Alanyazında araştırmacı-uygulayıcı iş birliklerine ilişkin ampirik çalışmalarda dergilerdeki yazarlara ilişkin unvan ve görev bilgilerin yeterli düzeyde verilmemesi söz konusu olabilmektedir (Chang, 2016, s. 540). Buna bağlı olarak yazarların profilleri belirlenememekte ve yapılması amaçlanan çeşitli analizler olumsuz etkilenmektedir. Benzer çalışmalarda olduğu gibi, yazar bilgilerine ilişkin sunulan eksik ve yetersiz bilgiler, ilgili kategorilerin belirlenmesinde güçlük oluşturmaktadır. Bu güçlüğün, belli bir oranda da olsa aşılması için web kaynakları ile yazar bilgilerinin doğrulanmasına veya tamamlanmasına çalışılmıştır. YÖK’ün, üniversitelerin ve çeşitli kuruluşların web sayfalarında yer alan öz geçmişler ile yazarların güncel veya geçmiş çalışma hayatlarına ait bilgiler, bu bilgilerin tamamlanmasında veya doğrulanmasında kullanılmıştır.

Bu çalışmanın araştırma verileri erişime açıktır. Dolayısı ile bu bölümde açıklanan veri toplama, kodlama ve gruplama süreçlerine ilişkin uygulamaların büyük bölümü “makaleler veri seti”¹ üzerinde görülebilir. Aynı veri setine bağlı olarak, aktarılan bulgular tekrarlanabilir ve doğrulanabilir. Ayrıca, kapsam dışında bırakılan tüm makalelerin bilgileri de erişime açık olan ayrı bir veri seti içerisinde paylaşılmıştır.

Sınırlılıklar

Bu çalışmanın, veri kaynağı olarak seçilen yayın türüne ve dergilere ilişkin bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Makalelere bağlı olarak yürütülen araştırmada bazı diğer yayın türleri (kitap, bildiri, tez vb.) kapsam dışında tutulmuştur. Bu durum, farklı yayın türleri bağlamında uygulayıcı yazarlıklarını ve iş birliklerini tespit etmek açısından bir sınırlılık oluşturmaktadır. Ayrıca, kapsam dâhilinde incelenen dergiler, alanın çekirdek dergileri olarak nitelendirilse de kapsam dışında bırakılan bazı önemli ulusal alan dergileri de bulunmaktadır. Bununla birlikte uluslararası dergilerde yayın yapan uygulayıcılar olabileceği gibi alan dışı dergilerde yayın yapan uygulayıcılar da olabilir.

¹ <https://osf.io/mvdp5/>

Bulgular

Yazarlık ve İş Birliğine İlişkin Bulgular

Tek ve ortak yazarlı makale sayılarının dergilere ve yıllara göre dağılımı Şekil 1’de görülebilir. Araştırma kapsamında analiz edilen, 2000-2021 yılları arasında yayımlanmış 503 makalenin 228’i (%45,32) Bilgi Dünyası dergisinde, 275’i (%54,67) Türk Kütüphaneciliği dergisinde yayımlanmıştır. Dolayısıyla Türk Kütüphaneciliği makalelerinin sayıca daha fazla olduğu görülmektedir. Türk Kütüphaneciliği 129 (%25,64) ortak yazarlı makale yayımlarken, Bilgi Dünyası’nda yayımlanan ortak yazarlı makale sayısı 121’dir (%24,05). Her iki dergideki toplam ortak yazarlı makale sayısı 250’dir (%49,70). Tek yazarlı makale sayısında da Türk Kütüphaneciliği 146 (%29,02) makale ile ön plana çıkmaktadır. Bilgi Dünyası’ndaki tek yazarlı makale sayısı ise 107’dir (%21,27). Dergilerdeki toplam tek yazarlı makale sayısı 253’tür (%50,29). Her iki dergide de 2000’li yılların başında yoğun olarak tek yazarlı makalelerin yayımlandığı görülmektedir. Örneğin, Türk Kütüphaneciliği dergisinin 2001 yılı içinde yayımladığı makalelerin tamamı tek yazarlı olarak oluşturulmuştur. Bilgi Dünyası’nda 2000’li yılların başında sayıca daha az makale yayımlanırken, daha sonra yayımlanan makale sayılarında bir yükseliş olduğu görülmektedir. Bilgi Dünyası dergisinin 2013 yılı makalelerinin tamamı, sadece ortak yazarlı olarak oluşturulmuştur.

Şekil 1

Tek ve ortak yazarlı makale sayılarının dergilere ve yıllara göre dağılımı

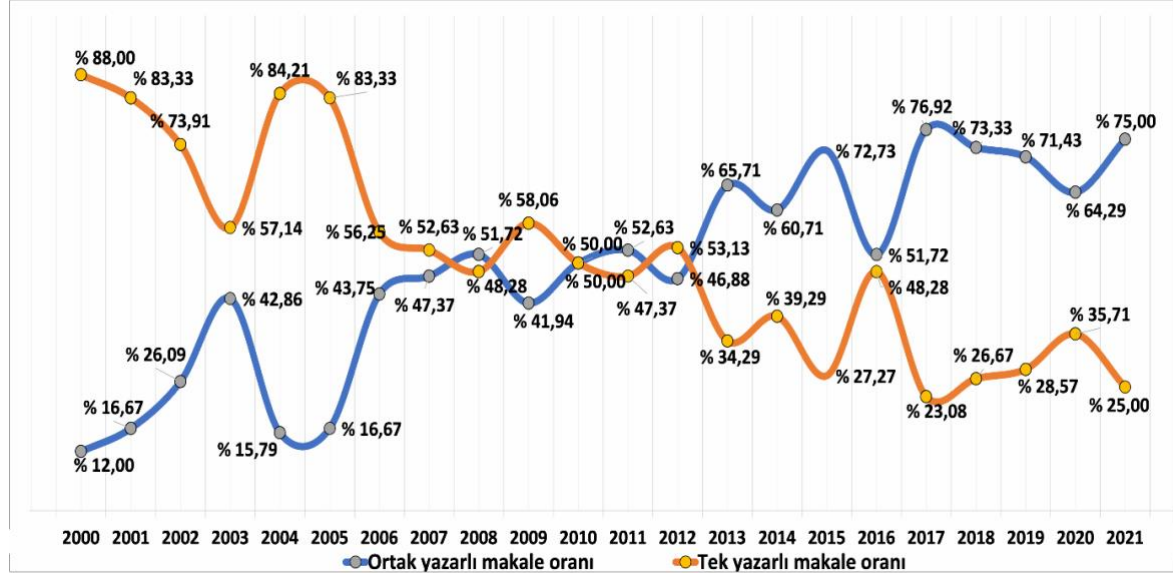

Şekil 2 dergilerdeki tek ve ortak makale oranlarının yıllara göre dağılımını göstermektedir. Buna göre 2000’li yılların başında yoğun olarak tek yazarlı makale yayımlanırken, 2006-2012 yılları arasında tek ve ortak yazarlı makale oranlarında birbirine yakın bir seyir izlendiği görülmektedir. Örneğin, 2010 yılındaki tek ve ortak yazarlı makale oranları eşit dağılarak %50 olmuştur. Özellikle, 2012’den sonra iş birliğine bağlı olarak makale

üretme konusunda artan bir eğilim olduğu gözlenmektedir. 2021 yılı itibari ile her iki dergide yayımlanan ortak yazarlı makale oranı %75 olmuştur. Dolayısıyla iş birliğine bağlı makale oranlarında bir yükseliş eğilimi olduğu görülmektedir.

Şekil 2

Dergilerdeki tek ve ortak yazarlı makale oranlarının yıllara göre dağılımı

Tek ve ortak yazarlı makalelere yönelik genel bulgulardan bir diğeri yazar profilleri ve bu profiller arasındaki genel iş birliği türlerine ilişkindir. Tablo 1 makalelerin bütün yazar kategorilerine ve iş birliği türlerine göre dağılımını göstermektedir. Buna göre, incelenen makalelerin 200’ü (%39,76) tek yazarlı araştırmacılar tarafından üretilmiştir. Bununla birlikte, araştırmacı-araştırmacı iş birliği, toplam 123 (%24,45) makale ile en yüksek iş birliği türü olarak görülmektedir. Tek yazarlı çalışmalarda uygulayıcılar ikinci en yüksek tek yazar kategorisini 29 (%5,77) makale ile oluşturmaktadır. Araştırmacı-uygulayıcı iş birliği, 49 (%9,74) makale ile iş birliği türleri sıralamasında ikinci sırada, araştırmacı-öğrenci iş birliği ise 40 (%7,95) makale ile buna yakın bir düzeyde üçüncü sırada yer almaktadır. Diğer iş birliği türleri olarak gruplanan beş yayından bir tanesi, diğer yazar-uygulayıcı iş birliği ile ikişer tanesi ise öğrenci-öğrenci ve diğer yazar-diğer yazar iş birlikleri ile üretilmiştir.

Tablo 1

Makalelerin bütün yazar kategorilerine ve iş birliği türlerine göre dağılımı

Yazar ve iş birliği türü	BD makaleleri	TK makaleleri	Toplam makale
	N (%)	N (%)	N (%)
Tek yazarlı araştırmacı	88 (38,6)	112 (40,73)	200 (39,76)
Tek yazarlı uygulayıcı	9 (3,95)	20 (7,27)	29 (5,77)
Tek yazarlı öğrenci	6 (2,63)	9 (3,27)	15 (2,98)
Tek yazarlı diğer yazar	4 (1,75)	5 (1,82)	9 (1,79)
Uygulayıcı-uygulayıcı	2 (0,88)	1 (0,36)	3 (0,6)
Araştırmacı-araştırmacı	55 (24,12)	68 (24,73)	123 (24,45)
Araştırmacı-uygulayıcı	26 (11,4)	23 (8,36)	49 (9,74)
Araştırmacı-öğrenci	19 (8,33)	21 (7,64)	40 (7,95)
Araştırmacı-diğer yazar	16 (7,02)	14 (5,09)	30 (5,96)
Diğer iş birliği türleri	3 (1,32)	2 (0,73)	5 (0,99)
Toplam	228 (100)	275 (100)	503 (100)

Not. Bilgi Dünyası ve Türk Kütüphaneciliği dergi isimleri BD ve TK olarak kısaltılmıştır.

Tablo 1'deki bulgular dergiler bağlamında incelendiğinde, Türk Kütüphaneciliği dergisinin tüm tek yazar kategorilerinde daha fazla makale yayımladığı görülmektedir. Örneğin, tek yazarlı uygulayıcı makale sayıları incelendiğinde; Türk Kütüphaneciliği'nde 20 (%7,27) makale yayımlandığı görülürken, Bilgi Dünyası'nda bu sayının dokuz (%3,95) olduğu görülmektedir. Buna karşın araştırmacı-uygulayıcı iş birliğinde Bilgi Dünyası'nın 26 (%11,4) makale ile az da olsa öne çıktığı görülmektedir. Türk Kütüphaneciliği'nde bu sayı 23'tür (%8,36).

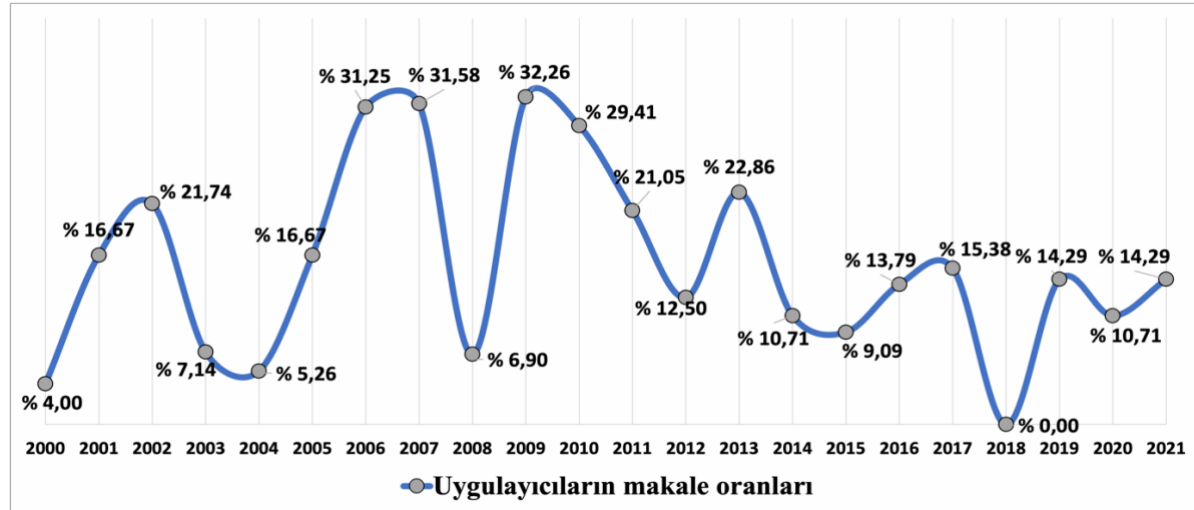
Makalelerdeki Uygulayıcı Yazarlığı

Araştırma kapsamında incelenen 503 makalenin 82'si (%16,30) en az bir uygulayıcının yazarlık katkısı ile oluşturulmuştur. Bu makalelerin oluşturulmasına katkı sunan uygulayıcı sayısı 87'dir. Bu sayı, toplam yazar sayısının (845) yaklaşık %10'unu oluşturmaktadır.

Uygulayıcı makalelerinin diğer makalelere oranı ve yıllara göre dağılımı Şekil 3'te görülebilir. Buradaki uygulayıcı makale oranları en az bir uygulayıcının yazar olarak katkı sunduğu oranları göstermektedir. Yıllara göre değerlendirildiğinde en az bir uygulayıcının katkı sunduğu makale oranının, diğer bütün yazar kategorileri tarafından yayımlanan makale oranına göre, bazı yıllarda (2006, 2007, 2009) yaklaşık %30 olduğu görülmektedir. Genel olarak 2000- 2010 arası 10 yıllık dönemde dalgalı bir seyir gösteren uygulayıcı makaleleri, daha sonra düşüş göstermiştir. 2018 yılında uygulayıcıların makale üretmediği görülmektedir.

Şekil 3

Uygulayıcı makalelerinin diğer makalelere oranı ve yıllara göre dağılımı

Uygulayıcı yazarlar, çalıştıkları kurum ve profillerine göre kütüphaneci, arşivci ve diğer olarak gruplanmıştır. Buna göre, uygulayıcı makalelerini oluşturan en kalabalık yazar grubu 51 (%91) kişi ile kütüphanecilerdir. 51 kütüphaneci, toplam 74 (%14,71) makaleyi tek veya ortak yazarlı olarak yayımlamıştır. Makale üreten arşivci sayısı üç (%5) olurken bu arşivcilerin altı (%1,19) makaleye katkı sunduğu tespit edilmiştir. Diğer kategorisini oluşturan uygulayıcı yazar sayısı ise iki (%4) olarak saptanmıştır. Bu yazarlardan bir tanesinin bilgi-belge yöneticisi olduğu, diğer yazarın ise bir kurumun enformasyon merkezinde çalıştığı tespit edilmiştir. Bu bulgulara bağlı olarak toplam uygulayıcı sayısı 56 olmuştur. İlgili rakam, farklı makaleler yazan yazarlar tekilleştirilerek üretilmiştir.

Tablo 1’de 29 (%5,77) olarak belirtilen tek yazarlı uygulayıcı makalelerinin 28’ini kütüphaneciler yazmıştır. Yani tek yazarlı olarak yazılmış uygulayıcı makalelerin neredeyse tamamı kütüphaneciler tarafından yazılmıştır. Hiçbir arşivci tek yazarlı olarak yayın yapmamıştır. Uygulayıcıların birbirleri ile iş birliği yaparak yazdığı sadece üç (%0,6) makale vardır ve bunların tamamı kütüphanecidir.

Yöntem bölümünde, kütüphaneci uygulayıcıların çalıştıkları kütüphane türüne göre gruplandıkları belirtilmişti. Buna göre, akademik kütüphaneciler 39 (%73) kişi ile en yaygın kütüphaneci yazar grubunu oluşturmaktadır. Bu akademik kütüphanecilerin katkı sunduğu makale sayısı ise 53’tür. İlgili sayı, toplam makale sayısının %10,53’ünü oluşturmaktadır. Özel kütüphane (üç), okul kütüphanesi (üç), meclis kütüphanesi (iki), halk kütüphanesi (iki) ve diğer kütüphane (dört) gibi türlerde görev yapan kütüphanecilerin toplam sayısı ise 14’tür. Bu sayı toplam kütüphaneci sayısının %27’sidir. Bu kütüphane türlerinde görev yapan uygulayıcılar, toplam 15 (%2,98) yayına yazar olarak katkı sunmuşlardır. Burada, toplam kütüphaneci sayısı olarak sunulan 53, daha önce belirtilmiş olan kütüphaneci sayısından (51) fazladır. Bunun nedeni iki yazarın kurum değişikliğiyle, iki farklı kütüphaneci türüne dâhil olarak makale yazmasıdır.

Araştırmanın kapsamına giren dergilerde, en fazla sayıda makale yazan uygulayıcı yazarların kimler olduğu incelendiğinde, yine akademik kütüphanecilerin ön plana çıktığı görülmektedir. Tablo 2 en fazla sayıda makale yazan ilk 10 uygulayıcıyı ve görev yaptıkları bilgi merkezi türlerini göstermektedir. Buna göre tablodaki ilk 10 uygulayıcıdan yedisi akademik kütüphaneci olarak çalışmaktadır. En fazla sayıda makale yayımlayan uygulayıcının altı makale (%7,31) ile Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) Kütüphanesi çalışanı Selda Ekici olduğu tespit edilmiştir. Dört makale (%4,87) yayımlamış Burcu Umut Zan da aynı kurumda görev yapmıştır. Akademik kütüphanelerden ODTÜ Kütüphanesi, bünyesinde çalışan uygulayıcıların yazdığı 10 makale (%12,19) ile ön plana çıkmaktadır. Listede arşivci olarak bir tek Hande Uzun Külcü yer almaktadır. Erol Yılmaz ise hem akademik kütüphaneci hem de meclis kütüphanecisi olarak listede yer almaktadır. Listede yer alan dört uygulayıcı yazarın (Erol Yılmaz, Burcu Umut Zan, Mesut Kurulgan, Nermin Çakmak) araştırmacı profili ile de makale yazdıkları veya akademisyen olarak da görev yaptıkları tespit edilmiştir. Bu dört yazarın toplam makale sayısı 15’tir (%18,29).

Tablo 2

En fazla sayıda makale yazan ilk 10 uygulayıcı ve görev yaptıkları bilgi merkezi türleri

Yazar	Bilgi merkezi türü	Makale sayısı (%)
Selda Ekici	Akademik Kütüphane	6 (7,31)
Burcu Umut Zan	Akademik Kütüphane	4 (4,87)
Erol Yılmaz	Akademik Kütüphane/Meclis Kütüphanesi	4 (4,87)
Mesut Kurulgan	Akademik Kütüphane	4 (4,87)
Can Besimoğlu	Akademik Kütüphane	3 (3,65)
Eda Köse	Akademik Kütüphane	3 (3,65)
Hande Uzun Külcü	Arşiv	3 (3,65)
Nermin Çakmak	Özel Kütüphane	3 (3,65)
Şelale Korkut	Akademik Kütüphane	3 (3,65)
Şenol Karadeniz	Diğer Kütüphane (KYGM)	3 (3,65)

Not. Buradaki oranlar en az bir uygulayıcının katkı sunduğu toplam makale sayısına (82) göre oluşturulmuştur.

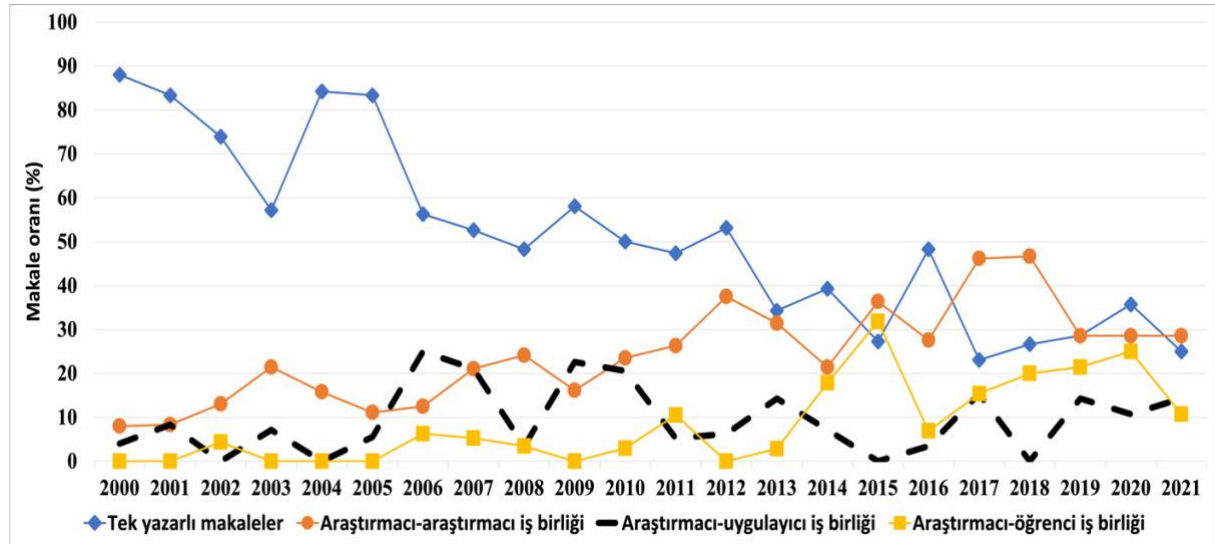
Makalelerdeki Araştırmacı-Uygulayıcı İş Birliği

Araştırmacı-araştırmacı, araştırmacı-uygulayıcı ve araştırmacı-öğrenci iş birlikleri en fazla sayıda yayın üreten iş birliği türleridir. Araştırmacı-uygulayıcı iş birliği ile oluşturulmuş makale sayısı 49'dur ve bu makaleler, toplam makale sayısının %9,74'ünü oluşturmaktadır (Tablo 1).

Şekil 4'te iş birliği türlerine bağlı olarak yazılan makale oranlarının yıllara göre dağılımı görülebilir. Buna göre, araştırmacı-uygulayıcı iş birliğinin yıllar içerisinde dalgalı bir seyir izlediği görülmektedir. En yüksek oranda yayın üreten iş birliği türü olan araştırmacı-araştırmacı iş birliğinin üzerine çok kısa dönemler boyunca çıkabilen araştırmacı-uygulayıcı iş birliği, belli dönemlerde araştırmacı-öğrenci iş birliği oranının altında bir seyir izlemiştir. Özellikle son dönemde (2014-2020) araştırmacı-öğrenci iş birliğinin, genel olarak, araştırmacı-uygulayıcı iş birliğinin üzerinde bir seyir izlediği görülmektedir.

Şekil 4

İş birliği türlerine bağlı olarak yazılan makale oranlarının yıllara göre dağılımı

Şekil 4, tek yazarlı makalelerin oranlarında yıllara göre bir düşüş olduğunu göstermektedir. Bu bulgu, daha önce Şekil 1'de sunulmuş olan ortak yazarlı makale oranlarının yükselişi ile paraleldir. Ancak, ortak yazarlı yayınların bu yükseliş eğiliminin oluşmasında, araştırmacı-uygulayıcı iş birliğinin çok fazla etkisinin olmadığı söylenebilir. Buna karşın araştırmacı-araştırmacı iş birlikleri, özellikle son dönemde tek yazarlı makale sayısına yakın veya bu sayının üstünde bir seyir izlemektedir.

Uygulayıcıların araştırmacılar ile oluşturdukları iş birliklerinin yoğun olarak KB alanı araştırmacıları ile oluşturulduğu tespit edilmiştir. Araştırmacı-uygulayıcı iş birliği ile oluşturulmuş 49 makalenin 39'u (%79,59) KB araştırmacıları ile oluşturulmuştur. KB alanı dışındaki araştırmacılar ile yedi (%14,28) yayında iş birliği yapan uygulayıcılar, üç (%6,12) yayında ise hem KB alanına mensup araştırmacılar ile hem de KB alanı dışındaki araştırmacılarla iş birliği yapmışlardır.

Uygulayıcıların en az bir KB alanı araştırmacısı ile iş birliği içinde olduğu toplam makale sayısı 42'dir. Bu makalelerin, bütün makaleler içerisindeki oranı %8,34'tür.

Uygulayıcıların en az bir KB alanı dışındaki araştırmacı ile iş birliği içinde olduğu toplam makale sayısı ise 10’dur (%1,98). Bu makalelerden altısı matematik ve eğitim alanına dâhil araştırmacılar ile yazılmıştır. Uygulayıcılar, bu alanlardan araştırmacılar ile üçer makale yazmıştır.

Araştırmacı-uygulayıcı iş birliği ile yazılan 31 makalede uygulayıcıların ilk yazar olarak yer aldığı görülmektedir. Bu sayı, araştırmacı-uygulayıcı iş birliği ile oluşturulmuş olan toplam makale sayısının (49) %63’ünü oluşturmaktadır. Araştırmacıların en fazla iş birliğine girdiği uygulayıcılar kütüphanecilerdir. Araştırmacı-kütüphaneci iş birliği ile oluşturulmuş makale sayısı 42’dir (%85,71). Arşivcilerin yazdığı altı makalenin tamamı araştırmacı iş birliği ile oluşturulmuştur.

Uygulayıcılar ile iş birliği halinde en fazla sayıda makale yazan ilk 10 araştırmacı ve bölümleri Tablo 3’te görülebilir. Bülent Yılmaz 17 yayın ile uygulayıcılar ile en fazla yayında iş birliği yapan araştırmacıdır. Bu sayı, araştırmacı-uygulayıcı iş birliği ile yazılmış toplam makale sayısının (49) %34,69’unu oluşturmaktadır. Bülent Yılmaz’ın 2001 yılından başlayarak, 2021 yılına kadar süren geniş bir dönem içerisinde uygulayıcılar ile iş birliğine bağlı yayınlar ürettiği tespit edilmiştir. Aynı Bölüm’de görev yapan Özgür Külcü 6 (%12,24) makale ile ilgili tabloda yer almaktadır. Özgür Külcü, bu makalelerin 4’ünde arşivci uygulayıcılar ile iş birliği yapmıştır.

Tablo 3

Uygulayıcılar ile iş birliği halinde en fazla sayıda makale yazan ilk 10 araştırmacı ve bölümleri

Yazar	Üniversite/Bölüm	Makale sayısı (%)
Bülent Yılmaz	Hacettepe Üniversitesi/ Bilgi ve Belge Yönetimi	17 (34,69)
Özgür Külcü	Hacettepe Üniversitesi/ Bilgi ve Belge Yönetimi	6 (12,24)
Bülent Karasözen	Orta Doğu Teknik Üniversitesi / Matematik	3 (6,12)
Doğan Atılgan	Ankara Üniversitesi / Bilgi ve Belge Yönetimi	3 (6,12)
Nazan Özenç Uçak	Hacettepe Üniversitesi / Bilgi ve Belge Yönetimi	3 (6,12)
Umut Al	Hacettepe Üniversitesi / Bilgi ve Belge Yönetimi	3 (6,12)
Engin Baysen	Yakın Doğu Üniversitesi / Eğitim	2 (4,08)
Fatih Rukancı	Ankara Üniversitesi / Bilgi ve Belge Yönetimi	2 (4,08)
H. İnci Önal	Hacettepe Üniversitesi / Bilgi ve Belge Yönetimi	2 (4,08)
Özlem Gökçurt	Ankara Üniversitesi/ Bilgi ve Belge Yönetimi	2 (4,08)

Not. Buradaki oranlar araştırmacı-uygulayıcı iş birliği ile yazılmış makale sayısına (49) göre oluşturulmuştur.

Tablo 3’e göre uygulayıcılar ile iş birliği halinde en fazla yayın üreten araştırmacıların sırası ile Hacettepe Üniversitesi ve Ankara Üniversitesi BBY Bölümleri bünyesinde görev yaptıkları görülmektedir. Bu listede yer alan iki araştırmacı (Bülent Karasözen, Engin Baysen) KB dışındaki alanlara mensup araştırmacılarıdır.

Çalışma kapsamında, araştırmacıların, uygulayıcılarla kurdukları iş birliklerinin büyük bölümünün kurum dışı iş birliği olduğu saptanmıştır. 35 yayında (%71,43) bu tip iş birliği kurulurken, aynı kuruma mensup araştırmacı-uygulayıcı iş birliğinin dokuz yayında (%18,37) kurulduğu tespit edilmiştir. Hem kurum içi hem de kurum dışı iş birliği ile oluşturulmuş yayın sayısı ise beştir (%10,2).

Aynı kuruma mensup olan en az bir araştırmacı ve uygulayıcı iş birliği ile oluşturulmuş yedi yayında uygulayıcılar, BBY bölümlerinden araştırmacılar ile iş birliği yapmışlardır. Hacettepe Üniversitesi BBY Bölümü araştırmacıları, altı makale ile kendi üniversite

kütüphanesinden uygulayıcılar ile en çok iş birliği yapan araştırmacılarıdır. Bu sayı, toplam makale sayısının %1,19'udur.

Tartışma

Uygulayıcıların makalelere katkısının ve araştırmacılar ile kurdukları yazarlık iş birliğinin incelendiği bu çalışmada, Türkiye'nin iki KB dergisindeki 503 hakemli makale incelenmiştir. İncelenen makalelerin yaklaşık %16'sı en az bir uygulayıcının katkısı ile oluşturulurken, tüm yazarlar içerisinde uygulayıcıların oranı yaklaşık %10 olmuştur. Araştırmacıların tüm yazarlar içerisindeki oranı ise %75'tir. Buna paralel olarak tek ve ortak yazarlı makalelerde araştırmacılar en yüksek oranda yayın üreten yazar grubunu oluştururken, her iki derginin ana yazar grubunun araştırmacılar olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu bulgular alanyazındaki birçok çalışmada ortaya konulmuş bulgulardan farklıdır. İlgili çalışmalarda, uygulayıcıların diğer yazar profillerine kıyasla daha yüksek oranda makale üretimine katıldıkları ortaya konulmuştur (Aytac ve Slutsky, 2014, s. 149; Chang, 2015, ss. 663-664; Winston ve Williams, 2003, s.229). Chang (2015, s.663), tüm uygulayıcıları kütüphaneci olarak kodladığı çalışmada, kütüphaneci yazarların en kalabalık yazar grubu ve tüm yazar grupları içerisinde en yüksek makale oranına sahip grup olduğunu belirlemiştir. Dolayısıyla uygulayıcıların KB alan bilgisinin üretimi konusunda hafife alınmayacak bir etkisi bulunmaktadır (Chang, 2015, s. 665). Türkiye'de ise KB alanının en önemli dergilerindeki bilgi üretiminin yoğun olarak araştırmacıların katkısı ile oluşturulduğu görülmektedir.

Çalışmalar arasında uygulayıcıların yazarlık katkısı açısından ortaya çıkan fark, konu ile ilgili araştırmalarda kapsam olarak alınan coğrafi bölge, yayınların türü veya dergilerin özellikleri gibi farklılıklardan kaynaklanabilir. Örneğin Chang (2015, s. 664), çalışmada dergileri araştırmaya ve uygulamaya yönelik dergiler olarak ayırmıştır. Buna göre, araştırmaya yönelik dergilerde araştırmacı katkısı ön plana çıkarken; uygulamaya yönelik dergilerde uygulayıcıların katkısı ön plana çıkmaktadır. Dergilerin bu özellikleri yazarların yayın yapacakları dergiye ilişkin kararlarını etkilemektedir. Benzer sonuçlar Walters ve Wilder (2016, s. 1504) tarafından da ortaya konulmuştur. Alanyazındaki bu değerlendirmeler ile araştırmamızda ortaya çıkan bulgular bir arada ele alındığında, Türk Kütüphaneciliği ve Bilgi Dünyası dergilerinin uygulamadan ziyade araştırmaya yönelik dergiler olduğu söylenebilir. Bu da Türkiye'de KB alanında uygulamaya yönelik bir dergi ihtiyacı olup olmadığı sorusunu akla getirmektedir. Dergilerin özelliklerine ek olarak, Türkiye'deki uygulayıcıların yayın yapma zorunluluğunun olmaması da çalışmadaki uygulayıcı katkısına ilişkin oranın düşüklüğüne neden olarak gösterilebilir. Bazı ülkelerde akademik kütüphanecilere öğretim üyesi statüsünün verilmesi ve yayın yapma zorunluluklarının bulunması, bu ülkelerdeki uygulayıcıları yayın yapma oranlarında ön plana çıkartabilir (Sheikh vd., 2020, s.3). Araştırmacıların ise yayın yapmak zorunda olan akademisyenler olarak makale üretme konusunda zorunlulukları bulunmaktadır. Çalışmada ortaya çıkan dikkat çekici bir bulgu, önceleri uygulayıcı olan bazı yazarların daha sonra araştırmacı olarak yazarlık katkısı sunmalarıdır. Uygulayıcılıktan akademisyenliğe bu geçiş, uygulama ve araştırmanın karşılıklı olarak birbirini anlamasına yapacağı katkı bakımından değerlidir. Bununla beraber, akademisyenliğe geçişin uygulayıcılar açısından yayın üretmede bir motivasyon kaynağı olup olmadığı da göz önünde bulundurulabilir. Uygulayıcıların yazarlık

katkısı konusundaki motivasyonları, beklentileri, dergi tercihleri ve yayın yapmaya yönelik bakış açıları gibi konularda yapılacak daha fazla çalışma, bu ve benzeri sorulara cevap bulunması açısından önemlidir.

Yayın yapma zorunlulukları olmamasına rağmen, akademik kütüphaneciler diğer uygulayıcılara göre makale üreten en kalabalık gruptur. Akademik kütüphanecilerin, diğer uygulayıcılara göre, makalelere sundukları yüksek orandaki yazarlık katkısı alanyazındaki diğer çalışmalarda da ortaya konulmuştur (Ardanuy ve Urbano, 2019, ss. 325-326; Chang, 2015, s. 663; Winston ve Williams, 2003, s. 229). Bununla birlikte, farklı bilgi merkezleri türlerinden uygulayıcıların, akademik kütüphanecilere göre az sayıda makale üretmesi uygulayıcı çeşitliliği açısından ciddi bir sınırlılık oluşturmaktadır. Özel kütüphane, okul kütüphanesi, meclis kütüphanesi, halk kütüphanesi gibi önemli türlerde çalışan kütüphaneciler, tüm makalelerin yaklaşık %3’ünü üretmişlerdir. Arşivlerde çalışan yazarların ise makalelere katkısı yalnızca %1 oranındadır. Buna karşın, çalışmanın kapsamına giren dergiler, politika belgelerinde tüm bilgi merkezi türlerine hitap ettiklerini ve uygulayıcıları da kapsayacak şekilde alanın sorunlarına yönelik çözüm önerileri getirmeyi amaçladıklarını belirtmektedirler (Bilgi Dünyası Dergi Politikası, 2020, s.2; Türk Kütüphaneciliği Yönetim Belgesi, t. y.). Dergilerin tüm bilgi merkezlerine hitap ettiklerini belirtmelerine rağmen, arşivci yazarların ilgili dergilerde çok fazla yayın yapmaması üzerinde durulması gereken bir konudur. Bu durumun ortaya çıkmasında, Türkiye’deki arşivcilere yönelik bir derginin (Arşiv Dünyası) varlığı etkili olabilir.

İş birliği türlerine bakıldığında, yayınlardaki araştırmacı katkısının yüksekliğine paralel olarak, araştırmacı-araştırmacı iş birliğinin ön plana çıktığı görülmektedir. Araştırmacı-uygulayıcı iş birliği ise ikinci en yüksek iş birliği türüdür (%9,74). Alanyazındaki bazı çalışmalar ile bu çalışmanın bulguları ayrılmaktadır (Chang, 2016, s.537, 2019, s.212, 2021, s.64). Chang (2016, s. 540), çalışmada araştırmacı-uygulayıcı iş birliğinin yayınların %10’u gibi düşük bir oranında gerçekleştiğini bulmuştur. Ortaya koyulan bu oran, çalışmamızdaki oranın biraz üzerindedir. Öte yandan, araştırmacı-araştırmacı ve uygulayıcı-uygulayıcı iş birliklerinin en yüksek orandaki iki iş birliği türü olduğunu belirten yazar, bu durumun oluşmasında aynı yazar profillerinin benzer araştırma ilgi alanlarına ve bakış açılarına sahip olmasının etkili olduğunu bildirmektedir (Chang, 2016, s. 540). Çalışmamızda ise uygulayıcılar arasındaki iş birliği yok denecek kadar azdır (%0,6). Uygulayıcıların, araştırmacılar ile kurdukları iş birlikleri ise KB araştırmacıları göz önünde bulundurulduğunda yayınların %8,34’üne gelebilmektedir.

Türk Kütüphaneciliği ve Bilgi Dünyası dergilerinde ortak yazarlı yayın konusunda, yaklaşık son on yılda bir yükseliş olduğu gözlenmektedir. Buna rağmen, uygulayıcıların gerek birbirleri ile gerekse araştırmacılar ile sınırlı bir ortaklık kurduğu tespit edilmiştir. Özellikle 2010 sonrası dönemde makalelere uygulayıcı katkısında ve araştırmacı-uygulayıcı iş birliklerinde bir düşüş eğilimi olduğu gözlenmektedir. Bu eğilimin sürmesi, KB alanının önemli dergilerinde bilginin uygulayıcılar tarafından gelecekte de sınırlı bir şekilde üretilmesi sonucunu ortaya çıkartabilir.

Araştırmacı-uygulayıcı iş birliğinin ve iletişiminin yeterli düzeyde olmadığına dair bir başka bulgu da üniversitelerin BBY bölümleri ile kütüphaneleri arasında kurulan düşük iş

birliği oranında kendini göstermektedir. Kurumsal paydaşlar olan BBY bölümleri araştırmacıları ile akademik kütüphane çalışanları tüm yayınların sadece %1’inde iş birliği yapmıştır. Bu bulgu, aynı kurumda çalışmanın, akademik kütüphaneciler ve araştırmacılar açısından araştırma iş birlikleri yapmada yeterli olmadığını düşündürmektedir. Bununla birlikte, daha önce de belirtildiği gibi, akademik kütüphaneciler diğer bilgi merkezleri çalışanlarına göre daha yüksek oranda araştırma yayımlamaktadır. Buna rağmen, ilgili yayınlarda kendi kurumlarının BBY araştırmacıları ile düşük iş birliği yapmaları dikkat çekicidir. Bu durumun nedenleri, paydaşlardan anket ve/veya görüşme teknikleri ile toplanacak daha fazla veriye bağlı olarak araştırılabilir.

Akademik kütüphaneci olarak uygulayıcıların farklı alanlardan akademisyenlerin çalışmalarına dâhil olması giderek artan bir gereklilik olarak önemli hale gelmektedir (Bedi ve Walde, 2017, ss. 314-315). Bu çalışmada, uygulayıcıların KB alanı dışındaki araştırmacılar ile makalelerin yaklaşık %2’sinde iş birliği yaptığı sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ilgili gerekliliğe rağmen, uygulayıcıların KB dışı araştırmacıların çalışmalarına çok fazla dâhil olmadıkları söylenebilir. Ancak, bu sonucun ortaya çıkmasında bu çalışmanın sadece KB alanı dergileri ile sınırlanmış olması etkili olabilir. KB alanı dışındaki dergilerin de incelenmesi, akademik kütüphanecilerin diğer alanlardan araştırmacılar ile ne derece iş birliği yaptıkları konusunda daha net bir sonuç ortaya koyacaktır.

Yazar bilgilerine bağlı olarak yapılan yayın katkısı ve iş birliği çalışmalarındaki en büyük problemlerden biri makalelerde sunulan yazar bilgilerindeki eksikliklerdir (Chang, 2016, s. 540). Bilgi Dünyası ve Türk Kütüphaneciliği dergilerinin bugüne kadarki sayıları incelendiğinde, yazar bilgilerinin sunumunda belirgin ve standart bir yaklaşımın izlenmediği tespit edilmiştir. Dergilerdeki yazar bilgilerine ilişkin bu durum, başlı başına ayrı bir çalışmanın konusu olabilir.

Sonuç ve Öneriler

Araştırma-uygulama boşluğuna odaklanan bu çalışma, iki farklı dergideki hakemli makaleleri inceleyerek yazarlık katkısı ve iş birliği üzerinden konuyu ele almaktadır. Çalışma sonucunda, Türkiye’de araştırma ile uygulama arasında, makale yazarlığı ve iş birliği açısından bir boşluğun var olduğu kanaati oluşmuştur.

Çalışmada ortaya çıkan en önemli bulgulardan biri; KB alanının iki önemli dergisinin de ana yazar grubunun araştırmacılardan oluşması, uygulayıcı yazarlığının ise sınırlı bir düzeyde gerçekleşmesidir. Ayrıca, bazı bilgi merkezi türlerinde çalışan uygulayıcıların, yayımlanan araştırmalara çok düşük oranda katıldıkları da saptanmıştır. Bu durum, uygulama bilgisinin sınırlı üretimine neden olabileceği gibi, Türkiye’deki KB alan bilgisinin teorik düzeyde kalmasına da neden olabilir. Bu sebeple, uygulayıcıların araştırmalara katılımı sağlanmalıdır. Özellikle sağlanacak kurumsal teşvikler ve destekler önemlidir. Bilgi merkezleri, bünyesinde görev yapan uygulayıcılar için araştırma yapabilecekleri bir çalışma ortamı ve çeşitli türde iş birlikleri kurabilecekleri bir araştırma ekosistemi oluşturmalıdır. Örneğin, araştırma süreçlerine katılan uygulayıcılara bu kurumlarca teşvik edici finansal destekler sağlanabilir ve farklı kariyer imkânları ile yükselmelerinin önü açılabilir.

Eğitim ve araştırma süreçleri, eğer uygulama ile bütünleşemezse güncel mesleki problemlerden uzak ve verimsiz ilerler. KB akademisyenlerinin uygulayıcılarla kuracakları etkili iletişim ve iş birliği, akademide görülebilecek bu problemin ortadan kaldırılmasına yardımcı olacaktır. Bu çalışmada, KB araştırmacıları ile uygulayıcıları arasındaki araştırma iş birliklerinin ve özellikle uygulayıcıların kendi aralarında gerçekleşen iş birliklerinin sınırlı olduğu saptanmıştır. İlgili iş birliği türlerine ilişkin çalışmamızda ortaya konmuş bulgular, uluslararası alanyazında ortaya konmuş bulguların oran olarak altındadır. Dünyada mesleki derneklerin, araştırmalara fon sağlayan kurumların ve bilgi merkezlerinin katılımı ile bir arada yaptığı geniş çaplı araştırmacı-uygulayıcı iş birliği projeleri bulunmaktadır. Araştırmacıların ve uygulayıcıların etkili iletişim kurmalarına yönelik benzeri geniş çaplı projelerin ülkemizde de yapılması değerlendirilebilir. Özellikle derneklerin ve fon sağlayıcı kurumların bu projelerin yapılmasına destek olması önemlidir. Katılımcıların tecrübelerini de paylaşımlarına olanak sağlayacak şekilde tasarlanabilen bu projeler, ilgili sorunun çözümü konusunda önemli bir tartışma ve farkındalık platformu oluşturabilir. Ayrıca, KB akademisyenlerinin uygulayıcılarla daha fazla ve etkili iş birlikleri kurabilecekleri projeler de önem kazanmaktadır. BBY bölümlerinin bilgi merkezleri ile kurumsal düzeyde yapacakları uzun süreli araştırma projelerinin, her iki grubun birbirini daha yakından izlemesine ve anlamasına katkıda bulunacağı söylenebilir.

Daha önce de belirtildiği gibi, bu çalışmanın kapsamı dışında bırakılan bazı önemli yayın türleri ve ulusal/uluslararası dergiler bulunmaktadır. Farklı kurumlar tarafından çıkartılan, farklı bilgi profesyonellerine ve konu alanlarına hitap eden çeşitli dergilerin, benzer yöntemi kullanacak araştırmacılar için veri kaynağı olarak seçilmesi, bu çalışmadaki bulgu ve sonuçları farklı bir boyuta taşıyabileceği gibi, dikkate değer yeni bulgular ve sonuçlar da ortaya koyabilir. Bununla birlikte, ülkemizde nitel ve nicel yöntemle yapılacak çalışmalara da ihtiyaç olduğu açıktır. Bu çalışmalar, verilerini direkt uygulayıcılardan toplayarak; araştırmalara katılım, dergi tercihi ve iş birliği yapma konularındaki engelleri, motivasyon kaynaklarını ve beklentileri betimleyebilir.

İzin ve Katkı Bildirimleri

Etik Kurul İzni

Yazarlar makalede etik kurul iznine ihtiyaç duyulmadığını beyan etmiştir.

Yazarlık Katkısı

Mithat Baver Zencir: Kavram/Fikir, Literatür inceleme, Metodoloji, Veri toplama, Veri analizi, Veri görselleştirme, Yazım, Değerlendirme ve İnceleme.

Talih Öztürk: Metodoloji, Veri toplama, Veri analizi, Veri görselleştirme, Değerlendirme ve inceleme.

Kaynakça

- Abbas, J., Garnar, M., Kennedy, M., Kenney, B., Luo, L. ve Stephens, M. (2016). Bridging the divide: Exploring LIS research and practice in a panel discussion at the ALISE '16 conference. *Journal of Education for Library and Information Science*, 57(2), 94–100.
<https://doi.org/10.3138/jelis.57.2.94>
- Ardanuy, J. ve Urbano, C. (2019). The academic–practitioner gap in Spanish library and information science: An analysis of authorship and collaboration in two leading national publications. *Journal of Librarianship and Information Science*, 51(2), 317-330.
<https://doi.org/10.1177/0961000617726125>
- Atılgan, D., Atakan, C. ve Bulut, B. (2008). Türkçe kütüphanecilik dergilerinin atıf analizi. *Türk Kütüphaneciliği*, 22(4), 392-413. <http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/view/541/534>
- Aytac, S. ve Slutsky, B. (2014). Published librarian research, 2008 through 2012: Analyses and perspectives. *Collaborative Librarianship*, 6(4), 147-159.
<https://digitalcommons.du.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1085&context=collaborativelibrarianship>
- Bedi, S. ve Walde, C. (2017). Transforming roles: Canadian academic librarians embedded in faculty research projects. *College and Research Libraries*, 78(3), 314-327.
<https://doi.org/10.5860/crl.78.3.314>
- Bilgi Dünyası Dergi Politikası (2020). *Bilgi Dünyası*. <https://bd.org.tr/public/Bilgi-Dunyasi-Dergi-Politikasi.pdf>
- Bitri, E. ve Keseroğlu, H. S. (2015). Türk Kütüphaneciliği ve Bilgi Dünyası dergilerinin özlerine eleştiren bir bakış. *Türk Kütüphaneciliği*, 29(1), 241-257.
- Chang, Y.-W. (2015). Librarians' contribution to open access journal publishing in library and information science from the perspective of authorship. *The Journal of Academic Librarianship*, 41(5), 660-668. <https://doi.org/10.1016/j.acalib.2015.06.006>
- Chang, Y.-W. (2016). Characteristics of articles coauthored by researchers and practitioners in library and information science journals. *The Journal of Academic Librarianship*, 42(5), 535-541.
<https://doi.org/10.1016/j.acalib.2016.06.021>
- Chang, Y.-W. (2019). A comparison of researcher–practitioner collaborations in library and information science, education, and sociology. *Journal of Librarianship and Information Science*, 51(1), 208- 217. <https://doi.org/10.1177/0961000617726121>
- Chang, Y.-W. (2021). Academic impact of articles by practitioners in the field of library and information science. *College & Research Libraries*, 82(1), 59-74.
<https://doi.org/10.5860/crl.82.1.59>
- Given, L. M., Partridge, H. ve Howard, K. (2022). Supporting collaborative research in information science: The RADAR program as a model for academic-practitioner team engagement. *Library & Information Science Research*, 44(2). <https://doi.org/10.1016/j.lisr.2022.101152>
- Haddow G. ve Klobas J. (2004) Communication of research to practice in library and information science: Closing the gap. *Library and Information Science Research*, 26(1), 29–43.
<https://doi.org/10.1016/j.lisr.2003.11.010>
- Hall, H. ve Ryan, B. (2020). Research, impact, value and library and information science (RIVAL): Development, implementation and outcomes of a Scottish network for LIS researchers and practitioners. *Proceedings of the Association for Information Science and Technology*, 57(1).
<https://doi.org/10.1002/pra2.210>
- Kennedy, M. R. ve Brancolini, K. R. (2012). Academic librarian research: a survey of attitudes, involvement, and perceived capabilities. *College & Research Libraries*, 73(5), 431-448.
<https://doi.org/10.5860/crl-276>

- Kennedy, M. R. ve Brancolini, K. R. (2018). Academic librarian research: An update to a survey of attitudes, involvement, and perceived capabilities. *College & Research Libraries*, 79(6), 822-851. <https://doi.org/10.5860/crl.79.6.822>
- McGarry, K. J. (1986). Curriculum theory and library and information science. *Education for Information* 5(2/3), 139-156.
- Pinfield, S., Wakeling, S., Bawden, D. ve Robinson, L. (2021). *Open access in theory and practice: The theory-practice relationship and openness*. Routledge.
<https://doi.org/10.4324/9780429276842>
- Polat, C., Akkaya, M. A. ve Binici, K. (2016). Türk Kütüphaneciliği dergisinin bilişsel ve entelektüel yapısına ilişkin bir analiz. *Türk Kütüphaneciliği*, 30(4), 664-677.
- Ponti, M. (2008). A LIS collaboratory to bridge the research-practice gap. *Library Management*, 29(4/5), 265–277. <https://doi.org/10.1108/01435120810869066>
- Ponti, M. (2012). Peer production for collaboration between academics and practitioners. *Journal of Librarianship and Information Science*, 45(1), 23-37.
<https://doi.org/10.1177/0961000612438430>
- Powell, R. R., Baker, L. M. ve Mika, J. J. (2002). Library and information science practitioners and research. *Library & Information Science Research*, 24(1), 49-72. [https://doi.org/10.1016/S0740-8188\(01\)00104-9](https://doi.org/10.1016/S0740-8188(01)00104-9)
- Sağlamtuğ, T. (1988). Türkiye’de kütüphanecilik eğitiminde gerçekleştirilmesi zorunlu aşamalar. M. Alpay (Yay. Haz.). *Türkiye’de Kütüphanecilik Alanında Teori-Uygulama İlişkisi Sempozyumu, 7-8 Mayıs 1987*, içinde (ss. 227-240). İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü.
- Sheikh, A., Malik, A. ve Mahmood, K. (2020). Research practices of LIS professionals in Pakistan: A study of attitudes, involvement and competencies. *Journal of Information Science*, 1-13.
<https://doi.org/10.1177/0165551520972033>
- Taşkın, Z. ve Çakmak, T. (2010). Başlangıcından bugüne Bilgi Dünyası Dergisi’nin bibliyometrik profili. *Bilgi Dünyası*, 11(2), 332-348. <https://doi.org/10.15612/BD.2010.240>
- Tonta, Y. (2002). Türk Kütüphaneciliği dergisi, 1987-2001. *Türk Kütüphaneciliği*, 16(3), 282-320.
<http://tk.org.tr/index.php/TK/article/view/929>
- Türk Kütüphaneciliği Yönetim Belgesi (t. y). *Türk Kütüphaneciliği*. http://tk.org.tr/belgeler/TK-Yonetim_Belgesi.pdf
- Uçak, N. Ö. (2008). Kütüphanecilik ve bilgi yönetimi literatüründe kullanıcı. *Bilgi Dünyası*, 9(1), 20-40. <https://bd.org.tr/index.php/bd/article/view/326/323>
- Walters, W. H. ve Wilder, E. I. (2016). Disciplinary, national, and departmental contributions to the literature of library and information science, 2007–2012. *Journal of the Association for Information Science and Technology*, 67(6), 1487-1506. <https://doi.org/10.1002/asi.23448>
- Watson-Boone, R. (2000). Academic librarians as practitioner-researchers. *Journal of Academic Librarianship*, 26, 85-93. [https://doi.org/10.1016/S0099-1333\(99\)00144-5](https://doi.org/10.1016/S0099-1333(99)00144-5)
- Winston, M. ve Williams, J. F. (2003). Collaboration between practitioners and teaching faculty: A study of research, publication, and citation patterns. *Journal of Education for Library and Information Science*, 44(3/4), 221-234. <https://www.jstor.org/stable/pdf/20764036.pdf>
- Yılmaz, B. (2020). Bilgi Dünyası dergisi: 2000-2019 dönemi için makale, yazar ve konu unsurları açısından niceliksel bir değerlendirme. *Bilgi Dünyası*, 21(2), 403-419.
<https://doi.org/10.15612/BD.2020.595>

Bilgi Yönetimi Bağlamında Metin Madenciliği Teknikleri ile Dijital İçerik Analizi

Digital Content Analysis with Text Mining Techniques in the Context of Information Management

Levent Kurt^{*}, Oya Gürdal^{**} ve İnci Batmaz^{***}

Öz

Amaç: Bu çalışmada, blockchain teknolojileri konusunda internet üzerinde içerik yayınlayan bir platformun içerik analizi yapılmıştır. Araştırmanın amacı, platformun Facebook'ta paylaştığı içerikler için başlık bazında okunma oranını etkileyen faktörlerin (kelime ve kelime gruplarının) tespit edilmesidir.

Yöntem: Araştırma sınırlılıkları kapsamında belirlenen tarih aralığında yayınlanan 2206 içerikten 500 tanesi rastgele seçilmiştir. İçeriklerin başlıkları Python programlama dili kullanılarak bu çalışmadaki probleme özel olarak farklı bir yaklaşımla ve standart metin madenciliği teknikleriyle çözümlenmiş ve metinler üzerinden yapılandırılmış iki farklı veri kümesi elde edilmiştir. Elde edilen iki farklı veri kümesi üzerinde çoklu doğrusal regresyon yöntemi kullanılarak analizler gerçekleştirilmiştir.

Bulgular: Analizler sonucunda içerik başlıklarında kullanılan bazı kelime ve kelime gruplarının, içeriklerin okunma oranını etkilediği tespit edilmiştir. Ayrıca uygulanan farklı yaklaşımın standart metin madenciliği tekniklerine göre daha yüksek performans sağladığı belirlenmiştir.

Sonuç: Araştırmada ham veri işlenerek değerli bilgiler elde edilmiştir. Teorik olarak ortaya çıkarılan bilgiler, uygulama pratiğiyle karşılaştırılmış ve tutarlı sonuçlar elde edildiği gözlemlenmiştir. Uygulanan farklı yaklaşımın etkili bir şekilde benzer metin madenciliği problemlerinde kullanılabileceği saptanmıştır.

Özgünlük: Araştırmada içerik başlığı bazında yapılan metin madenciliğine dayalı analiz, farklı bir yaklaşımla ele alınmıştır. Bu yönüyle çalışma özgün bir nitelik taşımaktadır.

Anahtar Sözcükler: Metin madenciliği; veri madenciliği; çoklu doğrusal regresyon; içerik analizi; bilgi yönetimi.

* Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü. E- posta: lewentkurt@gmail.com

Ankara University, Language and History-Geography Department of Information and Records Management. E-mail: lewentkurt@gmail.com

** Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü E- posta: ogurdal@ankara.edu.tr

Ankara University, Language and History-Geography Department of Information and Records Management. E-mail: ogurdal@ankara.edu.tr

*** Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, İstatistik Bölümü. E-posta: ibatmaz@metu.edu.tr
Middle East Technical University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Statistics. E-mail: ibatmaz@metu.edu.tr

Abstract

Purpose: *In this study, a content analysis of a platform that publishes content on the internet about blockchain technologies was made. The study aims to determine the factors (word and word string) affecting the reading rate of the digital content -on a titles basis- posted by the platform on Facebook.*

Method: *500 out of 2206 examples of content published between the specified dates were chosen randomly. The titles of the content were processed using standard text mining techniques and a new approach specific to the problem in this study on python programming language and then two different datasets were collected. The datasets were analysed using multiple linear regression.*

Findings: *As a result of the analysis, it was discovered that some words and phrases used in the content titles affected the reading rate of the content. In addition, it has been determined that the new approach provides higher performance than standard text mining techniques.*

Implications: *In this study, valuable information was obtained by processing raw data. As a result of the study, the theory was compared with the practice, and it was observed consistent results. It is determined that the new approach can be used effectively in similar text mining problems.*

Originality: *The research relying on text mining was handled with a new approach on the basis of the content title. In this respect, the study has a unique quality.*

Keywords: *Text mining; data mining; multiple linear regression; content analysis; information management.*

Giriş

Veri madenciliği (VM) ve metin madenciliği (MM) gibi ham veriden bilgiye ulaşmadaki tüm süreçleri ifade eden kavramlar, uzun yıllardır bilgi yönetimi (BY) alanında kendine oldukça fazla yer bulmaktadır. Bunun nedeni, BY sürecinin en önemli aşamalarının, organizasyon içerisinde var olan bilginin ortaya çıkarılması; ham veriden yeni bilgi yaratarak organizasyona katma değer sağlayacak bilginin elde edilmesi ve elde edilen bilginin karar destek sistemlerinde kullanılarak yeni süreçlerin oluşturulması adımlarını içermesi olarak ifade edilebilir. Organizasyon içerisinde yer alan ham verilerin işlenerek yeni bilgilerin ortaya çıkarılması sürecinin tamamı VM kavramı çerçevesinde değerlendirilebilir.

Enformasyon çağında bilgi, rekabet avantajı sağlayan ve girişimleri var eden ve üst düzeye çıkaran hayati derecede önemli, kritik bir organizasyonel kaynak haline gelmiştir. Pek çok organizasyon, büyük miktardaki veriyi toplamakta ve depolamaktadır (Berson, Smith ve Thearling, 1999, s. 29). VM ve MM teknikleri organizasyonlara, pazardaki durumları, ürünleri, müşterileri ve rakip firmaları ile ilgili toplanan tüm bu veriyi yöneterek katma değer yaratan bilgiyi elde etmeleri için çok önemli fırsatlar sunmaktadır.

VM olgusunun çapı, her gün biraz daha genişlemektedir, çünkü bu olgu, organizasyonlara, sahip oldukları veri tabanlarından yararlı modelleri ve eğilimleri ortaya çıkartmak için olanaklar sunmaktadır. Organizasyonlar, iç ve dış sistemlerinde yüklü olan dijital içeriğe erişmek ve depolamak için milyonlarca dolar harcamaktadırlar; ancak VM

uygulamaları yapılmadığında, veri depolarının derinlerinde bulunan gizli/saklı, değerli ve uygulanabilir, yani iş süreçlerine aktarılabilir yararlı bilgiyi ortaya çıkarma avantajını yitirirler. Bu sebeplerle, VM pratiği dünyada giderek daha yaygın hale gelmektedir. VM uygulayan organizasyonlar, iş süreçlerinde kullandıkları değer yaratan bilgiden dolayı rekabet üstünlüğü taşımaktadır (Larose ve Larose, 2014, s. xi).

Bilgi kaynaklarını ve içeriğindeki bilgiyi yönetme, üstesinden gelinmesi için büyük çaba isteyen bir iş sürecidir ve uzmanlık alanıdır. Pek çok organizasyon, sistem içinde bilginin yaratımı, paylaşımı, sistemdeki diğer bilgiler ile bütünleşmesi ve dağıtım sürecini olanaklı kılmak ve BY uygulamaları ve bu uygulamaları destekleyen enformasyon teknolojilerinin kullanımı için uzman insan gücü istihdam etmektedir (Silwattananusarn ve Tuamsuk, 2012).

BY bir veri kullanımı sürecidir. VM'nin temeli ise veriden kullanılabilir yararlı bilgiyi çekip almak için uygun araçların kullanım sürecini ifade etmektedir (Dawei, 2011). Wang ve Wang (2008), VM'nin BY için iki temel biçimde yararlı olabileceğine dikkat çekmektedir: a) Veri madencileri arasında iş süreçlerine ilişkin genel iş aklının ya da bilgisinin paylaşımı; b) İnsan bilgisinin daha geniş kitlelere yayılması için bir araç olarak VM'ni kullanma. Böylece, VM araçları çok büyük miktardaki veri kümesi içerisinde saklı bilgiyi keşfetmek üzere organizasyona yardımcı olabilmektedir.

Bu bağlamda, bilgi çağına uygun olarak BY kavramındaki önemle vurgulanması gereken konu; sadece bilginin, belgenin veya verinin depolanması ve istenildiğinde kullanıma sunulması değil, aynı zamanda oluşan ham verilerin çözümlenmesi, işlenmesi, analiz edilerek yorumlanması ve son olarak kullanıma sunulmasıdır (Özdemirci, 2018). Hatta son yıllarda yaşanan teknolojik ve bilimsel gelişmelerle birlikte, bazı sektörlerde veri, artık üretildiği anda işlenerek kullanılmaktadır. Hızla oluşan yeni verileri beklemeden VM teknikleri çerçevesinde işleyerek analiz etmek, günümüz dünyası için organizasyonlara katma değer yaratmaktadır (Doğan ve Arslantekin, 2016).

VM, veri tabanlarındaki bilgiyi keşfetme-VBK (knowledge discovery in database- KDD) sürecinde, veriden yararlı unsurlar ve modeller üreten, çok önemli bir adımdır. VBK terimi ile VM terimi farklı içeriğe sahiptir. VBK, veriden yararlı bilginin keşfedilmesi aşamasının bütün sürecine işaret eder. VM, yararlı bilgiyi çekip almak için algoritmalar üzerine odaklanma yoluyla veri tabanlarındaki veri zenginliğinden yeni unsurlar keşfetmeye vurgu yapar (Fayyad, 1996).

MM ise dijital ortamda veya basılı formattaki belgelerin veya her türlü metinsel ifadenin çeşitli yöntemlerle işlenerek organizasyonlara katma değer yaratacak değerli bilgilerin çıkarılma süreçleri olarak ifade edilebilir. Bu yönüyle MM'ni; doğal dil işleme, görüntü işleme, web madenciliği veya büyük veri analizi gibi VM'nin farklı bir türü olarak değerlendirmek mümkündür.

Metin veri madenciliği veya metinde bilgi keşfi olarak da bilinen MM, genel olarak yapılandırılmamış metinden ilginç ve önemsiz olmayan bilgilerin çıkarılması sürecini ifade eder. MM, istatistik ve bilgisayar bilimleri ile bilişsel dilbilimden yararlanan disiplinlerarası bir alandır. Kütüphaneciler neredeyse dolaylı olarak MM yaparlar; onlara göre bilgi, kalıplara, gruplara, kümelere ve hiyerarşilere ayrılır. İyi bir MM uygulaması, üzerinde çalışılan bilgi tabanının kalitesine bağlı biçimde gerçekleşir. MM, artan biçimde ilgi çeken ve BY'nde aktif olarak uygulanan bir süreçtir. Veri tabanlarında yararlı gerçekleri veya bilgi parçalarını bulmak,

yapılandırılmamış metin verilerindeki gizli unsurları ortaya çıkarmaya çalışan bir analiz süreci olan MM'nin özünü oluşturmaktadır. MM, günümüzde, insan kaynakları yönetiminden pazar istihbaratına, araştırma ve geliştirmeye kadar uzanan bilgi keşfi ve iş zekası uygulamalarında kullanılmaktadır. MM teknikleri ayrıca, daha etkileşimli ve bağlamsal olarak bilinçli bir arama deneyimi yaratan özellikleri ile geleneksel bilgi erişim sistemlerinin daha geniş kitlelere ulaşması için de kullanılmaktadır (Natarajan, 2005).

Litaretüre bakıldığında genel olarak MM, metinsel verilerden bilginin çıkarılması süreci olarak tanımlanmakta ve ayrıca metin sınıflandırma, kümeleme ve ilişkilendirme kavramları, MM'nin tipik analiz süreçlerini oluşturmaktadır (Jo, 2019, s. 3). MM'nin temelini; sosyal ağlarda, internette veya veri tabanlarında yer alan, büyük miktarda ve metinlerden oluşan yapılandırılmamış veri oluşturmaktadır (Aggarwal ve Zhai, 2012, s. 1). MM'de amaç, metinlerden oluşan yapılandırılmamış veriyi yapılandırarak işlenebilecek hale getirmektir. Metinleri yapılandırılmış veriye dönüştürme işlemiyle ifade edilmek istenen, metinlerin niceliksel olarak ölçülebilen verilere dönüştürülmesidir. Bu dönüştürme işlemi gerçekleştirilebilmek için MM süreçlerinde kullanılan birtakım teknikler bulunmaktadır.

MM süreçlerindeki tekniklerden en çok kullanılanları; parçalara ayırma (tokenization), kök bulma (stemming), gereksiz kelimeleri çıkarma (stop-word removal), terim ağırlıklandırma (term weighting) ve kelime dizileri (ngram) uygulamalarıdır. Parçalara ayırma (tokenization) işlemi; metinleri, boşluk veya noktalama işaretlerine göre parçalara ayırma işlemi olarak ifade edilebilir. Örnek olarak *“metinleri, boşluk veya noktalama işaretlerine göre ayırma işlemi”* cümlesinin parçalara ayrılmış hali şu şekilde bir liste olacaktır: {metinleri, boşluk veya, noktalama, işaretlerine, göre, ayırma, işlemi}. Kök bulma (stemming) uygulaması, kelimelerin köklerine indirgenmesidir. Bir önceki örnekteki *“metinleri”* kelimesi ele alınacak olunursa, bu kelimenin, kelime köküne indirgemesi sonucu *“metin”* kelimesi elde edilecektir. Gereksiz kelimeleri çıkarma (stop-word removal) uygulaması, metin içerisindeki tek başına anlam ifade etmeyen kelime veya ifadelerin çıkarılmasıdır. Yukarıda verilen örnek cümledeki *“veya”* ifadesinin veri kümesinden çıkarılması bir gereksiz kelimeleri çıkarma işlemi olarak değerlendirilebilir. Terim ağırlıklandırma (term weighting) uygulaması, her bir kelimenin, tek bir metin veya veri kümesindeki tüm metinler üzerindeki ağırlığını hesaplama sürecini ifade etmektedir (Jo, 2019, s. 21-26). Kelime dizileri (ngram) yönteminde ise kelime ve kelime gruplarının ilgili metinlerde kaç defa geçtiği hesaplanmaktadır. Her metin için tek bir kelimenin frekans sayısını hesaplamaya 1-gram (unigram), bitişik iki kelimedenden oluşan kelime grubunun frekansını hesaplamaya 2-gram (bigram) ve bitişik üç kelimedenden oluşan kelime grubunun frekansını hesaplamaya ise 3-gram (trigram) denmektedir (Schonlau, Guenther ve Sucholutsky, 2017).

MM süreçlerinde araştırmada ele alınan probleme göre, yukarıda belirtilen işlemlerin hepsinin veya bazılarının uygulanması sonucunda kelime listeleri hazır hale getirilir. Hazırlanan listedeki kelimelerin veya kelime gruplarının ilgili dokümanda veya tüm veri kümesindeki frekansları ve/veya ağırlıkları hesaplanıp değişkenler yaratılır. Özetlemek gerekirse, her bir kelime ve/veya kelime grubu, bahsedilen teknikler kullanılarak temsili bir sayısal forma dönüştürülür, böylece analiz edilebilir yapılandırılmış (nicel) veri elde edilir.

Böylelikle elde edilen veri; sınıflama, kümeleme veya regresyon gibi çeşitli yöntemlerle işlenip analiz edilebilir.

Literatürde çok sayıda MM hakkında akademik araştırma yapıldığı görülmektedir, lakin bu araştırmada konu edinilen problemin ele alındığı başka bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu sebeple son yıllarda yayınlanmış bu çalışmaya yakın sayılabilecek çalışmalar incelenmiştir. Tseng (2020) MM tekniklerini kullanarak yaptığı çalışmayla internette yayınlanan haber içeriklerini analiz ederek haberlerdeki COVID-19 ile ilgili anahtar kelimeleri çıkartarak bir WordNet yapısı oluşturmuş ve bu yapının, COVID-19 salgınının sosyal ve tarihi arka planını oluşturmakta kullanılabileceğini göstermiştir. Böylelikle araştırma sonuçlarının gelecekte ortaya çıkabilecek yeni salgınlara karşı, insanlığın hızla savunmaya geçmesine yönelik içsel farkındalığını yükseltmeye yardımcı olabileceği belirtilmiştir. Choi, Shin ve Kang (2021) dijital olarak yayınlanan haber içerikleri üzerine bir araştırma yapmış ve ilgi gören içerikleri saptamada dijital platformların ve kitlelerin tercihlerinin ne denli önemli olduğunu araştırmıştır. Araştırma sonucunda haber kalitesi açısından derinlik, çeşitlilik ve inanılabilirlik gibi özelliklerin; okunabilirlik, nesnellik ve sansasyonellikten daha önemli parametreler olduğu ortaya çıkarılmıştır. Lyu ve Choi (2020), yaptıkları araştırmada MM analizleri kullanarak organik ürün satışı yapan çevrimiçi bir platform için, ürün satışında önemli olan faktörleri ortaya çıkarmışlardır. Araştırma sonucu ortaya çıkarılan bilgiler kullanılarak satış hacmi ve tüketici memnuniyetinin artırılmasına yönelik yeni pazarlama stratejileri önerilmiştir. Englmeier (2021) internet üzerinde yayılan sahte haber içeriklerini tespit etmek için metin madenciliği yöntemleri kullanarak bir kontrol sistemi tasarlamıştır. Araştırma sonucu ortaya çıkarılan sistemin, internet üzerindeki yalan haber ve yanlış bilgilerin tespit edilmesini kolaylaştırması amaçlanmıştır. Tan ve diğerleri (2018) yaptıkları araştırmada, web metinlerini analiz ederek başlık bazlı bir bilgi çıkarım modeli önermişlerdir. Önerilen model, verilerdeki gürültüleri filtreleyerek web içeriklerini daha doğru konumlandırmaya/sınıflandırmaya yardımcı olması için tasarlanmıştır. Araştırma sonucu elde edilen bilgilere göre, maliyet ve zaman açısından önerilen yeni modelin, diğer benzer modellere göre daha iyi sonuçlar verdiği belirtilmiştir. Çakmak ve Eroğlu (2020) halk kütüphaneleri üzerine gerçekleştirdikleri araştırmada, belirlenen kütüphanelerin Facebook gönderilerini MM teknikleri kullanarak analiz etmişlerdir. Kütüphanelerin Facebook gönderilerinde; kullanıcı etkileşimleri, hangi konularda paylaşım yapıldığı ve gönderilerin zaman dilimleri araştırılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre halk kütüphanelerine Facebook paylaşımları için öneriler verilmiştir.

Görülebileceği gibi MM, her türden metinsel içeriği analiz etmede sıklıkla kullanılan bir analiz yöntemidir. Bu çalışma kapsamında dijital ortamda içerik yayınlayan bir web sitesinin içerikleri MM teknikleri ile analiz edilmiştir. Uygulama, çalışmanın yöntem kısmında açıklanmış ve sonuç kısmında elde edilen bilgiler detaylandırılmış ve yorumlanmıştır.

Yöntem

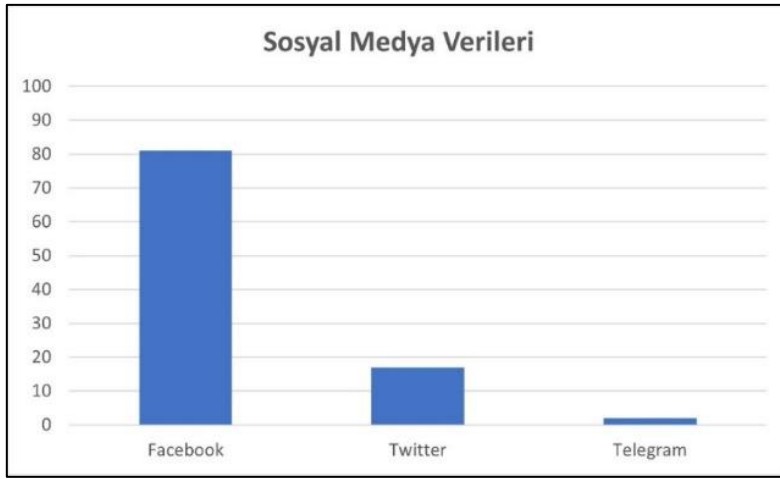
Çalışmada blockchain teknolojileri hakkında günlük olarak haber, makale, analiz ve rapor gibi içerik yayınlayan dijital bir içerik platformunun (web sitesinin) analizi yapılmıştır. İçerik analizi için bu platformun seçilme nedeni, platform verilerinin bu araştırmaya uygun olmasından kaynaklanmaktadır. Dijital içerik alanında yüksek rekabet olduğu için platform

isminin açıklanmasını istememiştir. Platformun içerikleri Türkçe olarak yayınlanmaktadır ve platformda yayınlanan içerikler aylık beş milyondan fazla okunmaktadır.

Bu araştırma, seçilen web sitesinin sosyal medyada paylaştığı içeriklerin başlık bazında incelenmesine dayanmaktadır. Web sitesi yayınladığı tüm içerikleri, sosyal medya hesaplarından da paylaşmaktadır. Şirketin kendi Twitter, Telegram ve Facebook hesaplarından paylaşılan haber, rapor, makale, analiz ve değerlendirme yazıları gibi çeşitli içerikler, siteye okuyucu çekme amacı taşımaktadır. Bu nedenle sosyal medya hesaplarından ilgili başlıklara tıklayarak siteye gelen okuyucu kitlesi, organizasyon için önemli görülmektedir. Platformun sosyal medyadan gelen istatistikleri incelendiğinde, Şekil 1’de görülebileceği gibi, sosyal medya mecralarından gelen okuyucuların %80’i Facebook kanalıyla platforma erişmektedir.

Şekil 1

Platformun sosyal medya verileri

Bu çerçevede çalışmada analiz için platformun en büyük sosyal medya kullanıcı kaynağı olan Facebook seçilmiştir. Araştırmada Facebook’ta gönderi olarak paylaşılan içeriklerin başlıkları analiz edilerek, başlık bazında okunma oranını etkileyen kelime ve kelime gruplarının belirlenmesi amaçlanmıştır.

Facebook gibi sosyal medya platformlarında oluşturulan gönderilerde, kullanıcılara içeriklerin sadece başlıkları gösterilmekte ve içeriğin kendisi tıklama yapıldıktan sonra ilgili sayfaya yönlendirme yapılarak okunabilmektedir. Bundan dolayı bir kullanıcının o içeriğe tıklayıp tıklamaması, başlığın okurun ilgisini çekip çekmemesine ve sonuç olarak başlıkta kullanılan kelime ve kelime gruplarına bağlıdır. Bu nedenlerle çalışmada, istenen sonuca ulaşmak için yayınlanan içeriklerde başlık bazında okunma oranını etkileyen faktörler (kelime ve kelime grupları) üzerine analizler yapılmıştır. Bu bağlamda, bu çalışmada iki farklı analiz yapılmış ve sonuçlar karşılaştırılmıştır. İlk analizde araştırmanın ele aldığı probleme özel olarak farklı bir yaklaşım uygulanmış, ikinci analizde ise standart MM teknikleri kullanılmıştır.

Verilerin Hazırlanması

Araştırmada, ham veri üzerinde düzenlemelerin yapılabilmesi için Excel programı; MM süreçleri, değişken yaratma ve veri ön işleme işlemleri için Python programlama dili; regresyon

analizi ve istatistiksel testler için Minitab istatistik yazılımı kullanılmıştır. Verilerin hazırlanmasında Numpy, Pandas, Seaborn, Matplotlib, Statsmodels, SnowballStemmer ve Sklearn veri kütüphaneleri kullanılarak JubiterLab platformu üzerinde Python programlama diliyle kodlama yapılmıştır.

Metin Ön İşleme

Analizin uygulanacağı veri kümesini oluşturmak için üç aylık bir dönem belirlenmiş ve bir sınırlama yapılmıştır. Bunun için 01 Mart 2022 ile 31 Mayıs 2022 tarih aralığı seçilmiş ve bu tarihler arasında Facebook vasıtasıyla platforma gelen oturum istatistikleri, ilgili şirketten Excel dosyası olarak sağlanmıştır. Elde edilen veri kümesi 2206 gözlemden oluşmaktadır. Her bir gözlem, benzersiz bir içerik başlığı (metin) ve oturum istatistiğinden oluşmaktadır. Oturum istatistiği, kullanıcıların Facebook gönderileri vasıtasıyla içeriklere tıklayarak web sitesine kaç kez geldiğini göstermektedir.

2206 satırdan oluşan Excel dosyası üzerinde =RASGDİZİ() fonksiyonu kullanılarak oransız eleman örnekleme yöntemiyle rastgele seçilen 500 içeriğe ait veriler, ayrı bir dosya olarak kaydedilmiştir. Kaydedilen Excel dosyası, araştırmanın veri kümesini oluşturmaktadır.

Oransız eleman örnekleme yöntemi, çalışma evrenindeki gözlemlerin eşit oranda seçilme ihtimaline sahip olduğu yansız bir örnekleme türüdür. Çalışma evrenini tamamıyla veya gereğinden büyük bir örneklem ile analiz etmek, değişkenlerin kontrollerini güçlendirebilmektedir. Araştırmalarda temel hedef, çok veri ile analiz yapmak değil, geçerli ve tutarlı verileri işleyebilmektir (Karasar, 2022, s. 148, 151). Verilerin rastgele dağılıma sahip olduğunu kabul eden parametrik modellerde (bu çalışmada uygulanan doğrusal regresyon) büyük verilerin modellenmesinde gerekli varsayımların sağlanamadığı bilinmektedir (Batmaz ve diğerleri, 2017; Batmaz, Karagöz ve Serdar, 2017). Bu nedenle literatürde büyük veri karmaşasının üstesinden gelmek için genel olarak iki yaklaşım kullanılmaktadır; örnekleme ve dağıtık sistemlerin kullanımı (Bifet, 2013). Örnekleme yöntemiyle belleğin küçüklüğünü ve zaman kısıtlılığını göz önünde bulundurarak analiz için örnek veri kümesi elde edilebilir (Batmaz ve diğerleri, 2017; Altınok, Karagöz ve Batmaz, 2021). Öte yandan parametrik olmayan yöntemlerle de veri modellenebilir. Ancak bu çalışmada parametrik modeller kullanılmak istenildiğinden örnekleme yaklaşımı uygulanmıştır. Sonraki çalışmalarda bu çalışmanın ele aldığı problem için tüm veri kümesi kullanılarak parametrik olmayan modeller ele alınabilir. Bu nedenlerle bu araştırma, metin madenciliği teknikleriyle yaratılan, büyük miktarda değişken grupları içerdiğinden, oransız eleman örnekleme yöntemi uygulanmıştır. Örnekleme yöntemi uygulanarak değişken sayısı kontrol altında tutulmak istenmiş ve model varsayımlarının sağlanabildiği bir veri kümesi oluşturmak hedeflenmiştir.

Elde edilen Excel formatındaki dosya, JupyterLab uygulamasına aktarılarak metin ön işleme için kodlama yapılmıştır. Bu aşamada, içerik başlıklarında büyük-küçük harf dönüşümü yapılarak tüm karakterler küçük harfe dönüştürülmüş, noktalama işaretleri ve özel karakterler kaldırılmış ve son olarak rakamlar temizlenmiştir.

Metin ön işleme aşamasından sonra elde edilen veri kümesi Tablo 1’de örnek olarak verilmiştir. Başlık ve oturum sayısından oluşan ham veri kümesi, iki sütun ve 500 satırdan oluşmaktadır.

Tablo 1

Veri kümesi

Başlık	Oturum
bitcoin neden düşüyor btc düşüşünün arkasındaki faktör	191
nftimi kiraya vermek istiyorum bebek fluffylar geliyor	88
altcoin kurucusunun hesabı açıldı kripto para yatırımcılarına uyarılar	258

Not. Oturum sütunundaki değerler Facebook kanalıyla siteye gelen oturumların sayısını göstermektedir.

Değişken Yaratma

Çoğu metin madenciliği çalışmasında, kelimeleri köke indirgeme (stemming) ve tek başına anlam ifade etmeyen “ve”, “veya”, “bu” gibi edat, zamir veya bağlaç ifadelerini kaldırma (stop-word removal) işlemi yapılmaktadır. Çalışmanın birinci analizinde bu işlemler yapılmadan kelimeler farklı bir yaklaşımla ele alınmıştır. Bu farklı yaklaşımın uygulanmasındaki amaç, her bir kelimenin, kendisini hiçbir değişiklik yapmadan ele alarak okunma oranı üzerindeki etkisini ortaya çıkarmaktır. Çünkü kullanıcılar, internet üzerinde yayınlanan haber, analiz, rapor, duyuru vb. gibi içeriklerin ilk önce başlıklarını okuyarak bir etkileşime girerler. Ayrıca kullanıcılar bir içeriğe tıklayıp tıklamama kararını başlığı okuyarak hızlıca verebilmektedir. Bu nedenle yazarlar tarafından başlıklarda kullanılan her bir kelime ve kelime grubunun nasıl kullanıldığı çok önemlidir. Bu bağlamda ele alındığında, ilk etapta tek başına bir anlam ifade etmiyor gibi görünen bir kelime, başka kelimelerle bir araya gelerek önceden tahmin etmesi mümkün olmayan anlamlı sonuçlar verebilir. Bu nedenlerle ilk analizde kelimeler olduğu gibi ele alınmıştır. JubiterLab üzerinde kodlama yapılarak başlık sütunundaki her bir metin, kelime ve kelime gruplarına ayrılmış ve frekans sayılarına göre listelenmiştir. Kelimelerin 1-gram (unigram), 2-gram (bigram) ve 3-gram (trigram) olmak üzere terim frekansları çıkarılmıştır. Bunun için kelime dizileri (ngram) yöntemi kullanılmıştır. Örnek olarak verilen “bitcoin neden düşüyor btc düşüşünün arkasındaki faktör” şeklindeki başlıkta kelime ve kelime grupları, aşağıda gösterildiği gibi çözümlenmiştir. Örnek olarak verilen bu başlıktan kelime dizileri (ngram) tekniği kullanılarak 18 adet özellik (değişken) elde edilebilir.

1-gram: “bitcoin”, “neden”, “düşüyor”, “btc”, “düşüşünün”, “arkasındaki”, faktör”

2-gram: “bitcoin neden”, “neden düşüyor”, “düşüyor btc”, “btc düşüşünün”, “düşüşünün arkasındaki”, “arkasındaki faktör”

3-gram: “bitcoin neden düşüyor”, “neden düşüyor btc”, “düşüyor btc düşüşünün”, “btc düşüşünün arkasındaki”, “düşüşünün arkasındaki faktör”

Yapılan değişken yaratma çalışmaları sonucunda, ilk analiz için toplamda 7883 benzersiz kelime ve kelime grubu tespit edilmiştir. Toplam benzersiz kelime ve kelime grubu sayısı 7883 olmasına rağmen, bunların 6890 tanesi tüm veri kümesi içerisinde tek sefer geçmektedir, yani frekans sayısı birdir. Bu çalışmanın da konu edindiği parametrik modellerde varsayımların sağlanabilmesi ve istatistiksel olarak geçerli bir analiz gerçekleştirebilmek için değişken sayısı kontrol altında tutulmak istenmiştir. Çünkü ortaya çıkan 7883 benzersiz kelime ve kelime grubu (değişken) ile istatistiksel olarak geçerli bir parametrik model kurmak; işlemci gücü ve bellek kısıtları bakımından mümkün görünmemektedir. Parametrik olmayan modeller ile tüm kelimeler

dahil edilerek yapılacak bir araştırma sonraki çalışmalarda ele alınabilir. Bu çalışmada iki farklı analiz için aynı örneklem veri kümesi ve aynı frekans sayıları kullanıldığından, iki analiz sonucunu tutarlı bir şekilde karşılaştırabilmek mümkün olmaktadır. Bu nedenlerle frekans sayısı iki ve üzeri olan 993 kelime ve kelime grubu analize dahil edilmiştir.

Tablo 2’de birinci analiz için frekansa sayısına göre sıralanmış ilk 10 kelime ve kelime grubu gösterilmektedir.

Tablo 2

Birinci analiz için frekans sayısına göre ilk 10 kelime ve kelime grubu

Sıra	Kelime ve kelime grubu	Frekans	Sıra	Kelime ve kelime grubu	Frekans
1	bu	154	6	son	77
2	ve	117	7	para	54
3	kripto	90	8	btc	54
4	bitcoin	80	9	kripto para	51
5	altcoin	77	10	durum	45

Not. Kelimelerin başlıklarda geçme sıklığına göre sıralama yapılmıştır.

İkinci analizde kullanılmak üzere standart MM tekniklerinden olan kelimeleri köke indirgeme (stemming) ve tek başına anlam ifade etmeyen kelimeleri kaldırma (stop-word removal) işlemi yapılarak veri kümesi hazırlanmıştır. Bu işlemler için Türkçe dilini destekleyen SnowballStemmer1 uygulaması kullanılmıştır. SnowballStemmer algoritması vasıtasıyla ilgili kodlamalar yapılarak tüm kelimeler köklerine indirgenmiş ve tek başına anlam ifade etmeyen kelimeler (stop-words) kaldırılmıştır.

Sonrasında ilk analiz için oluşturulan veri kümesi için aynı işlemler tekrarlanmış ve kelimelerin 1-gram (unigram), 2-gram (bigram) ve 3-gram (trigram) olmak üzere terim frekansları çıkarılmıştır. İlk analizin veri kümesiyle ikinci analizin veri kümesi arasında karşılaştırma yapabilmek için tutarlılık sağlamak amacıyla aynı şekilde uygulama yapılmış ve frekans sayısı iki ve üzerinde olan 844 kelime araştırmaya dahil edilmiştir.

Tablo 3’te ikinci analiz için frekansa sayısına göre sıralanmış ilk 10 kelime ve kelime grubu görülebilir.

Tablo 3

İkinci analiz için frekans sayısına göre ilk 10 kelime ve kelime grubu

Sıra	Kelime ve kelime grubu	Frekans	Sıra	Kelime ve kelime grubu	Frekans
1	altcoin	147	6	para	54
2	kripto	99	7	kripto para	51
3	bitcoin	95	8	fiyat	44
4	son	80	9	son durum	42
5	btc	54	10	bitcoin btc	41

Not. Kelimelerin başlıklarda geçme sıklığına göre sıralama yapılmıştır.

¹ SnowballStemmer Türkçe dilini destekleyen, doğal dil işlemede kullanılan bir algoritmadır.

Standartlaşmış MM yaklaşımıyla ve çalışmanın ele aldığı probleme özel olarak uygulanan farklı bir yaklaşımla iki ayrı veri kümesi hazırlanmıştır. Tablo 2 ve Tablo 3’de iki ayrı veri kümesi üzerindeki farklılıklar görülebilir.

Tablo 2’de “bu”, “ve” gibi kelimeler varken, Tablo 3’de bu kelimeler bulunmamaktadır. Ayrıca ikinci analiz için hazırlanan veri kümesinde kelimeler köklerine indirildiğinden dolayı bazı kelimelerin frekans sayıları, diğer veri kümesine göre daha yüksektir. Bir örnekle açıklamak gerekirse, “kripto” kelimesi Tablo 2’de 90 frekansa sahipken, Tablo 3’te 99 frekansa sahip olarak hesaplanmıştır. Bunun nedeni kelimeye eklenen eklerin atılmasından dolayıdır. Metinler içerisinde yer alan “kriptolar” veya “kriptoya” gibi ek almış kelimeler, ekleri atıldığında “kripto” kelime kökü altında toplanmıştır, bu nedenle “kripto” kelimesinin Tablo 3’te frekans sayısı daha yüksektir.

Her iki yaklaşımla listelenen kelime ve kelime grupları, JubiterLab üzerinde ilgili kodlamalar yapılarak vektör haline getirilmiş ve her biri, bir değişken olarak kaydedilmiştir. Bu işlemler sonrası iki analiz için iki ayrı veri kümesi uygun hale getirilmiştir.

Her iki yaklaşımla elde edilen veri kümelerine bir sonraki bölümde detaylarıyla açıklanan çoklu doğrusal regresyon yöntemi uygulanmıştır.

Analiz

Farklı bir yaklaşımla veri kümesinin hazırlandığı birinci analiz için, içeriklerin okunma sayılarını ifade eden oturum değişkeni (y) bağımlı değişken ve oluşturulan 993 değişken ise bağımsız değişkenler olarak atanmış ve çoklu doğrusal regresyon yöntemi ile Minitab programında analiz edilmiştir. 993 bağımsız değişkenden hangilerinin modele anlamlı bir katkı sunduğunu ortaya çıkarmak için iki aşamalı bir strateji uygulanmıştır.

İki aşamalı strateji değişken sayısının çok fazla olduğu durumlarda kullanılmaktadır. İki aşamalı stratejide öncelikle adımsal regresyon yöntemleri uygulanarak göz ardı edilebilir etkileri olan bağımsız değişkenler çıkarılır ve değişken sayısı büyük oranda azaltılır, daha sonra azaltılmış değişkenler kümesiyle tekrar analiz yapılarak nihai modele ulaşılabilir (Montgomery, Peck ve Vining, 2013, s. 353).

Bu çalışmada iki aşamalı stratejiyi uygulamak için ilk aşamada adımsal (stepwise regresyon), ikinci aşamada ise geriye doğru eleme (backward regresyon) yöntemleri uygulanmıştır.

Adımsal (stepwise) regresyon yönteminde, her adımda başta belirlenen güven aralığına göre p -değeri en küçük değişken modele dahil edilir. Yeni değişkenin modele dahil edilmesi ile birlikte model içerisinde yer alan değişkenlerden p -değeri (belirlenen güven aralığına göre) yeterince büyük olanlar modelden çıkarılır. Uygulama regresyon modeline dahil edilecek veya çıkarılacak değişken kalmayınca kadar sürer (Pektaş, 2013, s. 122).

Geriye doğru eleme (backward regresyon) yöntemi ise modeldeki tüm aday değişkenlerle başlar. Her adımda, belirlenen anlamlılık düzeyine göre en az anlamlı olan değişken çıkarılır ve bu işlem anlamsız değişken kalmayana kadar devam eder (Trzepiecinski, Szpunar ve Kascak, 2021).

$y_j = \beta_0 + \beta_1 x_{1j} + \beta_2 x_{2j} + \dots + \beta_p x_{pj} + \varepsilon_{ji}$ denkleminde çoklu doğrusal regresyon eşitliği gösterilmektedir (Albayrak, 2006, s. 225).

İki aşamalı stratejinin ilk aşamasında, %95 güven aralığı (p -value < 0,05) belirlenmiş ve adimsal regresyon yönteminde denkleme giriş için α (alpha) değeri 0,05, çıkış için 0,10 değeri kullanılmıştır. Bu aşamadaki amaç sadece değişken sayısını azaltmak olduğu için alpha değerleri geniş tutulmuştur. Adimsal regresyon yöntemi ile başlangıçta 993 adet bağımsız değişken varken, analiz sonucu modele anlamlı katkı sunabilecek 131 bağımsız değişken saptanmıştır. Fakat bunları doğrudan kullanmak tutarlı sonuçlar vermemektedir, çünkü doğrusal regresyon analizinde bazı varsayımlar bulunmaktadır.

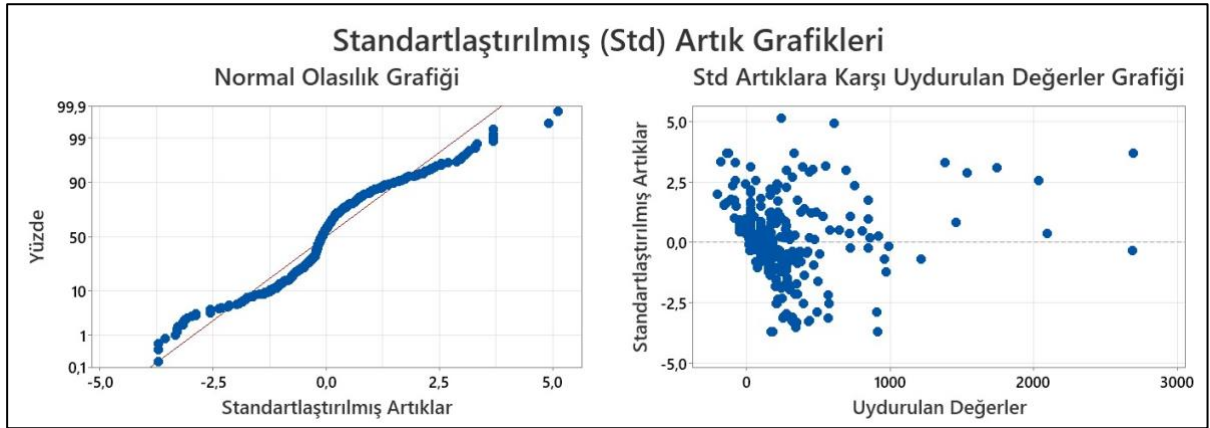
Doğrusal regresyon analizinde varsayımların sağlanması, doğru ve geçerli bir analiz yapılması için oldukça önemlidir. Varsayımları sağlanamayan modeller, yetersiz olup kararsız bir model ortaya çıkarabilecek ciddi sonuçlara sahiptir (Montgomery, Peck ve Vining, 2013, s. 129).

Doğrusal regresyon beş temel varsayıma dayanmaktadır. Varsayımlar şu şekilde özetlenebilir: 1) Hatalar normal dağılır; 2) Hataların varyansları sabittir; 3) Hatalar bağımsızdır ve aralarında otokorelasyon yoktur; 4) Bağımlı değişken ile bağımsız değişkenler arasındaki ilişki doğrusaldır; 5) Bağımsız değişkenler arasında çoklu doğrusal bağlantı problemi yoktur (Albayrak, 2006, s. 49).

Şekil 2’de adimsal regresyon yöntemiyle ortaya çıkan artık dağılımları gösterilmektedir. Normal olasılık grafiğinde bazı standartlaştırılmış artıkların referans doğrusudan kaydığı gözlemlenmektedir, ayrıca std artıklara karşı uydurulan değerler grafiği incelendiğinde, sola çarpık bir dağılım gözlemlenmektedir. Bu durum veri kümesinde bazı problemler olduğuna ve doğrusal regresyon varsayımlarının sağlanamadığına işaret etmektedir.

Şekil 2

Standartlaştırılmış Artık Grafikleri

İlk aşama analizinde, geçerli ve tutarlı olabilecek bir değişken kümesi oluşturabilmek için varsayımların minimal düzeyde de olsa sağlanması amaçlanmıştır, çünkü nihai model ikinci aşamada kurulmuştur. Bu aşamada büyük değişken kümesinden hiç etkisi olmayan değişkenleri çıkartarak daha küçük bir değişken kümesi elde etmek hedeflenmektedir. Bu sebeplerle ilk aşamada daha tutarlı sonuçlar alınabilmesi için bağımlı değişken olan oturum değişkenine Box-Cox dönüşümü yapılmıştır.

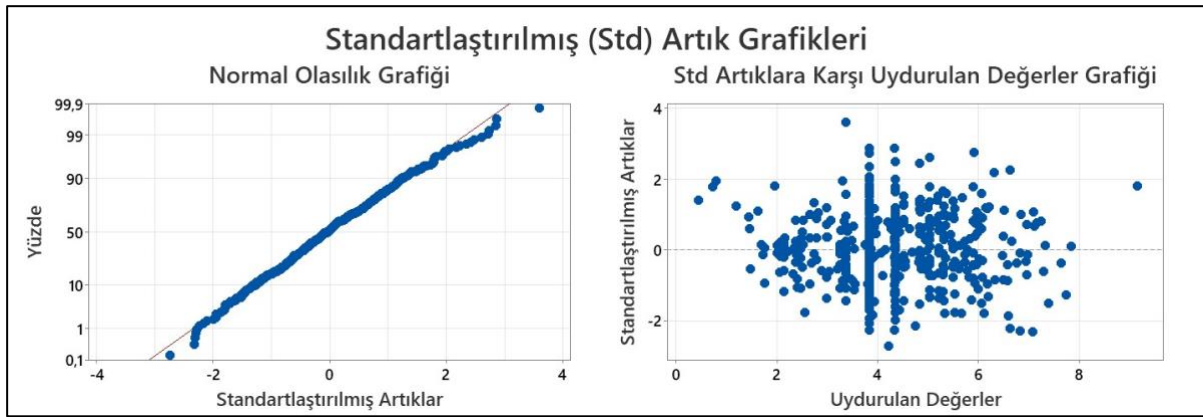
Box-Cox dönüşümü, verideki eş varyanslık ve normalliği geliştirmek için uygulanan bir parametrik dönüşüm tekniğidir. Bu dönüşüm sayesinde sağa veya sola çarpık dağılımlar optimize edilir (Xiong ve diğerleri, 2021).

Box-Cox dönüşümü yapıldıktan sonra %95 güven aralığı (p -value < 0,05) belirlenmiş ve adimsal regresyon yönteminde denkleme giriş için α (alpha) değeri 0,05, çıkış için 0,10 değeri kullanılmıştır. Başlangıçta 993 adet bağımsız değişken varken, analiz sonucu modele anlamlı katkı sunabilecek 72 bağımsız değişken saptanmıştır.

Şekil 3'te analiz sonucu ortaya çıkan artık dağılımları gösterilmektedir. Normal olasılık grafiğinde standartlaştırılmış artıkların referans doğrusunu takip ettiği gözlemlenmektedir. Ayrıca std artıklara karşı uydurulan değerler grafiği incelendiğinde, Şekil 2'dekine göre sola çarpık olan dağılımın Şekil 3'te normalleştiği görülmektedir. Bu nedenlerden dolayı Box-Cox dönüşümünün veri kümesine uygun olduğu söylenebilir. Bu aşamada belirlenen 72 değişken, ikinci aşama analiz için değişken kümesini oluşturmuştur.

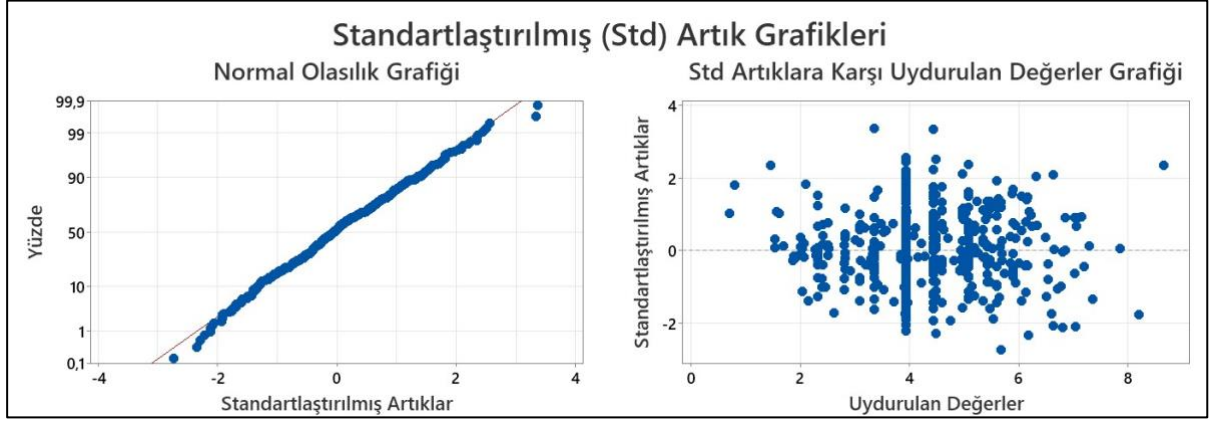
Şekil 3

Standartlaştırılmış Artık Grafikleri

İkinci aşamada nihai modelin oluşturulması için ilk aşamada belirlenen 72 bağımsız değişken kullanılmıştır. Box-Cox dönüşümü yapılmış bir bağımlı değişken, 72 bağımsız değişken ile geriye doğru eleme (backward regresyon) yöntemi uygulanmıştır. Nihai modeli oluşturacak olan bu analiz için alpha değeri, rastsallığı azaltmak ve daha güvenilir bir model yaratabilmek için 0,025'e düşürülmüştür. %97,5 güven aralığıyla (p -value < 0,025) geriye doğru eleme yönteminde denklemden çıkış için α (alpha) değeri olarak 0,025 kullanılmıştır.

Başlangıçta 72 adet bağımsız değişken varken, analiz sonucu modele anlamlı katkı sunabilecek 53 bağımsız değişken saptanmıştır. Şekil 4'teki normal olasılık grafiği incelendiğinde, standartlaştırılmış artıkların referans doğrusunu takip ettiği görülmektedir. Ek olarak sdt artıklara karşı uydurulan değerler grafiği ele alındığında, çarpık bir dağılım gözlemlenmemiştir.

Şekil 4*Standartlaştırılmış Artık Grafikleri*

Nihai modeli oluşturacak olan bu analizin geçerli ve tutarlı olabilmesi için, öncesinde bahsedilen beş temel doğrusal regresyon varsayımının karşılanması gerekmektedir. Bu nedenle tüm doğrusal regresyon varsayımları sınanmıştır. İlk olarak normallik varsayımı test edilmiştir.

Ryan-Joiner (RJ) normallik testi, uygulama verileri ile verilerin normal skorları arasındaki korelasyonu hesaplayarak verilerin normal dağılıp dağılmadığını ölçmektedir. Korelasyon katsayısı bire yakınsa verilerin normal dağıldığı söylenebilir (Nosakhare ve Bright, 2017).

“Hatalar normal dağılır” varsayımının sağlanıp sağlanmadığını kontrol etmek için RJ testi yapılmıştır. Normallik testi için boş ve alternatif hipotez² yaratılmıştır.

- H₀: Hatalar normal dağılım göstermektedir.
- H₁: Hatalar normal dağılım göstermemektedir.

RJ test sonucuna göre p -değeri 0,10 olarak bulunmuştur. Bu değer belirlenen $\alpha = 0.025$ değerinden büyük olduğu için, hataların normal dağılım gösterdiğini belirten H₀ hipotezi reddedilmez. Sonuç olarak, hataların normal dağıldığını ifade eden varsayım sağlanmaktadır.

“Hataların varyansları sabittir” varsayımı için Şekil 4’te yer alan std artıklara karşı uydurulan değerler grafiği incelenmiştir ve “hataların varyansları sabittir” şeklindeki ifadeyi yanlışlayacak bir kanıt bulunamamıştır.

Doğrusal regresyon varsayımlarından bir diğeri olan “hatalar bağımsızdır ve aralarında otokorelasyon yoktur” varsayımını test etmek için Durbin-Watson (DW) istatistiği yöntemi kullanılmıştır.

DW istatistiği, sıfır ile dört arasında bir değer almaktadır. İkiye yakın bir değer otokorelasyon olmadığını gösterirken, sıfıra doğru bir değer pozitif otokorelasyonu; dörde doğru hesaplanan bir değer ise negatif otokorelasyonu göstermektedir (Kanji, 2006, s. 169). DW istatistiğiyle ilgili aşağıdaki gibi bir çıkarımda bulunmak mümkündür.

- $d < d_L$ ise pozitif otokorelasyon vardır,
- $d_L < d < d_U$ ise pozitif otokorelasyonun varlığı hakkında yeterli kanıt yoktur (test sonuçlandırılmamaktadır),

² Doğrusal regresyon varsayımlarının kontrol edilmesi için hipotezler oluşturulmuş ve varsayımlar test edilmiştir.

- $dU < d < 4-dU$ ise otokorelasyon yoktur,
- $4-dU < d < 4-dL$ ise negatif otokorelasyonun varlığı hakkında yeterli kanıt yoktur (test sonuçlandırılmamaktadır),
- $4-dL < d$ ise negatif otokorelasyon vardır (Uysal ve Günay, 2001).

Kullanılan kısaltmalar açıklanacak olunursa; d analiz için hesaplanan DW istatistiğini, dL (d lower) ve dU (d upper) ise DW istatistiğinin alt ve üst kritik tablo değerlerini belirtmektedir. Bu kritik değerler modeldeki gözlem sayısı ve değişken sayısına göre değişim göstermektedir (Albayrak, 2006, s. 234).

Testi gerçekleştirmek için oluşturulan hipotezler:

- H_0 : Hatalar arasında otokorelasyon yoktur.
- H_1 : Hatalar arasında negatif otokorelasyon vardır.

Minitab’da DW istatistiği hesaplanmış ve 2,05 (d) değeri bulunmuştur. Çalışmada $n=500$ ve $k=53$ (n veri kümesindeki gözlem sayısı, k ise modeldeki bağımsız değişken sayısıdır) olduğundan DW tablosunda³ veri kümesindeki değerlere en yakın olan $dL=1,46$ ve $dU=1,89$ değerleri değerlendirmeye alınmıştır. $1,89 < 2,05 < 2,11$ değerleri ile $dU < d < 4-dU$ koşulu sağlandığından dolayı H_0 hipotezinin reddedilemeyeceği söylenebilir. Sonuç olarak hatalar arasında otokorelasyon yoktur ve varsayım sağlanmaktadır.

“Bağımlı değişken ile bağımsız değişkenler arasındaki ilişki doğrusaldır” varsayımı için Şekil 4’te yer alan std artıklara karşı uydurulan değerler grafiği incelenmiştir. Grafik incelendiğinde modelde uyum sorunu gözlemlenmemiştir.

Doğrusal regresyonun son varsayımı olan “bağımsız değişkenler arasında çoklu doğrusal bağlantı problemi yoktur” varsayımı için VIF (Variance Inflation Factors) değerleri incelenmiştir.

Variance Inflation Factors (VIF), farklı model yapıları ile doğrusallığı ölçmek ve analiz etmek için bir değerlendirme aracı olarak kullanılmaktadır. VIF, değişken çiftleri yüksek bir korelasyona sahip olmasa bile, değişkenler arasındaki doğrusallığı değerlendirebilen iyi bir değerlendirme yöntemidir. 10’dan büyük olan VIF değerleri bağımsız değişkenler arasında yüksek korelasyona işaret etmektedir (Wang ve Zou, 2018). Modeldeki VIF değerleri incelendiğinde tümünün bire yakın olduğu gözlemlenmiştir.

Doğrusal regresyon varsayımları dışında veri kümesindeki aykırı ve etkili gözlemler incelenmiştir.

Standartlaştırılmış artıklarda -3 ve 3 arası dışında kalan değerler potansiyel olarak aykırı gözlem olarak değerlendirilebilir (Montgomery, Peck ve Vining, 2013, s. 131). Analiz sonucu elde edilen standartlaştırılmış artıklar incelendiğinde, -3 ve 3 arası dışında kalan 2 adet gözlem tespit edilmiştir ve bu gözlemler aykırı olarak değerlendirilebilir.

Modeldeki etkili gözlemleri tespit etmek için ise h_{ii} , Cook Distance ve DFFITS olmak üzere üç farklı yöntem uygulanmıştır.

³ DW istatistiğinin alt ve üst kritik tablo değerleri için Savin ve White’in (1977) DW tablosu kullanılmıştır.

Kaldıraç noktası (hii), regresyon doğrusu üzerinde yer alan fakat örneklem noktalarının kalan kısmından uzakta olan bir konumdadır. Bu nokta olağan dışı bir değere sahiptir ve modelin belirli özelliklerini kontrol edebilir. Bu nedenle incelenmeleri önemlidir. Kaldıraç noktasına ilişkin sınır değer $2 \cdot p/n$ formülü ile hesaplanmaktadır. p modeldeki sabit katsayı dahil bağımsız değişkenlerin sayısıdır, n ise veri kümesindeki gözlem sayısıdır (Montgomery, Peck ve Vining, 2013, s. 212). Kaldıraç noktasına ait sınır değer $2 \cdot 54/500 = 0,216$ olarak hesaplanmıştır. Veri kümesi için hesaplanan hii değerleri incelendiğinde 0,216 noktasından büyük olan 86 adet potansiyel etkili gözlem tespit edilmiştir.

Cook Distance ve DFFITS etkili gözlem ölçüleri ise regresyon doğrusu üzerinde yer almayan uzak gözlemlerdir. Bu gözlemler model katsayıları üzerinde önemli bir etkiye sahiptir ve modeli kendi yönüne doğru çeker. Bu nedenle etkili gözlemler dikkatle incelenmelidir. Cook Distance etkinlik ölçüsünde $D_i > 1$ koşulunu sağlayan gözlemler etkili olarak değerlendirilebilir (Montgomery, Peck ve Vining, 2013, s. 211, 216). Etkinlik ölçülerinden bir diğeri olan DFFITS'e ait sınır değer, $|DFFITS| > 1$ koşulu ile tespit edilmektedir (Albayrak, 2006). Analiz sonucu hesaplanan Cook (D) değerleri incelendiğinde $D_i > 1$ koşulunu sağlayan herhangi bir gözlem bulunmamıştır. DFFITS tablo değerleri incelendiğinde ise 26 adet gözlem DFFITS sınır değerinden büyüktür ve potansiyel etkili gözlem olarak değerlendirilebilir.

Analiz sonucu ortaya çıkan potansiyel etkili gözlem olarak etiketlenen gözlemler içerisinde, üç etkinlik ölçüsünün (hii, Cook ve DFFITS) herhangi ikisinde eşik değerleri geçen gözlemler etkili gözlem olarak değerlendirilir (Batmaz, 2021).

Yapılan iyileştirme çalışmaları ve testler sonucunda tüm doğrusal regresyon varsayımları sağlanmıştır. Veri kümesinde 2 adet aykırı gözlem bulunmakla birlikte; hii, Cook ve DFFITS değerlerinden herhangi ikisinde eşik değerleri geçen 26 adet etkili gözlem bulunmaktadır. Etkili ve aykırı gözlemlerin model sonuçlarına etki edebileceği düşünüldüğünden, istatistiksel olarak tutarlı bir sonuç elde edebilmek için, etkili gözlemler (26 adet) ve aykırı gözlemler (2 adet) veri seti dışına alınmıştır. Kalan 472 gözlem ile geriye doğru eleme yöntemi tekrar uygulanmıştır. %97,5 güven aralığıyla (p -value $< 0,025$) denklemden çıkış için α (alpha) değeri olarak 0,025 kullanılmıştır ve varsayım testleri tekrarlanmıştır. Sonuç olarak, 472 gözlem ile yapılan bu son analizde önerilen model için tüm doğrusal regresyon varsayımları sağlanmıştır. Ayrıca modelde aykırı değer bulunmamaktadır ve üç etkinlik ölçüsünün herhangi ikisinde eşik değerleri geçen gözlem saptanmamıştır. Analiz sonucunda %97,5 güven aralığı (p -value $< 0,025$) ile modele anlamlı katkı sunan 39 bağımsız değişken saptanmıştır. Yapılan analizde elde edilen model için tüm varsayımlar sağlandığından ve veri kümesinde aykırı ya da etkili gözlem olmadığından, oluşturulan model kullanıma uygun bulunmuştur. Bulgular kısmında birinci analizin model detaylarına yer verilmiştir.

Standart MM teknikleriyle veri kümesinin hazırlandığı ikinci analiz için, içeriklerin okunma sayılarını ifade eden oturum değişkeni (y) bağımlı değişken ve oluşturulan 844 değişken ise bağımsız değişkenler olarak atanmış ve çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmak üzere Minitab programında analiz edilmiştir. İkinci analizde, birinci analizde yapılan işlemlerin aynısı uygulanmıştır. Tekrar olmaması açısından ikinci analiz özet olarak verilmiştir.

İkinci analizde doğrusal regresyon yönteminin ilk aşaması için %95 güven aralığı (p -value $< 0,05$) belirlenmiş ve ilk analizdeki gibi adımsal regresyon (stepwise regresyon) yönteminde denkleme giriş için α (alpha) değeri 0,05, çıkış için 0,10 değeri kullanılmıştır. Elde

edilen sonuçlar değerlendirilerek bağımlı değişkene Box-Cox dönüşümü uygulanmış ve model tekrar çalıştırılarak başlangıçtaki 844 değişkenden istatistiksel olarak anlamlı bulunan 51 değişken belirlenmiştir. İkinci aşamada, belirlenen 51 değişken geriye doğru eleme (backward regresyon) yöntemiyle ve %97,5 güven aralığıyla (p -value < 0,025), denklemden çıkış değeri olan 0,025 kullanılarak uygulanmıştır.

Sonuçlar incelendiğinde 2 adet aykırı ve 24 adet etkili gözlem tespit edilmiştir. Bu gözlemler veri kümesi dışında bırakılarak analiz 474 gözlemle tekrarlanmış ve model için istatistiksel olarak anlamlı olan 30 değişken saptanmıştır. Elde edilen model için varsayım testleri yapılmış ve tüm varsayımlar sağlanmıştır. Ayrıca modelde aykırı ve etkili gözlem bulunmamaktadır. Yapılan analizde elde edilen model için tüm varsayımlar sağlandığından ve veri kümesinde aykırı ya da etkili gözlem olmadığından, oluşturulan model kullanıma uygun bulunmuştur. Bulgular bölümünde standart MM teknikleriyle uygulanan ikinci analizin model detaylarına yer verilmiştir.

Bulgular

Tablo 4'te farklı bir yaklaşımla ele alınan birinci analizin modeline yer verilmiştir. Bu tabloda 39 değişkene ait katsayılar, p -değerleri ve VIF değerleri gösterilmektedir. Birinci modelin R^2 değeri %62,68, R_{adj}^2 (düzeltilmiş R^2) değeri ise %59,31 olarak hesaplanmıştır. Araştırma sonuçlarında R_{adj}^2 (düzeltilmiş R^2) değeri esas alınmıştır.

Tablo 4

Birinci analizin model özeti

Değişkenler	Katsayılar	p -değeri	VIF	Değişkenler	Katsayılar	p -değeri	VIF
Constant (sabit)	3,9098	0,000		inu	1,049	0,000	1,11
altcoin	0,664	0,000	1,25	işin	-1,838	0,005	1,01
altcoine	1,020	0,001	1,06	kripto para piyasalarında	-1,592	0,016	1,01
altcoini	1,232	0,001	1,03	kıdemli	2,083	0,002	1,01
açıklama bu	-1,592	0,001	1,03	matic	-1,381	0,012	1,04
balinaların	1,943	0,000	1,16	merkezi	-1,728	0,016	1,18
bu	0,501	0,000	1,27	milyon dolar	-1,492	0,007	1,05
bu seviyelere	2,395	0,000	1,06	milyon dolarlık	1,156	0,001	1,09
ceosu	1,643	0,013	1,02	nasıl alınır	-1,897	0,004	1,01
dahil	-1,993	0,000	1,02	ne	0,592	0,002	1,26
dakika	1,213	0,000	1,07	nft	-1,680	0,000	1,07
devam	-0,876	0,002	1,06	piyasada son	-1,738	0,002	1,10
diğerleri	-1,269	0,001	1,06	ralli	1,056	0,001	1,04
dolarlık btc	-1,915	0,001	1,05	söylentileri	1,542	0,020	1,01
durum	-0,647	0,000	1,32	sıcak	1,434	0,000	1,02
durum ne	-1,443	0,003	1,39	terra	1,717	0,000	1,18
duyuru	1,196	0,018	1,18	ve fiyat	-1,693	0,019	1,20
ekibinden	-1,905	0,006	1,11	yüzde	1,484	0,000	1,15
elon	1,938	0,000	1,06	yıl	2,525	0,000	1,01
ile	-1,204	0,000	1,11	özel	-2,710	0,000	1,02

Birinci analiz sonucu ortaya çıkartılan 39 kelime ve kelime grubundan, 20 tanesinin okunma oranı üzerinde olumu etkiye sahip olduğu, 19 tanesinin ise olumsuz etkiye sahip olduğu belirlenmiştir. Modelde pozitif en büyük katsayıya sahip ilk üç değişken sırasıyla; “yıl”, “bu seviyelere” ve “kıdemli” değişkenleridir. Negatif olarak en büyük katsayıya sahip üç değişken ise şunlardır; “özel”, “dahil” ve “dolarlık btc”. Bu analizde R^2_{adj} %59,31 olarak hesaplanmıştır, başka bir ifadeyle, oturum sayısındaki değişkenliğin %59,31’i modeldeki 39 bağımsız değişken tarafından açıklanabilmektedir.

Tablo 5’te ise standart MM teknikleriyle ele alınan ikinci analizde elde edilen modele yer verilmiştir. Bu tabloda 30 değişkene ait katsayılar, p -değerleri ve VIF değerleri gösterilmektedir. İkinci modelin R^2 değeri %52,49, R^2_{adj} (düzeltilmiş R^2) değeri ise %49,27 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 5*İkinci analizin model özeti*

Değişkenler	Katsayılar	p -değeri	VIF	Değişkenler	Katsayılar	p -değeri	VIF
Constant (sabit)	3,8735	0,000		ralli	0,788	0,020	1,06
airdrop	-1,047	0,020	1,13	rekor	-1,485	0,009	1,21
altcoin	0,944	0,000	1,20	satış	2,017	0,000	1,19
al	-1,157	0,015	1,06	sebepe	1,799	0,005	1,16
avalanche avax	1,181	0,007	1,07	son durum	-1,350	0,000	1,19
balina	0,917	0,004	1,03	sıcak	1,517	0,000	1,02
bekle	1,147	0,002	1,02	taban	-0,900	0,025	1,04
coinbase	1,402	0,003	1,07	tarih	1,022	0,001	1,04
dakika	0,823	0,001	1,07	terra ekip	2,411	0,002	1,13
devam	-0,851	0,004	1,02	ust	1,384	0,000	1,04
durum mana	1,289	0,022	1,18	uç	2,399	0,000	1,04
düş	1,734	0,001	1,02	vitalik	3,083	0,000	1,00
elon	1,586	0,000	1,01	yıl	1,786	0,000	1,07
inu	1,020	0,001	1,06	çek	-1,441	0,008	1,11
luna	1,465	0,002	1,02	özel	-2,173	0,003	1,00
nft	-1,413	0,000	1,16				

İkinci analiz sonucu ortaya çıkan 30 kelime ve kelime grubundan, 21 tanesinin okunma oranı üzerinde olumu etkiye sahip olduğu, 9 tanesinin ise olumsuz etkiye sahip olduğu belirlenmiştir. Modelde pozitif en büyük katsayıya sahip ilk üç değişken sırasıyla; “vitalik”, “terra ekip” ve “uç” değişkenleridir. Negatif olarak en büyük katsayıya sahip üç değişken ise şunlardır; “özel”, “rekor” ve “çek”. Bu analizde hesaplanan R^2_{adj} %49,27 değeri ile oturum sayısındaki değişkenliğin %49,27’si modeldeki 30 bağımsız değişken tarafından açıklanabilmektedir. Her iki modelin karşılaştırması Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6*Model karşılaştırma tablosu*

Modeller	R^2_{adj} (düzeltilmiş R^2)	Değişken Sayısı	Güven Aralığı
Birinci Model (farklı yaklaşım)	%59,31	39	%97,5
İkinci Model (standart MM yaklaşımı)	%49,27	30	%97,5

Birinci modelin R_{adj}^2 değerinin, ikinci modele göre yaklaşık %10 daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca birinci modelde istatistiksel olarak anlamlı değişken sayısı 39 iken, ikinci modelde bu sayı 30'dur.

Sonuç ve Yorum

Birinci ve ikinci analiz sonucu elde edilen %59,31 ve %49,27'lik R_{adj}^2 değerleri oldukça değerli çıktılar içerisinde barındırmaktadır. Değişkenlerin metinlerden yaratılarak veri kümesinin oluşturulmasını içeren bu tür bir çalışma için çok yüksek R_{adj}^2 değerleri beklemek doğru bir değerlendirme olmayacaktır. Çünkü Facebook gibi sosyal medya mecraları, dışarıya kapalı olan kendi geliştirdikleri algoritmalarla, bazı içerikleri öne çıkartırken bazılarını ise geri plana atmaktadır. Bunu yaparken o anın gündemi, içerikte geçen anahtar kelimeler, içeriğin konusu, takipçi sayıları ve kullanıcı etkileşimleri gibi çok sayıda parametreyi kullanmaktadır. Diğer bir ifadeyle, hangi içeriklerin öne çıkarılacağını veya kullanıcılara daha fazla gösterileceğini algoritmalar belirlemektedir. Bu algoritmalarda yer alan parametrelerin tamamı içerik üreticiler tarafından bilinmediği ve hesaplanmadığı için, bu çalışmanın açıklayamadığı birinci analiz için %40,69 ve ikinci analiz için %50,73'lük geriye kalan kısmın, bunun gibi bilinmeyen parametrelerden kaynaklandığı şeklinde bir değerlendirme yapılmıştır.

Yapılan iki farklı analizin R_{adj}^2 sonuçları karşılaştırıldığında, bu çalışmanın ele aldığı probleme özel uygulanan farklı yaklaşımın (~%59), standart MM tekniklerine (~%49) göre yaklaşık %10 daha iyi performans ürettiği görülmektedir. Bunun nedenleri ortaya çıkan sonuçlar göz önüne alınarak açıklanmaya çalışılmıştır. Açıklamaya geçilmeden önce, yapılan iki analizin ayrıştığı noktaları tekrar vurgulamakta fayda görülmektedir. Birinci ve ikinci analiz, çalışmanın yöntem kısmında açıklandığı gibi iki farklı yaklaşımı ele almaktadır. Birinci analiz için veri kümesi, kelime köklerine indirgenmeden (stemming) ve tek başına anlam ifade etmeyen kelimeler (stop-word) çıkarılmadan hazırlanmıştır. İkinci analiz için ise kelimeler köklerine indirgenmiş ve tek başına anlam ifade etmeyen kelimeler çıkarılarak veri kümesi hazırlanmıştır.

Elde edilen sonuçlarda birinci veri kümesi içerisinde yer alıp ikincide yer almayan "bu" kelimesi incelenmiştir. "Bu" kelimesinin; "açıklama bu", "bu" ve "bu seviyelere" şeklinde üç farklı değişken olarak birinci modelde yer aldığı görülmektedir. Tablo 7'de, içerisinde "bu" kelimesi geçen değişkenler ve katsayıları verilmektedir.

Tablo 7

İçerisinde "bu" geçen değişkenler listesi

Değişkenler	Katsayılar	p-değeri
açıklama bu	-1,592	0,001
bu	0,501	0,000
bu seviyelere	2,395	0,000

Tablo 7'deki "bu" ifadesi içeren değişkenlere ait katsayılar ele alındığında, "bu" kelimesinin, "açıklama" kelimesiyle beraber "açıklama bu" şeklinde kullanımının, okunma sayısını olumsuz etkilediği gözlemlenmiştir. Öte yandan "bu" kelimesinin, kendinden sonra gelen "seviyelere" kelimesiyle beraber kullanıldığında ise oturum sayısını dramatik bir şekilde arttırdığı

görülmektedir. Bunların yanı sıra “bu seviyelere” kelime grubunun, başlıklarda sadece “bu” kelimesinin kullanılmasına kıyasla, beş kata yakın bir oranda, okunma değişkeni üzerinde olumlu etkisinin olduğu görülmektedir. Eğer birinci analiz için metin işleme ve değişken yaratma aşamalarında, “bu” kelimesi tek başına anlam ifade etmeyen bir kelime olarak etiketlenip veri kümesi dışına alınsaydı, 39 değişken içerisinde en yüksek ikinci olumlu etkiye sahip olarak keşfedilen “bu seviyelere” kelime grubu belirlenemeyecekti. Araştırmaya daha fazla açıklama getirmek ve analiz sonucu ortaya çıkan teorik bilgi ile pratikteki uygulamanın tutarlı bir şekilde örtüşüp örtüşmediğini ortaya koyabilmek için, örnek olarak ifade edilen “bu seviyelere” değişkenine ait ek araştırmalar yapılmıştır. Bu bağlamda, ilgili değişkenin neden okunma sayısını yüksek oranda olumlu etkilediğine dair izahat yapılmaya çalışılmıştır. Öncelikle veri kümesi içerisinde yer alan “bu seviyelere” kelime grubunun kullanıldığı başlıklar incelenmiştir. Bu kapsamda iki başlık değerlendirilmiştir: “tarihi fraktal sinyal veriyor shiba inu shib bu seviyelere ulaşabilir” ve “bitcoin btc ve avax bu seviyelere düşebilir detaylı analiz”. Bu iki başlığın, ilgili haberlerde bahsedilen kripto paraların değerleri hakkında öngörüler içeren analizler olduğu dikkat çekmektedir. Hali hazırda “bu seviyelere” kelime grubunun, kendi başına üstü kapalı olarak bir değer belirten ifade olduğu görülmektedir. Ayrıca “bu seviyelere” kelime grubunun başlık içerisindeki konumuna bakıldığında, kilit noktada yer aldığı gözlemlenmektedir. Çünkü “bu seviyelere” kelime grubu, bu iki haberde bahsedilen kripto paraların hangi seviyeye ulaşacağı (yüksüleceği) ve düşeceği hakkında (bu kelimelerin hemen öncesinde kullanılarak) gizli bir bilgi barındırmaktadır. Buradan kelime ve kelime gruplarının başlıklarda hangi konumda kullanılacağı, başka bir ifadeyle kelimelerin sırasının dahi önemli olabileceği görülmektedir. Bu konu, bu alanda yapılacak sonraki çalışmalarda ele alınabilir. İki başlığa geri dönülecek olunursa, başlıklarda “bu seviyelere” kelime grubuyla verilen üstü örtülü bilginin, okuyucuda merak uyandırdığı değerlendirilmektedir. Okuyucu, başlıkta üstü kapalı olarak verilen bu bilgiye, ancak içeriğin tamamını okuyarak ulaşabilir. Böylece kullanıcı eğer haberde bahsedilen ilgili konuyla ilgileniyorsa, bu başlığa tıklayıp okumak isteyecektir. Bu çerçevede değerlendirildiğinde, “bu seviyelere” kelime grubunun kullanıcılarda merak uyandıran bir etkiye sahip olduğu ve bu nedenle oturma sayılarını olumlu olarak önemli derecede etkilediği düşünülmektedir.

Tablo 4’te görülebileceği gibi birinci modelin “bu”, “açıklama bu” ve “bu seviyelere” kelime ve kelime gruplarına ek olarak, “durum ne”, “ile”, “ne”, “ve fiyat” olmak üzere tek başına anlam ifade etmeyen (stop-word) kelimeler içerdiği görülmektedir. İkinci analiz için standart MM teknikleriyle hazırlanan veri kümesinde ise bu değişkenlerin hiçbirisi bulunmamaktadır. Bu değişkenlerin istatistiksel olarak anlamlı olması, birinci modelin ikinci modele göre daha yüksek performansa sahip olmasına katkı sağlamaktadır.

Diğer taraftan, birinci analizde kelimelerin köklerine inilmeden veri kümesi hazırlanmıştı. Aynı örnek bu konu da açıklanabilmektedir. “Bu seviyelere” kelime grubunda eğer kelime köküne indirgeme işlemi yapılsaydı, değişken sadece “seviye” olarak ele alınabilirdi. Fakat bir önceki paragrafta açıklanmaya çalışılan, “bu seviyelere” kelime grubunun başlık içerisindeki kilit rolü ortaya çıkarılamayacaktı. Ayrıca standart MM teknikleriyle ele alınan ikinci modelde, Tablo 5’te görülebileceği gibi “uç”, “al”, “bekle”, “çek” ve “düş” kelime kökleri istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Fakat elde edilen bu bilgi, kelimelerin başlıklarda tam olarak nasıl kullanılması gerektiği hakkında bilgi vermemektedir. Oysaki farklı yaklaşımın önerildiği birinci analizde, kelimelerin hangi kullanımlarının etkili olduğu açıkça görülebilmektedir. Başlıklarda kullanılan her

bir kelimenin nasıl kullanıldığı ve bu kelimelerin konumunun dahi önemli olduğu bir problemde, yalnızca köklerden oluşan bir dizi kelime hiçbir anlam ifade etmemektedir. Çünkü kelime köklerini yan yana ekleyerek bir başlık oluşturulamaz ve elde edilen sonuçlar pratikte kullanılamazdı. Başka bir deyişle, bu araştırmanın aradığı cevaplara ulaşamayacaktı. Daha açık ifade etmek gerekirse, yalnızca köklerden oluşan bir dizi kelime grubu içerisinden yeni başlıklar yaratmak mümkün değildir. İçeriği doğru tanımlayan tam bir başlık yaratmak için, Türkçe dil bilgisine uygun çekim ekleri, yapım ekleri, bağlaçlar ve edatlar gibi bütün bir kullanıma ihtiyaç duyulmaktadır. Özetle, ikinci modelin değişkenlerinden biri olan “uç” kelime köküyle “uçtu”, “uçacak”, “uçuyor” veya “uçabilir” gibi çok sayıda farklı kelime üretilebilir. Bunlardan hangisinin kullanımının başlıkların okunmasında etkili olabileceği ikinci model ile bilinmemektedir.

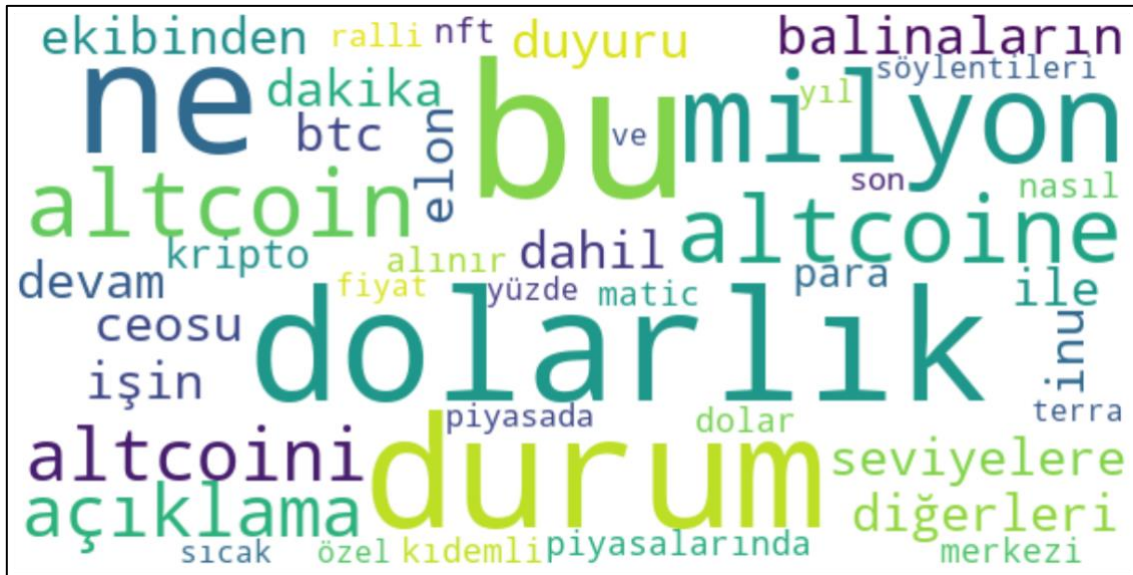
Tüm bu bilgiler ışığında, teoride ortaya çıkarılan bilginin, pratikte tutarlı bir şekilde örtüştüğü gözlemlenmektedir. Bu tutarlılık durumu ve her iki analiz için hesaplanan R_{adj}^2 değerleri, bu çalışma için ele alınan problem özelinde uygulanan farklı yaklaşımın, standart MM tekniklerine göre daha yüksek bir performans sağlayarak geçerli bir yaklaşım olduğunu göstermektedir.

Yapılan araştırmalarda ve literatürde, bu çalışmanın konu edindiği problemi, yaklaşım olarak bu şekilde ele alan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Çalışma bu yönüyle özgün bir nitelik taşımaktadır. Benzer MM problemlerinde bu araştırmada uygulanan yaklaşımın kullanılabilirliği gösterilmiştir.

Bununla birlikte, araştırma sonuçlarının uygulamada kullanımı hakkında bazı öneriler verilebilir. Bu çalışmada gerçekleştirilen iki farklı analiz içerisinden performansı daha yüksek olan farklı yaklaşımın uygulandığı birinci modelde yer alan kelime ve kelime grupları Şekil 5’te kelime bulutu olarak görselleştirilmiştir.

Şekil 5

Kelime bulutu

Belirlenen kelime ve kelime grupları, ilgili organizasyondaki konu uzmanları tarafından incelenerek değerlendirilebilir. Böylece yeni oluşturulacak içeriklere ışık tutulabilir. Ortaya çıkarılan sonuçlarla, platformun Facebook takipçileri için özel çalışmalar yapılabilir. Ayrıca organizasyon, bu çalışmaya benzer analizleri Twitter veya Telegram gibi farklı sosyal medya

mecraları için de gerçekleştirebilir. Böylece farklı sosyal medya mecraları için farklı içerik stratejiler uygulanarak, mecraya özel içerikler üretilip verimlilik arttırabilir. Ayrıca içeriklerin okunma oranlarına göre bu mecralardaki takipçi kitlesi profillenerek, kitlelere özel içerikler yayınlanabilir. Genel olarak bakıldığında, analiz sonucu elde edilen bilgilerin, organizasyon içerisindeki uzmanlar tarafından değerlendirilerek BY ve MM kavramlarının da amacına uygun olarak, şirkete katma değer yaratacak uygulamalara dönüştürülebileceği görülmektedir. Elbette bu çalışma üç aylık dönemde yayınlanan içerikleri kapsama aldığı için, belirlenen kelime ve kelime grupları, gündemin değişimine göre belirli bir süre sonra geçerliliğini yitirebilir. Fakat belirli dönemlerde bu çalışmada sunulan yöntem ve yaklaşım tekrarlanarak güncel gündeme uygun belirlenecek yeni kelime ve kelime gruplarıyla veri bilimine dayalı sürdürülebilir bir büyüme yakalanabilir.

Sonuç olarak, bu çalışmada organizasyon içerisinde oluşan ham verinin BY alanı içerisinde yer alan MM süreçleriyle işlenerek değerli bilgiye dönüştürülmesi üzerine farklı bir yaklaşım uygulanmıştır. Bu çerçevede iki farklı analiz yapılmış ve sonuçlar karşılaştırılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre çalışmanın ele aldığı problem özelinde uygulanan farklı yaklaşımın performansının, standart MM tekniklerine göre daha başarılı olduğu tespit edilmiştir.

İzin ve Katkı Bildirimleri

Etik Kurul İzni

Yazarlar makalede etik kurul iznine ihtiyaç duyulmadığını beyan etmiştir.

Yazarlık Katkısı

Levent Kurt: Fikir/Kavram, Kavramsal arka plan, Metodoloji, Veri toplama, Veri analizi, Veri görselleştirme, Yazım.

Oya Gürdal: Fikir/Kavram, Kavramsal arka plan, Değerlendirme ve inceleme.

İnci Batmaz: Metodoloji, Veri analizi, Değerlendirme ve inceleme.

Kaynakça

- Aggarwal, C.C. ve Zhai, C. (2012). *Mining Text Data*. Springer. https://doi.org/10.1007/978-1-4614-3223-4_1
- Albayrak, A.S. (2006). *Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*. Ankara: Asil Yayın.
- Altınok, G., Karagöz, P., and Batmaz, İ. (2021). Learning to Rank by Using Multivariate Adaptive Regression Splines and Conic Multivariate Adaptive Regression Splines. *Computational Intelligence*, 37, 371-408. doi: 10.1111/coin.12413.
- Batmaz, İ. (2021). *Doğrusal Regresyon*. İnci Batmaz'a ait ders notları. Orta Doğu Teknik Üniversitesi İstatistik Bölümü, Ankara.
- Batmaz, İ., Danişoğlu, S., Kartal-Koç, E., and C. Yazıcı. (2017). A Data Mining Application to Deposit Pricing: Main Determinants and Prediction Models. *Applied Soft Computing (for Business Analytics)*, 60, 808-819. <https://doi.org/10.1016/j.asoc.2017.07.047>
- Batmaz, İ., Karagöz, P. and G. Serdar. (2017). A Comparative Study on Learning to Rank with Computational Methods. *2017 IEEE International Conference on Big Data (IEEE Big Data 2017)*. Boston, USA. DOI: 10.1109/BigData.2017.8258135

- Berson, A., Smith, S.J. ve Thearling, K. (1999). *Building Data Mining Applications for CRM*. New York: McGraw-Hill.
- Bifet, A. (2013). Mining Big Data in Real Time. *Informatica*, 37(1), 15-20.
- Choi, S., Shin, H. ve Kang, S-S. (2021). Predicting Audience-Rated News Quality: Using Survey, Text Mining, and Neural Network Methods. *Digital Journalism*, 9(1), 84-105. <https://doi.org/10.1080/21670811.2020.1842777>
- Çakmak, T. ve Eroğlu, Ş. (2020). Sosyal Medyada Kullanıcı Etkileşimi ve İçerik Kategorizasyonu: Ankara'daki Halk Kütüphanelerinin Facebook Gönderilerinin Analizi. *Türk Kütüphaneciliği*, 34(2), 160-186. <https://doi.org/10.24146/tk.706882>
- Dawei, J. (2011). The Application of Data Mining in Knowledge Management. 2011 International Conference on Management of e-Commerce and e-Government, *IEEE Computer Society*, 7-9. <https://doi.org/10.1109/ICMeCG.2011.58>
- Doğan, K. ve Arslantekin, S. (2016). Büyük Veri: Önemi, Yapısı ve Günümüzdeki Durum. *DTCF Dergisi*, 56(1), 15-36. doi: 10.1501/Dtcfder_0000001461
- Englmeier, K. (2021). The Role of Text Mining in Mitigating the Threats from Fake News and Misinformation in Times of Corona. *Procedia Computer Science*, 181, 149-156. <https://doi.org/10.1016/j.procs.2021.01.115>
- Fayyad, U., Piatetsky-Shapiro, G. & Smyth, P. (1996). From Data Mining to Knowledge Discovery in Databases. *AI Magazine*, 17(3), 37-54. <https://doi.org/10.1609/aimag.v17i3.1230>
- Jo, T. (2019). *Text Mining: Concepts, Implementation, and Big Data Challenge*. Springer International Publishing. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-91815-0>
- Kanji, G. K. (2006). *100 Statistical Tests*. California: SAGE.
- Karasar, N. (2022). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar İlkeler Teknikler*. Ankara: Nobel.
- Larose, D.T. ve Larose, C.D. (2014). *Discovering Knowledge in Data: An Introduction to Data Mining*. (2. Edition). Hoboken, New Jersey: John Wiley & Sons Inc.
- Lyu, F. ve Choi, J. (2020). The Forecasting Sales Volume and Satisfaction of Organic Products through Text Mining on Web Customer Reviews. *Sustainability*, 12, 4383. <https://doi.org/10.3390/su12114383>
- Montgomery, D. C., Peck, E. A. ve Vining, G. G. (2013). *Doğrusal Regresyon Analizine Giriş* (5. Baskı). (M.A. Erar, Çev.) Nobel (2012).
- Natarajan, M. (2005). Role of Text Mining in Information Extraction and Information Management. *DESIDOC Bulletin of Information Technology*, 25(4), 31-38. <http://dx.doi.org/10.14429/dbit.25.4.3663>
- Nosakhare, U.H. ve Bright, A.F. (2017). Evaluation of Techniques for Univariate Normality Test Using Monte Carlo Simulation. *American Journal of Theoretical and Applied Statistics*, 6(5-1), 51-61. DOI: 10.11648/j.ajtas.s.2017060501.18
- Özdemirci, F. (2018). Sağlık Bilgi Sistemleri Yönetimi ve Toplumsal Bellek/Gelecek Açısından Değerlendirilmesi. *Bilgi Yönetimi Dergisi*, 1(2), 149-155. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/by/issue/40526/500294>
- Pektaş, A. O. (2013). *SPSS İle Veri Madenciliği*. İstanbul: Dikeyksen.
- Savin, N. E. ve White, K. J. (1977). The Durbin-Watson Test for Serial Correlation with Extreme Sample Sizes or Many Regressors. *Econometrica*, 45(8), 1989-1996. <https://doi.org/10.2307/1914122>
- Schonlau, M., Guenther, N. ve Sucholutsky, I. (2017). Text Mining with N-Gram Variables. *The Stata Journal*, 17(4), 866-881.

- Silwattananusarn, T. ve Tuamsuk, K. (2012). Data Mining and Its Applications for Knowledge Management : A Literature Review from 2007 to 2012. *International Journal of Data Mining & Knowledge Management Process (IJDKP)*, 2 (5), 13-24. doi: 10.5121/ijdkp.2012.2502 13
- Tan, Z., He, C., Fang, Y., Ge, B. ve Xiao, W. (2018). Title-Based Extraction of News Contents for Text Mining. *IEEE Access*, 6, 64085-64095. DOI: 10.1109/ACCESS.2018.2877592
- Trzpiecinski, T., Szpunar, M. ve Kascak, L. (2021) Modeling of Friction Phenomena of Ti-6Al-4V Sheets Based on Backward Elimination Regression and Multi-Layer Artificial Neural Networks. *Materials*, 14, 2570. <https://doi.org/10.3390/ma14102570>
- Tseng, W- T. (2020). Mining Text in Online News Reports of COVID-19 Virus: Key Phrase Extractions and Graphic Modeling. *English Teaching & Learning*, 44, 439-449. <https://doi.org/10.1007/s42321-020-00070-2>
- Uysal, M. ve Günay, S. (2001). Durbin-Watson Ölçütüne Göre Kararsızlık Bölgesinde Bulunan Negatif Otokorelasyon İçin Bazı Testler. *Anadolu Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 2(2), 277-284. <https://earsiv.anadolu.edu.tr/xmlui/handle/11421/802>
- Wang, H. ve Wang, S. (2008). A Knowledge Management Approach to Data Mining Process for Business Intelligence. *Industrial Management & Data Systems*, 108(5), 622-634. <https://doi.org/10.1108/02635570810876750>
- Wang, Z.H. ve Zou, Z.J. (2018). Quantifying Multicollinearity in Ship Manoeuvring Modeling by Variance Inflation Factor. *In Proceedings of the ASME 2018 37th International Conference on Ocean, Offshore and Arctic Engineering*. <https://doi.org/10.1115/OMAE2018-77121>
- Xiong, S., Lu, S., Shang, F., Li, X., Yan, J. ve Cen, K. (2021). Online Predicting PCDD/F Emission By Formation Pathway Identification Clustering and Box-Cox Transformation. *Chemosphere*, 274. <https://doi.org/10.1016/j.chemosphere.2021.129780>

Halkevlerinde Kitap ve Kütüphane Kıyımı: 1951

Destroying Books and Libraries in The People's Houses:1951

Hasan Keseroğlu*

Öz

Amaç: Türkiye Cumhuriyeti kültür politikası 1932-1950 yılları arasında ağırlıklı Halkevleri kanalıyla yürütülmüştür. Bu çalışma, 11 Ağustos 1951 tarihli Resmî Gazetede yayımlanan Halkevlerinin kapatılmasına ilişkin yasayla yaşanan kitap ve kütüphane kıyımını ele almayı amaçlamaktadır.

Yöntem: Çalışmada betimleme yöntemi kullanıldı. Çalışmanın hipotezi, bir sivil toplum kuruluşu olan Halkevlerinin kapatılması 1000 kadar kütüphanenin ortadan kaldırılması ve yüzbinlerce kitabın da kıyımına neden olmuştur biçiminde belirlenmiştir.

Bulgular: 19 Şubat 1932 tarihinde Atatürk ilke ve devrimlerini yurt genelinde yayılıp tanınması ve devletin kültür politikasının yaşatılması amacıyla kurulan Halkevlerindeki kitap sayısı 750.000'i aşmış, Halkevleri, Halk Odaları ve Halk Okuma Odalarındaki kütüphane sayısı bini bulmuştur.

Sonuç: Halkevi kütüphaneleri 19 yıl boyunca gerçek anlamda bir halk kütüphanesi işlevi görmüş, özellikle de amaçlarını yerel çevre içinde yerine getirmiştir. Çok partili döneme geçişle Halkevlerinin kapatılması ötesinde bu kültür kuruluşları içindeki kitapların pek çoğu yağmalanıp, kıyıma uğramış, kütüphaneler kapatılmıştır.

Özgünlük: Çalışmada, dokuz şube ile hizmet veren Halkevlerinin yalnız Kütüphane ve Yayın Şubesi yerel etkinlikleri ve kütüphane hizmetleri ele alınmakta; Türk kütüphaneciliği adına ağır olan bu durum, ilk kez irdelenmektedir.

Anahtar Sözcükler: Halkevi kütüphanesi; halk kütüphanesi; kitap kıyımı; kütüphane kapatma; kütüphane ve yayın şubesi; yerel hizmetler; cezaevi kütüphanesi.

Abstract

Purpose: The cultural policy of the Republic of Turkey was carried out between the years 1932-1950 by means of the People's Houses. This study aims to discuss the destruction of books and libraries with the law on the closure of People's House which was mentioned in the Official Gazette dated 11 August 1951.

Method: The descriptive method was used in the study. The hypothesis of the study is that the closure of People's House, which is a non-governmental organization, caused the destruction of about 1000 libraries and the slaughter of hundreds of thousands of books.

* Kastamonu Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü.

E- posta: keseroglu@kastamonu.edu.tr

Kastamonu University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Information and Records Management.

E-mail: keseroglu@kastamonu.edu.tr

Findings: *The number of books in the People's House, which were established on February 19, 1932 in order to promote and disseminate Atatürk's principles and revolutions throughout the country and to keep the state's cultural policy alive, exceeded 750 000, and the number of libraries in the People's House, People's Rooms and People's Reading Rooms reached to one thousand.*

Implications: *People's House libraries functioned very properly as public libraries for 19 years, especially fulfilling their purpose within the local environment. Beyond the closure of People's House with the transition to the multi-party period, most of the books in these cultural institutions were looted, destroyed, and libraries were closed.*

Originality: *In the study, only the local activities and library services of the Library and Publication Branch of the People's House, which serve with nine branches; This disgraceful situation on behalf of Turkish librarianship is examined for the first time.*

Keywords: *People's House library; public library; book destroying; library closure; library and publication branch; local services; prison libraries.*

Giriş

Halkevleri, Türkiye'de tek partinin bulunduğu, hükümet ile devlet kavramlarının birbirinden ayrılması zor olduğu bir dönemde kurulur. Daha önce hükümetin (devletin) kültür politikalarını yürüten Türk Ocakları 10 Nisan 1931 tarihinde kendi kendisini kapatma kararı almış, yerine Cumhuriyet Halk Fırkası'nın 3'üncü Büyük Kurultayında Halkevlerinin açılması kararı alınmış, 19 Şubat 1932 tarihinde de 14 ilde Halkkevleri açılmıştır. Zonguldak örneğindeki gibi, "Kütüphane ve Neşriyat şubesinin oluşturduğu kütüphane, Zonguldak Halkevi Kütüphanesi ile kapatılan Türk Ocağı Kütüphanesi'nin birleşiminden oluşturulmuştur" (Namal, 2012, s.114). Fethi Erden (1963, s. 57-63), "Türkiye genelinde örgütlenmiş ve kapatılmış olan Türk Ocaklarına ait 51 binanın 49'u halkevlerine devredilmiştir" der. Kimi illerde Halkevi kütüphaneleri Türk Ocağı çekirdeği üstünde kurulmuştur. Bunların en önemli ve büyük örneği de Ankara Halkevi'dir. Bu devir içinde kitap ve kütüphaneler de yer almaktadır. Türk Ocakları, Halkevlerinin maddi kalıtını oluşturmuş, ancak Halkevleri örgütleniş ve amaçları açısından oldukça ayrımlı bir yol izlemiştir.

Yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin amacı, yeni yasa ve devrimlerini kalıcı kılmak için halkı bilgilendirmek ve bilinçlendirmek, özellikle de halkın okuryazarlık oranını yükseltmektir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması ardından çıkarılan yasalarla Osmanlı Devleti'nde tekke, türbe, cami, medrese gibi yerlerde bulunan kitaplar, 1924 yılında çıkarılan Tevhid-i Tedrisat (Öğretimde Birlik) Yasası ve 1925 yılında çıkarılan Tekke ve Zaviyelerle Türbelerin Seddine ve Türbedarlıklar İle Bir Takım Unvanların Men ve İlgasına Dair Kanun'la tekke, türbe, zaviyelerin kapatılması kent merkezindeki kütüphanelerde toplanır. Köprülü Kütüphanesi, Ragıp Paşa Kütüphanesi, Koca Mustafa Paşa Kütüphanesi gibi pek çok vakıf kütüphanesi de aynı ad ve dermeyle Cumhuriyet döneminde de hizmetlerini yürütür.

1928 yılında çıkarılıp 1929 başında uygulama alanına giren Latin harflerinin kullanılmaya başlamasıyla yeni harflerle basılan yayınlara gereksinim duyulmuştur. Bu açıdan bakıldığında; okuma yazma oranı 1929'da %0'a inmiş, yeni harflerin öğretilmesiyle bu oran 1932 yılında %15'e ulaşmıştır. Okuryazarlık konusunda Türk Ocakları, Millet Mektepleri ve Halkevleri resmi eğitimi destekleyen kurumlar olmuşlardır. 1937-1938 yılında deneme olarak "Öğretmen Okulu", "Köy

Öğretmen Okulu” adıyla başlayan Köy Enstitüsü projesi 1940 yılında yasalaşır. Köy Enstitüsü girişimine göre de (Başaran, 1974, s.17), 1956 yılında Türkiye’de okur yazar olmayan kimse kalmayacaktır.

1931 yılında Türk Tarih Kurumu, 1932 yılında Türk Dil Kurumu kurulmuş, Latin harfleriyle üretilen dergi, gazete ve kitaplarla Atatürk devrim ve yasalarının yaygınlaştırılması sağlanmış, üretilen yazıların ülke çapında yayılması da Halkevleri, Halk Odaları ve Halk Okuma Odalarıyla karşılanmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti’nin kitap ve kütüphane anlayışı çıkarılan yasalar ve uygulamalarında apaçık görülür: Osmanlı döneminden kalan kitapların bir merkezde toplanarak ve düzenlenerek, envanteri çıkartılmaya başlamıştır. Kimi kütüphanelerin ad ve içeriğine dokunulmamıştır. Ayrıca Türk Ocaklarının kapatılmasıyla bu Ocaklarda bulunan kütüphaneler ya Erden (1963, s. 62)’in belirttiği gibi halk kütüphanesi olarak açılmış ya da Halkevi kütüphanelerinin çekirdeğini oluşturmuştur.

Bu çalışmada, Halkevleri, Halk Odaları ve Halk Okuma Odaları’nda kütüphane konusu ele alınmıştır. Bir Halkevi açılması için üç koşuldan birisi de kütüphanesinin bulunmasıdır. Genel olarak Halkevi başlığı altında bu kurumların kütüphanelerindeki derme, derme geliştirme ve siyasal yaşamın değişmesiyle bu dermenin ağırlıklı olarak kıyımı irdelenmiştir.

Halkevleri

Halkevlerinin açılış konuşmasını yapan Recep Peker (1974, s.17), 20 Şubat 1932’de Halkevlerinin amacını, ulusal bilince sahip, birbirini anlayan, birbirini seven, Atatürk ilkelerine bağlı bir örgüt oluşturmak biçiminde açıklar. Reşit Galip (1974, s.25) ise, bir Halkevi açma önkoşullarından birisinin kütüphane olduğunu, belirlenen amaçlara uygun yayınlara yer verileceğini belirtir. Yayınlar, Türkiye Cumhuriyeti ilkelerini içeren süreli yayınlar (dergi, gazete) ve kitaplar olacaktır.

Halkevleri dünyada yaşanan 1930 ekonomik krizi döneminde kurulur. Bu sıkıntılı dönemin yeni Türkiye Cumhuriyeti içinde olumsuz yansıtacak etkilerini aşma ve son iki yüz yılda eğitim, kültür alanında yitirilen süreyi yeniden kazanma yolları aranır (Çeçen, 1990, s.106-107). Halkevinin amaçları da oluşturulan dokuz şubede yapılan etkinliklerle şu biçimde açıklanır.

Halkevlerinin açılışı rejimin yerleşmesi için atılan adımların sonuçlarından biri olan Halkevleri halkı pozitivist dünya görüşü doğrultusunda eğitmek, yeni rejimi destekleyecek yeni bir siyasi kültür oluşturmak, halkın kaynaşarak birbirini anlayan ve fikir alışverişinde bulunan insanlar haline gelmesini sağlamak, gençleri zararlı alışkanlardan uzak tutmak, sağlıklı nesiller yetiştirmek, halkı modern bir zihniyete kavuşturmak, köy ile kent arasındaki farkı ortadan kaldırmak ve hem köylerde hem de kentlerde yetişkin eğitimi gerçekleştirmek, cehaleti yok etmek, milliyetçi, laik ve halkçı fikirleri aşılacak gibi nedenlerle açılmıştır (Özdemir ve Aktaş, 2011, s.243).

Bir Halkevi açılabilmesi için üç koşul bulunmaktadır. Bunlar; (1) Beden eğitimi etkinliklerinin yapılabileceği bir yer, (2) Ücretli bir görevli ve (3) bir kütüphanenin bulunmasıdır. Bu üç koşulu yerine getiren her Halkevi kendi içinde özerk, dokuz alanda gönüllü hizmet üretecektir. Ayrıca bu üç koşulu yerine getiremeyen yerlerde Halk Odaları açılacak, buralarda da başta günlük gazete ve kitap

sunumu olmak üzere değişik etkinlikler yürütülecektir. Halk Odalarının gerekli koşulları karşılaması durumunda Halkevine dönüşebilecektir.

Halkevleri dokuz şubede çalışmalarını yürütecektir. Bu şubeler; (1) Dil, Tarih, Edebiyat, (2).Ar (Sanat), (3).Gösteri (Tiyatro), (4) Spor, (5) Sosyal Yardım, (6) Halk Dershaneleri ve Kurslar, (7) Kitapsaray ve Yayın, (8) Köycülük ve (9)Müze ve Sergidir. Halkevleri Öğreneği (C.H.P., 1938, s.5-8) ilk maddesine göre, Halkevlerine herkes üye olabilir ama Halkevleri yönetim kurulları ile şube Yönetim Komisyonuna seçilebilmek için parti üyesi olmak gerekmektedir. Aynı zamanda bir Halkevi açılması da Partinin il, ilçe, bucak yönetim kurulları kararını gerektirmektedir. Temel amaç, yeni Türkiye Cumhuriyeti ilkelerini ülke genelinde yaygınlaştırmak, kişileri haberdar etmek, bu yönde yayınları okuyup, toplumsal gelişmeyi hızlandırmaktır.

Halkevleri, Halk Odaları ve Halk Okuma Odaları sayısı hızla çoğalırken, buralardaki kitap sayısı da resmî kurum yayınları, bakanlık bütçesiyle, bağış, Halkevlerinin kendi satın aldıkları ve halkevlerinin birbirlerine yolladıkları kendi yayınlarıyla artmaya başlamıştır. Cumhuriyet Halk Partisi Sekreterliğine bağlı Halkevi kütüphaneleri ile Millî Eğitim Bakanlığı Halk Kütüphaneleri, Afyon, Elâzığ, Diyarbakır, Isparta, Muğla, Ordu (Keseroğlu, 1989, s.120) illerinde birleştirilmiş, Halkevi kütüphanesi adı altında kütüphane hizmetlerini yürütmüştür.

Halkevi kütüphaneleri ile Bakanlığa bağlı halk kütüphaneleri arasında derme ve dermenin özelliği ayırımı karşımıza çıkar. Bakanlığa bağlı kütüphanelerde derme Tablo 1’de gösterilmektedir.

Tablo 1

Halk kütüphaneleri ve Halkevlerinde derme

	Kütüphane	Kitap	Okuyucu	Gider
Halk Kütüphaneleri	82	658 698	908 953	215 050
Halkevi Kütüphaneleri	395	648 408	1 373 672	141 272
Halk Okuma Odaları	230	17 657	39 881	15 165
Halk Odaları	366	73 681	485 984	153 541
Toplam		1 398 444	2 808 490	525 028

Kaynak: (Karayalçın, 1952, s.8-10)

Aynı kaynağa göre Halk kütüphaneleri ile Halkevi kütüphane dermesi Tablo 2’de verildiği gibi karşılaştırılmaktadır.

Tablo 2

Halk kütüphaneleri ile Halkevi Kütüphanelerindeki dermenin özelliği

	Yazma Kitaplar	Eski Türkçe	Yeni Türkçe	Yabancı Diller
Halk Kütüphaneleri	137 184	157 753	234 688	266 257
Halkevi Kütüphaneleri	4 004	62 719	564 122	14 020
Toplam	141 188	220 472	798 810	280 277

Kaynak: (Karayalçın, 1952, s.8-10)

Görüldüğü gibi Halkevi kütüphaneleri yeni harfli Türkçe kitaplar konusunda oldukça fazla sayıda yayın içermektedir. Temel amacı da yeni harfli yayınları yaygınlaştırmak ve okunmasını sağlamaktır. Öğreneğin (C.H.P., 1940, s.25) 90. maddesi, Halkevlerine girecek ve giremeyecek kitapları belirler. Giremeyecek olanların özellikleri, dinsel içerikli olan, Türk devrim ve ideolojisine uymayan, ulusal görüşler dışında kalan, cinayet ve intihar gibi olayları işleyen, gençleri yanlış şeylere yönelten kitaplar olarak belirlenmiştir. Kütüphanelere girebilecek kitaplar ise halkın kültür düzeyini yükseltecek, uygulanabilir bilgiler verecek, ulusal

duyguları, devletin ideolojilerini ve devrimleri aktaracak nitelikte kitaplardır. Her kütüphanede olduğu gibi Halkevleri kütüphaneleri derme oluşturup geliştirmede birtakım sınırlar koymuştur. Bunlardan dinsel yayınlar alınmaz kararını eleştirmek Halkevlerinin amaçları ve dönemin özelliklerini anlamamak ve bilmemek olarak değerlendirilebilir. Osmanlı döneminde üretilmiş yayınlarla birlikte kütüphane hizmeti veren, Türk Ocaklarından aktarılan kitapları da hizmete sunan Halkevleri için bu yaklaşım sağlıklı ve doğru değildir. Örneğin Diyarbakır Halkevindeki dinsel kitap sayısı 1417 (Özer, 2010, s.592) cilttir. Adana Halkevi Kütüphanesinde Sahihi Buhari kitapları bulunmaktadır (Erdoğan, 2017, s.240). 1942 yılında Sivas Halkevinde okunan dinsel kitap sayısı 101'dir (Önge, 2017, s.61). Alınması istenmeyen dinsel kitabın gerçekte dini anlatan değil, dini kendi amaçları için kullanan tarikatlara ilişkin olduğunun düşünülmesi gerekir. Unutulmaması gereken bir şey de Kuran'ın anlaşılabilir olarak okunması için onu Türkçeleştiren bir zihniyet görev yapmaktadır. Çıkarılan yasalar ve devrimlere ilişkin başkaldırı ve isyanlar da dinsel gruplar tarafından yürütülmektedir. Günümüz demokratik toplumlarında da derme geliştirmede konulmuş ölçütler bulunmaktadır, her din kitabı alınır gibi bir yaklaşım da söz konusu değildir.

Halkevi Kütüphane ve Yayın Şubesi, değişik dönemlerde değişik adlarla anılmıştır: 1932'de "Kütüphane ve Neşriyat", 1935 yılında "Kitapsaray ve Yayın", 1940 yılında "Kütüphane ve Yayın" adıyla yazılır. CHP Sekreterliğinin hazırladığı Halkevi Öğreneğinde şubenin etkinlikleri aşağıdaki biçimde belirlenmiştir (C.H.P., 1938, s.16-18):

- Kitapsaraylar halk bilgisinin ilerlemesinde başlıca etkidir. Bu sebeple her Halkevinin bulunduğu yerde bir kitapsaray, bir okuma odası bulunmak Halkevinin ilk kurulma şartlarından biri sayılır ve kendi yapısı elverişli oldukça burada bir kitapsaray, bir okuma odası ayrılır. Bu duruma uygun olmasa da bir kitap rafı, bir okuma odası bulundurulmalıdır, yerleri buna elvermeyen Halkevleri başka yerlerde de açabilirler (C.H.P., 1938, s.20-21). Halkevi kurulan yerde başka kütüphaneler bulunsa da kendi kütüphanesini kurup, bunu bir gereksinim durumuna getirir.
- Derme, her türden bilgi taşıyan ortamlarda (kitap, dergi, gazete, fotoğraf, harita gibi) bağış olarak, Parti tarafından, parti yayınları bakanlık, gazete, Resmî Gazete gibi yayınlar sağlanır ve belirlenmiş bütçe ile sağlanabilir ve elde birden çok nüshası bulunan yapıtlar değişim yoluyla yeni kendisinde bulunmayan yayınları sağlayabilir.
- Özel kişi kütüphanelerinde bulunan kitaplar geçici olarak ödünç istenebilir ya da kiralama yoluna gidilebilir. Amaç, okunmak istenen kitabın bir biçimde bulunmasıdır. Özellikle de alım gücü yeterli olmayan kişiler için o kitabın sağlanması gereklidir.
- Her kitapsarayda aranan kitaba kolay ulaşmak için kataloglar (bulmaç kütüğü) oluşturulur.
- Kütüphaneye bir dolap dolusu kitap bağışlayanların adları kitapsaray içinde uygun bir yere yazılır. Kataloglarda da ayrı dolap gözleri hazırlanır.
- Halkevi kütüphanesi, okuma odası, kahvehane, köy odalarında, uygun zaman ve koşullarda halka açık okuma günleri düzenlenir. Gerekirse bir kişi yüksek sesle elindeki kaynağı okur.

- Kitapsaray ve Yayın şubesi aynı zamanda yayın işlerini de yürütür. Telefon, telgraf, telsiz, radyo konuşmaları, aydınlatma amaçlarından yararlanır. Gerekli görülen bilgileri geniş halk kitlelerine taşır.

Kütüphane ve Yayın şubesi için belirlenen bu genel ilkeler ötesinde bilinmesi gereken temel yaklaşım: 1 Mart 1932 tarih ve 23 sayılı genelgede: “Her Halkevi kendi çalışmasını kendisi düzenlemelidir”. “Halkevlerinin genel merkezi yoktur”, “Okuması, bilgi derecesi ne olursa olsun bütün vatandaşlar Halkevi bakımından aynı derecede değerli memleket çocuklarıdır” (C.H.P., 1938, s.20-21) denilmektedir. Öncelikle Halkevlerinin kapısı karşılıksız olarak herkese açıktır. Halkevlerinin elbette bir genel merkezi vardır ama etkinlikleri, oluşturacakları derme doğrudan o Halkevinin bulunduğu çevreye özgü özelliklerle donatılmıştır. Her bir Halkevi “kendi yerel çevresinin evidir” yaklaşımı Halkevlerinin temel ilkesi durumundadır. Başka bir söyleyişle Halkevleri hizmetlerinde özerktir. Nitekim 1944 yılında süreli yayın sayısı 50’ye ulaşan (Çavdar, 1989, s.882) Halkevleri için yayınlarda göz önüne alınması istenen ilkeler, Yayın ve Dergiler başlığı altında “Halkevi yayımları, başlıca üç başlık altında toplamaktadır: Yerel tarih, halk bilimi, yaşam araştırmalarına ilişkin ya da bir gezi, bir kutlamanın ayrıntılarını veren kitapçıklar; yerel çevrenin tarihi, halk bilimini inceleyen, o yörede yetişen büyüklerin çalışmaları ve yaşamöykülerini anlatan kitaplar; dergiler ya da yerel gazetelerde sürekli sayfalarda çalışmalar” şeklinde belirtilmiştir (C.H.P., 1940, s.10-11).

Halk Kütüphanesi ve Halkevi Kütüphanelerinde Yerellik

Halk kütüphanesi kişiler arasında yaş, dil, din, cins, soy, eğitim, toplumsal konum, zengin ve yoksulluk ayırımı yapmadan, hizmet verdiği kesimin bilgi, eğitim, kültür gereksinimlerini karşılayan, boş zamanlarını değerlendirme olanak ve ortamı hazırlayan, kapılarını herkese karşılıksız olarak açan kurumlardır. Halk kütüphaneleri bu evrensel amaçlarını yerel koşullar bağlamında uygular (Keseroğlu, 1989, s.119). IFLA/UNESCO halk kütüphanesi ilkelerinde (Halk kütüphanesi Hizmeti, 2004, s. 33), “Halk kütüphaneleri, yerel topluluğun yararı için yerel tabanlı hizmetlere dayanmalı ve topluluğa bilgi hizmetleri sağlamalıdır. Sağladıkları hizmetler ve dermeler, düzenli olarak değerlendirilmesi gereken yerel gereksinimlere dayanmalıdır. Bu ilke olmazsa halk kütüphanesinin hizmet edeceği insanlarla iletişimi kesilir ve sonuç olarak tam potansiyelle kullanılmaz” denilmektedir. Halk kütüphanesi hizmetinde yerellik için belirlenen yaklaşımı 1930’ların Halkevi kütüphanelerinde uygulandığını görürüz. Türkiye’de, Halk kütüphaneleri, bugün de içinde olmak üzere ‘yerellik’ özellikleri, açısından Halkevi kütüphaneleri kadar yerine getirilememiştir. Öncelikle Halkevleri bir merkeze bağlı olmakla birlikte kendi programlarını geliştirmede özgürdürler, değişik bir deyişle, bütün Halkevleri birbirinden ayrı ve özerk, yerel çevre gereksinimlerini göz önüne alarak çalışırlar. Buna bağlı olarak, ‘Halkevi yalnız kendi muhitinin evidir’ özelliğini kazanırlar. Nitekim görüleceği gibi Halkevlerinin dergilerinden yayınlarına, etkinliklerine kadar hemen hemen bütününe yakını yerellikle bağlantılı özellik gösterir.

Halkevi dergileri Atatürk ilke ve devrimlerinin öğrenilip, yaygınlaşması yanında pek çok açıdan büyük katkılar da sağlamaktadır.

“Dil ve Edebiyat Şubesi’nin amacı da millî kültürü geliştirmek ve inkılâpların yayılmasını sağlamaktı. Unutulmaya yüz tutmuş sözcükleri gün yüzüne çıkarmak, millî dili geliştirmek ve öz benliğine kavuşturmak hedefleniyordu. Bu nedenle yapılan çalışmalar TDK [Türk Dil Kurumu] ile paralellik arz ediyordu. Dergilerde çıkan makaleler hem halkı bilinçlendiriyor hem de devletin genel politikalarını içeriyorlardı. Şube, yaptığı çalışmalar açısından değerlendirildiğinde millî dilin tanıtılması ve geliştirilmesi bağlamında önemli işlere imza atmış, daha sonraki yıllarda Yaşar Kemal, Necati Cumalı gibi alanının önemli isimleri için okul vazifesi görmüştü” (Aktaş ve Özdemir, 2011, s.191). Yaşar Kemal’in, Kemal Sadık Göğçeli gerçek adıyla ilk kitabı “Ağtlar 1” 1943 yılında Adana Halkevi yayını olarak yayımlanır. Dahası yazarlara yazı başına belirli para da ödenmektedir:

“Halkevi hakikaten gençlerin yetişmesinde büyük rol oynamıştır. Tasavvur edin, mesela dergide çıkan her şiir için 5 lira, düz yazıların sayfası için 2,5 lira telif hakkı veriliyordu. Bu o zaman çok paraydı. O sırada Diyarbakır’da etin kilosu 15 kuruştu. Ben iki dizi yazıyordum. Birisi Diyarbakır’lı Bilginler ve Ozanlar diğeri de Diyarbakır Halkiyatından Örnekler diye. Her biri en az iki sayfa dört sayfadan 10 lira alıyordum. O 10 lira bir ayda bitmiyordu.12,5 kuruşa istediğiniz lokantada iki çeşit yemek yerdiniz.” (Özer, 2010, s.590), denilmektedir. “Dergi, Halkevi’nden aldığı maddi güçle İzmirli bilim, kültür, sanat adamları için bir okul vazifesi görmüş, Türk kültür hayatında bir dönem İzmir’i başarıyla temsil etmiştir. Fikirler, “milli kültürü, muasır medeniyet seviyesinin üstüne çıkarmak” ülküsünün demircilerinden biridir. Bu niyet ile çıkmış ve bu niyet ile çalışmıştır. Fikirler, İzmir ve Ege Bölgesi’nde yaşayan çok sayıda genç yeteneğin yetişmesini sağlamak suretiyle kültür ve edebiyat dünyasına yeni isimler kazandırmış, aynı zamanda Cumhuriyet dönemi edebi yönelimlerin ortaya çıkmasında önemli bir rol oynamıştır” (Civci, 2013, s.128).

Bir başka örnekte ise tanıdık pek çok yazar ve şair karşımıza çıkmaktadır. Bu örneği aşağıdaki belirtmek mümkündür:

“İstanbul dergisinin bayağı önem verdiği “Gençlerle Başbaşa” bölümüne ilave olarak, “Genç Kalemler” ve “Yeni Kalemler” başlıkları altında pek çok genç yazara ve şaire sayfalarında yer ayırarak, geleceğin önemli isimlerinin ilk eserlerine ev sahipliği yaptığı dikkatlerden kaçmaz. Nüzhet Erman, Edip Cansever, İlhan Geçer, Adnan Ardağı, Ümit Yaşar Oğuzcan, Cahit Beğenç, Şükran Kurdakul, Şinasi Özdenoğlu, Ceyhun Atuf Kansu ve daha sonraki yıllarda Fethi Naci müstearıyla tanıdığımız Naci Kalpakçıoğlu bu isimler arasında bilhassa öne çıkarlar” (Tibet, 2018, s.9).

Yukarıda verilen örnekleri çoğaltmak olanaklıdır. Halkevi Kütüphane ve Yayın Şubesi dergileri ve kitaplarının, yayımlandıkları çevredeki gençleri değişik konularda yazma, araştırma yönünden yöreklendirdiğini söyleyebiliriz.

Değişik Halkevlerinde hazırlanan dergiler karıştırıldığında ağırlıklı olarak yazılan yazıların genel özelliği yayımlandığı ilin, çevrenin tarım, ekonomik, tarih, kültür, halkbilim ve

sosyal yanıyla bağlantılıdır. Bir araştırmacı Amasya Halkevi yayını Yeşilirmak için şunları söylemektedir: “Gerçekten de sayılar incelendiğinde derginin yayın hayatı boyunca belirli günler, Amasya’nın tarih-coğrafyası, ünlü şairleri, şiir ve edebiyat başta olmak üzere ve Amasya tarımıyla ilgili konulara da öncelik tanıdığı görüldü. Son sayfada Şehir Haberleri başlığı altında şehirdeki imar çalışmaları ve ile tayin olan veya gidenlerin haberlerine yer verildi” (Taşdemir, 2015, s.3061-3062). Genel olarak Halkevi yayınlarını değerlendiren bir yazıda ise, “Halkevlerinde Yayın ve Kütüphanecilik Faaliyetlerinde Halkevlerinin en önemli faaliyetlerinden birisi de yayınları olmuştur. Çünkü Halkevlerinde neşredilen yayınlar günümüz çalışmaları için de ışık tutmakta, döneminin tarih, edebiyat, folklor vb. alanlarına ait bilgileri içermektedirler. Bu yayınlar pek çok ünlü isim için okul görevi görmüş ve kültürleşimi artırmışlardır. Yayınlar, kitaplardan, broşürlerden ve dergilerden oluşmaktaydı. Ancak hem sayı bakımından hem de önem bakımından yayınlar arasında dergilerin ağırlıkta olduğu görülmektedir” (Aktaş ve Özdemir, 2011, s.253). Kendi süreli yayınına çıkarmadan önce Halkevi tarafından “Kayseri Vilayet Gazetesi aracılığı ile çeşitli yayınlarda bulunulmuştur” (Şanal, 2011, s.314). “Yayımlandıkları dönemde bir yandan tek parti ideolojisini yaymaya çalışırken, bir yandan da yayımlandıkları yörenin sosyal, kültürel ve ekonomik durumu ile ilgili bilgiler vermişlerdir. Folklor açısından da zengin bir kaynak oluşturmuşlardır. Ayrıca özellikle 1950’li yıllardan itibaren toplumun aydın sınıfını oluşturan ve politik arenada tanınan simaların çoğu da Halkevleri dergilerinde görev almış kişilerden oluşmuştur” (Civci, 2013, s.125). Kütüphane ve Yayın Şubesi ayrıca toplumu yakından ilgilendiren konularda bilgilendirme çalışmaları da yürüttü. Burhaniye’de zehirli gazlardan nasıl korunulacağı konusunda kimyagerler tarafından halka bilgilendirmelerde bulunuldu (Yılmaz, 2021, s.202).

Halkevleri dergileri, gerçekten halk dilinin masal, atasözü gibi çeşitli ürünlerini derleyip, yayınlamada büyük bir çaba gösterdiler. Halk dilinde yaşayan ve yazı diline girmemiş nice sözler listeler halinde Halkevleri dergilerinde yayımlanmaya başladı. Bu listelerde yer alan sözcüklerin önemli bir bölümünün bugün yazı ve konuşma dili içinde yer aldığını görmek, bu alanda gösterilen çabaların ne kadar yararlı olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Türk Dil Kurumu’nun 1932 yılında başlatıp yürüttüğü söz derleme çalışmalarının anı malzemesi de Halkevlerinin desteği ile toplanmış oluyordu. Üç yılda derlenip Kuruma gönderilen söz sayısı 40.000 fişi bulmuştu (Arıkan, 1999, s.276). Görüldüğü gibi Yaşar Kemal’in Adana’da halkbilim konusunda destan, ağıt, mâni, masal vb. konularda derleme yaptığı çalışmayı Halkevi yayımlarken, Türk Dil Kurumu’nun hazırladığı Derleme Sözlüğü’ne de 40.000 kadar sözcük gönderilmiştir.

O dönemde yayımlanan Halkevi dergileri, doğrudan, yerel çevreyle bağlantılı tarihten tarıma, halkbilimden bitkilere, tanınmış yaşayan ya da dilbilime kadar yerel ve önemli bilgileri içermektedir. Örneğin, bugün Konya Halkevi dergisi “Konya” tarandığında Konya iline ilişkin temel nitelikte, her açıdan bugüne kaynaklık edecek pek çok bilgi bulunacaktır. Bu hemen her süreli yayının yayımlandığı çevre için de geçerlidir. IFLA / UNESCO Halk Kütüphanesi Hizmeti’nde (2004, s.34) “Halk kütüphanesi yerel kültürün bütün çeşitliliğiyle toplanması, korunması ve tanıtımı konusunda yerel toplulukta anahtar bir araç olmalıdır. Bu, örneğin, yerel tarih dermeleri, sergiler, öykü anlatımı, yerel konularda yayınlar yapma ve etkileşimli programlar geliştirme gibi çok çeşitli yollarla yapılabilir” denilmektedir. Halkevi dergi, kitap, Halk Okuma Odaları, bilgilendirme toplantıları yerel kültür adına örneklik yapacak özelliktedir.

IFLA (1992, s.58) Halk Kütüphanesi Hizmet Kılavuzu'nda, (1992, s.58) “çok sayıda küçük kütüphane, yakın çevredeki okuyucuların çoğunluğuna temel hizmet sağlayabilir. Bu tür kütüphaneler, iyi yönetildiklerinde ve koleksiyonların aralarında devamlı dolaşımı ile dinlenmek ve hoş vakit geçirmek için okuyanların çoğunluğunun ihtiyacını karşılayabilir” denirken de Halkevi kütüphaneleri bu yaklaşımın örneği olabilecek özellikler taşımaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin 100 yıla varan tarihinde yerel çevreye yönelik hizmet sunma açısından Halkevlerindeki hizmetlerin, halk kütüphanelerindeki hizmetlerin geliştirilmesine öncülük ettiğini söylemek mümkündür. Halk kütüphanelerinde Mustafa Güzelgöz (1991) gibi yerel çevre odaklı girişim ve hizmetler ise genellenebilir bir özellik kazanmamıştır. Mustafa Güzelgöz'ün hizmetlerinin irdelenmesinde de Halkevlerinin örneği ortaya çıkmaktadır.

Ünlü tarihçi Uzunçarşılı (aktaran Arıkan, 1999, s. 275), “Bazı vilayetlerde çıkan mecmualarda evvelce verilmiş direktif dairesinde yürünerek kıymetli ve bilhassa mebani [bina, yapı] kitabeleri, sicil hulasaları, mahalli vakfiyeler, mezar taşları kitabeleri neşredilmeye başlamıştır. Şimdiye kadar gördüğüm Konya, Ün, Uludağ, Kaynak, Yeni Tiirk, Çorum[\u], Taşpınar mecmuaları orta ve son zaman Türk tarihini alakadar eden kıymetli ve orijinal vesikalar istifademizi mucip olmaktadır; bu tarzdaki tarih araştırmaları aynı hızla devam ettiği takdirde sekiz on sene sonra milli tarihin malzemesi olarak bilhassa Anadolu'da pek kıymetli eserler elde etmiş olacağız” demektedir. “Afyonkarahisar'ın Taşpınar, Çorum'un Çorumlu, Isparta'nın Ün50, Denizli'nin İnanç, Balıkesir'in Kaynak, Adana'nın Görüşler, Bursa'nın Uludağ, Konya'nın Konya, Manisa'nın Gediz, İzmir'in Fikirler ve daha başka halkevleri dergileri içerdikleri zengin malzeme ve araştırmalarla o yıllara damgasını vurmuş süreli yayınlardır. Bu dergiler, arşiv kaynaklarından, kadı sicillerinden, yerel malzeme ve yabancı eserlerden geniş ölçüde yararlanarak buldukları yörenin tarih araştırmalarına önemli bir katkıda bulunmuşlardır” (Arıkan, 1999, s.274). Bu sözler Halkevi dergilerinin yerelden ulusala, evrensele açılışının da tipik bir göstergesidir.

Halk Okuma Odaları

“Halkevleri'miz Talimatname hükümlerine uyarak kendi binaları içindeki okuma odaları ve salonlarından ayrı olarak Halkevine uzak mahalle ve çarşı içlerinde, cezaevlerinde ve bilhassa gidilip gelinmesi kolay Köyler'de Okuma Odaları açmaktadırlar” (C.H.P.,1942, s.12). Bu Halk Okuma Odaları yanında, gezici kütüphane düşüncesi de gelişir. Örneğin, bulunduğu çevreyi çok iyi bilen bir şoför, 300 kadar kitabın yer aldığı aracıyla en uzak köy ya da çiftliklere kadar gidecek, kitapları dağıtacak, belirli aralıklarla da değiştirecektir (Toksoy, 2007, s.328). Okuma Odaları genellikle yakın köylerde kurulmaktadır. “Okuma odaları, Halkevleri kütüphane ve yayın kollarının yetişebildikleri yerlerde halkın okuma dileklerini dindiren ışıklı yuvalardır” (C.H.P.,1942, s.12) biçiminde tanımlanmaktadır.

Halkevi kütüphaneleri Türkiye Cumhuriyeti'nde köyler ve cezaevlerinde ilk kütüphaneleri açan örgüt özelliği de taşımaktadır. “Halkevleri kütüphaneleri, bilgili ve sorumluluk sahibi bir okuyucu kitlesi yetiştirmeyi amaçlamışlar ve bunda da başarılı olmuşlardır. Kütüphaneler halkın okuma alışkanlığı kazandığı, öğrencilerin dersleri için referans kaynakları buldukları, boş zamanlarında ise ders çalışıp kitap okudukları yerler

olmuşlardır” (Özdemir ve Aktaş, 2011, s.255). Örnek olarak bir küçük ilçe olan Fethiye’de açılan Halk Okuma Odaları ve içerdikleri kitap sayısı, Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3

1944- 1945 Yılı Fethiye Halk Okuma Odaları ve Bu Odalarda Bulunan Kitap

Köy Adı	Türkçe Kitap	Arap Harfleri	Yabancı Dil	Toplam Kitap
Faralya	48			48
Göcek	114			114
Günlükbaşı	90	12	5	107
Gürme	108			108
İbecik	30			30
Kabaağaç	31			31
Kaya	87			87
Kestep	118			118
Nif	24			24
Ovacık	65			65
Üzümlü	72	1		73

Kaynak: (Akça, Akça ve Arslan, 2020, s.2469)

Halk Okuma Odaları Halkevi bulunan yerde, Halkevi dışında, yakın köylerde ve cezaevlerinde açılmaya başlamış, bu sayı Halkevlerinin kapatıldığı 1951 yılında 280’e, kitap sayısı da 17.657’e ulaşmıştır. Halk Okuma Odalarında günlük gazeteler, Anadolu Ajansı bilgileri, değişik Halkevlerinin yayımladığı dergiler ve kitaplar yer almaktadır.

Cezaevi Kütüphaneleri

Halkevi kütüphaneleri Halk Okuma Odaları açarken, Öğrenekte (C.H.P.,1942, s.12) belirtildiği pek çok yerde cezaevlerine de Okuma Odası açmıştır. Amaç, okuma yazma kursları yanında cezaevleri dışında olup bitenleri de mahkûmlara aktarmak, cezaevinden çıktıklarında topluma kolay uyum sağlamalarına destek olmaktır. Cezaevi Okuma Odası açılan örneklerden kimileri şunlardır: Adana Halkevi, mahkûmların ahlaki ve ruhsal durumları üzerinde olumlu etkiler yapılması için toplumsal yönden geliştirici kitaplar getirilmiştir (Erdoğan, 2017, s.237). İzmit Halkevi, “cezaevindeki mahkûmlara da elinden geldiğince yardımcı olmuştur. Dershane ve Kurslar Şubesinin açtığı kurslar ile mahkûmların çoğu okuma yazma öğrendiği gibi, Genel Sekreterlik tarafından kitaplar gönderilmiş, mahkûmlar kaderlerine terk edilmemiştir. Buradan anlayabiliriz ki İzmit Halkevi insan ayrımı yapmadan herkese açık olmuştur”. Ayrıca İzmit’te cezaevi okuma odası kütüphaneye dönüştürülmüştür (Olgun, 2008, s.164). “Cezaevindeki mahkûmlar için bir kitap dolabı yaptırmış ve Kültür ve Tarım Bakanlığının gönderdiği kitaplardan buraya koymuştur” (Gülcü, 2016, s.113). “1940 yılında Cezaevi komitesi de komite tarafından ziyaret edilmiş ve mahkûmların ihtiyaçları karşılanmaya çalışılmıştır” (Civci, 2013, s.108). “Edirne Halkevi Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi’nin, cezaevlerinde tutuklu bulunan mahkûmlara dönük çalışmaları da bulunmaktadır. Ülkü dergisi Edirne Halkevi’nin cezaevinde yaptıklarını ve Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi’nin diğer faaliyetlerini şu şekilde anlatmıştır: “Türkçe okuyup yazma kursu cezaevinde açılmıştır. Bunlardan imtihan sonunda muvaffak olan 27 vatandaşa okuryazarlık belgesi verilmiştir (Durak, 2006, s.129). Derlenen soyadı kitabı, mecmua ve gazetelerini köylere dağıtmış, gazetelerle yayımda

bulunmuş, cezaevinde on beş günde bir çeşitli kitapları dağıtmıştır. Tekirdağ Halkevi, cezaevlerinde tutuklu ve yükümlüler içinde çalışmalar gerçekleştirmiştir (Durak, 2006, s. 154).

Halkevlerinin amaçlarından birisi okuma, okutma yolunda çalışma ise, bunun için okuma yazma bilgisi olmayana okuma yazma da öğretmek olmuştur. Örneğin, Tekirdağ Halkevi Sosyal Yardım Şubesi, cezaevinde bulunan tutuklulara Halkevlerinin okuma-yazma kursları açarak bu insanları topluma kazandırmaya çalışmıştır (Durak, 2006, s.224). “Edirne Cezaevi’nin bir tarafı Çocuk Islah Evi olarak düzenlenmiştir. Islah evinde 15 yaşını doldurmamış çocukların atölyelerde okuma-yazma ve muhtelif iş kollarına ilişkin bilgiler edinmeleri sağlanmıştır” (Durak, 2006, s.234). “Bingöl Halkevi 1941 yılında cezaevindekilere Türkçe okuma-yazma kursu açmıştır (Sertel, 2016, s.66). Mahalle ve köyler yanında cezaevlerinde de okuma odaları açan Halkevlerinin kapatılmadan önceki genel durumu Tablo 4’te verilmektedir.

Tablo 4

Yıllara göre Halkevi, Halk Odası sayısı

Açıldığı Yıl	Açılan Halkevi	Yıllara göre Halkevi Sayısı	Halk Odasından Halkevine çevrilen	Açılan Halk Odası	Yıllara Göre Halk Odası Sayısı
1932	14	14			
1933	41	55			
1934	25	80			
1935	23	103			
1936	33	136			
1937	31	167			
1938	43	210			
1939	163	373			
1940	6	379		141	141
1941	2	383	2	59	198
1942	3	389	3	22	212
1943	4	394	1	15	
1944	3	406	9	143	
1945	17	438	15	2338	
1946	1	455	16	1396	
1947	-	463	8	110	
1948	-	469	6	97	
1949	-	474	5	50	
1950	-	478	5	21	
	408		70	4392	
	+70			- 70	
Toplam	478			4322	

Kaynak: (Tunaya, 1952, s.597; Keseroğlu, 1989, s.127)

Halkevlerinin yerellik konusundaki etkinlikleri değişik kaynaklarda ve açık bir biçimde ortaya konmaktadır. “1930’lu yıllarda Türkiye’nin en doğusunda olup birçok yönden fevkalade geri kalmış başta Ağrı gibi vilayetlerin modernleşmesi ve gelişmesi Halkevleri sayesinde olmuştur denilebilir. ... piyes, sinema, spor, kültürel geziler gibi çok sayıda faaliyet Halkevleri sayesinde insanlara ulaştırılmıştır. Dolayısıyla da Halkevleri bir yerin sadece eğitim alanında

değil kültürel, tarihsel ve çağdaşlaşmasında da öncü roller oynamıştır şeklinde analiz edilebilir. Buna verilebilecek en açık örneklerden birisi Ağrı Halkevi ile ilçelerde faaliyet gösteren Halkevleri ve Halkodalarıdır (Aydın, 2018, s.1493).

1950 yılında 478 Halkevinin 395'inde 648.408 kitap, 280 Halk Okuma Odasında 17.657 kitap, 366 Halk Odasında 73.681 kitap, toplam 739 618 kitap bulunmaktadır.

Halkevleri kütüphanelerinde çalışan kişiler için önce bir kütüphane kılavuzu (İğdemir, 1939) hazırlanır. Bu kılavuz, (İğdemir, 1939, s.39-40), katalog kartları ve katalog kartları üstünde yer alması gereken bilgileri kütüphanecilik alanında günümüzde de kullandığımız pek çok kuralla donatmış, hazırlandığı dönem için oldukça ciddi bilgileri içermektedir. Bu kılavuz, “Hızla sayıca artan Halkevleri ve buldukları yerin bir halk kütüphanesi gibi çalışan kütüphanelerinde görev yapanları desteklemek ve kütüphanecilik işlemlerinde tek biçimlilik sağlamak amacıyla” (Keseroğlu, 2006, s. 64) hazırlanmıştır.

Halkevi kütüphane çalışanları 1944-1945 yılları arasında da Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nde açılan Kütüphanecilik Kurslarına katılmışlardır. Kursları veren Adnan Ötüken, Halkevleri kütüphane memurları kursunun ilkinin, 1945 yılı bahar aylarında açılıp üç ay sürdüğünü, kursa Adana, Balıkesir, Burdur, Diyarbakır, Erzurum, Fatih (İstanbul), Konya, Kula, Samsun, Şehremini (İstanbul) Halkevlerinden gelen 10 kütüphane memurunun katıldığını, ders saatleri dışında da Ankara Halkevi Kütüphanesinde uygulama yaptıklarını ve Halkevleri için kursun yinelenmediğini (Ötüken, 1957, s.33-34) belirtir.

Halkevlerinin Kapatılması ve Kitap Kıyımı

Halkevlerine iktidar desteği 1946 yılından sonra yavaşlayıp, aksamaya başlar. 1950 seçimleriyle DP büyük bir çoğunlukla iktidara gelir. Halkevlerinin kapatılmayıp, CHP ile ilişkisi kesilerek, ayrı bir örgütlenme adı altında sosyal ve kültürel etkinliklerini sürdürmeleri konusunda Başbakan Adnan Menderes'le bir araya gelip anlaştıkları belirtilir. Ancak 11 Ağustos 1951 günü Resmî Gazetede 5830 sayılı “Resmi daire ve müesseselerin siyasi partilere bedelsiz mal devredemeyeceklerine ve bu daire ve müesseselerle münfesi derneklere ait olup siyasi partilere terkedilmiş olan gayrimenkul mallarla bu partiler tarafından genel menfaatler için yaptırılmış olan binaların sahiplerine ve hazineye iadesine dair kanun” yayımlanır. Hemen ardından da “5830 sayılı kanunla hazineye intikal eden ve gayrimenkul malların idare ve tasfiyeleri hakkında yönetmelik” çıkarılarak yürürlüğe konur. Buna göre Halkevi eşyalarının listesi hazırlanacak, kitaplar da Millî Eğitim Bakanlığına devredilecektir. Ancak böyle olmak yerine “Halkevi eşyaları çöplüklere ve sokaklara atıldı. Halkevi kitapları dereler ve ırmaklara atıldı, kese kâğıtçılarına toptan verildi. Bazı bölgelerde ise, Halkevi kitaplıklarındaki tüm yayınlar kamyonlara doldurularak alanlarda yakılıyordu. Kitaplıklar boşaltılırken buralar başka amaçlı kullanıma açılıyor ve içindekiler bazen depolara kaldırılıyordu... Irmaklarda akan sular Halkevi kitaplarını götürürken, Halkevi binaları da sürekli olarak saldırılara hedef oluyorlardı” (Çeçen, 1990, s.254-255).

Örneğin Bakanlığa bağlı halk kütüphanesiyle birleşen Diyarbakır Halkevi Kütüphanesi dermesi ve kapatıldıktan sonraki durumu şu biçimde açıklanmaktadır:

“Felsefi Eserler 544

Dini Eserler 1417

Sosyal Eserler 1755
Filoloji 802
Nazari Bilimler 523
Tatbiki Bilimler 809
Güzel Sanatlar 271
Edebiyat 2859
Tarih-Coğrafya 1887” (Özer, 2010, s.592).

Bu Halkevi kütüphanesinin durumu şu biçimde belirlenmektedir: “...üç sene boyunca kütüphane kapalıydı ... İçerisinde Sarı Abdurrahman Paşa Vakfı’ndan Türkçe el yazması 14 kitap, Türkçe Matbu 13 kitap, Türkçe taş baskı 1 kitap, Arapça el yazması 430, Arapça matbu 50, Arapça taş baskı 8 kitap, Farsça el yazması 5 kitap ayrıca; Şeref Uluğ tarafından da bağışlanan Türkçe 113 el yazması, Türkçe matbu 86, Türkçe taş baskı 18, Arapça el yazması 855, Arapça matbu 249, Arapça taş baskı 18 kitap, Farsça el yazması 44, Farsça matbu 3, Farsça taş baskı 3 kitap Diyarbakır Halkevine geçmiştir. Bunların dışında bir adette keçi derisi üzerine yazılmış İbranice Tevrat’ta bulunan Diyarbakır Halkevi Kütüphanesi bu süreçte ne yazık ki iyi korunamadı. Diyarbakır Halkevi Şevket Beysanoğlu o günleri şu şekilde tasvir ederek son noktayı koyar: “Halkevinin kapatılmasından sonra kütüphane büyük ölçüde zarar gördü. Hırsızlar halkevine giriyor kitapları çalıyorlardı. Diyarbakır’da Sipahi Pazarı diye bir yer vardır. Diyarbakır Halkevi kitapları oraya düştü. Halkevi Kütüphanesi il halk kütüphanesine taşınıncaya kadar binlerce kitap çalındı” (Özer, 2010, s.599).

Halkevlerinin kapatılması ardından, “Kütüphane, arşiv, fotoğraf vb. malzemelerin korunması için herhangi bir önlem alınmamış ve bünyesinde barındırdığı kültürel mirasın yok olup gitmesi büyük bir kayıp olmuştur” (Özdemir ve Aktaş, 2011, s.260) denilmektedir.

“Halkevleri 8 Ağustos 1951 tarih ve 5830 sayılı yasa ile kapatıldı. Bir kısım binaları yeniden açılan Türk Ocaklarına verilmiş diğerleri de hazineye mal edilmişti. Ancak ne var ki Halkevlerine ait taşınır malların özellikle kütüphane, arşiv, belge, fotoğraf gibi malzemenin korunması için hiçbir önlem alınmamış ve bu büyük kültürel birikim deyim yerindeyse savrulmuştur” (Arıkan, 1999, s.279).

“Halkevleri kapatıldığında zaman adeta bir yağma ve talan politikası izlenmiş ve bundan kütüphane şubesi de payını almıştır. 5830 Sayılı Yasa’da, yasanın Resmî Gazete’de yayımlanmasından sonra 1 ay süre verileceği belirtilmesine rağmen, bu sürenin geçmesi dahi beklenilmemiş ve halkevlerinin kapatılmasıyla, kütüphanelerinin dermesi de dağıtılmıştır. Ancak birkaç yerde kütüphaneye saygı ve sevgisi olan kişilerin özel gayretiyle halkevi dermelerinin bir kısmı kurtarılabilmektedir. Gerek halkevlerinin kapatıldıkları dönemde gerekse daha sonraları, kütüphaneye ve kütüphanecilik bilimine öncülük eden, bu alanlarda emeklerini ortaya koyarak, kütüphanecilik mesleğinin ve kütüphanecilik biliminin gelişmesine öncülük eden değerli bilim adamları, maalesef halkevi kütüphanesinin nasıl işlediği ve böyle bir işleyiş tarzının gerekli olup

olmadığı, ayrıca söz konusu bu kütüphaneler kapatıldığı zaman dermesinin nasıl yok edildiği konularında gerekli hassasiyeti göstermemişlerdir” (Erol, 2000, s.478)¹.

“Halkevlerinin kapatılma işiyle yetinilmeyip, tüm kitaplarının ve kültürel etkinliklere imkân sağlayan araç ve gereçlerinin tahrip edilmesi, genç Türkiye Cumhuriyeti’nin aydınlanma sürecine vurulmuş büyük bir darbe olmuştur” (Güneş, 2012, s.153). “Halkevleri arşivlerinde bulunan taşınır mallar (kitaplar, arşivler, yayımlar, fotoğraflar, kayıt defterleri) için hiçbir önlem alınmayıp, zamanla önemli bir kısmı kaybolmuştur” (Yılmaz, 2018, s..411).

Halkevlerinin kapatılması ardından kitaplarının yağmalanması, kimi değerli kitapların piyasaya düşmesi, yakılıp, ırmaklara atılması (Çeçen, 1990, s.254-255) apaçık bir kitap kıyımıdır. Doğal olarak bu kitapların hizmet verdiği kütüphaneler de yasayla birlikte kapanmaktadır.

“Bir halk kendi topraklarındaki kimlik bilincini yaratabilir veya güçlendirebilir. Bir kütüphane, bir arşiv veya müze kültür miraslarıdır ve tüm uluslar onları bellek tapınakları olarak görür... Anı olmazsa kimlik de olmaz. Ne olduğumuzu anımsamazsak ne olduğumuzu bilemeyiz. Yüzyıllar boyu bir grubun veya bir ulusun bir başka ulusu egemenliği altına almak istediğinde yaptığı ilk şeyin onun kimliğini yeniden belirlemek için belleğindeki izleri silmek olduğunu gördük” diyen Baez, (2019, s.27), kitap yakanların, bir düşünceyi ortadan kaldırmak için halkın öldürülmesinin yetmediğini, bellek cinayetleriyle destek sağlandığını da ortaya koyar.

Halkevleri, Halk Odaları ve Halk Okuma Odalarında bulunan 750.000’i aşkın kitabın yarısından çoğu kırma uğramış, yağmalanmış, yakılmış, çalınmış, yok edilmiş ve bunların yer aldığı irili ufaklı bini aşkın kütüphane ise kapatılarak ortadan kaldırılmıştır. Halkevleri kitap ve kütüphaneleri kırımı ve kıyımı yalnız Atatürk ilke ve devrimlerine bir başkaldırı olarak değerlendirilemez, bu eylem aynı zamanda bir bellek cinayeti, bir soykırım kadar da önemsenmesi gereken bir eylemdir. “Halkevi kütüphaneleri Türk kütüphaneciliğinde siyaset-kütüphane ilişkisini oldukça somut bir biçimde yansıtan kuruluşlar” (Yılmaz, 2004, s.327) olmuşlardır.

Sonuç

Türk kütüphaneciliği tarihinde hiçbir biçimde yer almayan büyük bir kitap ve kütüphane kıyımı bulunmaktadır. Böylesine önemli bir konu neden görmezlikten gelinmiş, anlamak ve açıklamak çok kolay değildir. Bir siyasal iktidarın, ülke geleceğini bilinçsiz olarak, salt geçmiş iktidar etkilerini ortadan kaldırmak adına kendi geçmiş belleğini (hem de Türkiye Büyük Meclisi’nde) yok etmek için karar alması, yüzbinlerce kitaba kıyıp, bin kadar kütüphaneyi bir yasayla yok etmesi ülkeye ve insanlığa, insan düşüncesine yapılan en büyük felaketlerin başında gelir. Ne yazık ki bu durum 1951 yılı Türkiye’inde yaşanmıştır.

Yeni Türkiye Cumhuriyeti, Cumhuriyet Halk Partisi (önce Fırkası) ne Osmanlıdan kalan kitapları ne de Türk Ocaklarından Halkevlerine devredilen kitapları ortadan kaldırma, kitaplara kıyım, onları yok sayma eylemine girişmemiş, bunları özenle koruma altına almıştır. Bugün pek çok ilimizde Yazma Eserler Başkanlığı adı altında hizmet sunan kütüphanelerimiz bunun birer göstergesidir. Ancak çok partili döneme geçişle birlikte Halkevleri, Halk Okuma Odaları

¹ Erol’un (200) makalesinde Halkevleri kütüphaneleri üstüne çalışılmadığı görüşüne katılmak olanaklı değildir. Halkevi kütüphaneleri konusunda ilk ayrıntılı çalışma, Hasan S. Keseroğlu tarafından yayımlanmış (Keseroğlu, 1989); ancak, “kütüphaneler kapatıldığı zaman dermesinin nasıl yok edildiği konularında gerekli hassasiyeti göstermemişlerdi” düşüncesi doğrudur.

ve Halk Odaları kapatılmakla kalmamış, yüz binlerce kitabın, bini aşkın kütüphanenin anlaşılması zor bir biçimde kıyımına olanak ve ortam yaratılmıştır. Bu durum, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki sayısal üstünlüğün yaklaşımını göstermektedir. Bunlara bir de okuma konusunda Cumhuriyet döneminin en önde olan eğitim kurumları Köy Enstitülerinin kapatılması katıldığında, 28 yıllık Cumhuriyet birikiminin yok edilmek istendiği apaçık ortaya çıkacaktır.

Halkevlerinde yazılıp, yayımlananlar dışında verilen konferanslar, yapılan toplantılarda da gerekli olan yerel bilgi sınırları içinde kalmıştır. Bu bilgiler Atatürk devrim ve yasaları ışığında sunulmuştur. Yukarıda da belirtildiği gibi Halkevi çalışmalarında üretilen yerel bilgi günümüz araştırmalarına ışık tutacak niteliktedir.

Halkevi kütüphaneleri okuryazarlığın artması, günlük haberlerin duyurulması ve yayılması için Halkevleri yanında, yakınında ya da Halkevlerine ulaşamayacak uzaklıkta bulunanlar için de Halk Okuma Odaları açmaya başlamıştır. Bu odalar öncelikle mahalle, köy ve cezaevlerinde kurulmaya başlar. Halkevleri, Türkiye Cumhuriyeti'nde köyler ve cezaevlerinde ilk kütüphaneleri açan örgüt özelliği de taşımakta, halk kütüphanesi özelliğini en iyi taşıyan örgüt olmuştur.

19 yıl boyunca hizmet veren Halkevleri yeni hükümetle elbette kapatılabilir, ancak eski hükümetin yaptığı gibi kapatılan yerlerdeki kitap ve kütüphaneleri yok etmeden yerine kendi siyasal düşüncesine uygun bir yapı oluşturabilir, yeni örgütlere aktarabilirdi. Bu yapılmadı. 1950 yılında iktidara gelen siyasal parti ile 474 Halkevinin 395'inde 648.408 kitap, 280 Halk Okuma Odasında 17.657 kitap, 366 Halk Odasında 73.681 kitap, toplam 739 618 kitabın (Karayalçın, 1952, s.9; Ersoy, 1966, s.10; Baysal, 1984, s.1309; Keseroğlu, 1989, s.118) pek çoğu yağmalanmaya açılmış, kıyıma uğramıştır. Derme olarak küçük ve büyük 1000'i aşkın kütüphane ise kapatılmıştır.

İzin ve Katkı Bildirimleri

Etik Kurul İzni

Yazar makalede etik kurul iznine ihtiyaç duyulmadığını beyan etmiştir.

Yazarlık Katkısı

Makale tek yazarlıdır.

Kaynakça

- Akça, S., Akça, B. ve Arslan, R. (2020). Fethiye Halkevi faaliyetleri *Belgi*, 20 (Yaz/II), 2457-2473. doi: 10.33431/belgi.661797
- Aktaş, E. ve Özdemir, Y. (2011). Bütünden parçaya Halkevleri şubeleri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(2), 187-204. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/32276>
- Arıkan, Z. (1999). *Halkevlerinin kuruluşu ve tarihsel işlevi*. *Atatürk Yolu Dergisi*, 6(23), 261-281. https://doi.org/10.1501/Tite_0000000129
- Aydın, H. (2018). Ağrı Halkevi ve tarihsel gelişimi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(3), 147-1185

- Baez, F. (2019). *Kitap kıyımının evrensel tarihi*. T. Esmer (Çev.). (2. Bs.). İstanbul: Can.
- Başaran, M. (1974). *Tonguç yolu: Köy Enstitüleri: Devrimci eğitim*. İstanbul: Varlık.
- Baysal, J. (1984). Kütüphanecilik. *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*. 5.c. (s. 1306-1322).
- C.H.P (1938). *Halkevleri öğreteneği (1938)*. Ankara: Recep Ulusoglu Basimevi.
- C.H.P. (1942). *Halkevleri ve halk odaları: 1932-1942*. Ankara: Parti.
- Civci, S. (2013). *Halkevleri ve İzmir Halkevinin faaliyetleri (1932-1951)* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi.
- Çavdar, T. (1983). *Halkevleri*. Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Çeçen, A. (1990). *Halkevleri*. Ankara: Gündoğan Yayınları
- Durak, G. (2006). *Trakya bölgesi halkevi faaliyetleri*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Erden, F. (1963). Türk Ocaklarının Halk Fırkasına devrettiği Ocak binaları ile emvali gayri menkullerinin cinslerini ve kıymetlerini gösteren liste. *Türk Yurdu* (Aralık 1963).
- Erdoğan, C. (2017). *Adana Halkevi (1932-1951)* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi.
- Erol, M. (2000). Halkevi kütüphaneleri. *Türk Kütüphaneciliği* 14(4), 472-479
- Ersoy, O. 1966). *Halk kütüphanelerimiz üzerine bir araştırma*. Ankara: Güven Matbaası.
- Gülcü, N. (2016). *Antalya Halkevi ve faaliyetleri (1932 – 1951)*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Akdeniz Üniversitesi
- Güneş, M. (2012). Adnan Menderes ve Halkevleri. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi* J XII/25 (2012-Güz/Autumn), 141-155.
- Halk kütüphanesi hizmeti (2004). gelişim için IFLA/UNESCO ilkeleri*. P. Gill (haz.). B. Yılmaz (Çev.). İstanbul: Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi.
- IFLA (1992). Halk kütüphaneleri için hizmet kılavuzu. S. Hısım (Çev.). (2.bs.). Ankara: Kültür Bakanlığı
- İğdemir, U. (1939). *Halkevleri kütüphaneleri için rehber*. Ankara: Matbai Ebuuziyya.
- Karayalçın, Y. (1952). *Kütüphaneciliğimiz üzerine bir bakış*. Ankara: Güney Matbaacılık ve Gazetecilik.
- Keseroğlu, H. S. (1989). Halk kütüphanesi politikası ve Türkiye Cumhuriyeti'nde durum. İstanbul: Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi.
- Keseroğlu, H. S. (2006). Kataloqlama kuralları: Anglo-Amerikan kataloqlama kuralları II. (4.bs.). İstanbul: Mep Kitap.
- Mustafa Güzelgöz ve eşekli kütüphane (1991)*. H. S. Keseroğlu (Yay. Haz.). İstanbul: Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi.
- Namal, Y. (2012). Zonguldak Halkevi'nin Faaliyetleri ve Karaelmas Dergisi *Karadeniz Araştırmaları*, 34, 97-134.
- Olgun, K. (2008). *Bir halk eğitim kurumu olarak İzmit Halkevi (1932-1951)*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Sakarya Üniversitesi.
- Önge, S. (2017). *Ortayayla ve 4 Eylül dergilerine göre Sivas Halkevi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi] Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi.
- Ötüken, A. (1957). Türkiye'de kütüphanecilik eğitiminin tarihçesi. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, VI(1-2), 1-36.

- Özdemir, Y. ve Aktaş, E. (2011). *Halkevleri (1932'den 1951'e)*. A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi 45, 235-262.
- Özer, İ. (2010). *Türk Modernleşmesinde Halkevleri ve Diyarbakır Halkevi örneği* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Peker, R. (1974) Recep Peker nutku. *Atatürk ve Halkevleri içinde* (ss.9-17). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Reşit Galp Beyin Nutku (1974). *Atatürk ve Halkevleri içinde* (ss.17-38). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Sertel, S. (2016). Bingöl Halkevi ve faaliyetleri (1936-1951). *Tarih ve Gelecek Dergisi*, 2(1), 50-81.
- Şanal, M. (2011). Atatürk döneminde Kayseri Halkevi ve faaliyetleri (1932–1938). *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(31), 299-315.
- Taşdemir, S. (2015) *Amasya Halkevi ve Yeşilirmak dergisi*. <https://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/TA%c5%9eDEM%c4%b0R-Serap-AMASYA-HALKEV%c4%b0-VE-YE%c5%9e%c4%b0LIRMAK-DERG%c4%b0S%c4%b0.pdf>
- Tibet, A. İ. Ö. (2018). *İstanbul Halkevi kültür dergisi (1943 – 1946) inceleme dizin metin* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi] TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi.
- Toksoy, N. (2007). *Halkevleri: Bir kültürel kalkınma modeli olarak*. Ankara: Orion Yayınevi.
- Tunalı, T. Z. (1952). *Türkiye'de siyasi partiler: 1859-1952*. İstanbul: Hilal Matbaacılık.
- Yılmaz, B. (2004). Türk kütüphaneciliğinde siyaset ögesi. S. Aslantekin, F. Özdemirci (Yay. Haz.). *Kütüphaneciliğin destanı: Uluslararası Sempozyumu 21-24Ekim 2004, Ankara (Bildiriler)* içinde (ss. 317-329). Ankara: Ankara Üniversitesi Dil Tarih – Coğrafya Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü.
- Yılmaz, İ. (2021). Türk modernleşmesine bir örnek: Burhaniye Halkevi ve faaliyetleri. *Akademik Tarih ve Araştırmalar Dergisi*, 4, 190-206.
- Yılmaz, M. (2018). Bir modernleşme projesi olarak Halkevleri: Ünye Halkevi ve faaliyetleri (1932-1950). *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 62, 399-416.

Bayter, M. (2021). Bilgi Kaynaklarının Tanımlanması ve Erişimi RDA. İstanbul: Hiperyayın. ISBN: 978-625-8461-18-3; e-ISBN: 978-625-8461-17-6.

Bayter, M. (2021). Description and Access to Information Sources RDA. İstanbul: Hiperyayın. ISBN: 978-625-8461-18-3; e-ISBN: 978-625-8461-17-6.

Vedat Gültekin*

Kitap Tanıtımı / Book Review

This paper aims to review the book titled “Description of Information Sources and Access RDA” by Associate Professor Mustafa Bayter. The work consists of 8 chapters with the headings “Introduction, Description and Access to Information Sources, Transition from AAKK2 to RDA, Bibliographic Description with RDA to MARC Fields, Example of Bibliographic Descriptions Made with RDA, Problems Transition to RDA, Problems That May Arise from Not Switching to RDA, Conclusion and Suggestions”. The book contains theoretical and applied information about the description of information sources. The book is a handy resource for understanding the importance of RDA, which has been established as a new standard for describing information sources in information centers and meeting the need for information about RDA. Researchers working on the organization of information, students of information and records management departments, managers of information centers, and personnel working in technical service units can benefit from the book.

Doç. Dr. Mustafa Bayter tarafından kaleme alınan “Bilgi Kaynaklarının Tanımlanması ve Erişimi RDA” başlıklı kitap 2021 yılında Hiperyayın tarafından yayımlanmıştır. Kitap temelde bilgi kaynaklarının tanımlanması, bilgi kaynaklarının tanımlanmasında kullanılan standartları (Anglo Amerikan Kataloqlama Kuralları-AACR, Makinece Okunabilir Kataloqlama, Machine-Readable Cataloging/MARC, Kaynak Tanımlama ve Erişim-RDA) ele almaktadır. RDA konusunun ayrıntılı bir şekilde ele alındığı bu kitapta, RDA uygulama örnekleri de sunulmuştur. Kitapta, bibliyografik kayıtların oluşturulmasında RDA’nın kullanımı ile ilgili yaşanan ya da RDA standardı kullanılmadığında yaşanabilecek muhtemel sorunlar irdelenerek konuyla ilgili önerilere de yer verilmiştir.

Kitabın giriş bölümünde, bu kitabın oluşturulma amacı, önemi, kitabı oluştururken kullanılan yöntem ve kitabın düzeni hakkında okuyucuları aydınlatıcı bilgilere yer verilmiştir. Giriş bölümünde, yazar tarafından bilgi kaynaklarının bibliyografik tanımlanmasında standart olarak kullanılan RDA’nın neden önemli olduğu vurgulanmaya çalışılmış, kitapta RDA

* Ankara Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu. E- posta: vgultekin@ankara.edu.tr
Ankara University, Vocational School of Health Services.. E-mail: vgultekin@ankara.edu.tr

hakkında bilgi edinmek isteyen uygulamacılara ve araştırmacılara konuyla ilgili ışık tutacak bilgiler aktarılmak istendiği belirtilmiştir.

Kitabın ikinci bölümünde bilgi kaynaklarının tanımlanması ile ilgili kavramlara ve bilgi kaynaklarının tanımlanmasının amacına değinilmiştir. Kitapta, AACR, Uluslararası Standart Bibliyografik Niteleme (International Standart Bibliographic Description-ISBD), MARC gibi bibliyografik tanımlama kurallarının ve standartlarının ortaya çıkışı ile ilgili ayrıntılı tarihsel bilgilere de yer verilmiştir.

Kitabın üçüncü bölümünde, RDA ile ilgili geniş bilgilere yer verilmiştir. AACR'den RDA'ya geçiş süreci ile ilgili bilgilerin verildiği bu bölümde RDA'ya duyulan gereksinimin gerekçelerinden bahsedilmiştir. RDA hakkında kapsamlı bilginin bulunabileceği bu bölümde RDA'nın oluşturulmasında rol oynayan kurumlardan ve Türkiye'deki RDA çalışmalarından söz edilmiştir. Bilgi kaynaklarının çeşitlenmesiyle yeni standart geliştirme çalışmalarına ilişkin sürecin detaylı bir şekilde anlatıldığı bu bölümde, RDA'nın geliştirilmesi sürecinde aktif olarak rol alan kurumların (Amerikan Kütüphane Derneği-American Library Association/ALA, Kongre Kütüphanesi-Library of Congress/LC), Uluslararası Kütüphane Dernekleri ve Kurumlar Federasyonu- The International Association of Library Associations and Institutions/IFLA, vb.) ve toplulukların yapmış olduğu katkılara yer verilmiştir. Türkiye'de RDA ile ilgili farkındalık oluşturabilmek ve ortak hareket etmek amacıyla 2012 yılında Nevşehir'de bir çalıştayın gerçekleştirildiği, çalıştayın ardından RDA Türkiye Çalışma Grubu'nun kurulmasıyla birlikte RDA Broşürünün Türkçeye çevrildiği ve yayınlandığı belirtilmiştir. Çeşitli tarihlerde RDA konusunda farkındalığı arttırmak amacıyla yapılan bilimsel toplantılar, bazı üniversite kütüphanelerinin girişimleri hakkında kısa bilgiler verilmiştir. Ayrıca bu bölümde ülkemizde bibliyografik tanımlamada RDA kurallarını uygulamaya başlayan bazı kütüphanelerin ürettiği bibliyografik kayıt örneklerine de yer verilmiştir.

Kitabın dördüncü bölümünde, RDA standardı ile bibliyografik tanımlama yapılırken kullanılan MARC alanları örneklerle birlikte verilmiştir. Bibliyografik kayıtların tanımlanmasında RDA kurallarının uygulanmasıyla MARC alanlarında değişikliklerin olduğu, verilen bu örneklerle konunun desteklenmeye çalışıldığı ifade edilmiştir. Bu bölümde verilen örneklerin AACR'den RDA'ya yapılan tüm değişiklikleri kapsamadığı, uygulamacıların en çok yararlanabileceği bibliyografik kayıt örneklerine yer verildiği de ayrıca belirtilmiştir.

Kitabın beşinci bölümü, RDA'ya uygun olarak oluşturulmuş bibliyografik kayıt örneklerine ayrılmıştır. Bu bölümde, monograflar, kartografik eserler, tezler, mikrofilmler, arşiv kaynakları, süreli yayınlar, web siteleri yazma ve nadir eserler, görsel-işitsel materyaller, video oyunları gibi farklı türdeki bilgi kaynağının bibliyografik kayıt örneğine yer verilmiştir. Çeşitli bilgi kaynağı türleri için RDA kurallarının uygulanmasını yansıtan örnekler konunun anlaşılabilirliği ve uygulamacılara yol göstermesi ve uygulama birliğinin sağlanması açısından son derece önemlidir.

Kitabın altıncı bölümü, literatür ışığında RDA'ya geçiş sürecinde yaşanan sorunlara ayrılmıştır. Kongre Kütüphanesi tarafından test çalışmalarından sonra gelişmiş ülkelerde 2013 yılından itibaren RDA standardının uygulanmaya başlandığının belirtildiği bu bölümde, bazı kurumların farklı uygulamalara devam ettikleri, bazı kurumların ise AACR'ye göre bibliyografik kayıt üretmeyi sürdürdükleri belirtilmiştir. Ayrıca bu bölümde, RDA'ya geçiş

sürecinde yaşanan sorunlara da yer verilmiştir. Geçiş sürecinde yaşanan sorunların bilgi eksikliği, uygulama kılavuzu eksikliği, kütüphane otomasyon programlarının RDA'ya uyumlu olmaması, eğitim eksikliği, maliyet ve kurumların birçoğunun geçişe hazır olmaması gibi çeşitli nedenlerden kaynaklandığı detaylarıyla açıklanmıştır.

Kitabın yedinci bölümünde, RDA'ya geçilmediği zaman yaşanabilecek sorunlara değinilmiştir. RDA kurallarına uygun olarak bibliyografik kayıt üretmekte istekli olmayan, geçiş sürecine direnen ve geçiş aşamasında kararsız kalan bilgi merkezlerinin katalog uyumsuzluğu, erişim uçlarının sınırlı kalması, otomasyon sistemlerinin diğer sistemlerle uyumsuzluğu, maliyet ve zaman gibi karşılaşılabileceği muhtemel sorunlar tartışılmıştır.

Kitabın son bölümünde ise AACR'nin çeşitlenen bilgi kaynaklarının tanımlanmasının yetersiz kalmasıyla birlikte RDA'ya gereksinim duyulduğu belirtilmiştir. Bilgi merkezlerinde RDA'ya geçiş ile birlikte bilgi kaynaklarının tanımlanması, ilişkilerin kurulabilmesi ve erişime sunulması gibi süreçlerin daha etkin bir biçimde yürütüldüğü sonucuna varıldığı ifade edilmiştir. Bibliyografik kayıtların tanımlanmasında RDA standardının kullanılmaya başlanması ile bilgi merkezlerinin kataloglama birimlerinde çalışan personelin RDA ile ilgili farkındalıklarının geliştirilmesi ve gerekli eğitimin karşılanması gerektiği ifade edilmiştir. Türkiye'de bilgi merkezlerinde RDA standardına uygun bibliyografik kayıtların üretilebilmesi için yapılması gerekenlerin belirtildiği bu bölümde, Türkiye'de RDA ile ilgili yürütülen çalışmaların yetersiz olduğu sonucuna varılmıştır. Türkiye'de RDA ile ilgili farkındalığın artırılması ve bilgi eksikliğinin giderilebilmesi için eğitimlere ağırlık verilmesi, RDA'ya ait terminolojinin Türkçeye uyarlanması, otorite dizinlerinin ivedilikle oluşturulması, otomasyon programlarının RDA ile uyumlu olması, bilgi ve belge yönetimi bölümlerinin ders müfredatlarında RDA konusuna yer verilmesi gerektiği gibi birçok öneride bulunmaktadır.

Kitapta, bilgi kaynaklarının tanımlanması ile ilgili kuramsal ve uygulamalı bilgilere yer verilmiştir. Kitabın, bilgi merkezlerindeki bilgi kaynaklarının bibliyografik tanımlamalarının yapılabilmesi için yeni bir standart olarak oluşturulmuş RDA'nın öneminin kavranması, bu konudaki bilgi ihtiyacının ve bilgi eksikliğinin giderilmesi açısından son derece yararlı bir kaynaktır. Ayrıca bilgi merkezlerinin bir an önce bibliyografik kayıtlarının RDA kuralları çerçevesinde oluşturması gerektiğini vurgulaması, bu konuda farkındalık oluşturması ve yol gösterici bir kılavuz olması açısından da oldukça kıymetli bir eserdir.

Kitaptan bilginin düzenlenmesi konusyla ilgilenen araştırmacılar, akademisyenler, bilgi ve belge yönetimi bölümü öğrencileri, bilgi merkezleri yöneticileri, teknik hizmet birimlerinde çalışan personel faydalanabilir.

İzin ve Katkı Bildirimleri

Yazarlık Katkısı

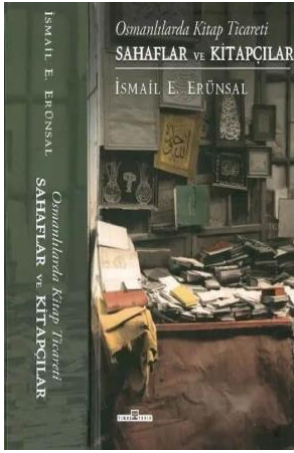
Çalışma tek yazarlıdır.

Erünsal, İ.E. (2021). Osmanlılarda Kitap Ticareti: Sahaflar ve Kitapçılar. İstanbul: Timaş Yayınları. ISBN 9786050839135

Erünsal, İ.E. (2021). Book Trading in the Ottoman Empire: Second-hand & New Booksellers. İstanbul: Timaş Yayınları. ISBN 9786050839135

İbrahim Etem Çakır *

Kitap Tanıtımı / Book Review

İsmail E. Erünsal is known for his publications on library science alongside the book culture and trading. In 2021, he published “Book Trading in the Ottoman Empire: Second-hand & New Booksellers.” He wrote this work, mentioning about the roughly four century-old second-hand book trade in the Ottoman Empire, by using archival documents and especially based on observations made by European travelers. Even though the book contains trading of second-hand and new books in the Ottoman Empire, its introduction contains detailed information about book makers and vendors in the Medieval Islamic world. This work, written by him with an effort that requires great effort and reviewing literally hundreds of books and archives, is a monographic work about second-hand booksellers, who made their living off trading books. I believe that it is a masterpiece about the book trade and second-hand booksellers and it should be accepted as such.

Kütüphanecilikle İlgili Osmanlıca Metinler ve Belgeler, Osmanlılarda Kütüphaneler ve Kütüphanecilik, Orta Çağ İslâm Dünyasında Kütüphaneler ve Kütüphanecilik kitaplarının yanı sıra kitap kültürü ve kütüphanecilikle ilgili yayımları ile tanınan İsmail E. Erünsal daha önce yayınladığı Osmanlılarda Sahaflık ve Sahaflar adlı eserini yeni ilavelerle 2021 yılında neşretmiştir. Osmanlılarda sahaflık geleneğinin yaklaşık dört yüz yıllık serüveninin anlatıldığı bu eser arşiv belgelerine ve bilhassa Avrupalı seyyahların gözlemlerine dayalı olarak kaleme alınmıştır. Kitap esasen Osmanlılarda sahaflık ve kitap ticareti konusunu ihtiva etse de giriş kısmında Orta Çağ İslâm dünyasında “verrâk” şeklinde adlandırılan kitap üreticileri ve satıcıları teferruatlı olarak bahsedilmiştir. İslâm dünyasının önde gelen ilim ve kültür merkezlerinden; Bağdat, Kahire, Mekke, Endülüs, Şam, Buhara, Semerkand, Basra, Halep, Kûfe gibi şehirlerde verrâklığın İbn Haldun’un deyimiyile “umrana” tabii bir meslek olarak istinsâh, tashih ve teclid şeklinde çok geliştiğinden söz edilmiştir.

Yazar kitabın giriş kısmından sonraki bölümleri “Tarihî Gelişim: İstanbul’da ve İmparatorluğun Diğer Bölgelerinde Kitap Ticareti ve Sahaflar”, “Sahaflık Mesleğinde Büyük

* Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü. E- posta: ietem.cakir@atauni.edu.tr
Atatürk University, Faculty of Literature, Department of History. E-mail: ietem.cakir@atauni.edu.tr

Değişim: Sahaftan Kitapçıya”, “*Sahaflar Çarşısı*”, “*Sahaf Dükkânları ve Sahaflar*”, “*Sahaf Dükkânlarında Kitaplar*”, “*Kitap Fiyatları*”, “*Sahafların Faaliyetleriyle İlgili Düzenlemeler*”, “*Sahafların Teşkilatı*”, “*Yangınlar ve Kitaplar*” ve “*Sonuç*” başlıkları şeklinde düzenlemiştir. Kitabın sonunda arşiv belgeleri, kitap ve makalelerin künyelerinden oluşan kaynakça, muhalefât defterlerinden ve belgelerden tespit edilebilen İstanbul ve İstanbul dışındaki sahafların terekeleri, terekelerde geçen Mushafların hattatları ve fiyatları, minyatürlü yazmaların sahipleri ve fiyatlarını muhtevi tablolar yer almaktadır. Arşiv belgeleri ve bu belgelerin günümüz Türkçesi ile transkripsiyon örneklerini içeren bölümün yanı sıra kapsamlı bir indeks kitabın sonuna eklenmiştir.

Kitabın ilk bölümünde “*Tarihî Gelişim: İstanbul’da ve İmparatorluğun Diğer Bölgelerinde Kitap Ticareti ve Sahaflar*” başlığı altında sahaflığın gelişim süreci Bursa, Edirne ve İstanbul başta olmak üzere diğer Osmanlı şehirleri de dikkate alınarak incelenmiştir. İlk dönemlerde İznik, Bursa, Edirne gibi şehirlerde medreselerin kurulması, Anadolu beylikleri ve İslâm dünyasının önemli kültür merkezleriyle ilişkilerin geliştirilmesinin sonucunda Osmanlı şehirlerinde doğrudan kitap ticaretini meslek haline getiren bir zümrenin oluştuğundan söz edilmiştir. Bursa ve Edirne sahaflarıyla ilgili kısım belge ve bilgi azlığından dolayı kısa tutulmuşsa da İstanbul sahaflarıyla ilgili hem arşiv kayıtlarının çokluğu hem de yabancı seyyahların notlarında İstanbul’a daha fazla yer vermelerinden dolayı bu kısım oldukça detaylı anlatılmıştır. Diğer Osmanlı şehirlerindeki kitap ticareti ve sahaflık mesleğinden Halep, Şam, Kahire, Mekke, Kudüs özelinde ve daha çok seyyahların gözlemlerine dayalı olarak bahsedilmiştir.

“*Sahaflık Mesleğinde Büyük Değişim: Sahaftan Kitapçıya*” bölümünde sahaflık mesleğinin XIX. asırda geçirdiği değişim ve dönüşüm süreci üzerinde durulmuştur. XVIII. yüzyılın sonlarına kadar daha çok yazma eserlerin alım satımı şeklinde geleneksel formda devam eden sahaflık mesleği XIX. yüzyılda büyük bir değişim geçirmiştir. Bu asırda medreselerin yaygınlaşması, eğitim sisteminde yapılan yenilikler, batı tarzında yeni okulların açılması, okur-yazar sayısının artması sahaflık mesleği ile uğraşanların faaliyetlerini çeşitlendirmiştir. Birçok sahaf sadece yazma eser satışı değil aynı zamanda kitap basımı ve toptan kitap ticareti işini birlikte yürütmüşlerdir. Bu yüzyılda sahaf-matbaacı, sahaf-kitapçılar kitap ticaretinin gelişmesini sağlamışlardır. Ancak kitap ticaretinde kitapçılar öne çıkarken geleneksel usullerle hareket eden sahaflar ikinci plana düşmüştür. Kitapta hem bu değişim hem de sahaf-kitapçıların yayıncılığa geçememelerinin nedenleri ve sonuçları irdelenmiştir.

Kitabın “*Sahaflar Çarşısı, Sahaf Dükkânları ve Sahaflar*” başlıklı üçüncü bölümünde İstanbul’da Bedesten-i Atik içindeki Sahaflar Çarşısı ve buradaki sahaf dükkânlarından söz edilmiştir. Bedesten’in Sahaflar Kapısı’ndan Bayezid Câmii’ne çıkan yolun her iki tarafında mülkiyeti Ayasofya Câmii Vakfına ait dükkânlar “Sahaflar Sûku” olarak adlandırılmıştır. Kitapta sahafların şahsi özellikleri, ailevî ve eğitim durumları hakkında detaylı bilgilere yer verilmiştir. Genellikle ilmiye sınıfına mensup kişiler olan sahaflar Tanzimat’a kadar tamamen Müslümanlardan müteşekkil olduğu bilinmektedir. Kitapta sahafların “cahil” oldukları yönündeki iddialar reddedilmiş bunun aksine sahafların medrese mezunu, eğitilmiş, kültürlü, hayırsever yönlerine vurgu yapılmıştır.

“Sahaf Dükkânlarında Kitaplar” ve “Kitap Fiyatları” bölümünde tereke kayıtlarından hareketle sahafların öldüğünde geride bıraktığı kitaplarından hareketle sahaf dükkânlarındaki

kitaplar hakkında bazı çıkarımlar yapılmıştır. Yazar haklı olarak, öldüğünde dükkânında kalan kitaplardan hareketle sahafların hayattayken sattığı kitapların nicelik ve niteliği hakkında tam olarak doğru bilgilere ulaşılamayacağını ancak her sahafın terekesindeki kitapların belli konular etrafında yoğunlaşmasından dolayı bazı neticeler elde edileceğini ifade etmiştir.

Kitabın ana kaynakları arasında yer alan tereke-muhallefat kayıtlarının tarih araştırmalarında kullanımı ile ilgili sınırlılıklarına bu kitapta yeterince değinilmediği anlaşılmaktadır. Osmanlılar zamanında ölen her kişinin mirasının mahkemece pay edilmediği, tereke taksimi için bazı özel şartların gerekli olduğu bilinen bir gerçektir. Diğer taraftan miras taksimi hususunda kadıların bilhassa XVII. yüzyıldan itibaren suiistimaller yaptıkları ortadadır. Kadılar miras taksimi işinden mirasın maddi değeri üzerinden (genellikle binde on beş) pay aldığı için bazı durumlarda ölen kişinin mallarını olması gereken değerinin çok üzerinde fiyatlandırmışlardır. Diğer taraftan ölen kişilerin malları genellikle açık artırmayla satıldığı için kadı ve yanındaki diğer görevliler müzayedede satın almayı düşündükleri ürünlerin fiyatlarının oldukça az yazılmasını sağlamışlardır. Sonuç olarak tereke defterlerinde yazılan eşya ve ürün fiyatları bu malların kadı başkanlığında kassam ve diğer görevlilerin birlikte hazırladıkları ikinci el değerlerini göstermektedir. Tereke defterlerini esas alan araştırmalarda bu ve benzeri durumların dikkate alınması ve tereke kayıtlarının bazı sınırlılıklarının olduğunun kabul edilmesi gerekmektedir.

“*Sahafların Faaliyetleriyle İlgili Düzenlemeler*”, “*Sahafların Teşkilatı*” başlıklı bölümlerde sahafların ticarî faaliyetleri ile ilgili Sultan II. Mehmed döneminden başlamak üzere yapılan düzenlemelere yer verilmiş, Osmanlı esnaflık teşkilatında bilhassa XVIII. yüzyılda uygulanan gedik sisteminden söz edilmiştir. Bu düzenleme ile sahaflık mesleğiyle uğraşanları belirli bir sayıda tutmak hedeflenmiştir. Sahaf esnafının teşkilat yapısıyla ilgili olarak sahafların bağlı olduğu lonca teşkilat yapısı ve yöneticileri üzerinde durulmuştur. XV. ve XVI. yüzyıllarda sahaflar loncasıyla ilgili ayrıntılı malumatın olmadığı buna karşılık XVII. yüzyılın ortalarına doğru sahafların lonca yapılanmasına sahip bir esnaf teşkilatı haline geldiği ifade edilmiştir. Sahaf loncalarında üst düzey yöneticiler arasında şeyh/kethüda, tellâl, bölükbaşılar yer almıştır. Sahafların ekonomik durumları tereke kayıtlarından hareketle ortaya konulmuştur. Yazar bu kayıtlar sayesinde sahafların servetlerinin nelerden oluştuğu, zenginliklerinin kaynağı, sahaflık mesleğinin tarihî süreç içinde iktisadî manada nasıl gelişme gösterdiğini detaylı bir şekilde anlatmıştır. İstanbul sahaflarına ait 211 tereke kaydı esas alınarak sahafların servetlerinin; kitaplar (%69), meslekle alakalı gedik değerleri (%2) ve diğer mal varlıklarından (%29) oluştuğu sonucuna varılmıştır. XVII. yüzyıldan XX. yüzyılın başlarına kadarki süreçte sahafların servetlerinin akçe cinsinden nominal değerleri grafikler yardımıyla ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Bu bölümde ayrıca sahaflara gelen kitapların nereden ve kimlerden geldiği, sahaflara ait muhallefat listeleriyle tereke kayıtları, kâğıt fiyatlarındaki değişim grafikleri, yazı ve kitap malzemelerinden kâğıt makası, mürekkep, hokka, rıh, kumkuma, kalem, kalemtıraş, makta ve divit hakkında ayrıntılı bilgiler verilmiştir.

“*Yangınlar ve Kitaplar*” adlı son bölümde yazar XVIII. yüzyılın başlarına kadar kitap kültürü yazma eser geleneğine dayandığı için yangınların bilhassa tek nüshası bulunan eserler üzerinde büyük tahribata yol açtığından söz etmiştir. Yapı malzemesi genellikle ahşaptan

olduğu için yangınlardan dolayı çok sayıda kitap yok olmuştur. Kitap sahipleri kitaplarını korumak üzere câmi, bedesten, han ve benzeri kargır yapıları kullanmışlardır.

Şer‘iyye sicilleri, müstakil tereke defterleri ve müteferrik belge tasnifleri arasından belge taramanın zahmetli bir iş olduğunu tecrübe etmiş birisi olarak vücuda getirilen bu eserin Osmanlılar zamanındaki sahaflar ve kitapçılar konusunda başyapıt niteliğine haiz bir eser olduğunun kabul edilmesi gerektiği görüşümdedir.

İzin ve Katkı Bildirimleri

Yazarlık Katkısı

Çalışma tek yazarlıdır.

Akkaya, M. A., Polat, Ö., Alır Derbent, G. (2022). COVID-19 Salgın Döneminin Kültürel Etkileşim ve Sosyalleşme Mekânı Olarak Halk Kütüphanelerine Etkisi: Normalleşme Süreci için Öneriler Eşliğinde İzmir Örneği. ISBN:978-625-8410-78-5

Akkaya, M. A., Polat, Ö., Alır Derbent, G. (2022). The Effect of the COVID-19 Epidemic Period on Public Libraries as Cultural Interaction and Socialization Space: The Example of Izmir with Suggestions for the Normalization Process. ISBN:978-625-8410-78-5

Sinan Güneş*

Kitap Tanıtımı / Book Review

The aim of this study is to criticize the book “The Effect of the COVID-19 Epidemic Period on Public Libraries as a Place for Cultural Interaction and Socialization: The Example of Izmir in the Accompaniment of Suggestions for the Normalization Process”. The epidemic period has affected the humanity of the whole world negatively. This challenging process also affected public libraries. This book, which explores what kind of services public libraries produce during the pandemic process, is very important. Reflecting how the public libraries in İzmir managed this process, the book again shows the importance of public libraries in our lives.

Dünya toplumları tarih boyunca birçok salgın ile karşılaşmış ve bu salgınlar hayatın her alanında bir dizi olumsuzlukları da beraberinde getirmiştir. Nitekim 2019 yılının Aralık ayında Çin’in Wuhan kentinde ortaya çıkan Koronavirüs, çok geçmeden tüm insanlığı tehdit edecek boyutlara gelmiştir. Koronavirüs Wuhan kentinden başlayarak çok kısa sürede tüm Çin’e yayılmış, bu hızla yayılan salgını da dünya ülkeleri büyük bir tedirginlikle takip etmiştir. Dünya Sağlık Örgütü (WHO), hızla artan virüs vakalarına karşı dünya ülkelerinin hazırlıklı olması gerektiğini düşünerek 11 Mart 2020 tarihinde küresel bir pandemiyi ilan etmiştir. Koronavirüs 2020 yılı içerisinde tüm toplumları tehdit eden boyutlara ulaşırken dünya insanlığı yalnızca sağlık açısından değil sosyal, ekonomik, kültürel ve birçok açıdan olumsuz bir tablo ile karşılaşmıştır. Hangi açıdan bakılacak olursa olsun en başta sağlık tehdidi diğer tüm açılardan daha belirgin ve etkileyici bir şekilde insanlığı etkilemiştir. Yüksek ölüm vakaları ile beraber tüm dünya toplumları izole bir hayat sürdürme yönünde adımlar atmış, virüsün daha hızlı yayılmasının önü engellenmeye çalışılmıştır.

* Uşak İskender Pala İl Halk Kütüphanesi. E- posta: sinan.gunes@ktb.gov.tr
Uşak İskender Pala Public Library. E-mail: sinan.gunes@ktb.gov.tr

Dünya ülkeleri bir yandan sağlık tehdidi ile baş etmeye çalışırken bir yandan da kamusal hizmetlerin devamlılığı noktasında çalışmalar yapmanın gerekliliğini öngörmüştür. İnsanların her ne kadar sağlık tehdidi ile karşı karşıya olduğu bilirse de yaşamsal faaliyetlerin de devam etmesi gerektiği düşünülerek çoğu dünya ülkesi tarafından topluma hizmet eden kurum ve kuruluşların çalışma döngülerinde değişiklikler yapılmıştır. Personellerin kısmi ve yarı zamanlı çalışması, hizmetlerin daha çok dijital ortamlarda sürdürülmesi ve kamu kurum ve kuruluşlarının günün belirli saatlerinde hizmet vermesi bu değişikliklere örnek olarak gösterilebilir. Elbette Covid-19 vakalarının çok daha yüksek seyrettiği ülkelerde daha kısıtlı hizmetler sunulmuştur.

Koronavirüsün dünya üzerindeki bu denli tehlikeli yayılımı tüm dünya ülkelerini olduğu gibi Türkiye'mizi de oldukça derinden etkilemiş, her yaşta insanın kültürel ve sosyal açıdan kendisini geliştirebildiği en nadide mekânlar olan halk kütüphanelerine erişimi de kısıtlamıştır. Halk kütüphaneleri, envanterinde bulundurduğu koleksiyon, nitelikli personel, her yaşa göre farklı türde etkinlikler ve davetkâr mekân tasarımları sayesinde hizmet verdiği bölge halkının toplumsal gelişimine her açıdan katkı sağlayan bilgi merkezleridir. Bunca katkıyı sağlayan ve toplumun gelişimine yön veren halk kütüphaneleri, Koronavirüs ile mücadelede etkin bir rol üstlenme sorumluluğunu da üzerinde hissetmiştir. Bu kapsamda pandemi döneminin öncesi, sırası ve sonrasında halk kütüphanelerinin bu süreç ile ilgili deneyimlerini incelemek ve ileriye dönük bir yol haritası çizmek üzere "Covid-19 Salgın Döneminin Kültürel Etkileşim ve Sosyalleşme Mekânı Olarak Halk Kütüphanelerine Etkisi: Normalleşme Süreci İçin Öneriler Eşliğinde İzmir Örneği" başlıklı eser Değerli Hocalarım Mehmet Ali AKKAYA, Özgür POLAT ve Gülten ALIR DERBENT tarafından literatüre kazandırılmıştır.

Çalışma Covid-19 konusu ile ilgili kapsam içeriği ve salgın sürecinde yapılan bilimsel çalışmalara değinerek başlamış, sonrasında halk kütüphanelerinin pandemiye dünya genelinde nasıl karşıladığı, ne tür süreçler ile hizmetlerini sürdürdüğü üzerine bilgilere yer verilmiştir. Çalışmanın devamında ülkemizin önemli kentlerinden İzmir'de halk kütüphanelerinin salgın dönemindeki deneyimleri yıllara göre sunulan verilerle işlenmiş, bu veriler temelinde kütüphanecilerin hizmet deneyimleri ve kullanıcıların hizmet süreçlerine uyumlarını ilişkilendiren unsurlara değinilmiştir. Ardından, Covid-19 vakalarının küresel anlamda azalmasıyla beraber "Yeni normal" olarak adlandırılan süreçte kütüphanelerin hizmet anlayışındaki değişimlerine rehber olabilecek dünya çapında yapılan çalışmalar incelenmiştir. Son olarak, pandemi sürecinde halk kütüphaneleri için normalleşme izleği paylaşılmış, çalışma bütününde elde edilen verilere göre kapsamlı bir değerlendirme yapılmıştır.

Eserin önsözünde, buldukları bölgenin kültürel, sosyal ve eğitsel açıdan gelişimine katkı sağlayan, bu gelişimin merkezinde olması gerektiğini belirten yaklaşım aynı zamanda bulunulan dönem itibarıyla toplumu birçok açıdan etkileyen her türlü unsur adına halk kütüphanelerinin sorumluluk sahibi olduğu değerlendirilmiştir (s.8). Bu açıklamaya göre, Covid-19 vakalarının ülkemizde de hızlı seyretmesi toplumun günlük yaşam rutinlerinin değişmesine sebep olmuştur. Bu değişimlere karşı uyum sürecine katkı sağlayan kurumların en başında ise halk kütüphanelerinin gelmesi gerektiği yorumu yerinde olacaktır.

Çalışmanın giriş bölümünde iki önemli amacın bulunduğu belirtilmiş (s.14), İzmir'de bulunan halk kütüphanelerinin pandemi ile başlayan salgın süreci deneyimleri ve bölge halkına verilen hizmetlere etkisi incelenmiştir. Çalışma sırasında elde edilen bilimsel veriler

çerçevesinde öneriler geliştirilerek ülkemiz toplumuna nitelikli hizmetler üretmek için devamlı gelişim gösteren halk kütüphanelerine bir kaynak oluşturabilmek hedefi ise diğer bir amaç olarak belirlenmiştir.

Özellikle teknolojinin hızlı bir şekilde ilerlemesi ile bilgi paylaşımı dünya genelinde artmış ve dijital ortamlarda bulunan bilgilerin güvenilirliği problemi ortaya çıkmıştır. Bu açıdan eserin “infodemi” kavramına yer vermesi son derece yerindedir. Dünya Sağlık Örgütü’nün küresel pandemiye ilan etmesinin ardından dünya toplumları izole bir hayata geçiş yapmış, dijital mecralarda bilgi paylaşımı ve erişimi gerçekleştirmiştir. Bu açıdan dijital ortamlarda bulunan bilgilerin hızlı bir şekilde artması, salgın sürecinin doğru ve güvenilir kaynaklardan yönetilmesine engel olmuştur. Hayati derecede hızla yayılan salgınla mücadele aynı zamanda infodemi ile de mücadeleye dönüşmüştür. Sadece bu açıdan dahi bakıldığında halk kütüphanelerinin buldukları bölgedeki güvenilir bilgi kaynakları olması gerektiği ve bu gerekliliğin toplumun ihtiyaçlarını gözeterek doğru bir şekilde yayılması sorumluluğu en az salgın kadar önemlidir. Bu durum salgın sürecinde IFLA tarafından da fark edilip “Sahte Haber Nasıl Anlaşılır” infografiği Covid-19 sürecine göre şekillendirilmiştir (s.40).

Küresel anlamda olduğu gibi ülkesel veya bölgesel olarak yaşanabilecek bir afet durumunda afet öncesi, sırası ve sonrasında kütüphanelerin işlevi, verilebilecek hizmetler ve geleceğe yönelik planlamaların yapılması yönündeki iletiler de eserdeki dikkat çeken detaylardan arasındadır (s.42). Covid-19 vakalarının dünya çapında ilerliyor olması hiç kuşkusuz kütüphaneler için bir salgın-afet planının gerekliliğini ortaya koyarken, alanyazın çalışmalarına bakıldığında özellikle halk kütüphaneleri için salgın-afet planlarının oluşturulması ile ilgili çalışmaların nicelik olarak azlığı da göze çarpmaktadır.

Pandemi sürecinde kütüphane kullanıcılarının salgın hakkında doğru ve güvenilir bilgi edinebilmeleri ile kütüphane hizmetlerinden yararlanmaya devam edebilmeleri adına Amerika, Fransa, Danimarka, Hollanda, Polonya, İskoçya, İspanya, Almanya, Norveç ve diğer birçok ülkede halk kütüphanelerince yapılan dijital tabelalar, web sitesi güncellemeleri, çevrimiçi referans hizmetleri, sosyal medya araçları, dijital etkinlik uygulamaları, iç mekân değişiklikleri, ödünç ve iade hizmetlerindeki yeni gereklilikler ile karşılaşılan zorluklar çalışma içerisinde detaylı bir şekilde işlenmiştir. Ülkemiz halk kütüphanelerinde de salgın sürecinin kütüphane çalışanları ve kullanıcılar için en etkin şekilde yürütülebilmesi adına benzer uygulamalar gerçekleştirildiği söylenebilir.

İzmir Halk Kütüphanelerinin Covid-19 salgın öncesi, sırası ve sonrası sürecindeki deneyimleri ile ilgili sayısal veriler bu dönem için en isabetli yorumlamaların yapılabilmesine imkân sağlamaktadır. Nitekim halk kütüphanelerinin salgın öncesi istatistiksel verilerine bakıldığında (s.60-63) kullanıcılar ile kütüphaneler arasında hiç de azımsanmayacak bir etkileşim olduğu görülmektedir. Oysa salgın döneminin başlangıcı olan 2020 yılı ile beraber rutin hayat süreçlerine dâhil olan kısıtlamalar halk kütüphaneleri ile kullanıcılarını birbirinden uzaklaştırmış, bu uzaklığın istatistiksel yansıması (s.65) detaylı olarak paylaşılmıştır. Salgında normalleşme süreci içerisine girilen 2021 yılı ve istatistiklerinde ise (s.69-71) salgın öncesi dönem kadar olmasa da salgın süreci içerisindeki dönemden daha iyi bir tablo ortaya çıkmıştır.

2021 yılı istatistiklerinde kısmi artışlar söz konusu olsa da salgın ile ilgili tehditin devam etmesi, halk kütüphanelerinin kullanıcıları ile buluşmasına hâlâ engel olduğunu göstermektedir.

Salgın sürecinde kullanıcılarına nitelikli hizmetler sunmak adına gayret gösteren kütüphaneciler elbette böylesine zor bir dönemde herhangi bir güçlükle karşılaşmamıştır denilemez. Özellikle salgın ortamının getirdiği tedirginlik ve gerginlikle beraber salgın öncesi dönemdeki gibi kütüphaneyi kullanmak isteyen kullanıcıların uyum süreci karşılaşılan güçlüklerin başında gelmektedir (s.74-75). Kütüphane kullanıcılarının kütüphanelerden talep ettiği hizmetleri salgın öncesi, sırası ve sonrası olarak analiz etmek bu dönemler arasında karşılaştırma yapılabilmesine fırsat sağlamıştır (s.76-78). Buna göre salgın öncesinde normal işleyiş devam ederken, kullanıcıların salgın sürecinde ödünç aldığı materyali geciktirme telaşı ile daha çok kitap alabilme talepleri göze çarpmaktadır. Salgın döneminde kütüphane kaynaklarına sınırlı erişim sağlayan kullanıcılar elektronik kaynak talebinde bulunmuşlardır. Salgın döneminin oldukça uzun seyretmesi kütüphaneler ile kullanıcıları arasında da yeni iletişim ağlarına imkân sağlamış, sosyal medya araçları ile kütüphane-kullanıcı iletişimi daha çok öne çıkmıştır. Artık 2021 yılına girilirken normalleşme sürecinin başlaması ile beraber kütüphane kullanıcıları ziyaretlerini sıklaştırmış fakat salgın ortamının hâlâ devam ettiği bu dönemde salgın kurallarına uyum güçlüğü yaşanmıştır (s.81-83). Hiç şüphesiz salgın döneminin halk kütüphaneleri ve kullanıcıları açısından değerlendirildiğinde yaşanan zorlukların başında fiziki olarak kütüphane-kullanıcı buluşmalarının gerçekleşmemesi söylenebilir. Dolayısıyla halk kütüphaneleri, envanterinde elektronik kaynaklar bulundurmayı, dijital kütüphane hizmetlerini yaygınlaştırmayı, kurumsal web sayfaları ile sosyal medya araçlarına sahip olmayı önemsemiştir. Her ne kadar bu hizmetlerin sürekli ve çok etkin bir şekilde sağlandığı istatistiki veriler ışığında görülme de bu hizmetlerin böylesi zor zamanlarda ihtiyaç ve öncelik olduğu görülmüştür (s.84-89). Yaşanan bu zorlu süreç kütüphane ve kütüphanecilerin güçlü ve zayıf yönlerini daha iyi görebilmelerine fırsat sağlamıştır. Kütüphanecilerin salgın hakkında bilinçli bir görüntü ortaya koyması bu sürecin daha iyi yönetilebilmesine katkı sağlasa da kütüphanelerin böylesi tehlikeli bir salgında yetersiz temizlik koşulları ile hizmet vermeye çalışması istatistiki verilere en çok dikkat çeken unsur olarak yansımıştır (s.90-95). Normalleşme sürecine girilmiş olmasıyla beraber salgının bulaş hızını azaltan tedbirler kütüphanelerde uygulanmaya devam etmiş, iç mekân alanlarında bulaşın artmasına sebebiyet verecek uygulamalardan kaçınılmıştır. Böylece kütüphane-kullanıcı bütünleşmesinin sağlanarak süreklilik kazandığı görülmektedir. Salgın öncesi dönem hizmetlerine hemen dönebilmek mümkün olmasa da halk kütüphanelerinin böylesi afet dönemlerine hazırlıklı olması oldukça önemlidir. Buna göre halk kütüphanelerinin hizmet çeşitliliğine daha çok elektronik yayın sağlanması, çevrimiçi etkinlik nicelik ve niteliğinin artırılması, var olan koleksiyonların sayıca desteklenmesi, bölge halkı ile iletişimin sürekliliğini sağlayabilmek adına sosyal medya araçlarının aktif ve etkin kullanılması gerektiği bilimsel veriler çerçevesinde görülmüştür (s.97-105).

Dünya Sağlık Örgütü'nün pandemiği ilan etmesinin ardından kütüphaneler uzun bir süre hizmet verememiş ve bu olumsuz durum karşısında kütüphaneler kullanıcıları ile kısıtlı bir bütünleşme gerçekleştirebilmiştir. Tüm dünya ülkelerinde salgının etkisinin azalması ile normalleşme çabaları artmış, kütüphaneler de salgın öncesinde vermiş olduğu hizmetleri yeni dönemde nasıl vermeleri gerektiği üzerine çalışmalar yapmıştır. IFLA tarafından

“Kütüphaneleri Yeniden Açma Planlarına Genel Bakış” rehberi yayınlanmış ve birçok ülke kütüphanelerin güvenli bir şekilde hizmet verebilmesi adına çalışmalarda bulunmuştur. Bu çalışmalar çerçevesinde Almanya’da hijyen planlarına, Avustralya’da hizmetler için personel desteğine, Birleşik Krallık’ta iç mekân değişikliklerine, Hollanda’da çocukların kütüphaneleri daha güvenli kullanabilmelerine, Kanada’da yerel durumu yansıtmasına, Japonya’da salgının yayılmasının önüne geçilmesine, Türkiye’de kütüphaneleri oluşturan beş ana unsura ek olarak acil durum planı ve risk değerlendirmesine yönelik rehberler hazırlanmıştır (s. 106-110).

Salgın süreci ve normalleşme sırasında halk kütüphanelerinin sunmuş olduğu hizmetleri daha verimli hale getirebilmeleri adına çalışmanın sonunda “Halk Kütüphaneleri İçin Covid-19 Salgını Sürecinde Normalleşme İzleği” tasarlanmış ve paylaşılmıştır. İzlek, içerisinde personel, koleksiyon, iç ve dış alan ile ilgili hazırlıklar, organizasyonel planlamalar, teknoloji ve hizmetler ile iletişim ve etkinlikler başlıklarını kapsayan bir çerçeve çizmiştir (s.111-115). Söz konusu izlek, halk kütüphanelerinin küresel, ülkesel veya bölgesel afet dönemlerinde hizmetlerini etkin bir şekilde verebilmesi ve sürdürebilmesi için yapılacak afet planlarına yol gösterici niteliktedir.

Tüm insanlığın deneyimlediği bu zorlu salgın süreci günümüzde halen kısmen de olsa devam etmektedir. Geçmiş, günümüze ve geleceğimizi aydınlatan bilgi merkezleri olan kütüphaneler, tüm dünya ülkelerinde olduğu gibi pandemi süreci ile beraber kullanıcılarıyla arasına mesafeler girse de salgın, afet, savaş ve diğer birçok etkenin getirdiği güçlükler için kütüphane hizmetlerinin devamlılığı açısından doğru planlamaların hazırlanması sayesinde bu süreçleri daha etkin yönetebilirler. Bahsi geçen zorlu süreçlerde hayat şartlarının değişmesi halk kütüphanelerinin buldukları toplumlardan uzaklaşmasına değil, o sürecin doğru ve güvenilir bilgi sağlanarak toplumun aydınlatılmasına hizmet etmelidir. Sonuç olarak, böylesi nitelikli bir çalışma ile halk kütüphaneleri ve kütüphanecilerinin yararlanabileceği bir yapının ortaya konması literatüre katkı sunarken, kütüphanelerin geçmişte olduğu gibi günümüz ve gelecekte de dünya toplumlarının yaşantılarında ne denli önemli bir yere sahip olduğu gerçeğini bir kez daha göstermektedir.

İzin ve Katkı Bildirimleri

Yazarlık Katkısı

Çalışma tek yazarlıdır.